

**DE
INAESTIMABILI
PRETIO DIUINAE
GRATIAE CHRISTI
NOBIS...**

Juan Eusebio Nieremberg,
Louis Janin, Masseo

204. 5. 6. 3.

204. 5. 3. 34
DE INÆSTIMABILI

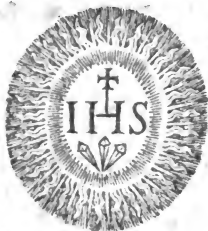
PRETIO

DIVINÆ GRATIÆ

Christi nobis sanguine comparatæ,
cogitationes piæ, ac solidæ.

*Ex Eusebij Nierembergij Societatis Iesu
tractatu Hispanico Latine decer-
ptæ à L. Ianino ex eadem
Societate.*

LIBRI QVINQUE.

LUGDVNI;

Sumptib. Hæred. Petri Prost, Philippi Borde,
& Laurentij Arnaud.

M. DC. XLVII.

Cum Privilegio

ADMODVM REVERENDO
IN CHRISTO P.N.

P. VINCENTIO

CARRAÆ

SOCIETATIS IESV

Præposito Generali.

S V B anni vertentis ini-
tia quem Societati for-
tunatum, Paternitatis
vestræ Admodum Reuerendæ fe-
cit electio; quid ipsi possum offerre
gratius, quàm quod norunt om-
nes re quavis ipsam ardentius co-
lere, promouere impensioribus stu-
diis, pretiosius adamare? mundo,
inquã, toto si gratia careat, etiam
beato, atque immortalī prestan-

tiorem gratiam, Christi nobis vi-
ta, mortéque comparatam; in
hanc omnes conatus, omnia verè
Christianitatis consilia certami-
nâque vel habendam, vel retinen-
dam, & exaggerandam collima-
runt; huic cum toto Christi Iesu,
totus Martyrum sanguis fluxit;
huic pugna piorum omnium suda-
runt; huic nostra Societas & pri-
mum conscripta est, & pergit, ut
hactenus, militare. Huius pretium
tanti, quanti cælum ac Læus, hic
Paternitati vestrae admodum Re-
uerendæ libellus edit, sed breui la-
terculo, & velut arithmeticis
aptum notis, intelligenti scilicet,
& longè ac diu meditata, menté-
que ac manibus peracta recogni-
tura statim ad primos intuitus &

latatura filiorum laboribus, ac nobilibus arumnis in hanc ubique terrarum ac gentium Margaritam, sibi, & aliis quarendam incumbendum, & Paternitatis vestrae admodum Reuerenda exemplo hortatūque immoriētium. Hoc si munusculum non displicuerit putabo me Deo (iucunda sanè grandique mercede) quem in Paternitatis vestrae admodum Reuerenda utraq̃ue persona publica, & priuata, unicè amo, & veneror placuisse.

Paternitati V. A. R.

Addictissimus, & deuotissimus
in Christo seruus & filius

L. IANINVS è Soc. Iesu.

PIO , ET , THEOLOGO

LECTORI.

V M ob fecunditatem
magni, & foelicis, reli-
giosique ingenij cun-
cta Nierembergij no-
stri opera suspexiffem, & quod est
de S. Cypriano scriptum, vifa mi-
hi effent sole clariora, tùm nullum
clarius, fortius, magnificentius,
hoc, de pretio diuinæ gratiæ, tra-
ctatu, cuius vtilitati summæ, ne
aut prolixitas, aut idiomatis pa-
trij obeffent anguftiæ, hunc &
latinâ, hoc est orbis linguâ, do-
nandum putavi, & totis in ar-
ctum contractis viribus penè fi-
mul totum legentium animis ad-

mouendum, quò conferta densim
ex eo tela vulnus sine ictu, & de-
stinata peccatorum nece non fa-
cerent, quod sæpè vfu-venit dum
legenti oratio fusior spatium tri-
buit inflictæ iam plagæ non tan-
tùm dolorem mitigandi, sed ex-
cutiendi quoque memoriam: cur
vero te, Lector beneuole, pium,
theologum compellauerim &
oprarim, causam legendo hanc
esse deprehendes quòd place-
re hic sermo triuialibus ocu-
lis vt minimè potest, ita nec pro-
desse: tibi siue es Verbi Dei præ-
co, seu sacris confessionibus ad-
dictus, siue promiscuo, & fami-
liari iuuandarum animarum stu-
dio occupatus, spero fore vt pro-
fit, & placeat.

VIN

VINCENTIVS CARRAFA

Societatis Iesu Præpositus

Generalis.

CVM opusculum cui titulus *de inestimabili*
Cpretio Divina Gratia, P. Ludouici Ianni-
ni nostræ Societatis Sacerdotis, tres eiusdem
Societatis Theologi recognouerint, & in lucē
edi posse probauerint, facultatem concedi-
mus, vt typis mandetur si ita iis ad quos per-
tinet videbitur. In cuius rei fidem has litteras
manu nostra subscriptas, sigillo nostro muni-
tas dedimus. Romæ die 2. Martij 1646.

VINCENTIVS CARRAFA.

Facultas R. P. Prouincialis.

Claudius Maucler Prouincialis Societa-
tis Iesu in Prouinciâ Lugdunensi iuxta
priuilegium eidem Societati à Regibus Chri-
stianissimis Henrico III. 10. Maij 1583. Hen-
rico Magno dicto IV. huius nominis 20. De-
cemb. 1606. Ludouico XIII. 14. Februarij
1611. concessum, quo Bibliopolis omnibus
prohibetur ne libros ab eiusdem Societatis
hominibus compositos absque Superiorum
permissione imprimant, permittit Hæredibus
PROST, PHILIPPO BORDE, & LAVREN-
TIO ARNAYD, Bibliopolis Lugdunensibus

vt

ut opusculum *De inestimabili pretio Divinae Gratiae*, ex Hispanico idiomate latinitate donatum à R. P. Ludouico Ianino, ad decem proximos annos imprimere ac liberè diuendere possint. Datum Lugduni die 20. Nouembris 1646.

CLAVDIVS MAVCLER.

APPROBATIO DOCTORVM.

NOS infra scripti Almae facultatis Parisiësis Doctores Theologi hunc tractatum *De inestimabili pretio Divinae Gratiae*, per R. P. Eusebium Nierembergium Societatis Iesu compositum & ex Hispanico idiomate à R. P. Ludouico Ianino eiusdem Societatis, latinitate donatum, legisse asserimus, cum nihil in eo reperiatur à fide alienum. Datum Lugduni anno 1647. Ianuarij 10.

FR. STEPHANVS MOLIN Carmelita;

FR. MICHAEL MICARD. Minor.

É CONSEN.

C O N S E N S V S.

HVnc libellum, qui inscribitur *De inestimabili pretio Diuina gratia*, typis mandari & in lucem edi hac in vrbe, Sumptibus Hæredum PROST, PHILIPPI BORDE, & LAURENTII ARNAUD, Bibliopolarum Lugdunensium, Ego Regis in Præfectura Lugdunensi Procurator non impedio, die 12. Ianuarij 1647.

LORIN.

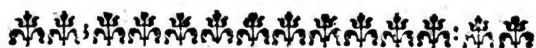

P E R M I S S I O.

Viso Procuratoris Regis consensu hunc librum typis mandari supradictis Lugdunensibus Bibliopolis concedimus, & ne quis ultra dictam facultatem denuò excudat prohibemus, Lugduni die 12. Ianuarij 1647.

SEVE.

INDEX

INDEX CAPITVM

De Inæstimabili pretio Diuinæ
Gratiæ Christi nobis san-
guine comparatæ.

LIBER PRIMVS.

CAP. I. *Vid sit ea gratia , &
quantas opes conti-
neat. pag. I*

II. *Quàm deplorandus sit
gratiæ diuinæ apud homines despe-
ctus. 4*

III. *Quanti in eo æstimanda sit gratia
quod toti naturæ antecellat. 8*

IV. *Præstare miraculis gratiam. 12*

V. *Infusa gratiæ opus diuinorum ope-
rum maximum. 17*

VI. *Possessorem sui diuinæ gratiæ supra
naturæ ordinem euehit. 19*

VII. *Gratiæ esse increatæ Dei naturæ
participationem. 27*

VIII. *Quàm sublimi gradu diuinæ na-
turæ participet gratia. 32*

IX Cum

- IX *Cum natura diuina consortio, perfectionem absolutissimam nobis per gratiam conferri.* 36
- X. *Hominem gratiâ in gradu purissimo, liberrimôque constitui cui diuinæ aspectus gloria debetur.* 40
- XI. *Fieri homines diuinâ gratiâ sanctitatis Dei bonitatisque participes.* 46
- XII. *Gratiam, iis quos infederit, pro naturâ esse* 50
- XIII *Gratiam esse suo quodam modo infinitam.* 55
- XIV *An præstet diuinæ participatio nature per gratiam eiusdem participatione per Incarnationem, & Eucharistiam.* 59
- XV. *Dignitatem quam confert hominibus gratia esse cunctis aliis, adeoque maternitate Dei excellentiorem.* 65
- XVI. *Quanti Deus gratiam aestimet.* 71

LIBER SECVNDVS.

CAP. I. **G**ratia compotem non tantum
 esse diuinæ compotem natura,
 sed

*sed sancti Spiritus personam reipsâ
possidere.* 77

II. *Sanctissimam Triadem fieri nobis
per gratiam præsentem.* 82

III. *Gratiam esse animæ vitam.* 87

IV. *Adoptari nos à Deo in filios, & regni
heredes per gratiam.* 95

V. *Adoptione filios per gratiam, præ-
stare filiis per naturam.* 100

VI. *De Alimento mirabili adoptatorum
per gratiam.* 106

VII. *Veram Deum inter & homines ami-
citiam gratiâ copulari.* 111

VIII. *De inexplicabili amore Dei erga
homines gratiâ præditos.* 118

IX. *De pulchritudine quam confert ani-
mæ gratia.* 125

X. *De coniunctione animæ cū Deo, sanctis-
que omnibus, quā parit gratia.* 133

XI. *Animam Dei sponsam excellen-
tissimo, & iucundissimo fœdere,
gratia efficit.* 140

XII. *De plusquam regiâ potestate, quam
in res creatas, omnemque naturam
suis gratia tribuit.* 147

LIBER TERTIVS.

- CAP. I. **E**ximia charitatis habitum supernaturallem à gratiâ in animam induci. pag. 154
- II. Virtutum omniũ habitus supernaturales à gratiâ in animâ induci. 159
- III. Spiritus sancti donis animam gratia locupletat. 164
- IV. Quam admirandâ vi mortiferum crimen gratia destruat. 168
- V. *Lucē esse gratia diuina umbrā. 172*
- VI. *Quanti faciant gratiam Beatissimi Angeli. 177*
- VII. *Gaudere gratiam numeroso Beatorum mentium comitatu. 181*
- VIII. *De incredibili pretio quod facit bonis operibus gratia ad promerendam aternam gloriam. 186*
- IX. *Quàm sollicitè seruanda sit gratia ob emolumentum gloriæ operibus debiitum ex gratiaprofectis. 191*
- X. Ingens gratia bonum, quod operibus cum ea factis debita peccatis supplicia condonentur. 195
- XI. De communione omnium bonorum, quam gratia pradi cum Sanctis
eximiam

eximiam obtinent.

198

XII. *Pluris esse gratiam qua hominibus
datur, quàm qua olim Angelis.* 202

LIBER QVARTVS.

CAP. I. **H**omines Dei auxiliis, & S.
Spiritus afflatu dignos, be-
neficio gratia effici. pag. 207

II. Non posse hominem gratia destitu-
tum, sine lethali noxa diu agere. 212

III. *Quantum inter hominem interfit
etiam eundem gratia preditum, &
ea priuatum.* 217

IV. De fortitudine admiranda, qua na-
tura nostra infirmitatem gratia
Christi corroborat. 222

V. Quid dissent Dei & hominum gra-
tia. 227

VI. *Gratiam non esse tantum atero-
rum, sed temporalium quoque bono-
rum facundam.* 232

VII. *Huius vita felicitatem absque gra-
tia nullam esse.* 236

VIII. *Nihil esse miserius, quàm gratia
carere.* 240

IX. *Quanti apud Sanctos fuerit gratia,
& quanta fecerint eius causa.* 245

LIBER

LIBER QVINTVS.

CAP. I. **D**E fidei virtute prima ad gratiam animi comparatione.

pag. 251

II. De timore Dei, altera ad gratiam Dei comparatione. 255

III. De spe gratia diuina, tertia ad illam animi preparatione. 269

IV. De contritione, postrema ad gratiam animi preparatione. 264

V. Quibus exerceri virtutum studius oportet diuinam gratiam affectum, praesertim verò de charitate in Deum. 269

VI. De pane fidei, quo iustus & gratia aluntur. 274

VII. Quanta cura vitari peccata venialia debeant, ut diuina gratia conseruetur. 279

VIII. Quibus indiciis deprehendere possimus nos esse diuinae gratiae possessores, & mortem cum illa obituros. 283

DE

DE INÆSTIMABILI

PRETIO

DIVINÆ GRATIÆ

Christi nobis sanguine comparatæ;
cogitationes piæ, ac solidæ.

*Ex Eusebii Nierembergij Societatis Iesu
tractatu Hispanico Latine decer-
pta à L. Ianino ex eadem
Societate.*

LIBER PRIMVS.

C A P V T I.

*Quid sit ea gratia, & quantas
opes contineat.*

Ic i breuiter potest esse omne bo-
num, cum apud Deum gratosus
Deum possideat certiùs, quàm Re-
ges ipsos qui Regū gratia fulcitur,
quæ diuinæ rudimentum quoddam & vmbra
est, quanquam ita informis & languida vix
vt speciem illius exilem referat. Est enim hæc

A de

2 *De inæstimab. pretio Diuinæ gratiæ*
 de qua scribimus , gratia , pulchritudinis di-
 uinæ particula quædam, animæ cælitus infusa,
 eamque tam amabili luce ac stabili sic totam
 peruadens , vt Dei ipsius oculos rapiat , à Deo
 ametur , despondeatur , adoptetur , & supra
 omnes naturæ limites euecta, nec iam amplius
 humi repens & gentilitij luti vernacula , fiat
 diuinæ consors, & particeps tum naturæ , tum
 hæreditatis , tum Regni æternum beati. Sed
 hæc totidem miracula quot verba, dum lingua
 loquitur, destituitur ab ingenio , nec mirum ;
 cum nec beatæ mentes, Deoque proximæ sint
 iis æstimandis, aut intelligendis pares. Itaque
 defixæ in propitiantis Dei solium obtutu , il-
 lius misericordiam attonitæ colunt ; nisi ad
 nostram quoque miserorum stolidam infelici-
 tatem, fortè pariter obstupescunt, quos, si quan-
 do ex illo dignitatis gradu tam sublimi & san-
 cto agit væcordia in præceps , casus tanti do-
 lor vix leuiculus perstringit ; tantum abest vt
 cohorrescamus, esse nos è statu & ordine vltra
 Seraphinorum conditionem ingenuam con-
 stituto, infra belluas, monstra & dæmoneſ, ini-
 mani ruina deuolutos, reos odij omnium, sup-
 plicijque sempiterni.

2. Aded nihili facimus *maxima & pretiosa*
promissa quæ nobis Deus per Christum donauit,
vt per hæc fiamus diuinæ consortes naturæ. Pro-
missa quidem, verum simul & dona; cum sit in-
 gens munus, tam antiqua liberalisque promif-
 sio , & datæ gratiæ certò gloria promittatur.
 Deinde *maxima*, quod naturam omnem esto
 immortalem, longè multumque antecellant.
Pretiosa

Pretiosaverò, vt quibus pretium nec amplitudo detrahat, neque multitudo, contrà quàm fieri consuevit; sed ipsa sui ratio asserat, & quo empta sunt, Dei sanguis. Postremò *diuina per hæc nos fieri consortes natura*; nec potest dicendo efferri, nec cogitatione comprehendi; & dicamur sanè in genus inferi diuinum, venire in partem diuinitatis vndique infinitæ; vnumque cum ea conflare, ac fieri quodammodo Deos, hæc & similia dum satis magnificè balbutimus, hæremus animo, neque assequimur, aut intelligimus: Nam si excellentiam hominis maiorem philosophi nullam capere potuerunt quàm vt esset ad diuina contemplanda natus, quid erit tandem in Deum euadere? ac si Dei ipsius præconio laudantur omnia mox ab ipso in lucem edita, quanquam solis naturæ finibus circumscripta, quantum quæso iis bonis debetur admirationis, quibus nunquam non stipata gratia incedit supra totius naturæ verticem locatis? quantum gratiæ

ipsi tot ex se opum prodigia velut totidem radios vibranti? & hæc ta-

men proh dolor! vulgò ita vi-

lescit, vt passim miserè,

palàmque sacrile-

gè procul-

cetur.

CAPVT II.

*Quàm deplorandus sit gratiæ diuinæ
apud homines despectus.*

I.
Ierem.

I. 2. q.
103. 2. 9.
ad 2.

I. ad Bo-
nif. c. 6.

Obstupescite cali super hoc, & porta eius
desolamini vehementer; Nam etsi pluris
est huiusce gratiæ particula minima, quàm
quicquid est in terris bonorum; sed horum mi-
nimis per summam stultitiam; horum scēdissi-
mis per sacrilegium immane, indignè postponi-
tur; nec difficilius, quàm ludendo, iocando,
spontèque delirando. Docet Theologiæ An-
gelus, mundi, quàm longè latèque tenditur,
præstantiam omnem, esse hominis vel vnus
apud Deum gratiâ viliores; imò & totum cum
Angelis cœlum negat B. Augustinus cum hac
posse conferri, sic vt Deo plus quiuis debeat,
ob acceptæ gratiæ atomum, quàm si foret ab
eo mentium supremarum excellentiam con-
secutus; cœlique ac syderum dominus, cum
imperio & potestate factus. Docet hoc idem
haud dubia ratio, nec finit fides orthodoxa id
ab rudibus ignorari, voluptates non ignoran-
tibus gratiæ debitas, nobilitatemque à Deo
proximè traductam, Deoque insitam; & esse
nihilominus qui putris oculi coniectu hanc
bonorum summam quâ Deus ipse contine-
tur, dæmoni mancipient? & quantum quantum
est hoc patrimonium orbe toto maius, escā
turpissimâ, spurcissimâ, fugacissimâ decoquant?

Obstu

Obstupescite iterum cœli super hoc ! Quem enim rabies tam detestabilis incessat , vt si brevis suæ in pœnam gulæ , sublatum iri de mundo solem , dispuluerandas stellas , ac susedque vertendam consensionem primorum corporum certus sit , huic tamen gulæ , hâc mundi totius confusione , litatum velit ? Quid tamen istuc est , si cum interitu diuinæ gratiæ confertur ? Quem heu ! tam crebrum , & procliuem , vt , non dico in dies , sed momenta singula contingat ; quotus quisque est qui ab se , aut aliis , sat mediocriter , defendat , doleat saltem , & lugeat ? Horremus ad Solis deliquium paucas horas tenens ; ad urbem terræ motu haustam ; ad stragem armentorum , & hominum ; Quid si terræ , ac cœli partem , labes vastissima vorarit , fontes aruerint , arbores reuellantur , vrbes decem aut plures hiatus forbeat , quantò hinc metu percelli necesse sit ? & his peiora , tristiora , luctuosiora infelices , sæpe quot diebus , siccis oculis , immoti cernimus ; multis quotidie sæuo casu coram exidentibus diuinâ gratiâ , vel incrementi facillis , & gratuiti promptas ad eam accessiones spernentibus. Ac Elias quidem euerfionem montis non sustinuit videre ; Ieremiam urbis sanctæ funus inconsolabili dolore pariter afflixit ; ista Iobi fortuna stuporem amicis septiduo induxit ; Nos heu ! si nostros dolores magnitudine metimur , conficiamur sanè æterno mœrore , nunquam eius partem satis æquabimus qui peccando naturam diuinam ; qui reginam virtutum charitatem , cum toto illa-

3. Reg.
19.

6 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 rum cœlesti comitatu ; qui dona spiritus in-
 creati, cum eodem beatissimo hospite ; qui
 adoptionem Dei; amicorum iura ; autoramen-
 tum regni; meritorum & Sacramentorum pre-
 tia , fructumque perdimus peccando inquam,
 totum cum Deo cœlum, diuinas cum gratia
 opes profligamus, perdimusque innumerabi-
 les. *Quomodo obtexit caligine in furore suo*
Dominus filiam Sion ? proiecit de calo inter-
ram inclitam Israël , & non est recordatus sca-
belli pedum suorum in die furoris sui ? præcipita-
uit Dominus (nec pepercit) omnia speciosa Ia-
cob. Et erant hæc caduca per sese , atque eua-
nida : Sacerdotem Heli Sacratæ Arcæ ; Nico-
laum V. Constantinopolis ; Hierosolymæ Vr-
banum ; Benedictum I. Italiæ ab hostibus ca-
ptæ laceratæque nuntius, tanquam fulminis
telum momento obruit, ac vitâ priuauit ; no-
bis calamitas , tanti boni tantulo amissi orbis
exitio grauior, vix lacrymam excutit, nedum
fontem vitam , reamque tot titulis eripit. At si
manum vlttricem eleuauit super eos ut proster-
neret eos in deserto, qui pro nihilo habuerunt ter-
ram desiderabilem; quanti nobis ignaua hæc sta-
bit cœli vnice optandi quærendique despicien-
tia ; quanti hæc aspernatio gratiæ , cuius
neglecta umbra tanti fuit?

Huius verò contemptus cum sit causa , su-
 blimis sensuum de rebus fluxis opinio, de cœ-
 lestibus ac veris humanæ mentis iudicium vile
 ac frigidum, vtrarumque altâ meditatione cor-
 rigendus est vterque error, detrahendumque
 æstimationi caducorum quodd æternorum pretio
 addamus,

Thr. 1.

1. Reg.

Volater.

Pf. 105.

addamus; subeunda diuinæ gratiæ multiplex,
 & opulenta vena vt perspectis illius thesauris
 pigeat oculos in terrena deinceps vertere, ad-
 mirator enim, laudatorque acceptæ gratiæ,
 ait B. Chrysostomus, futurus est eius studiosior
 custos atque attentior. Age itaque Deo duce,
 aggrediamur *laudem gloriæ gratiæ ipsius*. Tu
 verò Deus Optime, Maxime, misericordiarum
 pater ac luminum, inspira menti, ac sermoni lu-
 cem, vt hoc tuum scribendo, non deteram
 munus, quo sublatus è primogenio puluere
 mortales in tuam familiam transcribis. Tu
 IESV Seruator, per illum sanguinem, quo tibi
 toto miseri stetimus, da vt illo emptis, & gratiæ
 redditis, gratiæ pretium vtrumque explicem,
 quam bene putasti tanto emi. Tu summe fan-
 ctèque Spiritus, exaggeratam donis tuis hanc
 tribuere solitus, doce quid illa & quanti sit;
 quam nisi tecum nunquam donas. Fac Beatissi-
 ma Dei & gratiæ Mater, vt huiusce opes homi-
 nibus detegam quas dignitati maternæ prætu-
 listi. Vos ignitæ mentes, incorporea ex luce,
 flammisq; concretæ; vos solutæ corporibus
 animæ, quæ fructu gratiæ gauderis, & estis ap-
 primè illius conscia, vestro mihi præsidio ad-
 este, vt mihi, meisq; similibus, fallaci ab ocu-
 lis deterfa nube, purum gratiæ solem exhi-
 beam, cuius pulchritudo viuaces in nobis
 sempiternasq; suscitet concupiscentias.

Homil.
 i. in ep.
 ad Eph.

CAPVT III.

*Quanti in eo æstimanda sit gratia quòd
toti naturæ antecellat.*

- i. **A**C principium quidem vt ex iis ducamus,
quæ sunt gratiæ postrema; probant Theo-
logiæ principes, longè inferiorem esse natu-
ram gratiæ. *Cælum & terra transibunt*, inquit
tr. 72 in^o Augustinus; *prædestinatorum autem salus, &*
10a. *iustificatio permanebit; in illis tantum opera*
Dei, in his autem est imago Dei. Ex quo confi-
cit S. Thomas plus esse, reum gratiæ restituere,
1. 2. q. quàm cælum & terram condere, cum huius
113. a. 9. operis præstantia omnis definiatur natura mu-
in corp. tabili, eius verò augustâ cognitionis diuinæ
maiestate; quo sensu exclamemus licet, *Mi-*
Ps. 144. *serationes eius super omnia opera eius.* Cedat
his stellarum fabrica, cælorum immensitas,
consensus simplicium, ac dissimilium corpo-
rum, rerum multitudo, nullo fine ac numero
varia, homines ipsi & Angeli, quibus vt in-
fit valde conspicuus supremæ potentiæ chara-
cter, at eidem Doctori non vanè Ecclesia suc-
cinit: *Deus qui omnipotentiam tuam parcen-*
L. 1. in do maxime, & miserando manifestas; sed cæcu-
- arg. sed
contra. timus ad eam lucem; Moses verò, probus alio-
qui Dei operum æstimator, transcurrentem
Exo. 34. illam contuitus, *Dominator Domine Deus,*
ait, *misericors, & clemens, patiens & multa*
miseræ

*miserationis ! nec valet extra se positus vocem
 aliam rumpere praterquam admirationis ad
 hanc misericordiam, suspensæ. Tradit viri exi-
 miè doctus, & insigniter pius, inferiora hæc
 immenso spatio homini cedere; & quidem
 vni, quamuis pōnātur infinita; Negat B. Chry-
 sostomus vllam esse in orbe cum hominis na-
 tura comparationem; sed addit S. Augustinus,
 præstare iustum, quam hominem vel Angē-
 lum esse; Sanctus verò Thomas charitatem
 seu gratiam animæ præponit; haud quidem
 ex solâ nobilissimæ qualitatis excellentiâ spe-
 ctatam, quâ naturæ omnis substantiâ quali-
 bet censetur melior, sed ex ipsa quoque pretij
 dignitate; Sit enim formica auro perfectior,
 pretiosior haudquaquam: Gratia præter nati-
 uum decus, supra sphæram naturæ situm, æsti-
 mationis item iure, ac pretio naturæ sic emi-
 net, vt de illa meritò dicatur. *Melior est cun-
 ctis opibus pretiosissimis, & omne desiderabile ei
 non potest comparari.* Attollamus ergo parum-
 per oculos ad has opes, statuamusque an ne-
 gligendæ sint & otiosius occupandæ. O ab-
 surditatem! nemo se satis auarus capiat, si
 cum Irus decubuerit, expergiscatur Cræsus, &
 latifundiis, margaritis, palatiis ditatus. O no-
 stram denuò fatuam, capitalēque stultitiam!
 quos vtramuis in partem rationes gratiæ ni-
 hil mouent, non iis modo bonis, sed cælo ac
 terris potiores, & quos amicitia, odium, lucrī
 odor ac fumi, grauis & pestilens, percalcata
 gratiam lætos rapit. Nam quid tantam ameri-
 tiæ acturam quærimus? Quid tanto ambitu,*

Leff. l. 7.
 de perf
 diu. c. 1.
 in Cap. 1
 Ep. 2. ad
 Cor.
 Ser. 15.
 de verbis
 Apost.
 S. Tho.
 Bon.
 Valent.
 Molinæ
 Granat.

Prò. 8.

B

tantum

10 *De inæstimab. pretio Diuinæ gratiæ*
tantum malorum aucupamur?

Eccl. 16. Habet enim prærogatiua gratiæ præ naturâ,
hunc insuper cumulum, vt eius pars infima,
cunctis naturæ bonis præponderet. *Melior
est enim vnus timens Deum, quam mille filij im-*

Lib. 1. ad Bonif. c. 6. *Py*, affirmatque B. Augustinus, quod paulò
ante indicaui (sed verbis iuuat conceptis red-
dere) Dei gratiam non solum omnia sydera, &
omnes cælos, verum etiam omnes angelos su-
pergredi. Quod ipsum vetat Caietanus vllò
temporis puncto nobis excidere, ne vnà exci-
dat pœnæ acerbitas, tanta vltro bona diuinitus
oblata contemnentibus paratæ. Ac iure omni-
no, quodd hæc Dei dona conculcentur, homi-
num Angelorumque imperio maiora, & à Deo
oblata, & ab homine vili, ingratoque spreta,
& quisquiliis rerum ac sordibus non solum
postposita, sed mundo ac dæmoni prodita, ven-
dita, mancipata; cum propter dantium discri-
men nefas sit, vel cælum à dæmone accipi, aut
inferorum pœnas de manu Dei recusari; nos
verò ab illo inferis peiora; eaque sexcentis
conferta molestiis auidi captamus, gratulabun-
di admittimus; Deo oblata, etsi orbe toto præ-
tiosiora, & paternis condita deliciis, repudia-
mus atque despuimus. Verum dantes omitte,
dantium animum attende. Dat Deus profusè
incredibili amore, inæstimabilem margaritam;
dat parcissimè dæmon ex implacabili odio, in-
fame ludibrium: si muneri pretium facit dan-
tis potius animus, quàm munus; quid hoc
tandè furoris ac dedecoris est, leui compendio,
applausu, & voluptatulâ, quibus rabie ardens
hostis,

Liber I. Caput III. . II

hostis, mortem miscet quam tibi obiicit, summum Dei optimi donum ac ineffabile proice-
re? & iacturâ illius id emere, quo infelicius
& crudelius pereas?

S. Eulog
S. Mac.

Valet autem hæc tanta gratiæ dignitas totam infinitâ intercapedine naturam infra se despectans, non ad vitandos modò lapsus eidem gratiæ lethales; sed ad strenuam virtutum culturam, quibus alitur & augetur. Esto, nihil tibi gratiæ decedat, omisso profectis diebus Missæ sacro, neglectâ orandi, miserendi, pœnitendi, afflicti tui, abiiciendique arbitrariâ sollicitudine; at ingens damnum est quod nihil ei accedit, cùm facilè posset talibus studiis multum accedere. Fingat sibi avarus diei vnus ieiunium, precationem, aut cilicium totis Indorum pensanda classibus, quis illum teneat, capiat, adire, affarique auit? Quis persuadeat istorum laborem operum & valetudinis ex eo periculum vt excuset? Tu eundem laborem quo colore, quâ siue prudentiâ, seu vecordiâ excusas, præmij certus, cuius minima fors mille Indias, ac totidem mundos interuallo inexplicabili transcendit; & cessamus post hæc ignaua capita? nec in versandâ glebâ sudorem, & sanguinem fundimus auream messem ocyùs daturâ? Quid dico sanguinem? satis est gemitus, satis lacrymula, sat propositi vigor, & desiderij, missâque identidem cælo vox IESVM spirans, & IESVM implorans. Quis non sexcenties quot horis IESVM in-clamet, ac nominet cupidus, si pari numero cistas aut, plenas sibi tunc adfore cognoscit?

B 2 Et

12 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*

Et hoc quantum est cum iis compositum, quæ immobili fide nobis promittuntur, quoties preculam, votum; pium de Deo, de cælo, de nihilo nostro suspirium aut sursum tulerimus, aut mente presserimus? Ah quis hæc decora quis hoc gratiæ regnum, & has diuitias animis nostris defigat penitus, idque à nobis non primoribus labiis, sed deliberatâ fortique præparatione, efficaci que persuasione obtineat quod pronunciauit Doctor piissimus, esse gratiam naturæ Dominam, ac Reginam.

Gerl.
serm. de
cicumc

C A P V T IV.

Præstare miraculis gratiam.

1. **P**ARUM est gratiæ quod toti naturæ emineat, nisi sit etiam iis superior, quæcunque Deus mirabiliter patrauit. Sic relatum est paulò antè, palmarem gloriam omnipotentia diuinæ, *parcendo maximè & miserando* contineri, ut quæ nihil usquam inter homines maius perficiat quàm cum suâ illos gratiâ perfundit; sic intelligit S. Augustinus, illam promissi magnificentiam, quo se credentibus corporata diuinitas obstrinxit, fore nimirum ut *horum maiora* facerent quæ ipsa in orbe admirabiliter edebat, quod cum vnius Petri vmbra vix ratum facere videretur, explicat Sanctus Doctor, illa Christi miraculis maiora, iustificationis opus esse, cui pro sua parte quisque fidelium incumbit;

Tr. 71.
in Ioan.

Ioan. 14

bit : iuit tamen Christi potentia instar aurei
 amnis per triplex miraculorum genus , quod
 Theologi distinguunt , naturam restituens , at-
 tollens , & exornans supra omnem illius ca-
 pacitatem , agendique vim , ac modum ; nam
 quæ bonis donatur gratia dum iustitiæ reddun-
 tur , etsi hanc ipsi nequaquam efficiant , ob hoc
 tamen quod eam promerentur , vel præpara-
 tione sedulâ inuitant , dicuntur maiora Christi
 miraculis facere.

S. Tho.
 1. p. q.
 105. a. 8.

Ah ! si norint homines , quantum sit quod
 agunt , cùm antea actam vitam dolore criminum
 rescindunt , serioque ad frugem redeunt maius
 profectò quiddam , & excellentius quàm si
 corpus mortale , immortalium gloriâ indue-
 rent , excitarent in vitam mortuos , hominem
 ex nihilo crearent : *Si hominem* , inquit , B. Au-
 gustinus , *te fecit Deus , & instum tu te facis ,*
melius aliquid facis , quam fecit Deus. Quid si
 germanum possis , dolendo propria scelera è se-
 pulcro in vitam reuocare , an usque adeò sis
 Deo infensus , & germano crudus , ut eum ipsi
 dolorem neges ? Quid ergo mortuam animam ,
 te , inquam , ipsum , æterno addictum exitio , ab
 eo non reuocas , cum possis tam leui ac parabi-
 li dolore ? Fingamus iudici damnatis ad infe-
 ros , facultatem vitæ melius retexendæ ; an eo-
 rum quisquam neglecturus sit tantum munus ,
 reiecturæ in aliud tempus , aut momentum ,
 etsi , maiore quàm ipsi nunc ferant cruciatu
 fruendum proponatur ? Quanti verò id prodigij
 sit videre homines ex horrendis illis flam-
 marum sepulcris in spem frugis , & gratiæ ,

2.

Ser. 15.
 de Verb
 Apost.

B ; felici

14 De inastimab. pretio Diuina gratia,
 felicitatisque redituos! At hoc heu! totum
 nobis in manu est, Dei præsidio, quod vltro
 porrigitur, adiutis; cunctamur tamen incon-
 sulti, & deliberamus, & moras agendi ne-
 ctimus, emergendique ex iis malis præ quibus
 leues sunt damnatorum pœnæ; hoc est ex in-
 condio scelerum, summæ odio bonitatis: Le-
 thali autem confossam vulnere denuò animam
 instaurare excellētius ait S. Chrysostomus, quā
 corpus mortuum excitare, ac meritò quidem,
 cum ex B. Augustino corpus vitæ reddatur
 iterum casuræ; anima, nunquam desitura: ex
 quo item affirmat S. Gregorius pluris esse con-
 uersionem Pauli Christum persequentis; quā
 suscitationem quadriduani Lazari in sarcopha-
 go sœtentis. De quibus egregiè Richardus à
 S. Victore negat posse quid maius hominibus
 à Deo tribui, quā vt ad vitam meliorem suo
 ministerio nocentes reuocent; & ex familiā
 dæmonis in Dei filios traducant. Nam cui pos-
 sit nisi penitus cæco, videri grandius, carnem
 fragili vitæ, bonisque perituris, & voluptati-
 bus reddere, quā æternis. O dotem digni-
 tatēque? quā sponsæ vni, ab sponso vno,
 eodēque Deo afferi decuit, vim nempe Deo
 filios procreandi, & Iræ matri ac Patri dæmo-
 ni subductos, in sinum gratiæ, & Christi iura
 transferendi. At ô nostrum è contrario stupo-
 rem ad hæc animi dona. sensu cassum, ad cor-
 poris commoda viuacem & vegetum, & so-
 cordi gratiæ neglectu, immortalī vtriusque
 gloriæ pessimè inimicum Quæ, malum! insa-
 nia, velle corpus sanum miraculo seruari; mor-
 em

Tom. 4.
 homil. 4

De Verb
 Domini
 serm 44
 fusè.

3. Dia-
 log. c. 17

in Ben-
 jamin
 min. c.
 44.

tem ab animâ ne remediis quidem communi-
bus defendi? Quo tamen lethargo non ij mo-
dò laborant, qui ab se vitales gratiæ afflu-
xus prohibent, verùm & qui acceptos, cùm
possint facilè atigere, contemnunt: Sciremus
utinam! cuilibet virtutis operi quid insit ad
incrementum gratiæ, meritumque gloriæ mo-
menti, nulla nobis abiret pars temporis ab
amando, precando, adorandóque Deo vacua,
& tæderet vel semel spiritum ducere, nisi ad
Deum adspirando: Sciremus! quanti sit lugen-
tem solari, ferre opem egenti, offensam remitti-
tere; occasiones eiusmodi grandi pretio quæ-
reremus, nec minus quàm Sancti Apostoli ea-
rum occurſu & beneficio gauderemus. Scire-
mus demum, quàm pretiosa sit autoramenti
conditio nobis vel semel ex virtutis præscripto
agentibus posita; foret intolerandum nobis,
cum possemus centum virtutis opera exercere,
vnius nobis copiam eripi, & quod consequens
est, accessionem gratiæ illi responsuram, patra-
tis à Christo prodigiis excellentiorem. Hanc
in Thaumaturgis S. Eulogius præ miraculis
suspicit, integrâmque illorum, castam & per-
purgatam mentem iis præfert. Hanc demira-
tur S. Gregorius, cum in corporibus peracta
quondam miracula docet in animis tantò præ-
clarius nunc edi, quantò corpori mens cedit,
& diuersissimo vtrîmque exitu patrantur, op-
portunitatis scilicet caducæ, ac beatitatis im-
mortalis. Ad hæc, *corporalia illa, inquit, mira-
cula ostendunt sanctitatem, non faciunt; hæc
verò spiritualia qua aguntur in mente, virtu-*

Act. 5.

Homil.
29. in
Euang.
de Ascens.

tem

16 *De inestimab. pretio Diuina gratiâ ;*
tem vita non ostendunt , sed faciunt ; illa habere
& mali possunt , istis autem perfrui nisi boni non
possunt. Quod de summo quoque prodigiorum
genere censendum ratio persuadet , nec de
altero tantum , in quo S. Tho. ponit reuocatos
in lucem hanc mortuos ; nam multis simul
locum vnum corporibus , pari , ac si vnum foret
aptare laxitate , aut ea corpora beatorum dota-
libus gloriis ornare , quamuis referat inter
summa , quid tandem est ad coniunctionem
animæ cum Deo in eam illabente , ac pulchri-
tudinem ipsius sempiterno Dei aspectu di-
gnam. Igitur si manca , & distorta membra
corpûsque , putridum , & afflictas fortunas
nemo non libens restituat , si parca id valeat
eleemosynâ , paucisque ad Deum precibus ob-
tinere , quo pacto non est in seipsum crudelis ,
qui æternum decorem , ac valetudinem & opu-
lentiam non dissimili sumptu facilem & para-
tam animæ suæ negat ? Cur nostris consiliis &
rebus , gestisque singulis Dei amorem , & glo-
riam non præfigimus in scopum , cuius
per singula studio , diuinæ gratiæ
altiore in gradum eueha-
mur qualibet naturæ
præstantiâ , quouis
miraculo cel-
siores.

CAPUT V.

*Infuse gratiæ opus diuinorum
operum maximum.*

SEquitur alia gratiæ laus maior, quam
Stradit suo more pressè ac solidè S. Thomas, 1. 2. q. 113. a. 7.
qui cum statuisset ex agendi modo creationem
esse maximum Dei opus; subdit, res quæ sit
magnitudine spectatâ, esse iustificationem
impij longè maius, vt quæ *terminatur ad bo-
num æternum diuinæ participationis, non autem
naturæ mutabilis.* Ex quo iam apparet demen-
tia hominis rem tantam dissipantis haud sanè
leuior quàm si opus insigne toto regalis po-
tentiae, ac sapientiae, regnique patrimonio ab
Rege quopiam erectum execrandus ciuis non
destrueret modò, sed eius se ruina volens se-
peliret. Notus est postremus Samsonis actus;
at heu crebrior, et si multò minus, nec nisi obi-
ter, paucisque cognitus, peccantis furor illi
oppositus; qui ad dæmonem oblectandum, &
dedecorandum conditorem, legemque illius
sanctissimam, Templo Spiritus increati diuinâ
constructo gratiâ manus impias admolitur;
eiusque se casu opprimit. Non hoc sacrilegus
Rex Antiochus aulus est, quanquam Dei Tem-
plo fuit iniurius; mox verò vltici manu ictus,
ebullientibus in vermes dilapsisque frustatim
carnibus, periit; violanti Spiritus sancti Tem-
plum;

18 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 plum, Deo ipsa cæli pulchritudine gratius,
 extinguentique stellas eius & sacrarium teme-
 ranti, parcetur scilicet ? disturbanti regiam
 statuam fabri operâ cusam, infertur crimen
 pœnâque maiestatis ; Dei opus excellentissi-
 mum, simillimum atque carissimum premen-
 tem, proculcantemque vindicta præteribit?

Phil. Gã. Agnoscant, ait doctus scriptor, agnoscant mor-
 tales, quanta sit grauitas, quàm violenta pestis,
 in 1. 2. q. 113. c. 8. quàm dira pernicies mortiferi criminis, quo
 diuina destruitur gratia ; præstaret si quidem in
 nihilum mundi huius machinam redigi, quàm
 illud admitti: sed est vice versâ diuinius in tan-
 ti operis absolutionem, sociam manum Deo
 adiungere, quàm ad creandos ab eo angelos,
 cælumque adhiberi ; & hæc est pars nostra,
 hæc magnifica fors, fœlixque conditio, vtinam
 fat nota, qui ad augendam in nobis gratiam à
 Deo adsciscimur. Quid hoc tandem, ô Deus,
 bonitatis ac profusionis, tam altè in tuas glo-
 rias, frugis malæ seruulos admittentis ? Quid
 hoc ignauitiæ, indignitatisque hanc Societatem
 diuinæ operæ abnuentis, aut lentè ac frigide
 curantis, licet in vsus nostros, quæstusque com-
 paratam.

2. Nec verò ab iis, quibus gratia præcellit,
 Suar. 66 Dei præpotentis, operibus, excludendum est
 1. c. 13. id lumen gloriæ, in quo superi Deum vident,
 Valent. cuius beatissimi conspectus præstantiam viri
 d. 8. p. 4. doctissimi non minori iure gratiæ postponunt,
 Lobet. quàm rei cuiuslibet naturam, facultatibus eius-
 1. 2. de dem, & actionibus. Vna humanitatis à Deo
 perf. assumptio, quâ nec maius quidquam nec me-
 prop. 2. lius

lius fieri excogitarique diuinâ potentiâ valuit, hoc ipso dum cunctis Dei operibus, ipsique iustificationi antecellit, huius prærogatiuam mirificè prodit, quod iustificationem pro scopo habuerit; Tanti fecit immensa bonitas homines apud se facere gratiosos, nec ulli propterea pretio, non filio, nec sibi pepercit, ut euigilemus ad hunc solem, statuamûsque num deceat, quod tanto ardore, tantisque impendiis nullius indiga maiestas suscepit, defungendi causâ, otiosèque à nobis obiri: Accedant his verba sancti Theologi, qui donum gratiæ iustificatis impium, hinc affirmat, dono gloria beatificantis iustum, maius esse, quòd plùs excedat donum gratiæ, impij dignitatem, quàm donum gloria, dignitatem iusti quem gloriâ dignum iustificatio iam fecit; Vnde ait S. Augustinus: Iudicet qui potest, utrùm maius sit iustos Angelos creare, quàm impios iustificare, certè si equalis est utrumque potentia, hoc maioris est misericordiae. Præstat sanè maiora qui dat quingentos gratuitos, quam qui reddit bis mille debitos, debetur iustis præmium, reis supplicium; his loco supplicij donari veniam diuitiis gratiæ cumulata, monumentum est immensæ liberalitatis. Facit rebus plerumque pretium, egestas quærentis, obtinendique difficultas; fuit ouicula pauperi carior, quàm Iobo greges, aqua Dauidi per medios hostes è cisternâ Bethleem petita, quam quicquid alibi fontes ac fluij voluebant. Quid autem, Deus immortalis! egentius homine gratia destituto; quid ad repetendam, recipiendamque debilius?

12. q.
11 3. l. 9.

20 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*

3.
Mol in
I. p. q. 24
Taul.
Ierm. de
Assum.
Vbert. in
arb. vit.
I. 3 c. 3.
Rusbr.
de præ-
cep. vir.
c. 2.
Chryf.
Oecum.
Theop.
Ansel.
Cassian.
&c.

Auget magnitudinem huius doni, peculiare quoddam beatitatem inter gratiâque discrimen. Fas enim quandoque viri magni censent, beatitatem non cupere; &, quoad nos attinet, si Deo visum sit, ipsam nolle; hac mente Mo- sem à Deo petiisse, vt de libro vitæ deleteretur; Paulum, anathema pro fratribus fieret, pœnâ- que ignium apud inferos sustineret; absen- tem verò gratiam non optare; deprecari, obla- tam; possessæ partem abdicare, ne salute qui- dæm omnium propositâ, vlli vnquam morta- lium fas fuit. Cedant diuinis rationibus hu- manæ; satis Deo fiat, eiûsque honori per gra- tiam; deinde sed longè post spatio, vtilitati nostræ per præmium: non decet nos æquali studio velle Deo & nobis placere; illud asse- quimur diuina adoptione ac tutelâ; hoc beatâ mentis corporisque immortalitate; ex quo illa B. Anselmo digna sententiâ, quâ dixit, malle se gratia præditum inferis addici, quàm ea de- situtum cælo frui. Scelus, opinor, suscipiat nemo, nisi desperatissimæ salutis, qui præsen- tem, ac certam æterni boni iacturam videat, nunquam sarcendam, cum sempiterni mali exploratissimâ & præsentî pœnâ. Quâ ergo dementiâ Dei offensam non respuit, cuius supplicium imminere sibi non dubitat, inter- itum gratiæ, quâ sanè minoris pendenda est tota beatorum felicitas. Ah! tanti ponderis rationes, si rectè homines subducant! multos enim spes recuperandæ sub mortem gratiæ, fecit eius perdendæ prodigos, nec damnum interea insulsi, bardique computant, cæli to- tius

cuius iacturâ grandius; Esto sis, infœlix! nec integrandæ cum Deo spes illa gratiæ te fallat; sed eâ, vel punctum temporis carere terribilius est, quàm partis iam cæli gaudiis in perpetuum exturbari. Non sunt hæ declamantium ampullæ, sed meræ pronuntiata veritatis; Ipse qui anathema esse à superum cœtu, fratrum causâ optauit Apostolus, nullam vim tantam fingere animo potuit, quâ reuelli à gratia valeret, deliberatâ potius quorumuis malorum perpeffione, ac priuatione bonorum, quàm se ab Christi charitate distrahi pateretur.

Vnum denique huic admirandæ, quod videtur magnificentiæ deesse, illam præcipuè commendat; miraculis enim superior iustificatio, haud tamen est ipsa miraculum; In miraculo enim tria spectari monet S. Thomas. Primum est efficientis potentia, vnius Dei propria, cuius est solius patrare mira, hoc est occultam causam habentia; sic tam restitutio impij quàm orbis creatio nomen possunt miraculi tenere. Alterum est forma naturam materiæ, cui inseritur, excedens, vt est reparata cadaueri vita, quo modo miraculum non est; impium à Deo in gratiam recipi, cum ex B. Augustino conditus ad Dei imaginem, hoc ipso sit gratiæ capax. Tertium quiddam in miraculis inuenitur, quodd est præter morem & ordinem causarum, vt in Sauli ad Deum conuersione subitâ euenit; sed hoc parum ad rem nostram iam facit. In secundo autem, quis te, ô bonitas, ô Dei optimi liberalitas angusta & immensa non amet, reuereatur, obstupefcat? mune-

22 *De inestimab. pretio Divina gratia,*
ris tanti affecutionem , tam altè supra omnem
naturam & miracula omnia locatam voluisti
citra miraculum perfici , & quò pronior no-
bis esset, intra vñtatos quarentium nisus, me-
tásque agendi solitas reliquisti. Absit , absit
inde minoris vt donum æstimemus, vnde es,
ô dator, pluris æstimandus; & ex eo apud nos
peiore loco sit, quòd magis obuium, cunctis-
que proponis, quàm si vni ac semel id dares.
Sic verò à te constitutum si foret , quì posset
in illius vnus pectus, tam execrabile , alie-
nùmque consiliùm subire , vt hac se thesauri
singularis possessione vltro abdicaret ? Ah
quàntò nos melior eiusdem accepti conditio,
ac liberalior compellit , vt simus tui nimis,
bone largitor, memores , & quicquid in no-
bis est virium, in muneris tui conseruationem,
decusque contendamus.

C A P V T VI.

*Possessorem sui Divina gratia supra natu-
ra ordinem euehit.*

I. **I**Nter tot illa gratiæ decora notata magis ha-
tenus quàm tractata , lucem reliquis in-
gentem adfert, quod supra quam fluxæ opes
valent, possessores suos facit suæ totius ex-
cellentiæ consortes. *Pone, ait Seneca , in opu-
lentissimâ me domo , pone ubi aurum, argentum-
que in promiscuo sit , non suspiciam me ob ista
qua,*

De beat
vit c. 25.

qua etiamſi apud me, extra me tamen ſunt, non peruadunt hominem penitus, & quantumuis blandâ magnâque ſpecie oculis illudant, nec temperamento, nec formâ corporis, nec ſupellectile animi faciunt tantillo meliorem; Verùm enimuerò gratiæ laus hæc eſt, vt quem obtinet gradum, hoſpitem ſuum in eo ſtatuat; animum ſiquidem, hoc eſt, hominem ipſum, non hominis ſpolium permeat, afficitque, ac ſibi commiſcens dotes cum illo ſuas participat vniuerſas; ita illum ſecum, in ſtatum peruehit pulcherrimo iſto atque ampliſſimo mundi opere celſiorem, vt quicquid gratia theſaurorum claudit, id omne habeat in ſe cum gratiâ tranſfuſum poſſeſſor gratiæ fortunatus; & quàm diues foret qui vnâ in gemmâ regnorum omnium, terræque ac cæli pretium haberet, tam debet cenſeri opulentus, quem rebus cunctis à Deo conditis hæc vna gratiæ maiorem facit poſſeſſio; vniuerſitatis huius in infinitum porrectam, ditiffimâ nque vaſtitate minima gratiæ portio excedit, miraculis eminet, ordinem efficit ſupra naturæ faſtigia nobiliſſimum, nec poteſt à Deo patrari aliquid maius gratiæ attributione, ex quo conſequitur, cui tam opima hæreditas obigit, hunc eſſe princeps Dei opus nullis definitum naturæ limitibus, ſed eâ ſitisque ſuper eam miraculis admirabilius, atque diuinius. Ita S. Cy-
rillus Alexandrinus, nos Chriſti gratiâ, velut
ſplendenti ornatos purpurâ in dignitatem pro-
uectos aſſerit naturæ captu illuſtriorem, &
Dionyſius Carthuſianus pretium operæ cui
merces

In c. 14.
Ioan.

24 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ;*

In 2. d. • merces debetur censendum, partim ex gratia,
 27 q. 2. quæ hominem Deo acceptum facit, ac similem,
 ad sent. partim ex naturâ rationis capaci, sed supra na-
 Durand. turam beneficio gratiæ promotâ. Hoc verò quid
 tandem honoris inmodici, largitatisque est?
 eductum ex tenebris, limôque natali homi-
 nem, non inferiori solùm huic mundo & ani-
 mantibus, tanquam alterum Adamum præfice-
 re, non terræ ac cælo; Angelis atque homini-
 bus; sed eò attollere, quod nullius per se nati-
 na nobilitas pertingit. Extat profectò quiuis
 Deo gratus, etsi doloribus & miseriis plenus,
 tantò superior Seraphinorum Principi, quan-
 tò hîc mediastino vili, & mendico. Atque hîc
 nostram quis satis lugeat tetram noctem, qui
 hunc amplitudinis apicem fœdâ toties muta-
 mus seruitute? sæuimus interim miseri capita-
 libus iris, & mutuis cædibus, vt gradum in-
 uadamus mendaci cæcorum iudicio cæteris di-
 gniolem; & si detur optiô nascituris, nemò
 nisi supremum, nobilissimûmque delegerit,
 nemo infra vllam purarum mentium velit con-
 sistere. Quod ergo nos fascinum incantat? cum
 ad hoc multò augustius, quod nobis defertur,
 imò ingeritur, nomen decûsque gratiæ, aut
 nihil mouemur; aut fortè acceptum venale
 cuilibet, teruntio ponimus? Quem non per-
 cellat deiectus in belluam Nabuchodonosor?
 Ex potentissimo, inuictissimo, triumphantissi-
 mo vastissimi imperij Rege ac Domino, cuius
magnitudo peruenierat vsque ad calum & pote-
stas in terminos vniversa terræ; pastus, villis,
vinguibûs, figurâ; voce, in feram versus, in
syluas

Iulias extrusus, septennium inter illas egit. Quid habet hi cōtamen formidolosum, minūve tolerandum casus; ad eius ruinam qui de gratiæ folio creata infra se procul omnia spectante in sortem dæmonum ac pœnam præcipitatur voluntario impetu, & quoad illum attinet nunquam reuocando?

Agnosce homo splendorem quem à gratia ducis, dignitatem quam mente obtines, vitæ gere; quid tibi cum mundi legibus, qui mundum longè sub pedibus calcas, qui nobilitate secundi generis cælum premis; quid mente in terrâ cœnōque volutaris? Hūc, nuda ratio perduxit, stultos veteris sapientiæ architectos ut probè viderint, absurdum esse terræ huius præ cæli orbibus, stellisque amorem. *Hoc est punctum*, inquit ex iis vnus, *quod inter tot gentes ferro, & igni diuiditur: o quàm ridiculi sunt mortalium termini? Ultra Istrum Dacius non exeat, Strymo Thracas includat; Parthis obstat Euphrates; si quis formicis det intellectum hominis, nonne & illa vnā aream in multas prouincias diuident? sursum ingentia spatia sunt, &c.* Alius in tam vario theatro, quod ex Lunæ regionibus deorsum spectarat, visas sibi narrat res omnes ridiculas; eos præcipuè qui campos fixis limitibus metati, in iis valde læti superbè regnabant, cum tota Græcia vix instar esset quatuor digitorum, inter complures eius prouincias minima Attica vix posset notari, palatia diuitum, & latifundia ne apparerent quidem; Alij alia; Nos propriæ conscios dignitatis, quā cælum re ipsa, non

25

Sen. præf
in quæst
natur.

Lucian.
in lca-
rome-
nip.

D

verbis

26 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 verbis duntaxat , aut cogitatione transcendimus quid agere oportet, quid de nobis, de gratiâ, de rebus infimis sentire? Si tantum inter est inter supremum orbem , & hanc terræ molem : vt hæc præ illo vix punctum obtineat, cum stellarum permultæ , quæ punctum lucis hominibus exhibent sint hoc terræ globo multis partibus maiores; inter gratiæ solem à Deo proximè afflatum , & hoc vitæ totius nostræ, ac patriæ lutum , quantum necesse est chaos interiici ? Quid paritura est ratio dignitatum, tam immensis dissociata interuallis, si tam portentosæ magnitudinis corpora locorum discrimē in apices cogit, etsi quaecunque animo cogitetur, non possit eò peruenire quò supra naturæ vniuersitatem, regiam suam gratia posuit? Tanta est ordinis maiestas , in quem verè prænitens factorum reus repente adsciscitur! sed, quod est maximè dolendum , eam quasi sepultam ignoramus , & cum videamus fallaces de mole cælestium orbium , oculorum suffragationes certiore intelligentiâ à Philosophis corrigi, nostram de pretio gratiæ ignorationem fidei diuinæ certioribus oraculis nondum corrigimus.

3. Pauci quibus id persuasum est, generis memores, & nobilitatis à gratia ductæ, cupiditatibus naturæ, ac studiis indignantur; & rustici more in curules rapti , saluam originis pristinæ, oblectamenta, notas, & quicquid umbram abiectionis paternæ præfert, erubescunt. Plotinum corporis puduit, animi conscium, & amantem: Isidoro Alexandrino ciebat lacrymas edendi

Porp. in
 eius vita
 Hist.
 Laus. c. 1.

edendi necessitas, quod natus epulis beatorum, ad quadrupedum pabula cogeretur : nefas Paulus rebatur gloriari nisi in cruce Domini nostri IESV Christi ; nefas acquiescere carni & sanguini : nefas magni aliquid fecisse præter novam creaturam : Nobis quo pacto natalis rusticitas recurrit ? qui nos genius turpis & ingratulus à novæ familiæ dignitate, in antiquæ sordes & ignominiam retrahit, naturæ Dominos & superum socios ? Quod æstrum ad horam porcorum extimulat, & accepti regni oblitos delitias, agit in voluptates sensusque pecudum, generositati gratiæ probrosos ? Illò, illò tendamus virtute, quò sumus euecti dignitate ; si quid est inferius optandum, cruces cum Apostolo ambiamus, in quas naturæ mundoque confixi, pro alterius, ac superioris naturæ ciuibus nos geramus.

Ad Gal.

C A P V T VII.

Gratiam esse increata Dei naturæ participationem.

MAGNUM est hominem beneficio gratiæ, naturæ omni creatæ præponi, sed maius omnino increatæ participem fieri, cuius excellentissimi consortij nos primus admonuit S. Petrus à quo in eam dictum sententiam interpretantur Patres, nos Dei maximis, pretiosisque muneribus diuina consortes naturæ esse fa-

I.
Aug. ult.
Ep. 102.
cap. 4.
Cyrill.
3. Thess.
cap. 3.
Athan.
S. Tho.

28 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
Nos, haud quidem modo quolibet, sed summo,
& quanto ipsa naturis cæteris præcellit, hoc est,
infinito, cuius excelsitatem doni non possunt
Sancti pro voto prædicare; censet enim B. Areo-
pagita, in ordinem, statumque diuinum vi gra-
tiæ sublati, vitam nobis diuinam inspirari:
S. Maximus diuinitatem dari, peruadente gra-
tiâ naturam cælesti luce, ac ultra conditionis
suae classem efferente; S. Thomas nos *deus*
& deificari; quo dici sublimius nihil potest:
Sunt enim cuncta propriis distincta veluti
gradibus, habent quædam vt sint solummodò,
plura vt consent ex diuersis; alia vt viuant,
vt sentiant, ratiocinentur in corpore, sine ad-
miniculo corporis intelligant, qui ordo om-
nium supremus, suis tamen nobilitatis diuersæ
gradibus in fastigium assurgit, extra humani
prospectus aciem constructum, si præsertim ex
illo spirituum innumerabili populo, quisque
proprium habet excellentiæ characterem quo
ab aliis discrepet, & demus habeat, addamús-
que his alias præstantiorum naturarum, quæ
condi valent à præpotente Deo classes infini-
tas; diuina iis longè omnibus prominet, in cu-
ius nos gremium, & societatem ius præcipuum
gratiæ assumit, & diuino perinde ordini inscri-
bit vt palmam in viuentium gradum; inter
sentientia leonem videmus insertos; quod pon-
dus inopinatæ dignitatis si vni tantummodò
animæ inter tot myriadas hominum imposuis-
set Deus, infuso in eam suæ gratiæ thesauro,
naturæ totius pulchritudinem obscuraret, ac-
tum omnes mortales, tum mentes illas à con-
cretionē.

erectio corporis liberas in sui admirationem,
& adorationem verteret vniuersas. Quî sit ita-
que nunc vt idem hoc boni, sed fufum latius
tam flocci pendamus, & quò est Deus in nos
profufior, hoc fimus in illum fordidius parci?
vt emptis ingenti labore aurique pondere ti-
tulis, confortia procerum, ambitio affectet,
hoc Dei confortium negligat? vt in sanctiori-
bus confiliis folitos regibus affidere, fi loco
moueantur, dedecoris impatientia extinguat;
nos, ah! fœuam iacturam & immedicabilem
honorî nòstro plagam! tepidè moueat. Dei non
dicam confiliis, & affatu, fed naturâ & genere
excidiffe? vt teſte conficto impetitus claritatis
aitæ nitor crudelem in modum nos diſtrahar;
verâ peccati maculâ fœdatus, nobilitatis diui-
næ hic ſplendor non lancinet, agâtque in mil-
le potius vulnera & mortes, quàm vt eam elu-
ere maculam differamus; ſpernit ipſum pro-
fectò Deum, qui hoc ipſius bonitatis, ac diui-
nitatis confortium negligit; proiecti honoris,
famæ, iudicij, ſui hoſtis, Deique capitaliſ-
ſimus.

Adde quod cæteros honores cudit opinio,
non res ipſa; gratiæ dignitas, non vulgi ſom-
niis, non cenſu prudentum, regumve arbi-
trio, fed re ipſâ, ſuapte præſtantiâ, vtròque
manantibus ex ea dotibus ſuam per ſe obtinet
dignitatem, quâ mentem Deo ſimilem efficit,
atque vt loquitur S. Theologus: *Quod ſubſtan-*
tialiter eſt in Deo, accidentaliter fit in animâ
participante diuinam bonitatem. Huius noſtræ
gloriæ arcano lucem viri ſancti variam accer-

1. 2. 9.
110. a. 1.
ad

30 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*

Lib. ad
Serapio-
nem de
Spir.

1. 2. q.
112. a. 1.

sunt : Athanasius à balsamo , & ambrâ suam
illic spargentibus suaueolentem fragrantiam,
vbi esse per sese desierint ; idem cum Apostolo
sanctus , à sigillo figuram sui ceris docilibus
imprimente ; S. Thomas, ab rudi , frigido, ni-
grante, informi, & ignauo ferro sed vi caloris
in ignem sic mutato , vt seruâtâ ferri substan-
tiâ, fiat lucidum , ardens , ductile , actuosissi-
mum ; qui norit (quem verò id latet ?) quid
Deus ab igne discrepet , intelliget faciliè quid
inter sit inter animam ardore gratiæ in Deum
transformatam, & ferrum concretis imbutum,
tenacibusque flammis , quo tamen nihil posset
curiosius spectari , nisi consuetudine viluisset.
Si cui tam sit proclive celeritatem animi quâ
viget Angelus adipisci, quàm proum est gra-
tiam augere, opinor illam opportunitatem nec
mora nec tædio corrumpat ; nimium dico dum
Angelum memoro , abiectioribus etiam de-
mentamur , velocitate cerui, leonis robore , &
huiusmodi genuinis animantium viribus , si
obtentu faciles ponantur ; & ô pudorem non
ferendum ! diuinæ collegium naturæ , ortasque
ex eâ dotes eximias conatu leuissimo assequi
detrectamus , ô sensum mendacem , & perfu-
dum ! vbi mens , vbi religio , & Christi fides ?
Ponamus in vnum quempiam , à Deo conie-
ctum quicquid vsquam in rebus conditis ex-
cellit, sit acutior liberis mentibus , Elephanto
neruosior , formosior aurorâ & floribus ; sole
splendidior ; hæc si alexæ iactui committat,
imò belluinâ & turpi escâ , dementior , confi-
ciat , quis absurditatem ingratiissimi sceleris
non

non horrescat ? & sunt hæ puerorum nuces ;
vti Samsonis quoque robur mirabile ; quo mi-
rabilius eius stultitia videtur quæ illud fictis
mulierculæ lacrymis prodendum credidit. At
diuinitatis cognatio , at diuinarum communi-
catio virtutum , pulpæ huic foetenti , putredi-
nis filiæ , sorori , matrique vermium prodita ; at
imperium. Hic stylus concidit tam tristi , quo-
tidianoque argumento. Flete Angeli pacis , si
quid vobis lacrymarum est , miserorum fratrum
crudelia in seipsos perpetuæque deliria , &
tantorum bonorum indignissimam profana-
tionem.

Quibus verò mens oculatior , & sanior
animus , spectent , mirentur , ac reuerentur
dignitatem suam , eiusque autorem tot patrem
luminum toto amore complectantur ; stellis
certè si detur aliquis pulchritudinis suæ sen-
sus , quanta mox erga suum solem veneratio ,
amorque inardescat , cuius se vnus diuites
opibus , suspiciendas luce , similitudine admi-
randas amabilisque aduerterint ? amat sti-
pitum sanguinis sui , princeps ; senator , ordinis
principem ; filius patrem , si modò filius ; &
quisque similem ; contra hos naturæ ac iuris
legitimos impetus cur pro sensuum voluptate
ac tyrannide pugnamus ; efferat sese supra ho-
minem totum Christianus , suique meminerit ;
rideat omnia in quibus mortales spebus ma-
gnis defudant , palatia , tabulas , signa , gemma-
rum , auri que copiam quasi crepundia , in qui-
bus pueri magno molimine , ac multum seridè
adlaborant : hominem Plato miraculum dixit ;
medullam

3.

in Theat

In Pi-
mand.
c. 10.

32 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ;*
medullam rerum Protagoras : Plotinus formo-
sissimum operum ; diuinum animal cælestibus
aut par, aut melius Trismegistus , feremus sci-
licet Christiani de fragili , nudoque homine
sensisse altius cæcos sceleratósque philosophos,
quàm de Christiano sentiamus & coli adorari-
que illum voluisse , dum sacrosanctum ac re-
gale Christiani decus pro lixà in nobis, & qua-
drupede tractamus ? Peto, inquit, B. Chryso-
stomus, ac demissè rogo , ne patiamur singularia
Dei dona (in nos Christi gratiâ effusa) negli-
gentiæ nostræ crimen , & criminis pœnam sui
amplitudine augere.

C A P V T VIII.

*Quàm sublimi gradu naturam diuinam
participet gratia.*

1. **E**A est prærogatiua gratiæ hominem Deo
inferentis vt perstringi non possit solitâ
breuitate ; ac ista quidem participatio, non est,
vt Theologi docent, intelligenda vulgari mo-
do, rebúsque cum cæteris communi , atque
vt vocant , eminenter ; sed præstantissimo &
summo , in quo cum gratia dotes possidemus
non quas modò inuoluit efficientiæ suæ pote-
state supremâ diuinitas, sed quas habet expres-
sas, & quibus nusquam potest quicquam inesse
quod eius dedecet maiestatem : sic se in me-
talla Sol diuidit, tribuitque subiecta in corpora
varias

varias facultates non quas habet re ipsâ & distinctas, sed quas actuosâ vi suâ continet, efficitque; lucem verò, splendorem, flaminas, calorem, speciem quâ mundum recreat, cum stellis partitur, non qualia ipse fecundo potentia secreto concludit, sed qualia palam re vera perpetuò gerit, nec efficiendo tantum quæ ab se sunt diuersa, sed communicando propria.

Ioan.
Vincen
relect.
de gra.
Christi
Albed
1 p.d.2
n.10.&c
2.

Quo præcellenti modo, eorum in partem iure gratiæ venimus, quæ sunt naturæ diuinæ propria, eamque mirabilem, vnicam perfectissimam, excellentissimam, pulcherrimam ostendunt, eique ut è scholâ loquamur, formaliter & seipsis insunt.

Quam porro istorum portionem secum nobis gratia inferat, diuersorum est diuersa sententia: putant multi nos in eo euadere diuinitatis summæ participes, quodd, ut verò illa & necessariò existit, nec aliundè existendi suspensas habet rationes, ita vi gratiæ nos similiter existamus. Qui cum in Deo fons vnicus omnium voluntarius bonorum, rerumque sit; nihil verò propriè existat præter Deum, ex quo ut esse possint precariò habent; sic planè ad grâtiâ computantur pro nihilo omnia; distântque ab illa tantum, quantum quæ non sunt à præstantissimis naturis. Moyfi nequibat incomprehenfa diuinitas melius exponi, quam cum Dei nomen roganti responsum est. *Ego sum, qui sum*, hoc est à me vno & solus, & semper: ex quo vno volente, iubenteque suis temporibus singula; extra quem, & sine quo nulla. Ut igitur nihil sunt, nihilque à nobis, fieri

E debent

34 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 debent vniuersa cum Deo compolita verè ac
 solidè existenti; haud secùs, si cum gratià com-
 ponantur, per quam vnam id adipiscimur, vt
 in Deo verè, solidèque existamus, debent pro-
 meris inaniis haberi; nugæ ac nihil volu-
 ptates, diuitiæ, honores, dolor, inopia, contu-
 meliæ, nugæ omnia, & nihil omnia, etiam ple-
 raque nihilo peiora; nec vllius aut boni, aut
 mali ducenda ratio, quoties de gratiæ paratu,
 conseruatione, ac profectibus deliberatio mo-
 uetur. Quò alluisse videtur Apostolus cum
 ait, *Gratiâ Dei sum id quod sum*, illà nempe
 diuinè existendi prærogatiuâ singulari, quam
 spretis natalibus, ciuitate Romanâ, ingenio,
 doctrinâ, honoribus, & famâ, solam rebatur
 expetendam, cætera verò, seque ad eò ipsunt,
si charitatem non haberet, nihil esse: Illam verò
sanctis qui sunt in Ephe. eiusdem salutatio-
 nem, lectam à maioribus notat S. Basiliius abs-
 que vrbs illius, aut loci mentione *sanctis qui*
sunt, quam item is negat in antiquis codicibus
 reperiri: & in illo ad Galatas, *qui Christi*
sunt carnem suam crucifixerunt, omittit B. Hie-
 ronymus Christi nomen, legitque tantummo-
 dò *qui sunt*: solos esse innuens quos gratiæ
 sanctitas cum Deo sociat; alios esse *quasi*
non sint quòd ei qui solus est, scelere suo pe-
 rierint, vnde se illos nescire asserit, etsi eo-
 rum quæ sunt, fugere ipsum nihil potest: Expli-
 cat autem princeps Theologus *ex eo gratiam*
creari, quod secundum ipsam homines creentur,
hoc est in nouo esse constituentur ex nihilo, nimi-
rum ex non meritis, secundum illud ad Ephe-
sios,

1. Cor.
 15.
 Ioan.
 Vincent
 & alij.

1. Cor.
 13.
 Eph. 1.
 Lib. 2.
 contra
 Eunom.

Gal. 5.

in Abd.

1. 2. q.
 110. 2. 2.
 ad 3.

stos, creati in Christo I E S V in operibus bonis.

Dicant hîc quos furens ambitio, quos libido insana, & quoduis aliud facinus egit transuersos à gratia, qui possunt post damna rei tantæ vitæ sibi vitalem credere; quo pacto doloris rabie non rumpantur, seque ipsos vinguibus, dentibusque discerpant. An potentissimum principem suâ inertia, & imprudentiâ florentissimis exutum regnis, & agrè cum mendicabuli centone ex hostium manibus nudum, & profugum; nullo præterea vitæ subsidio, negabunt funditus periisse, neque deinceps existerè? Tanti videlicet apud ipsos erit Iobi testa, & in fimo lectus, ut parum ex vero dictum putent illum omnia perdidisse? & hic illos casus, cum post tot annorum millia horrore confundat, immaniores suos & damnosiores necdum attendunt amentes, aut sentiunt, quibus ex diuini consortij summo gradu in nihilum misere proruerunt, neque intelligunt esse multò detestabilius nunquam extitisse, aut in lucem productum in primogenias nihili tenebras illicò dissolui. Fatue profectò petitiones declinant summam fortè cutem fortunaram, vitæque perstricturas, & toto pectore ictus excipiunt diuinæ huic vitæ quam confert gratia, æternum lethales, yltroque pectus in illos induunt, dum lucelli, & fumi studio in Dei offensam rapiuntur. Nos quibus lux melior affalsit macti damnis illorum simus; & cum nullis ij parcant sumptibus, seruituti, ac periculis, ut in blanda & splendida, tamen maiora, scandant pericula, pudeat nos opellæ

36 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 parcere, quâ, sublato in cælum animo, pre-
 cando, dormiendo etiam & edendo, ac demum
 ubique acceptam gratiam incrementis dite-
 mus, benè alioqui iacturâ qualibet cruciatû-
 que comparandis.

C A P V T IX.

*Cum naturæ diuina consortio, perfectio-
 nem absolutissimam nobis per gra-
 tiam conferri.*

- I. **D** Ignitatem affusæ homini, cum Christi
 gratiâ naturæ parum habent diuina ora-
 cula, ita omnibus præferre, quasi eius com-
 paratione, ne sint quidem propriè cætera, ipsa
 vna existat: verum modis innumeris ac miris
 gratiâ præditos nullum finem faciunt cele-
 brandi: reos contra proiectæ gratiæ deprimen-
 di; hos enim paleam iumentorum, ignisque
 pabulum; glumam & puluerem, ventorum lu-
 dibria; vermes, stercora, basiliscos & mortem,
 hominum videlicet odia, & horrorem vocant;
 hoc nihilominus deteriora his notis innuen-
 do, quod materiam excedit spiritus. Gratia verò
 maiestati, regni nomen & vitæ, & gloriæ, nec
 eius vulgaris, sed perpetuæ, immensæ, sempi-
 ternæ attribuunt, quibus aiunt quos ante lau-
 dauimus, significari, probis cum gratiâ nouam
 indi non modo naturam quâ verè cum Deo &
 in Deo existant, sed diuinæ illius naturæ mul-
 tiplicem

Rom. 3.
 2. Cor. 1.
 Ephes. 1.
 Psal. 29.
 Iud. 15.
 Iob 19.
 Hebr. 1.

triplicem perfectionem plenâ manu in eos congeri, ut quemadmodum Dei natura est non solum ut exultat, sed eorum quæ sunt vel esse cum fecundâ illius potentiâ valent, bonitatem, præstantiamque contineat; sic utriusque sint probi viri Dei gratiâ consortes, naturæ, inquam mirabiliter existendo; & perfectionis, incredibiles eiusdem naturæ diuitias possidendo.

2.

Quarum tamen, nisi obiter saltem, circumferatur eximia pompa, vix earum possit communicationis pretium iniri. Age itaque Dei capax, & consors animæ, ac reipso maior, admirabilitatis eius infinitatem contemplare; naturam præ quâ nihil est quidquid est, potentiam & sapientiam, præ quibus infirma stultaque omnia: maiestatem, ex qua tot emicant radij, quot pulchritudines, dignitatésque suspicimus. Mirare huius architectum, tam vasti orbis & varij, voluntatis nutum; nec effecum hoc partu, sed infinitis mundorum similium condendis millibus parem ac maiorem. Eundem absque vi moles superiorum corporum tantas, ut stellæ aliquot (eorum apices) octies centies terræ globo, & aquæ maiores sint, versantem; influxûque in subiecta innumerabili animantem; absque sui motu mouentem omnia, dispensantem causas, elementa digerentem, ventos, plantas, metalla, fontes, planetarum errores, animantium sensus, mortalium, & immortalium intelligentiam suis è thesauris proferentem; mirare naturam omnia existentem, nihil tamen ex omnibus, utpotè iis

E 3, meliorem

38 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*
melio-rem & excelliorem; cui ardent Seraphim,
succumbunt throni, beatæ mentes pronis ob-
sequiis inexplicabili gaudio famulantur, dam-
nata, horribili rabie coactis. His itaque &
toto perfectionis diuinæ apparatu, cultû-
que cingitur qui Christi gratiam induit, & ô
prodigum amorem! tota conditoris magnifi-
centia, splendore, & purpura ornatur; hanc in-
telligunt in sacris literis viri doctissimi, per Dei
regnum quod appropinquauit; quod intra nos
est, quod præ omnibus querendum, & in quod
sumus ex potestate tenebrarum à Deo transla-
ti; significantius etiam per semen Dei, cum
fructus, arborisque vigor, & bonitas, tota in
semine delitescat; ac denique per æternam
vitam, quâ S. Paulus appellatione Dei gratiam
vocauit, vt enim mors est eius priuatio, peiûs-
que naturam destruit quàm si suum in nihilum
ageret: sic vita dicitur æterna, possessio gratiæ,
quod per illam existat animus modo quodam
diuino, omni-que perfectione absoluto.

3. Adeste nunc, ô qui ventum, & lutum bibi-
tis, curæ in terram animæ, Deique inanes:
metalla hûc vestra & supellectilem saxeam,
quâ intumescitis proferte; aurâsque quibus
tanquam Appulæ canes inhiatis, & hæc cum
vnicâ gratiæ gemmâ comparate; coloris cuius-
nam est hic honos ad quem impetu cæco an-
helatis, cuius figuræ, naturæ, efficacitatis?
cùm ne existat quidem vsquam, nisi in opinio-
nibus alienis fallacium pariter ac delirantium:
Hæc autem, ah infœlix error! somniantium
chimæra; hoc è fumo & nebulâ Idolum pro
Deo

Deo colitur, quod fingi verè, prehendi solidè, teneri diutius non potest : Quod æternum existit, beatum, proclive, gratuitum, cæleste, quod animum implet immortalem, & vastum diuinitatis dotibus & excellentiâ; quod est æterni ad gloriam ponderis, nec potest nolenti eripi, nec decerpi, proh dolor ! negligitur, abiicitur etiam, & calcatur, fortunas verò non sui præstantia, de quâ & vermibus & culicibus concedunt, sed opiniosa hominum imaginatio, vel malitia indicat; aufert casus, scelus, mors, usus ipse, nec verò nisi cum decedunt, habenti proliunt, etsi sæpe illum absentes, vel possessæ perdunt. Te fixum per te, perpetuum, stabile, incorruptum bonum, pretiosissimam, suauissimam, opulentissimam gratiam, cui parens Deus tametsi affatim seipsa contentæ oppigneravit reliqua omnia quæ nos sui desideriis fatigant; Te, inquam, miseri, & iis postponunt diuitiarum umbris atque nominibus; & non raro ab sese, ah nefariam pactionem ! auferri nuce putida patiuntur. Voluptates demum non hominum magis quàm pecudum, turpissimas, breuissimas, admodum exiles, sexcentis prærias, subsequas, & interpunctas cruciatibus, mentis intimos sinus tenaci morflu depopulantibus, non pudet, insani ! cum gratiâ conferre deliciarum æternarum, ac purissimarum immortalis arbitrà & parente? non pudet commissione tam iniquâ Deoque iniuriâ, Dei sacrum hominis animam temerare? Auersata est antiquitas omnis Lysimachum, frigida potum toto imperio licentem, ipse summet impatiens,

hei

40 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ;*
 hei mihi! Quantum regnum, inquit, quantulo
 perdididi; Vos vetò gratiam, regnis, cæloque
 optabiliorem probrosissimâ mercedulâ prodi-
 tam, quo luctu dignè prosequi debetis, qui
 magno delectu, rerum vilissima, & fœdissi-
 ma, maximèque euanida in scopum votorum
 quæritis.

C A P V T X.

*Hominem gratiâ in gradu purissimo, liber-
 rimoque constitui cui diuina aspectus
 gloriæ debetur.*

1.
 Suar. l. 7.
 de grat.
 c. 1. n. 30
 Turria.
 opus. c. 3
 disp. 1.
 dub. 9.
 Curiel.
 12. q.
 110 a. 3
 dub. 1.
 §. 20.
 Cap. 21.
 1. Cor. 4

HOc! censent vulgò Theologi, etsi verbis
 fortasse dissentiant; atque vti naturæ
 auium volatus, velocitas ceruicis, homini facul-
 tas ratiocinandi; ita gratiæ deberi, vt Deum
 videat, & Deo fruatur. Quare illam scitè Apo-
 stolus *gloria pōdus* vocauerit, quippe quæ glo-
 riam velut centrum lapis, naturæ instinctu sibi
 reddi petat. Nam Apostoli verba interpretatur
 B. Diadocus, non de coronatæ, sed de militan-
 tis gratiæ gloriâ, cū enim dixisset, *quamuis*
homo exterior corrumpatur; de die in diem, in-
teriores renouari; haud certè in cælo, à quo
 aberunt hæc quotidiana incrementa, mox ad-
 iecit. *Quod enim momentaneum est, ac leue tri-*
bulationis nostræ, æternum gloria pōdus operâ-
tur in nobis. Hoc est, charitatem, & gratiam,
 æternis gloriæ præmiis auctoratam; pro qua
 breuissima,

breuissima, & leuissima est quantacunque laborum perpeſſio: pondus enim eſt, æquali gloria rependendum, quo deſtitutus infœlix Baltazar deprehenſus eſt *minus habens*: Pondus eſt eleuans quamlibet ſarcinam execrabilium ſclerum talento etiam Babyloſtico grauiorem; perexiguâ grâtiæ atomo præponderante immanitati criminum, & pœnarum, quibus damantæ flammis animæ degrauantur; cælique adiutum validiore machina reſerante, quàm poſſit eâ tot flagitiorum mole adamantinâ occludi. Pondus eſt minimis noſtrorum operum valorem addens, cui ſœlix æternitas debeatur, magna res grâtiæ per ſeſe, magna ob ſibi addictam gloriam: Itaque dilectus diſcipulus, *nunc*, inquit, *ſilij Dei ſumus*, grâtiæ nimirum beneficio; & quaſi hoc leue ſit, reſtare indicat vterius aliquid & nondum apparuiſſe quid futuri ſimus: *Sciunt quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt*, cuius beatiffimi aſpectus tyrocinium eſt, pi-gnûſque certiffimum ac principiû grâtiæ, (quæ eſt fermè explicatio S. Auguſtini.) nos enim quodammodo conſanguineos Deo facit, ſocios menſæ, regniſque collegas, & niſi eadem aliunde nobis adueniret, auſim cum grauiffimis Theologis dicere etiam Deos facit: Inde hoc grâtiæ tam amplo ad gloriâ iure, beatum ſe retur, vocâtque Rex vates etiamnum viuens: *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum. Quid plus potuit homini donari*, ait B. Ambroſius, *quàm quò nihil amplius potuit Deo Apoſtolica autoritate deferri? beatus enim & ſolus po-*

E tens;

Ep. 112.
& 112.
l. 22. Ci-
uit. c. 29
Curl.
Theol.
Carmel.
1. p. tr.
1. de viſ.
diſp. 3.
dub. 2.
ſ. 3.

42 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
tens, & Rex Regum, & Dominantium dominus
dictus est; ille solus potens, ille Rex Regum: ille
Dominus dominantium, beatitudinis tamen non
supergreditur potestatem, donauit nobis appella-
tionis eius consortium, quæ digna aestimata est
honore diuino. Et Deum quidem non satis ex-
primit; vocans aut Dominum, aut Regem,
nisi, Dominorum, aut Regum, adiungat, *beatum*
nominans abundè se dixisse credidit; hoc verò
sibi præcipuum nomen & longè carissimum
(causamque nominis) commune nobis per gra-
tiam diuinam bonitas fieri voluit: Nos illud,
qua curâ & operâ, quibus studiis & conten-
tione conseruamus; quàm honorificè gerimus,
& implemus? Nobilitatis antiquæ titulus, di-
tionis auitæ instrumentum, ius primarium
clientelæ, quot litibus, præliis, sumptibus, quàm
multo sanguine vindicatur? paterni ius scep-
tri, & felicitati hereditariæ, iniquissimis con-
ditionibus permutamus, & prostituimus? ô
solers ferri, & argillæ! vnionum, & auri segnis
& barde ratiocinator! pone calculum sis, & vi-
de, quàm rectè principatus iura, & summx
titulos potestatis (quandòque fortassis ad te
reditura) interea rerum compensari tibi exi-
stimes, ludi puerilis, aut scurrilis ioci oblecta-
mento ridiculo & fugaci; dubiis spebus, &
obscuris manifesta damna eaque certissima;
beatitudinis certæ certum exitium, lutulento,
fluxoque gaudio, eius repetendæ impotenti
fiduciâ subnixo. Cur dissimilibus oculis meti-
mur, æqualiter nobis ad salutem, & interitum
exploranda; in quisquiliis & glandibus cati &
sagaces,

sagaces; in æternitatis nostræ negotio socordes & temerarij: Quis regni certus amittendi, si se præceps in puteum dederit, furori obsequatur suo, spe tantum leui alicuius auxilij quo sit inde ab hoste capitalissimo extrahendus? Extrahit, fateor, misericors bonitas ex illo peccati barathro complures sibi perinfectos, maximèque inuisos: at quàm multos in eo, sui lapsus æternitati, tum reliquit, tum relictura est? manus tibi violentas inferre non dubitas, quod scias aliquot à Christo in vitam restitutos? ô portentosam desperationem! Demus ita futurum, rediturumque te postliminio in iura pristina, & filij nomen; sed quis orbi datus Imperator, vel horam sustineat, reuulsâ coronâ, sceptro & annulo, nudus planè, ac luto conspersus luce palam ignominiosè in oculis Principum, plebisque insultabundæ circumduci? Tu Angelorum, Deique oculos, iis abominandus, & execrabilis subire audebis? Tu semper felix miser ne victurus sis, sorti committere? misce peritius aleam ô stulte! Iactum cautius præpara? & metire inter sempiterna gaudia & tormenta ludis, alterutri necessario addicendus; Nam

Duo nobis cum gratia pereunt: Alterum iis constat bonis quæ secum nobis gratia donat, nempe vt essemus purissimæ, nobilis, excel-sæ, ac diuinæ consortes naturæ, cui debetur æterna beatitas; Alterum, hæc ipsa futura beatitas, quam tanti interest in tutum subducere, vt contremiscere nos totis artibus sit necesse, cum cogitatur posse aliquo casu nobis

F 2 excidere.

44 *De inestimab. pretio Divinae gratiae,*
excidere. Huius magnitudinem verbis tribus
depingit B. Ioannes paulò ante allatis, cum ait,
tunc (Deo nimirum cum frui cœperimus)
futuros nos illi similes; quòd simus eum, sicuti
verè est, visuri: Est enim illa felicitas, summi
boni perfecta, plenàque possessio, ac velut
ususfructus infinitæ præstantiæ, sapientiæ, po-
testatis, iustitiæ, immensitatis Dei, quibus gau-
debimus, ut gaudet ipsemet (cuius propriæ
sunt) ac fruitur Deus; quo possessionis vsuque
titulo beatos meritò sacræ literæ appellant quos
Dei gratia exornat, parum enim refert domi-
nium; sit modò securum rei fruendæ ius; præ-
stâtque mancipio, constans & perpetuus vsus-
fructus: Itaque si posse fingamus, in hominem
cadere summam potentiam, sapientiam sum-
mam, summâsque alias Dei dotes seclusâ gra-
tiâ, sic tamen ut illis non fruatur, futuri sunt
illo beatiore qui eo quod dicimus utuntur
illarum fruendarum iure, quo nihil potest ma-
ius à Deo concedi. O fructum gratiæ diuitem,
& exuberantem! etsi reliquis illam quæ illi
asserimus antea ponamus esse destitutam donis;
ô conditionem gratiæ felicitate ipsâ beatorum
ardentiùs, ac perseverantiùs expetendam?

3. Hoc agamus ingentibus animis, huic insude-
mus, impallescamus, ac, si necesse est, immoria-
mur uni, ut eâ nobis asseramus in dies fortiùs,
& stabiliamus, magnisque accessionibus cu-
mulemus? beneficiû privatæ legis valde singu-
lare, censûsque maximi, Pontificio diplomate
ac Regio firmum, novis tamen subinde auto-
ritatibus succedentium Principum, & iure-
iurando

iurando corroborari cernimus incredibili ambitu, nullâ occasione prætermisâ eius vel sanctiendi, vel amplificandi; Quo pacto igitur prærogatiuæ huius, & diuinitatis vsum fructum, fulcire nobis, crebritate sanctorum operum constanti, assiduâque negligimus. Monet enim præclare Guillelmus Parisiensis, gratiam bonis operibus, (esto, minimè semper augeatur) confirmari tamen & radices altius mittere; qui nos tepor, aut frigus potius, facit in desideranda gratia tam lentos, cuius Paulus, & Moyles, sanctique alij quàm beatitudinis æternæ votis vehementius æstuarunt: pudet referre quod sequitur, & maligno ex hoste boni officij exemplum sumere. Interrogatus olim in arreptio cacadæmon quanti emptam vellet Deum videndi potestatem? cunctis se respondit ignibus, & cruciatibus damnatorum ad usque diem decretorij iudicij vltimum perfrendis, bene ac libenter empturum, vt Deum posset ad tempus breuissimum intueri; nos vt æternum intueamur & fruamur, piget, heu! breuissimâ patientiâ emere, non piget scdissimo gaudio perdere. Claudio non absimili responso quod à Cæsario memoratur, quærenti enim similiter, quo labore, quibusue impensis amissam dignitatem propensè reciperet; per ignitam ex ferro columnam, & nouaculis horrentem, inquit dæmon humano indutus corpore, iter in cælum è terrâ molirer, casisque sæpius dirutus, & excussus membris in cæpro pergerem, conatúsque illos dum staret mundus cupidissimè integrarem, si spe saltem ali-

Tract.
de mer.
circa
med.

ThCan.
tip. l. 2. c.
57. n. 67

46 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 qua tenerer pristini status redimendi ; & erat
 is status duntaxat gratiæ, non autem gloriæ;
 Nos certiori spē, in Sacramentis impetrandam,
 quā diligentia petimus ? certiore fiducia in iis
 partam, quo mentis robore, quā virtutis om-
 nis contentione retinemus ? Ah, libet hic, li-
 bet cum S. Bernardo exclamare. Hic vre, hîc
 seca, vt in æternum parcas.

C A P V T XI.

*Fieri homines diuinâ gratiâ sanctitatis
 Dei, bonitatisque participes.*

I. **V**ereor hoc dono gratiæ, quam cum S. Th.
 aliisque Doctoribus laudamus, quæ ante
 3.p.q.3. diximus fortasse minora videantur; magnum
 2.4.ad3. est naturam & miracula omnia infra se cerne-
 1.2.q.11 re ; quā plenitudine, excelsitatēque existit
 2.2.ad2. Deus, eādē sub Deo existere; felicitis initium
 Ioan. immortalitatis & radicem tenere; at cū in
 Mart. Deo sanctitate ipsius nihil magis emineat,
 Ripalda tr. de Deo sanctitate ipsius nihil magis emineat,
 grat. plus est huius in partem bonitatis, & sancti-
 disp.2. moniæ venisse. In illa oraculi duplici miris
 scct.1. coloribus depicta maiestatis summæ adorabili
 Isa.6. pompā ; Dei sedes altius extructa, supremum
 Apoc.4. imperium innuebat; substrata sedi Iaspis se-
 curitatem fixam mutabilitatis nesciam; æter-
 nitatem, iris; sapientiam solia viginti quatuor
 totidem seniorum ; lampades septem, vniuer-
 forum prouidentiam ; Tonitrua & fulgura, vo-
 luntatem

luntatem omnium potentem; immensitatem mare vitreum, omnia complexam; capitis, pedumque alis obtensis velamina; infinitatem Dei, ut S. Cyrillus explicat. Verum in hac laudum tam admirandarum multitudine Seraphinos quanquam mille oculis vigiles & attentos, nihil æquè percellit ut sanctitas, ad hanc harent suspensi, hanc celebrant, & magnis vocibus nunquam intermisso trisagio, sanctum sanctum sanctum alternis deprædicant; & decet hic Deum in Sion sanctitatis hymnus; de cæteris laudibus legi psalmus potest ut habet S. Hieronymus, silet ad te laus Deus in Sion. Decet hæc eadem sanctitas domum Dei, ut post eximia decora regnanti Deo attributa, concludit Rex Vates; ob hoc se toties sanctum Israël nominat; hac bonitatis appellatione cæteras colligens; & increatam verbi generationem, tacitis aliis quas secum filio contulit dotibus, in splendoribus sanctitatis ab se prodire gloriatur, vel, ut habent Hebræa, sanctitatum, quod sancta sit natura diuina, scientia, potentia, veritas, omniæque in Deo sancta.

Hanc ergo, sit verbo hic locus, impecabilitatem suam Deus, bonitatem ac fontem sanctorum operum, sui que capitis coronam præcipuam beneficio gratiæ nobiscum partitur, cuius boni exinde peculiaris dignitas elucet, quod reliqua ex Deo habent res singulæ intra naturæ suæ metas, vitam, intellectum, doctrinam, immensitatem; vnius gratiæ singularis est laus, ut naturæ fines præteruecta, diuinæ fiat

48 *De inassimab. pretio Diuina gratia;*
 fiat particeps sanctitatis; illas liberarum mentium supremas, facit natura propria viuentes, intelligentes, expertes concretionis corporeæ: bonas, sanctasque omnino non facit; vñus est Deus naturâ suâ sanctus, nemo bonus nisi ille solus, & hanc proptereâ sanctitatem, acclamatione, apparatusque tanto adorant & mirantur, vt quam nec capiunt, nec possunt naturæ conatibus consequi; vñde quod notat S. Basilii, contractis pennistremore concussi Sancti nomen sat habent, vixque audent proferre, & quem comprehendere non valent, ardent pretiosis amoribus venerari, ed alis duabus oculis obnubunt, duabus autem è cordis arcano extantibus volant. Adde quod dictum est, in illo maiestatis quem retulimus splendore, quæ sub Deo erant implessè templum rectè de gratia accipi sub Deo proximè constituta, cuiusque trabes veluti fimbria, & sanctimonie participatione, quæ vna templum illud implet in quod potest aditus patere nemini nisi gratia decorato.

3. Quamam igitur nostra in nos ipsos, atque in Deum iniuriâ, quod habet natura diuina, quod inde nostra participat, primariâ dignum æstimatione minimi æstimamus? nihil stupent in Deo beatissimi spiritus, præ magnificentia sanctitatis, cuius est radius gratia: ægrè aliud in terris exilius cernimus, ægrè ad illam, ah cæci! respicimus, ægrè aduertimus; ad lutum & paleas, & piscium squammas, tanquam ad gemmas, interea stupidi; Dominum semel, ter sanctum concinunt, nos quicquam, præter dominie

dominia in angusto & nihilo sita, cogitare ac loqui nescimus. O iudicia sibi ac verò inimica ! lectissimo nos ex penetralibus thesauris vnione, ex coronæ apice margarito, bonitate & sanctimoniâ, Dei bonitas ornat ad honorem, & auctoritatem; confestim reuulsum pellundamus, terimus; nec terræ saltem ac panno seruandum, sed cœno perdendum atque conspurcandum inuoluimus, nullâ eius deinceps, quantum in nobis est recuperandi facultate, idque tam sicca, impudentique audaciâ vt lacrymam nobis, aut gemitum, nec atrocitas admissa, nec damni exprimat magnitudo; certè inertem illum otiosi talenti custodem, aculeatâ obiurgatione publicè traductum, vincula, tenebræ, & lamenta, stridorque dentium irreuocabili pœnâ exceperunt. Quid si non modò cessator segnis, sed proiectus dilapidator, sed contemptor Domini & irrisor foret? Vult enim Dominus, quod tam carò nobis bene ab se parandum censuit, esse nobis carissimum; quod summè frugiferum effecit, summis lucris à nobis occupari; & qui sanctus est, sanctificari adhuc: parum est tenere, seruare, leuiter solum atterere; collocandum est, amplificandum est, exaggerandum est quæstuosissimis vsuris & incitatissimis desideriis, cum sine scelere, nequeat res tanta defendi languidiùs, æstimari petique debiliùs. Ah! moneant illa Seraphinorum trisagia animi nostri postes, & pertinacis ingenij cardines, vt toto pectore Deum admittamus, cætera omnia excludamus.

CAPVT XI.

Gratiam ; iis quos infederit , pro naturâ esse.

^{1.} **V**ARIAS huc vsque retulimus Doctorum explicationes , sed nequaquam diuersas ; participantis naturam diuinam gratiæ ; quibus vnum addo, de quo conuenit inter omnes, possessionem hanc diuinæ gratiæ , pro naturâ quâdam bonis esse, siue, vt aliqui loquuntur, esse primigeniam rationem ac substantiam, quâ supra naturam existunt ; Vtque est forma, radixque anima, à quâ primùm habemus vt homines simus, ex quâ deinde proprietates efflorescunt , habilitatésque homini debitæ, ita gratiam hanc veluti supernaturalem animæ nostræ substantiam , consequuntur necessariò supernaturales quædam facultates , quarum impulsu & adminiculo edimus opera humanis maiora, dignaque æternis præmiis, & diuina, quæ alioqui hominis viribus , nec suscipi valent nec perfici ; rei enim sua cuique dat natura, vt in suo gradu existat, agat ordine , habeatque instinctus & effectiones illi gradui, ac naturæ peculiare, & commodas ; homini autem, vt sit culpæ, miseriis, & inconstantia obnoxius , nec possit vllâ insigni laude gloriari, nisi (quod ait S. Macarius) naturæ alterius cœlestis communionem attollatur, quàm idcirco salis & fermenti symbolo expressit , quæ vt integritatem

Hô. 31.

tegritatem, & saporem carnibus, & pani conciliant: sic mentem diuinitatis sale, ac sancti Spiritus fermento vacuam, non fore à malitiæ veteris fatuitate, ac putredine immunem. Quod autem artes membra & animum ad fabricanda illa peragendâque fingunt, quibus sine arte faciendis esset penitus ineptus, eam ob rem S. Basilius cum arte quoque gratiam contulit, tractandis muneribus nos aptantem quibus æterna vita comparatur, haud paulò sanè mortali ab homulo magis alienis, quam volatus & garritus ab auiculis æneis, quas tamen egregius ille sanctusque Theosophus Boëtius cudisse traditur artis præsidio volatiles, & canoras. Sed hanc magis ad viuum reddit Apostolus cælestem gratiæ naturam, terrenum hoc nostrum sibi vindicantem, insitione oleastri in bonam, & feracem oliuam; sic enim Deo nos gratia inferens, non iam agrestes baccas, fructusque venenatos sed salubres, planèque diuinos è nobis educit, immortalem vitam nobis parituros; sic rotæ mobilem, ac vitæ spiritu vibrantem rotæ implexam, ut per se immobili, currum Dei æquo cum Angelis passu egisse describit Ezechiel: sic pernecitate aquilæ, coruscantis instar fulguris abreptâ trium animalium tarditatem. O nostram hoc tanto, tam singulari bono fortunatissimam naturam! quæ infirma, & humi afflictæ, terrestris, pronaque in omne facinus, gentilis peccati vitio abortiua, mortua & nullius aut frugis aut spei, insinuante se illius medullis spiritu gratiæ, erigitur, fulcitur, corroboratur ad omne vir-

Hō. 24.
de Spi-
ritu S. }

Cassiod.
lib. 1.
Var. 15.

52 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*

tutis officium, vitamque non deinceps vilem, aut humanam, sed sublimem, Deoque dignissimam, & confusione optabili cum gratiâ coalescens è terrenâ coagmentatur in cælestem, quam ob causam cælestis natura ab S. Macario gratia dicta est, & ab Apostolo, gratiâ prædictus, nouæ creaturæ cælestisque hominis nomenclatione insignitur.

At hi sunt colores emortui multò inferiores vero; cum extra ordinem plantarum neque allurgat oleaster trunco insitus pingui & frugifero; nec si fungamus sole vestitum hominem per cœli spatia decurrere, orbemque illuminare vniuersum, dici sat liquido is possit, in solis naturam transisse; tantumque distet, hæc licet inuisa, inauditaque mutatio ab eâ quam efficit gratia, quantum inter ipsam gratiam, & solem. His nihilominus figuris è concrezione ductis corporeâ, docemur aliquam dignitatis partem, in quam homine melior natura nos excitat, cui per gratiam copulamur. Eius itaque nobis dignitatis formosissimam speciem dilectus discipulus obiecit, dum induxit amictam Sole mulierem, stellis coronatam, ac Lunæ insistentem: hoc enim ferè, adeoque præstantiori modo, animus è terra, & tenebris, cælo, ac luci sublimis infertur, Deo ut sic loquar; imbuatur, & vanescente mortis umbrâ, splendore vndique coronatur; vnus scilicet afficitur, gaudet, inoumbit cælestibus, cogitandis, & sancto ambitu requirendis, solitus lutum, & paleas pro vitta regiâ ostentare, vnusque infimis quasi potissimis se iactare; humi solitus,

folitus, atque infra humum cum belluis, & demonibus serpere, calcat sublunarium vicissitudines & fugas; sterilis antea, partibus operum fecundatur, promissa felicitate, & hæreditaria iam beatis; habilibus denique munitur, aliturque præliis, in hac sui exilij solitaria statione, alias homini nec planè debitis nec ad usum aptis; Agnoscat suos in huius speculi crystallo vultus, seu Dei amicus, siue hostis cum sacramento doloris in amicitiam Dei, aut subit interius, aut recens admittitur; seque iam haudquaquam ut animal cogitet triste, imbecillum, abiectum, sed diuinum, Deoque altius coniunctum, quàm si cum stellis & Angelis cælum incoleret, eademque luce radiaret. Inde igitur auersetur, & spernat, quod inferius sensui, ac stultæ superbix blanditur, seque indignum putet, quicquid est naturæ illæ minus & breuius, cuius sortitus est maiestatem: erubescat motus ab diuinis conditionibus auersos, omnique studio caueat, ne viscatis inhærens vitæ prioris affectibus & curis, nouæ gratiæ afflatum dissipet, obtundat impetum, pulchritudinem obscurat. Cuius enim pudoris, aut impudentiæ est hominem Deo confessione sacrâ restitutum, diuinisque in posterum moribus, homine posito obstrictum ne ferinum quidem, quo tenebatur, deponere, sed vitiorum gaudere affinitatibus, partique oblitum honoris, putentem lumbricum antiqua sanie gestire; quanquam illum magis dedeçant deprauatæ naturæ vitia, quàm porcina indoles Seraphinorum pulcherrimum.

54 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*

3. Hæc saltem à nobis corrigantur, malè prona in Dei offensam, semperque in læuū flectentia, animi nostri mala si tantum iuuat humana retinere ; nec enim gratiæ obstat humana ratio per sese, cùm sit gratiæ omnis, eiusque totius efficientiæ mirè capax ; Illa , illa sunt naturæ adpersa dirèque confixa flagitiorum dedecora, habitus contumaces, procliuitates in peiora, quæ sacrilego renisu aduersus gratiam coniurant, eius elidunt neruos, suasiones frangunt, efficacitatem emasculant, & potentissimos bonitatis summæ in nostram salutem, & gloriam conatus in nostram proh dolor ! extremam perniciem detorquent. O si nobis lux illa, & veritas adsit, quibus in arcana Dei penetralia ducimur, vt intelligamus, quot opes gratiæ, quantos ad cælum commeatus, quot auxilia, & iura, prauæ tantum vnus affectionis pestilitas cordi nostro adflata perimit ; hoc profectò rumpi centies malimus, quàm vt vel semel proculque aditum præbeat tam infando, & detestabili veneno ; etsi enim plusquam credi possit, animis nocent perturbationes quocunque tempore illos occuparint : sed gratiæ compotes hoc priuatim toxico siderant, vt cælesti prohibiti pabulo, quo erant æternis meritum auctibus profecturi, sensimque inducta crudeli sphacelo, in ossa virtutum carie, miserabiliter exarescant.

CAPUT XIII.

*Gratiam esse suo quodam modo
infinitam,*

HOc decus gratiæ tribuit, singularis quæ
i. pollet, infinitæ naturæ participatio, ex
quâ id nacta est, ut nec finem, nec modum
sue profectionis ullum ferat, habent reliqua
suas metas cuiusque naturæ positas, ignis cer-
to calore, nix frigore, proceritate certâ homo
describitur, & vitas corporibus carentes arctat
suus quidam potentiæ circulus, extra quem
præstare nihil possunt; sola eiusmodi angus-
tias ignorat gratia, sola nullis limitibus clau-
ditur, cumque infiniti communione boni con-
stet, sola mensuræ expers nullis terminis de-
finitur: & crescat licet immensum vndequa-
que fiatque in horas immensis accessionibus
ampla, & locuples, nunquam suæ naturæ tran-
siliet lineas, vtpotè communis cum infinito
Deo. Quid enim ait Theologiæ Angelus, vel
vnde præfigat vllas charitati metas (estque de
i. 2. q. 22. a. 7.
gratiâ, si ab charitate reipsa differt, validior
ratio) cum ortus suos ad causam in solidum
referat, efficiendi potestate, ac diuturnitate
infinitam; ipsa verò sit infinitæ participatio
sanctitatis, nec per se vllis obnoxia finibus.
Demum excipiatur vase naturâ suâ arcto, &
modico, sed præ totâ naturâ diuinum in ordi-
nem

56 *De inestimab. pretio Diuinae gratia;*
 nem semel vi gratiæ translato, & post hoc infinitæ gratiæ capaci, priore gratiâ, posteriori gradum infinitis adscensionibus parante; vnde B. Chrysostomus, carere limitibus gratiam, semperque ulterius tendere. Et vir doctissimus, potiori iure infinitam videri, quàm beatum lumen, in cuius splendore sancti Deum vident, cum sit eo longè excelsior, & per se spectata perfectior.

2. Iam quæro ad istam gratiæ tam angustæ, & incomprehensæ maiestatem, quid possit mortalis stoliditas absque rubore, atque insaniâ, infinitis spatiis opponere? quo pacto non omnia despuat, eradatque ex bonorum albo, quicquid infra Deum, & gratiam iacet? sed illudi sibi eius illecebris, tanquam merce legitimâ patiatur. O nos Andabatas, & ô desideria nostra cæca, infinito labore anhelantium ad minima, summa spernentium! Quoties te mundus, quem deperis, aut poscentem, volens, turpiter repulit; aut hiantem frustratus est, intercessionibus riuialium, mutatâ fide spes tuas funditus euertens? nec breui, quam vnâ apponit escâ, explere tot gurgites allatrantium canum valens? Quid illa, quæ suspiras, bona, præter luti pauxillum, auare suggerunt? Quod, vt plurimum sit, & quicquid potest terra tibi iucundum parere, plus inde certè non tuleris, quàm quod stomachus brevis, breue corpusculum, vita breuissima ceperit; nullis diuitiis, vtendi spatia, mensuramque vtentium laxaturis. Confer, sis, ac si parum pudet, hæc retributa futilium bonorum, cum immensâ gratiæ dignitatè;

dignitate, & vide, quàm deceat mille in iis
vota consumere, veris gratiæ bonis nullum
reliquum facere. Qui magistratus fumum ca-
ptant mensibus paucis dissilabilem, quas non
ignobilitates vestium affectant? Quæ non atria
nocturnis & crudis salutationibus occupant? ad
omnem occursum maioris cuiusque personæ de-
crescentes, nullis conuiujs celebres, nullis co-
messationibus congreges; sed exules à libertatis,
& latitiæ felicitate; idque totum propter vnius
anni volaticum gaudium. Nos, quod securium,
virgarumque peritio sustinet (addit Tertullia-
nus) in periculo aternitatis tolerare dubitamus?
Inique sanè nos ipsos rebus diuidimus; tro-
bique falsi & ministri, & nobis & rebus; quas
summè spernendas nullo fine ambimus, summè
expetendas indignissimè spernimus: Indignæ
sunt amplitudine animi nostri caducorum an-
gustix; hanc nos gratiæ seruemus, & panda-
mus, æuo, dignitate, crescendi copia infi-
nitæ.

Lib. de
pœnit.
c. ii.

In hunc licet campum tōtis desideriis ef-
fundamur, omnesque votis habenas permitta-
mus, præteritorum immemores porrectique
ad anteriora; & animæ lucra non de iam quæ-
sito sed de quærendo metiamur: currebat Apo-
stolus, tu non modò insistis, sed cursum vnâ &
currendi studium defigis, quasi sempiterni ac
summi boni brevis ambitio tibi sufficiat. Ne-
gat se perfectum Apostolus, & post tanta &
talìa virtutis perfectissimæ argumenta, secu-
ritatis pignora, martyria æumnarum, prodi-
giorum miracula; præstantius aliquid & per-
fectius

3.
Philip.

H

fectius

§ 8 *De inæstima. pretio Diuina gratia,*
 sectius meditatur. Tibi, quod deest infinitum;
 quod adest, hætenus tenue, & pusillum; cui
 tamen addere non prius desinit prodigus sui
 Deus, quam te tui profectus tædeat, laudisque
 Deo inde destinata; cur hanc Deo, cur tibi,
 cur ipsi gratiæ, iniuriam facis? repete animo
 uxorem Lothi, vt hoc exempli sale, quo vetita
 in virtutis cursu multata est mora, prudentius
 condiaris, pungaris sapidius, vehementius ir-
 citeris: Auarum nihil tam delectat eorum quæ
 possidet, quàm angit vel vnum quo caret; illo-
 rum securus, imò & oblitus, in eo desudat, id
 inquietissimis studiis & cupiditate importu-
 nissimâ sectatur. Nos quorum inopiæ deest
 immensum pelagus virtutum, & imperium
 gratiæ nullis finibus circumscriptum, pronum
 tamen paratu, nec ita arduum; adest autem
 vix eius particula, quo esse tandem animo
 oportet? An sæculi filiiis palman prudentiæ
 cedere, peiores in sorte inæstimabili quam sint
 ipsi in nihilo negotiatores. *Humanum dico,* ait
 Apostolus, *propter infirmitatem carnis vestra,*
sicut enim exhibuistis membra vestra seruire im-
munditiæ, & iniquitati, ad iniquitatem, ita nunc
exhibete membra vestra seruire iustitiæ in san-
ctificationem, quod nouis scilicet quotidie lucris
 sanctimonia vestra cumuletur, & hæc saltem
 votis, si minus facto peragamus, ne nostrum
 exitium aliquando optasse ardentius, quàm
 optemus nunc vitam & gratiam, videamur.
 Mira res, inquit, S. Isidorus. Cæteræ quidem
 penè omnes affectiones, & vigorem & senium
 sentiunt, at horrendus pecuniarum amor finem
 nescit,

Aug. in
 Psal. 69.

I ib. 3.
 Ep. 167.

nescit, satietatem contumelia afficit, lætitiā ignorat, imò verò in dies vigens, vel, vt rectius loquar, vigorem suum augens, fortior seipso, & valentior, atque acrior esse contendit, &c. Eia igitur hoc ipso, vt minimum, votorum ardore diuitias gratiæ cupiamus, quæ vt nullis clauduntur metarum obicibus sic tam inflammato & forti, tam inexhausto, & anxio in illas studio nos rapi necesse est, vt reliqua nostra rei cuiuscumque studia & curas extinguant: sua cuique seruemus sarta tecta iura, & gratiæ pretium; mundo & mundanis contemptum, & odium. Vt enim, inquit Cæsarius, diffluentem pampinorum luxuriem falce castigas, paucis vtilibus ad fructum seruatis, ita quicquid progerminat animus, in hæc irritamenta sensuum, & caduca pronum, cruce Christi & gladio spiritus amputemus, illæsis duntaxat, defensisque gemmis, quæ se in virtutem, & sanctimoniam sunt explicaturæ.

C A P V T XIV.

*An præstet Diuina participatio naturæ
per gratiam, eiusdem participatio-
ne per Incarnationem & Eu-
charistiam.*

SI possent ista seorsim committi, nec postrema duo, prius illud pro scopo haberent,
H 2   esset

60 *De inestimab. pretio Divinae gratiae,*
esset fortè causa plausibilior disputandi. Quid
enim potuit humano generi honorificentius
venire, quàm vt allequeretur Dei genus, &
consanguineum nactus Deum, videret orbis
factorem, & arbitrum, hominem inter homi-
nes esse, non Angelum. Beatissimas quidem
illas mentes cognitionis tantæ novitas inopi-
na, incredibili admiratione suspendit Deo, in-
ter adeo nobiles naturas, humanam tantum
placuisse dignamque tanto delectu visam, &
totis sacrae illorum militiæ præfectum ordini-
bus, adorationi & Sacramento propositam,
calique imperio donatam. Procul, scio, à vo-
bis, purissimi spiritus! Invidiæ omnis, & fo-
mes & vapor est; at si vos propius eius posset
odor aliquis perflare, inde profecto expiraret
rumpique præcordia cogeret, quod vobis Deū
vocare Angelum non detur, cum mihi homi-
nem, cum patrem, fratremque liceat. Absurdè
faciunt, aiebat Iobius Monachus, qui mallent
Angeli quam homines esse: nam etsi sunt illi
doloris, morborum & mortis expertes, cognat-
um Deum, fratremque non habent. Nos
quamvis ærumnosissimos, & sexcentis dolori-
bus, casibus, mortibus, iactationibus expositos,
abundè consolatur, quòd Deum tenemus na-
turæ tot malis exercitiæ socium & consortem;
cuius certè honoris pretio, non hac modò na-
tura, sed miseriore, suam Angeli celsam, & in-
tactam cupidissimè commutent. O nefariam
eius stultamque superbiam quàm tantus ho-
nor non satiat, sed inanes alij ac leues solli-
citant. Gloriabatur Paulus vnâ Christi cruce,
nobis

Lib. 3. de
incarn.
l. 15.
apud
Phot.

nobis ad gloriam ipse Christus, videlicet obscurior fuerit, parumque splendeat? & de sæculi fastu malignæ lucis nitedulas ad hunc nobis addendas censebimus? At si hac implemur affatim, & tranquilla gaudemus dignitate, id nobis præcipuè cordi sit, ne qua illam cogitatio degener ne quis decolor ausus inficiat, fœdētque notā ignobili propinqui sanguinis maiestatem; ne dicatur de Christi cognato, Dei-que germano, quod de homine vel Angelo minus aptè; de mancipio dæmonis aptius iactaretur; ne ullā nostri parte; verbo factovè alterius simus, quàm eius qui nostram in familiam transiens, in suam nos pariter adsciuit. Reuereamur, inquit B. Chrysostomus, caput nostrum, reputemúsque quàm adorandi capitis, corpus simus. Prorsus æquum est etiam Angelos virtute à nobis superari, quin imò Archangelos, cum Deus hominem indutus, illius pedibus cuncta substrauerit, multaque in eandem sententiam, acri demùm, sed iustā concludit querela; & potest, inquit, tanti capitis corpus præterendum, conculcandūque dæmonibus obici, néque horror nobis, eius immanitate sceleris moueri? Nostræ porrò huiusce, nobiles spiritus, probè conscij dignitatis, cum fieri homines non possint, hominum amant nomenclationem, virique ac principes apud Daniele appellatur. Quæ obseruantia exinde cœpta est ab iis haberi, cum promissum Abraham de filio Deo ait audierunt, tunc enim primùm congressu faciles, agere cum hominibus visi sunt, creuitque vt docet B. Gregorius

Hom. 3.
in Ep. 1.
ad Eph.

Iob. 1.
1.1

H. : Hrc

62 *De Inestimab. pretio Diuina gratia,*
 hæc reuerentia post exsolutam promissi fidem,
 nec passi sunt illos sibi, vt antea, venerabun-
 dos procidere, quorum in natura comparatum
 Deum adorabant: rati sat sibi, superque id fore,
 si, cum naturæ priuilegio non possent, dela-
 tione honoris mutuâ nobis æquarentur.

2. Verum enimuerò, cum se membris Deus
 humanis infudit, totam homine in vno extul-
 lit, ornauitque naturam; cum se nobis in ci-
 bum, & poculum dominæ vocis imperio con-
 secrauit, vnumquemque nostrum, ô profusis-
 simum sui bonum! seorsum sui participem fe-
 cit, ditauitque singulos eadem propè dignitate
 quâ naturam omnem in vno fuerat dignatus;
 illic caro nostra factus: hic nobis in suam con-
 sitis, & tantò mirabilius corporatis, quantò
 posterioris doni argumentum ampliatio est,
 & complexio prioris. Quid hoc tandem hono-
 ris, munificentia, generositatis Deum pe-
 ctoris hospitem habere, nostrisque in venis
 Dei sanguinem micare: vnde nobis laudes, &
 grati docilisque animi proposita, gemitus, of-
 ficia, sudores, obsequia, quæ tanti muneris
 autori reponamus: Suggest en illa S. Chryso-
 stomus si aurem morigeri præbemus. Si es,
 inquit ille, Christi corpus, crucem tolle, nam
 & ipse hanc tulit, fer sputa, fer colaphos, fer
 clauos; fuit id corpus ab omni labe, doloque
 alienum, manus in leuamen egentium, ac be-
 neficientiam nunquam non aperta; ori, præ-
 terquam decet nihil excidit; arreptitius audi-
 uit, & siluit; nec verò differt ab eo corpore
 id de quo agimus, cuius in partem, & sangui-
 nem

Hom. 3.
 in Epist.
 ad Eph.

tiem venimus, illique virtuti assidens, in quam non cadit interitus, à Sanctis Angelis adoratur. Et post hæc, quidam de pecuniis laborant, alij cupiditatibus se dedunt? non vides in nostro corpore amputari superuacanea, & inutilia, nec profuturum excisis, mortuis, putridis, corruptisque membris, quòd semel in corpore fuerint. His & pluribus Doctor sanctissimus nomina subducit, quibus duplex illa quam explicuimus cum Deo cognatio nos obstringit ad sanctimoniam agendi, tolerandi patientiam, vitæ rationem sanctis quoque Angelis absolutiorem, ne tanquam iniuriosa corpori membra immedicabili vulnere rescindamur.

At si tenemur his legibus ob societatem hanc eiusdem cum Deo corporis, quid? ob societatem eiusdem spiritus, & animæ, quantò arctioribus obligamur? Capi fateor, non potest, Deo, nostrâ causâ, semel homini factò, quantum debeamus, quantum eidem quotidie in cibum nobis potumque comparato; Verùm, cui bono, hæc tam magnifica diuini amoris monumenta, si post hæc fortè, periclitor & peteo? gratiæ vero possessor tenax & strenuus, nec periclitari possum nec perire; corporato Deo vnus mei similis, sed procul me nectit; proximè animum incolenti, animo inhærens me iungit gratia; cognationem hanc affinis non copulat, non consanguineus vt germanus, sed cuiusque anima & Deus, magnum Deus homo, Deus hominis cibus; maius, atque haud paulò maius, ad quod vtrumque id homini datum est, vt compos diuinæ gratiæ perpetuus

64 *De inestimab. pretio Diuine gratia,*
petuus fieret. Dic oro, quid sis, aut non sis
potiùs acturus, passurus, profuturus, tametsi
vitam, & sanguinem per mille cruciatus, mor-
tisque lentas profundi oporteat, ne Christus,
homo Deus, Rex, pater, frater, decus, iucunditas,
bonitas, & nobilitas generis nostri; ne mensæ
augustissimæ vitalis cibus deficiat, & mundo
pereat? pereunt hæc nobis, cum perit gratia;
eoque flagitiosius quò deteriore ingrati animi
scelere obtenta perdimus, quàm si nunquam
iis potiti essemus: Quod essemus igitur præ-
stituri, ne nostra gloria, lux, & deliciae Christus
I E S V S de mundo tolleretur, hoc enitamus;
sudemus, euincamus; ne gratia summum ac
saluberrimum Dei donum à nobis auferatur.

Orat. i.
de Nat.

*Agamus cum S. Leone gratias Deo Patri per
filium in Spiritu sancto, qui propter multam
charitatem suam quâ dilexit nos, misertus est
nostri, & cum essemus mortui peccatis, conuiu-
ficauit nos Christo, ut essemus in ipso noua crea-
tura, nouumque figmentum; deponamus vete-
rem hominem cum actibus suis, & adepti parti-
cipationem generationis Christi, carnis renun-
tiemus operibus; meminerimus cuius capitis, &
corporis membra simus, cuius dignitatis & re-
gni, quo sanguine consortes effecti, ex quo illa
nobis contra hostis maligni tentamenta ma-
gnitudo animi exardescet, ad quam nos horta-*

Orat. in
S. Bapt.

*tur S. Gregorius Nazianzenus: Si te, ait, per
auaritiam oppugnet, vno temporis momento &
obstatu regna omnia tanquam sua; mercedem
proponat adorationis quam à te exigit, sperne
velut mendicum, & egentem. Dic signaculo
fretus;*

freus; Ipse quoque Dei imago sum, haudquaquam ut tu, ab cali gloria per superbiam deiectus, Christo indutus sum. Tu me ipse potius adora; his mihi crede verbis, victus pudefactusque se tenebris conder. Demum hoc vnum nobis timori sit, ne qua res à Christo nos diuidat; Cetera, inquit S. Gregorius Nyssenus, pro umbrâ, ludibriis, & somniis ducamus, cum ex aduerso gratiæ posita nihil praterca sint.

C A P U T X V.

Dignitatem quam confert hominibus gratia esse cunctis aliis, adoque maternitate Dei excellentiorem.

PRiorem huius argumenti partem cum clare exhauferit absoluta Christi autoritas, frustra pluribus urgeamus. Ioanne si quidem præcuratore & Angelo, & plusquam Prophetâ, quiri eius, animæ per lauacrum veluti quodam patre, atque inter natos mulierum maximo, pronuntiavit tamen esse illum maiorem, qui vel minimus esset in cælorum regno, haud quidem illo, exactâ militiâ, triumphante, sed hic etiam num decertante; hoc est infimum in lege, ac statu Euangelicæ gratiæ, præstantiorem Ioanne esse, quamuis in Synagogâ summus: Tanti pendit in sapientiæ trutinâ, gratiæ obolus præ Molis ductu, Samuelis prouinciâ, potentiâ Heliæ, baptismo Ioannis, & toto legis veteris
I apparatus;

Mald. in
cap. 11.
Matth.
v, 11;

66 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 apparatu ; nec minus clarum est paucillum
 gratiae vili mendicabulo concessum , inter sor-
 des hospitalium Domorum , in tabum & sa-
 niem fluenti , sceptrum omnia deprimere , &
 quicquid vsquam à Deo potestatis , honorum-
 que siue in homines, siue in Angelos est colla-
 tum : Sola per se, seclusis iis omnibus consistit,
 regnatque gratia : hæc si absit , tam nocent re-
 liqua, vt ruentem Luciferum etiam impulerint,
 tantum abest vt sustinuerint.

2. Dignitas Matris Dei , Reginae Virginum,
 plaudente cælo, terrisque concessa fortassis ali-
 quem mouerit ; sed hanc item, & quicquid ex
 eâ, seorsum à gratia, vel proficisci potuit, vel
 ad eam referri , gratiæ cedere , ipsemet filius
 amantissimus tantæ Matris manifestat ; Dei
 quidem Matri debet obsequiosam filius obser-
 uationem ; reuerentiam cælestes spiritus, ho-
 mines clientelam ; venerationem & cultum,
 & mundi coronam, quicquid creatum est ; at-
 enim ipsa, & terrarum cælique imperio liben-
 ter caruerit , & matris Dei ius , honoresque
 vitrò ab se cupidè abdicarit ; ne gratia careat ;
 inuult filia Dei esse per gratiam , quàm Mater
 Dei per naturam , minimè dubia , quamuis
 I x s v sui par esse amorì erga matrem nihil
 possit , plus tamen amaturum , si quam possit
 nancisci gratiâ ditiorem. Id enim matrem egre-
 gia voce, eiusque vitalia vbera prædicanti, res-
 pondens Christus intelligi voluit ; *quin imò,*
inquiens, Beati qui audiunt verbum Dei, & cu-
stodiunt illud ; quo sanè responso nihil matri
 ademit, vt cuius intuetas audiendo , capellen-
 dôque

Beda in
 Luc.
 Aug.
 11. 10. in
 Ioann.
 Cypr. de
 pass. Iust
 q. 1. 6.
 Orth

dóque Dei verbo curas, & diligentiam æqua-
uit nemo; sed has esse illius partes præcipuas,
hanc beatitatis summam docere voluit, pluris
in matre, & quouis alio quàm materna iura
æstimandam, quæ nullius essent absque gratiæ
geminâ compendij: Sic interpretantur Chri-
stum multi ex Patribus, séque ipse tunc satis
explicuit, cum matrem adesse monitus, ex-
tentâ in discipulos manu; *Hæc est mater mea,*
& hi sunt, ait, *fratres mei, quicunque etenim fe-* Matth.
12.
cerit voluntatem patris mei qui in calis est, ipse
meus frater, & soror & mater est. Audiant, au-
diant, qui Christum cupiditati suæ leuissimæ
aut indignissimæ postponunt, & contemptores
oblatae gratiæ Deum ab se ablegant, vt prodi-
tores Dei & gratiæ admittant. *Magister opti-*
mus, inquit B. Augustinus, *maternum nomen* Ep. 38.
quod ei quasi priuatum, propriumque nuntiaue-
runt, quia terrenum erat, in comparatione cele-
stis propinquitatis, abiecit; & eandem celestem
propinquitatem in discipulis suis commemorans,
quo sibi rursus consortio generis cum cæteris
sanctis virgo sancta cohereret, ostendit. Et alio
loco negat cognationem matris vlli emolu- Lib. 6.
de san-
cta Virg
c. 3.
mento virgini futuram, nisi Christum mente
felicius, quàm carne gestasset. Quis hic mihi
latera, & vocem, quæ, orbe quâ patet, quaque
abditur, toto, hanc magni Augustini cunctis
mortalibus referat, & inculpat vocem, nihil
profuturum fuisse Virgini matris Dei decus,
nisi Dei gratia profuisset. Nam si non possunt
hæc non esse vera, profuturam vobis, o stulti!
creditis famæ vmbra quam legis diuinæ

68 *De inestimab. pretio Diuina gratia*,
splendori obtenditis ? claritatem nominis
quod in hominum oculis, quàm in libro vi-
uentium mauultis ? rationes, & quæstus quibus
æquitatem benè censetis immolari ? delicias
corporum, quibus immortalem animam ma-
ctatis ? quidquam denique ulli bono, volu-
præque vobis sine gratia speratis fore si mun-
di sceptrum, & cæli corona, & imperium in
beatos, & matris in filium, ac filij opes, auto-
ritas, & potestas nihil potuerint Dei matri,
absque gratia prodesse ? proh ! quantum pec-
cati, & gratiæ discrimen, & quàm vtrimque
formidandum ! alienissimus à Deo, & longin-
quissimis, vt is quodam nepos, regionibus se-
motus, Deo vi gratiæ iungitur, & seruetur;
Deo matris inftar, & matrè chariùs coniun-
ctus, peccando damnatur,

3. Duplici nititur excellentia matris Dei præ-
rogatiuo iure. Vnum est, quod Dei filio puris-
simum sanguinem coagmentandæ carni mini-
strauit; in quâ erat ipse corporandus. Alterum:
quod illum nouem menses sanctissimis tulit,
aluitque visceribus. Iam si hæc duo cum iis cõ-
tendant, quibus præditus gratiâ fruitur, &
beatur, planè aliud est esse hominem diuini-
tatis participem; aliud Deum, materni sangui-
nis; Illud hominem sanctum facit; hoc nullam
Deo, nullam matri per sese, ex S. Augustini
sententiâ, confert sanctitatem; Illud filium Dei
fecit; virginæ uteri hospitem, hoc Spiritum
sanctum (quod post erit videndum) æqualem
in omnibus Patri, & filio, habitorem nostri
facit perpetuum. Vbi mihi, qui hæc prodigia
capiat,

capiat, censeat, æstimet, pro merito colat, & diligat? Nam vsque adeò ignorantur, vt vulgò ex animo tantus hospes ignominiosè exturbetur, quò detur furioso, vel turpi oblectamento locus. Vah! probum generis humani, osertui, & Irrisor Dei, hoc te tam atrox, & contumeliosum nefas toties audere, & audendi consuetudine vix iam aduertere? Dicam execrandum, quod & ipse abomineris facinus, vt vel nunc tuum ex eo discas & horreas. Qui suscepto Christi augustissimo corpore illud sponte, ac eius pertæsus reuomat; Qui Sacrosanctæ Virgini Deo plenæ, ad excutiendum præmaturè fœtum, clàm pharmacum misceat; quibus inferis dignum pronunties? Quem non præ illo Iudam insontem dixeris, dum tu interea Spiritum sanctum, profanato pulsum pectoris angustali, pergistuo scelere persequi. Quibus verò subsultat stomachus, ad huius intolerantiam portenti; quique tabescunt cum Rege Prophetâ, inspectâ præuaticantium tam quotidianâ perfidiâ, ne putent se continuò tutos prorsusque liberos, nisi hunc spiritum diuinum saltem humaniter habeant: nec enim, opinor, hospitij legibus, satis olim facturos fuisse reputent, si qui Christum apud se dies aliquot diuersantem allocuti non essent, non recreassent obsequiis, non ministerio refecissent, ne respexissent quidem. Quid sibi vult itaque ingrata hæc nostra, sed heu voluntaria rusticitas? quâ Dei spiritum, mentem nostram irreuocabili suâ dignatum præsentia tractamus, rerum illius fastidio, inanitate omni ver-

70 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 borum & operum , indulgentiâ erga sensus,
 aberratione animi ab Deo & officio penè per-
 petuâ, & creandâ illi æternarum autori lætitia-
 rum spiritui, ferè vbiq̃ue tristitia. Quàm vereor,
 ista tam multiplex hospitij sacri violatione fer-
 ri ab eodiutius non possit: ne desertam domum
 iis cedat belluis, quarum pastu magis quàm
 Dei contubernio delectamur; nec enim fru-
 strâ comminatur: *Requiescent ibi bestie, & re-*
plebuntur domus eorum draconibus, & habita-
bunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, &
respondebunt ibi ulula in adibus eius, & Syrenes
in delubris voluptatis. Quæ ne vnquam minæ
 fiant nostro errore, aut culpa ratæ, imitemur
 erga diuinum spiritum cordis nostri studio-
 sissimum ac suauissimum hospitem, Beatissimæ
 Virginis erga filium Deum sedulam pietatem,
 religiosum cultum, officiosam assiduitatem:
 reuerreamur nos ipsos, tanquam Spiritus sancti
 puluinar sacrum, & quod de sanctissimæ Dei
 matris exclamat visceribus B. Epiphanius, di-
 ctum de nobis etiam cogitemus. O casta visce-
 ra! complexu cæli vastiora, & incomprehen-
 sibilis capacia, nec eius amplitudini angusta; ô cæ-
 lum non vterum! orbe septemplici ornatum,
 latius cælo atque sublimius; ô vterum inextin-
 ctâ splendentem diuinæ gratiæ lampade so-
 lem septuplo superantis; ô grate Deo & pla-
 cens anime! vtinam te ex vero noris, ex me-
 rito æstimes, ex pretio serues, ex seruatoris
 oculo, desiderio, & amore excolere & perfi-
 cere contendas.

CAPUT XVI.

Quanti Deus gratiam aestimet.

Feram equidem non grauatè illorum quæ
 ab initio dicta sunt nullam haberi rationem,
 si parum cuiuspiam aestimatio gratiæ constare
 inde videatur. Eia itaque examen hoc nostrum,
 in sacratiore Dei trutinâ castigemus ; in hac
 profectò reperiemus gratiam diuinam infiniti
 ponderis extitisse. Nam quid reliquum tandem
 fecit charitati suæ sapientissimæ , quid poten-
 tissimæ liberalitati quod non profuderit, ad pa-
 randam nobis eius gratiæ allocutionem ? non
 pepercit vnico filio, non eius sanguini, crucia-
 tibus ac vitæ , non pretio miris, multisque
 modis infinito, certus, solusque rerum censor,
 & aestimator Deus. Quàm magnum id esse ne-
 cesse est quod seipso toto nobis emit, sui haud-
 quaquam otiosus negotiator & inscius , sed
 veris, certisque singula momentis librare so-
 litus ? Hominem gratiâ, proditio atrox, nun-
 quam recuperandâ exturbarat ; hunc Deus vt
 gratiæ redderet summâ re suâ decreuit offen-
 sam laere , nihilque omittere quod erigendo
 lapsui conducere sapientia præpotens sugges-
 sisset. Ob hoc vnum (quid enim præterea id
 suadere potuisset) homo factus , nouitate inu-
 sitati consilij totâ cœlitum aulam exterruit ;
 videre illum paterno è folio progressum, in ex-
 ternas

72 *De inestimab. pretio Diuinae gratiæ;*

ternas oras , ac longissimè diffitas , quod nuntiam Reges nisi grauissimis de causis suscipiunt, è supremo celo iterarripere; angustiam quærere tugurioli Nazareni, multoque angustius matris pectore concludi: hæc dum agita-
ret, faceret, vrgeret, ac postpositâ purarum mentium naturâ & conditione, in has capitulum reorum lamentabiles ærumnas, & calamitosa ergastula se reus indueret; Quis non illum salutem, vitam, felicitatem, & gloriam, & diuinitatem prensare sibi ac licere tam insolentibus pretiis credidisset? Vnam ah! vnam prensabat nobis, deperibátque mundo vilem, & despicabilem gratiâ, nec putabát tot iis & bonorum dispendiis; & dolorum sumptibus carò emi. Quo hic incantamento dementamur? qui nos vrit dæmonis oculus? dum sine hac gratia punctum temporis viuere, dormire, imò & edere, deliciari, ac ludere quæti sustinemus? Quin & adire mortis pericula, & tempestatibus ac itineribus corpus, animûmque permittere? Quid hoc monstri est importunissimi? Conficit seipse, (sit verbo venia) & destruit Deus, vt te amissâ reficiat, & instruat gratiâ; tu illam vt perdas, & destruas, tuis te, perfidiosissime mortalis, flagitiis & sceletibus perdis, & destruis, falso tantum honoris fucò, & voluptulæ vmbra captus: Tânnè te nihili ducere quod tanti Deus? Post verò susceptum hominem quid laboris, sudorum, ignominia non tulit? Quadragintadivalem inedia; lanienam corporis discerpti ac laceri; coronam spinis crudelibus caput haurientem; probrosam

in

in infami trunco inter facinorosos mortem.
Dicite Beati Spiritus, qui tori radiis diuinæ
naturæ, & gratiæ ardetis, quid hæc sit gratia,
cui nobis parandæ nihil intentatum, nihil in
thesauris potentiæ bonitatisque intactum præ-
termisit; grande aliquid est, quod ipsi Deo vi-
ta stetit: neque hic hæsit negotiatio, sed ad
sempiternum alendæ hominibus gratiæ Sacra-
mentum, & sacrificium. deuenit, quod, non
alio quam Christi corpore, & sanguine consta-
ret; parum scilicet fuit semel hominem nasci,
reum mori & sepulchro condi, nisi millies
quot horis orbe toto inter Sacerdotum corpo-
raretur manus, non raro perfidas & incestas,
nostrorumque corporum non solitariis & no-
uis, sed cadauerosis tumulis premeretur? Quo-
nam tot itus, & reditus, tam crebra quotidie,
tam densa, procliuius varia, inferius, inferius-
que descensio; cum vnus ipsius aduentus Pa-
triarcharum vota & clamores tot olim sæculis
fatigarit? Hæc agit quærendæ conseruan-
dæque nobis gratiæ ingens ardor, & sollicita
impatientia: hæc tot itinera molesta & ardua
deuorat: hæc tot illi heulfoeda, suspecta, inorna-
ta stabula, & pandochia metatur, dum nos, o
cæcum, & ignauum stuporem, gratiæ causa, æ-
grè pedem mouemus, exitij eius alimenta &
causas, velis remisque properamus. Nihil a Deo
vnquam susceptum actumque est, nisi ad gra-
tiam, infelicibus alioqui parandam mortalibus,
tuendam, & exaggerandam. Quid & quantu-
lum est, quod agimus, patimur, optamus saltem
& volumus.

74 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*

2.

Sit ergo nobis aestimandae gratiae regula, Christi pro illa negotiatio; sit numerato representatus Christi sanguis; sit profusa cum sanguine per saeuos dolores anima. Fas quidem sibi Dauid non credidit quaesitam fortium militum audaci periculo aquam, etsi communem & modicam bibere, ratusque de pretio, dignam magis Deo, quam siti sua eam Domino libauit: Nobis certe gratiae thesaurum, etsi nihil eorum quae diximus, & quae dici praemagnitudine non possunt velut immensum commendaret, vnius Christi sanguis, addo & extorta in eius pretium immaniter vita (quam David miles aquae illi minime impendit) plus satis praedicarent infinitis nominibus infinitam. Itaque gratiae contemptor, non aeternas modo contemnit diuitias quarum ipsa est parens, & domina; sed damnat Christi de illa iudicium, vel dato pro illa pretio insultat: contra B. Hilarius Eusebius Emislenus, & quisquis est huius pretij gnarus, magnum quid me esse sentio, quod opus Dei sum; maius omnino, maius, quod tam copiosa, abundantique redemptus summa, ut tanti videar, quanti Deus: Idemque alibi Eusebius, in statera crucis non aurum, vel Angelum, sed appensum salutis autorem, ut homo extorris a gratia saltem de pretio suam penderet dignitatem. Et hoc ipsum pretium, quoties peccato gratiam permutas, hanc terribilis & supremi Dei ac Domini vitam, sanguinem & necem contemptui & ludibrio traducis. Quod sudauit tot annos ardens illa, nostrique amore sibi inimica charita Christi Iesv, vno haultu forbes

forbes, & patrimonium tam laborioso, longoque factum negotio, gurgis impurissime, belluaris lucem verbis duobus mundi totius delictum, stellas, plantas, animantia similiter condidit; Angelos ipsos nunc solo, flatu leui hominem animauit; mira, dicto, attractu, signo, voluntate, commodè ac penè obiter edidit, potuitque triplici uocula omnes cum Lazaro mortuos, excitare; Te uero, impie gratia defector, & proditor! ut reconciliaret gratia, cerne cruentam ex arbore clauis trabalibus pendentem, & post uitæ inimicè vitalis contextam miseris feriem, inter summos dolores animam exhalantem, & hic saltem sobrius statue, quanto illi pretio steterit. At sunt nihilominus, qui post abiectam quot diebus millies gratiam, actoque non aliter multos menses, quam esset acturus corporatus ex inferis daemon, confessione tumultuariâ se putant de tam execranda flagitiorum mole transigisse, æque postridie & sub uesperam, lati, comes, quieti, bene habiti, vix sui, vix criminum memores, ne propositi quidem, si modò unquam fuit. Deus immortalis! Quò nos cecitas lubens? Quò rapit assuetus peccandi furor? fidos autem & dociles ad omnem pietatis aurâ Dei seruos, quantò melius ad Christi mysteria, fruendumque in iis ipsius sanguinem sancta meditatio componit? quanto ad illa gemitu ad-eunt, quam forti animum proposito obarman; quam cauti postea, vel receptam fortassis, vel auctam gratiam ab insidiis defendunt, quam strenuè occupant? non ignari Deum sibi exo-sis, & hostibus gratiam largitum, fore post da-

Chrysi:
hom. 1.
Epist. ad
Ephes.

76 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
tām, in eisdem amicos, & filios liberaliorem.

3. Postremò gratiæ apud Deum eorūque æsti-
matio peruenit, vt orbem, sūdēque verti si-
nat, quò illām suis, aut seruet; aut comparet;
Viden' bella & lues, humani generis tōluras,
quibus merguntur, exhaustiunturque prouin-
ciæ, iacturæ bonorum, familiarium dehonestā-
menta; & ruinas, facinora etiam luce palam
volitantia, & velut in currū de virtute, probi-
tateque triumphantia; hæc & his si quæ sunt
peiora pessimorum hominum scelere pessimè
designata, in compendia gratiæ, diuina mise-
ricordia conuertit, etsi propterea subeat prou-
identia eius Sacrosancta insipientium censurā;
de gratiā demum vbiūque & quoties agitur,
pluma est; & nihilo leuius quicquid aliud se
Deo obicit; mauult interire omnia funditus
quām vel vni gratia pereat; cur ergo nos quo-
que hoc magisterio gratiam, & nostræ salutis
pretium tandem non discimus? pereant hono-
res, stet modo gratiā; diuitiæ pereant, parentes,
filij, amicitie, commoda valetudo; vita, salus ip-
sa, cælum, terra, omnia pereant, sit modo no-
bis salua & incolumis gratia; in hanc iure om-
nia vendi, & insumi Christus, ob hanc carissimas
necessitudines & animam sperni eiurarique
iussit, cū exempli sui luculentā, & dolci
flammā ad hoc nobis ipse præiuerit, & qui
hanc habet margaritam, cæli Deique pretium
habeat & in hoc possideat vniuersa.

DE

DE INÆSTIMABILI
PRETIO
DIVINÆ GRATIÆ
Christi nobis sanguine comparatæ.
LIBER SECVNDVS.

C A P V T I.

*Gratia compotem non tantum esse Diuinæ
consortem naturæ, sed Sancti Spiritus
personam re ipsâ possidere.*

OST QVAM gratiæ naturam è San-
ctorum Deique ipsius iudicio conati
sumus æstimare, sequitur, eandem ex
eius conditionibus, & quibus pollet
viribus admirandis, effectisq; indicemus:
horum vnum est quod vt solum fingamus, ra-
men supra quam dici queat gratiam commen-
darit, etsi nihil præterea addamus; nec enim
tantum est naturæ diuinæ participatio, verum
nos etiam diuinæ participes efficit substantiæ,
et S. Spiritus personam, & quod necesse est,

K 3

patris

78 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*

Vide Cornel. à Lapid. in 1. B. Petri c. 1. & Less. de perf. diuin. 1. p. q. 143. a. 3. in corp. Ad 1.

patris & filij, in nostros animos inducit. Quare volunt Theologi præcipui probos communione duplici cum Deo iungi; alterâ gratiæ per insignem beneuolentiam, substantiæ altera per inductam in illorum mentes. S. Spiritus personam, Imprimis enim S. Thomas. In ipso, inquit, dono gratia gratum facientis Spiritus sanctus habetur, & inhabitat hominem, unde ipsemet Spiritus sanctus datur, & mittitur: post paulum verò. Per donum gratia gratum facientis perficitur creatura rationalis, ad hoc quod liberè non solum ipso dono creato utatur, sed ut ipsâ diuinâ personâ fruatur, & ideò missio inuisibilis sit secundum donum gratia gratum facientis, & tamen ipsa diuina persona datur: Quod & mox iterans, Gratia gratum faciens, ait, disponit animam ad habendam diuinam personam, & significatur hoc cum dicitur, quod Spiritus sanctus datur secundum donum gratiae: Mitto alia eiusdem, & aliorum loca, Bonauenturæ, Scoti, Alensis, Vasquez, Valentiae, Suárezis, qui auctore S. Thoma fretus, erroris oppositum damnat: & S. Ambrosius; ne quis tantum munus Apostolos solum & horum supparet tangere videretur. Quid dubitem, inquit dicere, quia datus est Spiritus sanctus, cum scriptum sit, charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui datus est nobis, quem utique quia recipere pectora captiua non poterant, prius Dominus IESVS captiuam duxit captiuitatem, ut liberis affectibus gratia diuina munus infunderet. Hauserat scilicet à Christi scholâ, membra nostra Templum esse Spiritus sancti;

1. p. q. 33 a. 2. In 1. dist 14. P. Lomb 1. de Sp. S. c. 5. S. Iren. 1. 5. cont. hæc c. 6. Chryl. 2. cor. Aug. 13. ciu. c. 2. 1. Cor. 6.

sancti ; diffusam esse in cordibus nostris per Spiritum sanctum qui nobis datus est Dei charitatem ; Spiritum sanctum in Christi nomine mittendum, mansurum apud nos, & in nobis futurum ; Ex quibus ingens continuò oritur admiratio gratiæ adedò potentis ac sæcundæ ; vt infinitum hoc & immensum bonum in animos nostros necessariò secum vehat ; ac , si fingendi causâ , ponamus, Deum non implere, permeareque vniuersa , sed esse illius aliquorum mentes omnino vacuas , in iis tamen beneficio gratiæ Spiritus sanctus re verâ futurus sit ; Non minus , inquit , doctissimus Suarez, quàm verbum diuinum si posset aliunde abesse , vtamen iunctæ assumptò cum homine personæ , illius corpori animæque necessariò adesset admirandam sanè gratiæ virtutem, tam dulci, tam sancto, tam indiuiduo beatæ, fultæque comitatu ! Quid tale possunt hæc nobis inuehere quæ stulto labore, ac studio sectamur, qui sudores , & sumptus , tam opimo in questu videri parum auarè collocati ? Quæ rerum damna cum huius otio aut amissione comparari ? *Si exprobramini in nomine Christi, ait Apostolorum Princeps beati eritis, quoniam quod est honoris, gloria & virtutis Dei, & qui est eius spiritus super vos requiescet.* O piè superba opprobria, superbisque si norint, expetenda ! sed è contrario, insanam tametsi tacitam peccantium, vocem hunc à se hospitem eiicientium, & dicentium Deo, *Recede à nobis , & quasi nihil facere possit omnipotens , estimantium illum, cum ille impleat domos illorum.*

1. Petr. 4.

Iob 22.

Quis

80 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*

2.

Quis non hic stupeat, patris nimium boni, & nimium duri, charitatem, qui semel tradito in salutem seruorum filio, spiritum suum sibi & filio æqualem singulis infundit, ad singulorum sanctitatem. Nam quis ego, vt Deus, mei vnus causā in terrās, & in me veniat? mortalis naturæ indutus cilicium, vt eam morti eriperet totam cælitum aulam sacro metu filius concussit; nunc eius spiritum ad consecrandum sibi animæ meæ Templum, ad me propriè, atque in me delabi? nec à me huius infinitatem boni & amoris agnosci? Datur sanè grandi miraculo in Ecclesiæ mensa Christi corpus, sed ad breue tempus cum edentibus futurum; datur corpore Christi haud dubiè maior Spiritus. Scū gratiā, nobiscum æternum mansurus; hoc est, bonitas, sanctitas, amor ipse patris ac filij, quibus non possumus vicis vlliū partem reponere, nisi quicquid nobis in te quauis optimum suppetet, rependamus in agendo, cogitando, loquendo, consulendo, vbique, & quod caput est, semper & constanter; nunquam repetendum aut imminuendum; cuius rationem perpetuitatis, doni omnis ex philosopho proprium, notat Albertus Magnus, tantò esse in Spiritus sancti possessione firmiorem quantò est ipse donum nobilius. Quæ igitur illa peccantis barbaries, & impietas fuerit, in seipsum, ac Deum? renunciare illi hospitij amicitia, sponsi iura, & quòd tantopere vetat Apostolus, contristare habitorem sui diuinum spiritum? si quem illa vsquam Sacerdotem rabies incessat, vt confectum mox Christi corpus vel aggradiatur

grediatur proterere, vel in vicum è Templo
abiicere, quis non statim ad regum proclamer,
sacrilegij tanti detestationem? & hoc tamen
scelus quoties oculis obuersatur? ad hæc si
spiritu viuimus, spiritum & ambulemus, & à
ministerio ipsius alienum ab eo vasarium lon-
gè secludamus: iniuria est, principem auro,
geminisque assuetum, illotis figlinis, & squal-
lenti seruitio excipi: sacrilegium est haud
paulò grauius ab diuini spiritus conspectu &
ministerio, carnis leges, desideria, & commoda
non procul amouere, illique sanctorum spiri-
tuum more, modoque non seruire. Quare post
sacram per confessiones, animi expiationem ex
vero obitam, non defungendi causa; ne te ho-
minem pulpâ & rubrâ constantem sanie, sed
vnâ ex puris mentibus, illibatûmque spiri-
tum cogita nouis consiliis, & legibus, nouis
officiis, atque instrumentis ab carne, & terrâ alie-
nissimis, nouo hospiti, diuino spiritui addictû.

Nec verò hinc sequitur, perfecto isto amo-
ris holocausto ab colluione terrena perpur-
gati, nihil iam restare quo (vt iubemur) pro-
ximum diligamus; propterea enim pulchrè
aduertit S. Augustinus fuisse bis spiritum à
Christo datum, primum adhuc in terris posito,
deinde in cælo Patri assidente, vt nos Dei im-
primis amore; post, hominum quoque inflam-
maret; quod vtrumque eiusdem spiritus, idem
est, tum fructus, tum eadem charitas manda-
to duplici sancita; idque ipsum notauit præ-
terea Alcuinus, negans aliâ proximum, & aliâ
Deum, sed vnâ vtrumque amari charitate; &

I quod

Lib de
Trinit.
15.c.26.

82. *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 quod alio in loco addit, amoris in proximum
 rudimento erudiri nos ad amandum Deum; ob
 id Spiritum sanctum fuisse à Christo prius qui-
 dem è terra, post è cælo ad homines missum.
 Quis ô quis te amor increate, & incomprehen-
 se pro modo tuæ bonitatis sine modo amet?
 Quis hominem pro modo ac merito sanguinis,
 quo lotus & emptus est? Amo te Deus meus
 præ omnibus, quod quàm parum sit scio, sed
 ulterius nequeo. Tolle oro cor meum, & illo
 te ut par est dilige; tolle omnes animæ meæ
 vires & magnitudinis tuæ profundo merge.

C A P V T II.

*Sanctissimam Triadem fieri nobis per
 Gratiam præsentem.*

I. **N**ON est difficilis ex iis quæ proximè dicta
 sunt dicti huiusce assertio *In hoc cognosci-*
mus, inquit amoris discipulus & Magister,
quoniam in Deo manemus, & ipse in nobis, quo-
niam de spiritu suo dedit nobis; Et Alcuinus,
 charitate quam nobis hic Spiritus infundit,
 Augustissimam Trinitatem affirmat in nobis
 habitare; magis verò disertè Augustinus ait
 Spiritum sanctum cum Patre, & filio, in San-
 ctorum mente tanquam suo in Templo degere,
 sed clarissimè Christus: *Si quis diligit me ser-*
monem meum servabit, & pater meus diliget
eam, & ad eum veniemus, & mansionem apud eū
faciemus,

Ioan. 4.

faciemus, cum paulò ante dixisset, *In illo die cognoscetis quia ego in patre & vos in me, & ego in vobis.* Quo de Origenes interpretatur societatem illam dulcissimam, quam B. Ioannes Christianis magnificè gratulatur cum Patre Deo, & cum filio eius I E S U Christo, ex cuius præstantiâ, vehementer alibi nos hortatur ne quo nostro illam scelere abdicemus, certi societati lucis nuntium remitti, ubicumque placere tenebrarum opera cœperint. Denique exponens S. Augustinus, quo pacto Deo uniuersa implenti, sedes tamen in cælis oratione Dominicâ assignetur, cælos istos interpretatur, in terris probos, in cælo Angelos, in quibus veneranda trias magnificentissimam Regiam, sibi que acceptissimam statuit, & peculiari Deus præsentia, gratiæ suæ comes perpetuus moratur; quæ quidem animæ dignitas, dum paulò altius exploratur, desunt verba, sensûsque cogitanti quibus illam utcumque assequatur: Deus homini præsens intrâque hominem, nec solum consortio naturæ, sed diuinæ tribus in hypostasibus substantiæ? O iterum ac sæpius admirabilè diuinæ vim gratiæ secum in animos hominum abiectorum adorandam Triadem inducentis! Quo mihi ait B. Chrysostomus solis ac lunæ arbitrium olim Iosue permissum? longè maioribus dignatur nos Christus promittens fore, ut ipse cum Patre ad nos venturus sit; & in nobis mansurus; quis verò? unde? cur? & quò venturus? O architectam Templi Dei & exornatricem Regiæ gratiam! tam scitam, & solertem, ut

84 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*
cuius mentem illustrat & obtinet ab cælo ci-
tius quàm ab ipso sit sanctissima Trinitas ab-
futura. Sed hanc mihi lucem tam iucundam
peccantis temeritas fuscet, & obruit; quis fe-
rat Herodes impios direptum præsepi (quod illi
sua mutuatur paupertas) infantem IESUM extra
stabulum iactantes? Quis peiores Herode sa-
crilegos euerfo detractum solio Regem Deum,
pro mancipio tractantes? & silent ad hæc re-
gis clientes, & famuli? & toto rerum condita-
rum satellitio, & furore auctorem suum non
vilescitur natura? & parcat fulminibus, & mor-
tibus cælum?

2. Est tamen hæc eo execrabilior peccantis te-
meritas quò affabilior & honorificentior Dei
aduentus ad hominem. Quid enim est homo
quia magnificas eum, aut quid apponis erga
eum cor tuum? non tanquam famulum acce-
dens, quod ipsum foret non exigui faueris, ex-
cepturus ab ipso seruitutis liberæ ac beatæ
fide officia, sed quasi ad amicissimum socie-
tatem cum illo nexurus nunquam peni-
tus distrahendam. Nam quæ homuli vilis
cum Patre & Filio & Spiritu sancto paritas?
fuerit sanè haud paruus Iosepho, fuerit Danie-
li, Mardocheo & aliis honos, locus à regibus
secundus; & quàm ridiculus ad hanc hominis
cum Deo necessitudinem, & societatem com-
positus? Socios enim eiusmodi esse, piè ad-
modum obseruat Dionysius Carthusianus, vt
communione mutua delectentur, sermonum,
loci, familiaritatis, arcanorum, occupationis,
studiorum, præsidij, affectionum, & iisdem in
rebus

rebus libentissimè versentur; Cuius verò est illa suauissima vox, nisi hominis verè, nec solo nomine Christiani? *Mihi adherere Deo bonum est, & adhesit anima mea post te.* Hic perpetua cum Deo miscet precando colloquia, & commercia meditando; præbet susurris eius longè dulcissimis attentam aurem, instinctus, & afflatus auidè colligit, mortis instar putat ab eo diuidi, ac si quando contingit, vt præsentem minimè sentiat, & solitæ consuetudinis amica signa non experiatur, consternatus gemit, selesquæ afflictat, veritus ne qua sua culpâ recedendi ansam illi præbuerit. Quid dicam vicissim quot modis hunc Deus alliciat, quàm nihil ei tectum & secretum premat, cor suum coram Deo pariter effundenti? Denique deliciae Dei esse cum filiis hominum & hic audenti omnium hostium, & terribilium prouocatione; *Quis nos separabit, inquit, à charitate Dei quæ in Christo est?* multaque alia vtrimque in vnum Societas ista Dei & hominis coagmentat, quibus idem vir Sanctus recensitis meritò exclamat. *Quanta est rationalis creatura ista nobilitas, habere cum diuina natura consortium, atque cum proprio creatore societatem sortiri ac possidere?* Sed heu! homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus & per spiritalia atque carnalia vitia plurimi se dæmonibus, bestiisque associant, & conformant.

At hinc nihilo secius planè ingens nobis incumbit necessitas, obseruationis erga Dei famulos singularis. Nam si tanti fiunt ad liccā &

L 3 frigida

86 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*
frigida sanctarum mentium spolia concursus,
ut turbâ nonnulli opprimantur, quod docet ho-
nore prosequi viuas Christi domos, spirantia
diuinitatis sacraia, puluinaria augustissimæ
Trinitatis? nisi fortè cui lubet ambigere, plu-
risne theca sit mortuis Sanctorum referta
cineribus quam tribus naturæ diuinæ perso-
nis æternum viuientibus, huius vero formam
reuerentiæ, ac metus, quis nobis rituum præ-
fectus, vel arbiter designet. Ah! te si noris
anima Deo placens, quàm cautè serues, quàm
reuereris, ac circumspicias magnificè? anima
sancta, Dei hospes, veneratio cælitum, amœ-
nissimus sponsæ hortus, ac mille facibus sua-
uiter fulgurans thalamus, Triados summæ
prætorium, sole ac cælo capacius, diuinarum
aula, solium & ara personarum, & verbo com-
plectar omnia, illarum, beneficio gratiæ,
consors & socia. Iure quidem nos rapit S.
Franciscæ comitatus cum se Angelus præses
spectandum illi exhiberet? Quid autem An-
changelis? quid Throni? quid si quod vsquam
est mentium Beatarum, hominis vnus stipa-
ret latus, & tegeret, quo illum honore esse-
mus habituri. Hæc porro quantula, imò quàm
nulla sunt cum ipso comitante animam san-
ctam Deo, ac diuinarum cum ipsa personarum
societate comparata? Illam verò cultam ab An-
gelis animam, si tâtoperè dedeceat facinus ali-
quod, aulæ tam nobilis vel minùs dignum
præsentia, vel ad dissipandos quæsitum aulicos
captandamque aut solitudinem priuatam, aut
nebulonum consuetudinem; quanto magis
animam

animam Deo plenam, ac Deo circumcinctam?
Quis credat autem hæc sæpè fieri vixque aliud
crebrius ac vulgatus perpetrari? melius ob-
secro dignitati, quam nos vi gratiæ adeptos
confidimus, & moranti nobiscum maiestati
reuerentius consulamus, ambulantes dignè
Deo, illi per omnia placentes & spreta humo
cum ipso toti, cumque cælestibus versantes.

C A P V T III.

Gratiam esse animæ vitam.

HActenus diuinæ quam nobis accersit gra-
tia participatio naturæ, alia deinceps
eiusdem munera, quorum potissimum ac fun-
damentum est; hæc quam aggredimur animæ
nostræ vita, vt enim peccato animam necamus,
& morimur; contingitque mors ista, deserente
animam Deo, vti mors corporis animā ex-
cedente, ita *gratia Dei vita, & quidem, æterna.*
Quid itaque imprimis hæc vita, quid deinde
anima, quæ hanc vitam viuit, quod demum
vitæ genus sit gratia, tria hæc breuiter ex-
pendemus. Tantæ est vita æstimationis; vt
abiectionissimum in iis quæ viuunt præstantissima
quæque cæterorum dignitate ac pretio vincat:
quo argumento S. Augustinus, cælo, & soli,
fonti lucis totius stellisque omnibus, vermem,
& culicem prætulit; & vitam Philosophi non-
nulli supremam naturam, seu naturæ fastigium
vocarunt;

88 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*

vocarunt ; at enim vermium , & nascentium ex putri si tanti vita est ; si tanti Leonum , & Elephantorum ; quanti quæso hominis ad Dei imaginem conditi , at quanti animæ ? (solius enim excellentiam vitæ corporeæ attingebant , celebrabantque Philosophi) si quidem negat S. Chrysostomus posse rem vllam toto orbe cum animæ præstantiâ certare. Negat B. Ambrosius iacturam animæ par quidquam habere , etsi mundi totius vniuersitas pellum eat , & docet Christus B. Brigittam esse naturæ longè melioris animam , quam corpus , utpote à suæ diuinitatis potentiâ deriuatam , immortalem , Angelorum affinem , Sole nobilior , ac stellis , orbisque totius fabrica. Mittamus per se corpore non egere , non esse concretioni obnoxiam ; habere pro exemplari archetypo Deum ; fontem esse vitæ multiplicis , quarum infima quâ plantæ vigent supremis excellit , atque pulcherrimis , sed vita carentibus naturæ omnis corporibus. Ex quo iam apparet clarius , Quàm pretiosa sit rei tantæ vita. Verùm haud paulò magnificentius ex animæ pretio censetur , de quo S. Bernardus.

Ep. 54.

Magna res anima , quæ Christi sanguine redempta est ; grauis anima casus quæ non nisi Christi cruce potuit reparari ; At quàm oculati , prudentisque emptoris , ita indicat S. Augustinus.

Psal. 102.

Initus est bona fidei contractus , nemo fallit redemptorem tuum , nemo circumuenit , nemo premit ; egit hic commercium , iam pretium soluit , sanguinem fudit , sanguinem , inquam , fudit , unicus Filius Dei pro nobis. O animâ erige

te ;

te, tanti vales. Ipse horum ignarus Seneca, fore, ait, hominem Deo metiantur, qui prætermissis, corpore ad animum respicient; sed eximie Saluianus Massiliensis Episcopus *Dilectissimam esse animam suam homini etiam diabolus non negavit, & qui auertere omnino cunctos ab affectu animarum suarum nititur, idem tamen carissimas esse debere cunctis suas animas confiteretur. Quis furor est, viles à vobis animas vestras haberi, quas etiam diabolus putat esse pretiosas? Quis furor est viles à vobis haberi quas etiam ille vobis caras debere esse dicit; qui viles facere conatur, ac per hoc quicumque animas suas negligunt, etiam infra iudicium diaboli se amant.* Post taxatam ergo his pretiis ab Deo amante, dæmone odiente, animarum nostrarum dignitatem; quæ sic larvæ insanos agitant, ut eas malimus festucâ venales prostituere, ac perdere quàm alterius æstimationi credere? Benè ab se Christus omni cruciatus qui potest homini infligi, animam redimi putavit: benè ab se dæmon suppliciorum incrudelcentium nouo apud inferos auctu captati eam censet: Christianus amens & stolidus, cuius maximè interest, quasi ad se nihil pertineat, ita minime illam facit, ut ad eam seruandam fraudare pessimum genium frigidæ gutta nolit. Quid autem inconsultissime, ac stultissime mortalis profutura tibi deliras voluptatum; diuitiarum ac mundi totius lucræ euanida animæ tuæ detrimento parta? Quid rem vsuris aggeratam? Quid exoticos luxus, peregrinâque delicias? Quid inertem, ac de-

M

sidem

90 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
fidem vitam? Quid iniuriosos fastus & impla-
cabiles? omnia damnum, venenum omnia,
mors, dolor, exitium omnia; vnus animæ
quæstus, omne lucrum & omne bonum.

2.

Hinc verò confici palam est, vitam animæ
adeo pretiosæ, non posse non esse pretiosissi-
mam, vt sunt regio in sceptro lapilli & gem-
mæ, quàm seorsum, longè pulchriores; Imò
animæ vitam pretij dignitate post Deum om-
nia vincere: Ex quo statim quædam attonita,
iustaque indignatio mentem ferit, cum spectat
mortales, ad vitam miseri corporis brèuem,
calamitosam, semperque ancipitem, labores
omnes contentionesque conuertere; illique
non raro animæ ipsius immortalem vitam de-
uouere: Ex quo vtinam saltem de tuendâ, præ-
ferendâque reliquis omnibus animæ vitâ de-
cernamus. Quid enim vnquam òmittitur, quod
posse credatur ad fouendam, mulcendam, re-
tinendamque huiusce cadaueris fugacem vi-
tam conducere? aut quid alio vsquam terra-
rum, & gentium consilio mouetur, excogita-
tur, suscipitur? huic tot myriades hominum,
in agris, in vrbibus, in syluis, terra, mari,
bello, pace, diu, noctu adlaborant, sudant,
moriuntur, dum animæ vitam vix curant, vix
cogitant, vix occultâ sui recordatione morden-
tem sentiunt audiunt monentem, tantoperè in-
terest vitæ tabifici corporis, tam nihili vitæ
æternæ mentis? tanto illa honori, tanto hæc,
malum! contemptui, & horrore? nihil qui-
dem iudicio sensuum execrabilius corpore,
quod vitæ destituit, cum vitæ necessario succe-
dat.

dat pondus inutile, cæcum, fœdum, immobile, sensu actûque omni carens, pestilentem longè putorem spargens, effluentibus virulentam in tabem intestinis; huic te carcinomati tam abominando, si quis novus Procustes iungat, componens manibûsque manus, atque oribus ora, quod tormenti genus hoc atrocius ducas, etsi duos dies horalvè teneat? Te verò, ah! miser, quæ crudelitas detestabilior, horribiliori, fœdiorique mortuo, dies octo, menses, annum, & eo amplius stringit & colligat, animæ, inquam, ictu mortifero confossæ.

Narrat B. Antoninus cum incidisset monachus in cadauer, mox illum nares appresso pallio obturasse, contrà, viæ comitem Angelum humanâ specie latentem, ne visum quidem gravitatem fœtoris advertere, inde haud longè cum cirrhatus, probèque moscatus iuuenis occurrisset, tum verò Angelum manus naribus obdidisse, mirantique monacho respondisse; non esse Angelis molestum fœtorem cadauerum, sed animæ lethali scelere confectæ, cuius terribimus, impurissimûsque odor totam cali aulam auerteret: Nec absimile est, quod habet historia veterum anachoritarum. Itémque B. Catharinæ, quæ Senis cum ageret, tot miliaribus graueolentiâ torquebatureorum quos Romæ gravis aliqua culpa inquinaret: accedenti verò ad colloquendum mulieri munditiis omnibus excultæ, adduci non potuit vt verbum redderet; quodd vti postea roganti confessorio indicauit, præ dirâ mephiti, quam mulier ex animæ halabat cadauere, vix potuisset

M 2. consistere,

4. p. tit.
14. c. 6.
§ 1.

Orat. 3.
de pecc.

92 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae.*
consistere, nedum confabulari, aut colloqui;
nam vt fumo apes, & columbas foetore, sic ait
S. Basilius, tutelæ nostræ præfides genios pec-
cato à nobis arcere. Faxit, ô faxit diuina boni-
tas his licet mortuis detur aliquis sui sensus,
& grauitatem percipiant putoris quo cæli
ciues ab sese alienant; tum si cuiuspiam mem-
bra sint, communitatis sanctæ, quo horrore ac
nauseâ beatos sodalium Angelos fugent, dissi-
ciant, & corrupti sui vapore spiritus, purissi-
mos illos auertant spiritus, ac si fas dicere,
exterreant. Quis eorum quotquot sunt hæc-
tenus vel functi, vel cæsi, seminista, semesa, putre-
facta, in aceruum congesta cadauera videre
sustineat, ferrèque ex iis circum latissimè graf-
fantemcamarinæ infamis colluiem, & con-
tagem; at cum præstet vna cunctis corporibus
anima, huius profectò mors deterior est per
se, ac visu foedior, magisque horrenda quàm
omnium corporum quibus etiam re ipsâ, in-
terfecto primi parentis animo, pergit interi-
tum afferre; hanc tamen, pro nostra miseria!
circumferri videmus passim & liberè, & uti-
nam non circumferamus; atque ô sensus sine
sensu! Qui cadauer hominis in mensa, cui ac-
cumbimus, pati stomacho firmo aut imagi-
nari non possumus, animam in sinu gestantes
mortuam, & cadauerosam, edimus, bibimus,
dormimus, nullam alacritatis ansam præte-
rimus.

3.
Eiusdem verò incolumis animæ tantò ne-
cesse est optabiliorem esse vitam, quantò est
mors eius immanior. Quod etsi de vitâ rectè
capiatur

capiatur quam in gradu naturæ obtinet, meliore utique quàm sit vita lucidissimorum, & formosissimorum quorumlibet corporum; at multò rectius de vitâ quam haurit ex gratiâ intelligendum est, per quam in ordine soli Deo communi statuitur, animatur à Spiritu sancto, moueturque ab eo & agit diuinâ ratione super omnem naturæ facultatem. Itaque vita hæc tam sublimis æstimatur ex iis veriùs quæ Spiritus sanctus in animâ perficit, & creatis in rebus earum conditor, quàm ex iis quæ habet anima supra corpus; quod enim præbent corporibus animæ; hoc præstat animæ ipse Deus, ob idque animæ vocatur anima: & cum traderet S. Thomas habere corpus ab animâ velut *primâ & substantiali formâ ut existat & viuât*, subiecit illico, utrumque hoc animam à Deo habere, quasi ab summâ & primariâ formâ, idémque re ipsâ efficiente in animâ ipso Dei spiritu actâ & viuente, quod solet animus ipse in corpore, vnde illud Christi. *Spiritus est qui viuificat, & sicut misit me viuens Pater, & ego vivo propter patrem, & qui manducat me viuet propter me*, hoc est receptâ cum meo corpore gratiâ, quam accepi à patre meo vitam, vnâ recipiet; sic ut ipse mecum, & cum Patre, vitâ eadem gaudeamus. Est autem hæc vita, ip'a diuinitas quam habet verbum æternâ generatione; Christus homo diuinæ hypostasis adorabili fœdere; Christianus beneficio gratiæ, ad quàm planè vitam, mors licet, audenter dicatur, quicquid vitæ nomine appellatur. Quare Apostolus, aliam non agnoscens, vnâ-

Opus.
de de-
lect.
Dei c.
20.
Ioan. 6.
Lect. de
perf.
diuinis
I. 2. c. 12
n. 75.

M 3 que

94 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
que hac apertè glorians. *Gratiâ Dei sum, id*
quod sum : & uiuo ego, iam non ego, inquebat,
uinit verò in me Christus. Animæ naturam in-
tra suos fines id potissimum euehit, quod Dei
imaginem refert, immortalitate, intellectu,
indiuiduali substantiâ etli corpore toto fusâ, sed
vbique corporis totâ & integrâ. Verùm imita-
tio hæc Dei, quamdiu vitâ Dei & spiritu caret,
iure mortua dicitur. At si eximiam principis
statuam transfusus subeat ipse principis ani-
mus, quanto maiori veneratione, ac metu co-
latur? eundemque ad modum quantò sit ex-
cellentior anima Dei spiritu animata, quam
solâ eius imagine splendida? mentitur tibi
sensus fallax & proditor, huius tibi animi tui
vitæ tam excelsæ, quam habes cum Deo com-
munem, cum suadet nundinationem; repelle
fraudenti dolos, & blanda toxica; Quin disce
potius ex eiusdem erga corporis vitam sollici-
tudine & curâ, vitam animæ fouere, tueri, mul-
cere, defendere, addo & augere atque confir-
mare nouis quotidie viribus & hilaritate, cum
sit intolerandæ ignauix illâ esse retentâ & de-
bili contentum, si possis firmâ, robustâ &
alacri frui. Esto enim, gratiam conserues, at
eius amplificandæ quot omittis lucra, tot pa-
teris animæ detrimenta, mundi totius amissio-
ne grauiora. Corpori, si prius cognoscendi fa-
cultas, quàm animus detur, quantis hunc de-
sideriis vocet, & flagitet, vt à quo expectet,
caloris, formæ, vigoris ac vitæ præsidia & de-
cus, homóque inter homines esse; hinc disce ô
anime! Dei tui cupiditate perpetuò ardere, à
quo

quo es ardorem charitatis, vigorem fidei, placendi studia & feruorem, elegantiam & pulchritudinem accepturus Deo & cælitibus spectandam, sine quo turpior, deformiorque futurus es, quàm sit putre, & vita vacuum cadaver.

C A P U T . I V .

Adoptari nos à Deo in filios & regni hæredes per gratiam.

EX diuinissimo illo vitæ bono quam nobis
 Vnâ cum Dei spiritu gratia tribuit, oritur
 vt verè filij Dei simus; affirmat S. Ambrosius
 & S. Maximus, hisque plenius S. Paulus; *Qui*
spiritu Dei aguntur esse filios Dei aïens: Et
quoniam estis, inquit alio loco, *filij, misit Deus*
spiritum filij sui in corda vestra clamantem Ab-
ba pater, ipse enim spiritus testimonium reddit
spiritui nostro, quod sumus filij Dei, quod si fi-
lij, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes
autem Christi: In quo rursum ait *electos à*
Deo nos esse ante mundi constitutionem, vt esse-
mus sancti, & immaculati in conspectu eius in
charitate, qui prædestinavit nos in adoptionem
filiorum per IESUM Christum in ipsum secun-
dum propositum voluntatis suæ, &c. Vbi scitè
 aduertit B. Anselmus, adoptionis æternæ mu-
 nus prælatum dono sanctitatis, quâsi gratiæ
 ornamentum & gloriam. Hæc autem vt fiant
 ad

r.
 V. Mac.
 hom. 30
 Lib. I. de
 Spir. S.
 c. 4.
 Cent. 4.
 c. 86.
 Rom. 8.
 Gal. 4.
 Rom. 8.

96 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 ad intelligendum proniora, repetendum est ex
 memoriâ temporum cuique obuiâ, fuisse olim
 adoptandi ritum in more positum, sed nunquâ
 alias tam frequentem ac dum vixit inter ho-
 mines Christus, eiûsque Apostolus: huius
 tanta erat ritus autoritas, vt adscitus in filium
 quantumuis externus transiret in adoptantis
 familiam, & nomen hæreditatis, & honorum
 iura perinde ac si foret ex eo prognatus. Quam
 ergo obtinuit homines inter adoptio, eandem
 gratia inter Deum & homines vim tenet. Quod
 mirans B. Anselmus. Si Rex, inquit, nudum, in-
 opem, mendicum, morbis & vlceribus perdi-
 tum misertus è publico tollat, & sanari iussu
 regalique purpurâ indui adoptet in filium; &
 regni cum proprio filio hæredem indictâ per
 præcones toti imperio illius colendi eiûque
 parendi lege, quis eiûs principis inopinani
 magnificentiam satis laudare & capere valeat?
 Dei tamen esse erga nos maiorem, deinceps
 ostendit vt quos miseriis absque vlla com-
 paratione tetrioribus ereptos translaturus est
 ac re ipsa transfert in beatiora, & secum Deos
 effecturus, Fuit sanè magnum fortunæ osten-
 tum Traianus Hispanus, ab Nerua Romano,
 in filium & successorem imperij adscitus, se-
 derant in eo honoris tanti non exigua merita.
 In nobis Rex regum, & Dominus dominan-
 tium, in nobis mancipiis dæmonum & prodit-
 toribus ad rogam damnatis, quid tandem re-
 perit, quamobrem titulum, apparatusque fi-
 liorum, & paterni regni spes certas, iurâque
 tribueret? ô felicem nostram cessamque for-
 tunam

tinam diuina conditam stabilitamque bonitate ! Est enim aiunt Patres Synodi Sacrosanctæ, iustificatio, translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statum gratiæ & adoptionis filiorum Dei per secundum Adam Christum IESVM, ô disparitatem status beatitæ infinita, & infinita miseria seiunctam, ex reo æternis cum Lucifero apostata suppliciis addicto, in Dei, filium & hæredem mutari nihil amplificandi, transferendive causâ hîc dicitur ; in Dei, inquam, filium attolli, ô sublimius intelligentiâ nostrâ nomen ! ô nomen dulce, nomen vnitatis, nomen hæreditatis sempiternæ. Liceat absurdum fingere quod esse non potest, vt fiat intellectu facilius quod verum & certum est ; si posset in Deum intretus, in eius regnum, & diuinitatem successio cadere, Quæ foret eius felicitas, quem fors tanti patrimonij, exciperet ? atqui non alium spectaret præter hominem gratia præditum, vtpotè filium & hæredem, & post Deum, si fas est dicere, secundum. Quàm præclare igitur S. Cyprianus, *Nunquam humana opera miraturum quisquis se cognouerit filium Dei, & deiicere se de cûlmine generositatis sue qui admirari aliquid post Deum potest.* Verum patri tam bono & amanti præterea quas debemus laudes ; quot quisque millia pectorum, quàm procliuem, liberalémque seruitutem tam liberaliter, & absque merito, in illius domum transcripti per adoptionem qua nobis donatur gratuitum, quod proprio filio debitum natura contulit. *Videre, hortatur dilectas discipulus*

Tril.
se l. 6.
c. 4.

1. Ioã. 3.

N

pulus

98 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
pulus, qualem charitatem dedit nobis pater, vt
filij Dei nominemur, & simus.

2.

Lib. 3.
 ciuit.

Dei c. 4.

Cassiod.

l. 4. Var.

2.

Lud. à
 Ponte
 in vita
 eius
 Arian.
 l. 2. c. 8.

Ad hunc amorem quem patris optimi se-
 uerè à nobis prodiga beneuolentia reposcit,
 iubet facta morèsq; accedere parente Deo
 non indignos. Varronis sententiam refert
 S. Augustinus docentem esse ciuitatibus vtile,
 vt se viri fortes etiam si falsò ex diis genitos
 crederent, *vt eo modo animus humanus velut*
diuina stirpis fiduciam gerens res magnas ag-
grediendas præsumeret audacius, ageret vche-
mentius, & ob hoc impleret ipsa securitare fe-
licius. Certè animos Alexandro non leues ad-
 didit Ammonis mendacium, & Theodoricus
 ad regem Herulorum scripsit; *Adoptat te talis*
de cuius gente tu potius formideris; Nobis quos
 legitima, & certa non domus regiæ, sed sum-
 mæ diuinitatis adoptio natali luto raptos Deo,
 cæloque inseruit; quo decet horrore, quibusve
 odiis infectari, vel vmbra noxæ leuissimæ,
 quibus animis ad summa eniti; & quod
 P. Baltazar Aluarez inculcabat, à magnis filio-
 rum Dei versandis consiliis nunquam desciscere?
 Hic nos Ethnicus rubore suffundat. *In teipso fers Deum,* inquit, *tèque eum inquinare*
non animaduertis cum impuris cogitationibus,
tum sordidis actionibus; nam Dei quidem si-
 mulachro presente non auderes quicquam eorum
 facere quæ facis, ipso autem Deo intrinsecus
 presente, & omnia tum intuente, tum audiente,
 non verecundaris eadè cogitare & facere,
 ignare naturæ tuæ, & diis inuise. Si quem tibi
 in pillum tradidisset Deus, itane eum negligeres?
 tradidit

tradidit tibi temetipsum, aliúmque se, te fidelio-
rem negat: hunc inquit, mihi conserua ta-
lem, qualis naturâ suâ est, verecundum, fidelem
sublimem, imperterritum, perturbatione vacuum,
&c. Sed magis. Christianè, ac solidè apud se
quisque id voluat sæpius, filius Dei sum; pro-
cul à me mores, & studia diaboli; Dei sum fi-
lius, quò mihi pabula, & oblectamenta pecu-
dis quadrupedis, quò fumi honorum vulgariũ;
quò mundus totus, & quæcunque sunt Deo
minora? cupiditatis scædæ dolosa vipera blan-
ditur, trahit, pellex gula, inflat ambitio? siccine,
inquies, belluinum ventrem, & putrem ne-
bulam Dei filius, pro Deo adoret, & patre,
sceptróque se abdicās fiat Luciferi & gehennæ
filius? siccine paulò ante confessionis sanctæ
vitali balneo amissam purpuram adeptus, eam-
dem rursus cacodæmoni cedat, eique in se ser-
uum mancipet? Arcete beatissimi Angeli tam
abominandam catastrophem.

Postremò fileri non debet, quàm gloriosa
sit Christo I E S V hæc nostri adoptio, & Dei
profusissimæ bonitatis quàm eximium admi-
randúmque monumentum; quò egregiè
ostendit Guillelmus Parisiensis Episcopus, Re-
gis magni adducto symbolo; cui sit quidem
potens, & immensa vi opum, infinitisque di-
uitiis refertum imperium, sed eius generis vt
nec regi, nec eius filio imminui multitudine
hæredum valeat; certè enim in regno præpo-
tentis Dei cum reperiatur verè quòd in huma-
nis exempli gratiâ fingimus, dubitari non po-
test, quin ex consortio, numeróque hæredum,

N 2 ingens

3.
2. part.
1. part.
de vniu.
c. 12.

100 *De inastimal. pretio Diuina gratie,*
 ingens Christo gloria, & decus, ingens patri
 æterno largitatis deprædicatio accedat: nam
 si auget Imperatoris summi maiestatem, exer-
 cituum, ac principum numerus, eorūque ma-
 gnificentia, opulentia & robur: si reges deceni
 potentissimos habere ad nutum obsequentes
 & fidos, illius imperium mirificè ornat: quan-
 to magis Dei optimi, maximi æternum impe-
 rium illustrabit diuinorum regum innumera-
 bilis multitudo, quanto filij eius sceptrum
 immortale, gloriosius decorabit, hæredum to-
 tidem, fratrumque adoptio, nihil eius bonis
 detractura, quàm si vnum haberet cohæredem
 Vnde subdit idem piissimus doctor, daturum
 propensissimo animo Fratribus suis Christum
 æqualem secum hæreditatis paternæ portio-
 nem, si forent illius capaces. Agamus huius vo-
 luntatis grates, explicemúsque mentis sinus ta-
 ta ipsius largitati, caueamus autè præ omnibus,
 ne cum sit in nostrâ situm potestate, vt filij effi-
 ciamur Dei, malimus tamen probrosarum cu-
 piditatum, & maligni hostis mancipia viuere.

C A P V T V.

*Adoptione filios per gratiam, præstare
 filiis per naturam.*

I. **E**A est operum diuinorum admirabilitas, vt
 Equamtumuis illa infirmitati nostræ rebús-
 que humanis accommodet Deus, longè has ta-
 men ac multum præcellant: habet ille vnicum
 naturâ

naturâ filium, adoptione quamplurimos; sed his nomen & iura filiorum adoptio haud paulò excellentius tribuit, quàm inter homines natura. Itaque plus habet de patre Deo Christianus gratia instructus, quàm de patre homine recens natus: nam qui adoptatur à diuite, aut rege, nihil inde propterea melior equadit, non robustior, coloratior, sanior commodioris temperamenti & sanguinis; dumtaxat loco filij legitur & futurus hæres designatur; Quod et si totum opinione constet nihilque adoptato re ipsa intèrius accedat, magni tamen sit inter homines, ac foret sine comparatione multo pluris inter Deum & hominem, quanquam homo à Deo adoptionis præsidio nihil assequeretur nisi quod ab homine obtinet. Verum enim verò quos adoptat Deus recudit. verè in novos homines, novamque creaturam, refingit ad sui expressissimam speciem, naturæque diuinæ insertos suo spiritu animat; ex quo intima Dei bona iuris illorum fiant, necesse est; hoc est, ipsa illius felicitas. Quid huic affine trabunt à patribus filij? num particulam quandam superuacanei sanguinis, ad excipiendum animæ sigillum vteumque attemperatam, præterea nihil; non spiritum, non sanctimoniam, non virtutis splendorem, nihil supra hominem & quidem ærumnosum, & miserum; ob hoc semen Dei, sacræ literæ gratiam appellant, & adoptatos regenerari, nasci, ac renasci dicunt, ut illos innuant, quamvis non sint Dei naturâ filij, plus tamen ab eo adoptione accipere, quam progenitores filijs

Ioan. i.

102 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
largiantur. Quæ adoptionis singularia decora
Iacobus Apostolus paucis egregiè indicat. Vo-
luntariè enim genuit nos, inquit, verbo veri-
tatis (ne nudum putemus sine re adoptionis
nostræ nomen, & opinione sola contineri)
vt simus initium aliquod creaturæ eius, vel vt
alij legunt, vt principatum obtineamus inter
creaturas eius. Quod si ex monito Epicteti,
opifici nostro innumeris tenemur titulis, vt
qui nobis, tanquam viuentibus statuis manu
sua fictis varietatem motuum indixit, quam
violare sine auctoris dedecore nequimus; Quan-
to pluribus Deo patri, adoptionis iure tene-
bimur? Decet humano præditum spiritu fides,
generositas, castitas perturbationum arbitrium;
Quid diuino spiritu animatum? mancipium vi-
le & ignotum nobis à Deo concreditum, vita
quoque nostra esset diligentius curandum;
Quid ergo filij, quid, inquam, nos ipsi, in eius
transmissi familiam, qua sumus à nobis solli-
citudine procurandi, quibus non studiis atque
obsequiis agnitori, & repensuri primariam,
in quam nos extulit dignitatem?

2. Aliam innuit. B. Iacobus adoptionis præstan-
tiam, dum nos à Deo voluntariè genitos affir-
mat, cum parentibus filios non electio tribuat,
sed casus & natura, neque hanc totam illis
debeant filij, sed traductam ab iis solam san-
guinis portionem. At vero diuina bonitas ad-
optandos iudicio signat, adoptat volens, vltro-
que immerentes, & delectu quorundam ha-
bito, alios omittit: Quod si partem beneficio-
rum animus potissimam obtinet, quid huic
tantæ

tantæ adoptantis Dei benevolentia non debemus, nisi & eius maiestatem, & gratia pretium per quam adsciscimur, ignoramus? nam si paterna merita sapientes ed extulerunt, quo nullis vicibus pertingere filij valerent; quo pacto beneficentiam qua sumus conditi assequemur infinitis partibus maiorem, quo illam qua sumus adoptati longè longius magis infinitam, & transactam non quolibet pretio, sed vnici filij sæua morte: *Nam si totum me debeo pro me facto, quid addam iam & pro refecto & refecto hoc modo, nec enim tam facile refectus, quam factus; qui me tantum & semel dicendo fecit; in reficiendo profecto; & dixit multa & pertulit dura, nec tantum dura sed & indigna: In primo opere me mihi, in secundo se dedit, & ubi se dedit, me mihi reddidit, etiam si me milles rependere possem, quid sum ego ad Deum? Quare homo audi consilium aureum viri sancti verèque aurei sicte adhortantis. *Rodi ad Deum sic amatus à Deo, & ad illius gloriam da totum te, qui se totum propter te ad suam deduxit iniuriam, & voca patrem fidens, quem tanto amore tuum probas, sentis, intelligis esse genitorem. Pergat & quisque nostrum, dicatque cum S. Bernardo. Non pepercit unigenito, pro sic genito (à patre carnis) ita quidem patrem se exhibuit mihi, sed non ego me illi vicissim filium. Quanam fronte iam attollo oculos ad vultum tam boni patris tam malus filius; pudet indigna gessisse genere meo, pudet tanto patri vixisse degenerem. Accedit quod hæc Dei benefica mens, nullas inuenit profusus in iis quos adoptat, beneficij**

Bernar
tract. re
diligen-
do Deo.

P. Chrys.
ser. 70.

Ser. 16.
in Cant.

2. neficij tanti rationes sed abundè ponit, contra quam inter homines soleat; humana enim adoptio, nisi dignum adscisci, non adoptat; diuina vt dignus sit agit, eoque magis est voluntaria quo & donat maiora; & quamobrem donet requirit nulla, cur damnet potius reperit multa & grauia. Quid est homo? reus, nudus, saucius, fragilis, vndequaque miser, quia magnificas eum, aut quid apponis erga eum cor tuum, amorem tuum, gratiam, spiritum tuum? O quis hæc quis miracula videat? Rumpat aliquis omnes contentione ingenij ac voluntatis neruos, & quicquid potest boni cogitari in opus conferat, quicquid mali fingendo somnari patiatur ac perpetiatur, nec alios habeat agendi, patiendique fines nisi quos habet mundus existendi, nihil egerit adoptione illâ dignum, nihil regni Dei vlla particulâ rependendum; at verò semel in Dei familiam transcriptus, si vel proba mente digitum exerat; Deum cogitet; Christum vocet, non solum adeptæ dignitatis incrementa ineffabilia promeretur, sed hæreditatem regni sempiterni. O admirandam conditionem filiorum Dei! quorum piæ, ac leui cogitatiunculæ nihil orbis æquale possidet, nihil potest par Deus præter seipsum reponere.

Postremò adoptiuos hominibus creat, vel imbecillitas eorum naturales desperans; vel iusta cupiditas habendi meliores: At Deo nec filius defuit, vnus omnium instar filiorum, vnus totius diuinæ fœcunditatis exhaustus, nec acceptiorem, gratiorumque habere potuit,
volui

voluntariè tamen genuit nos, eiusque nobis
verum spiritum indidit, ut esset multorum eius
similium ipse pater, ille frater, & natu maxi-
mus: in quo eius amor & bonitas mirabiliter
elucet, quod nos creatæ vi gratiæ non solum
adoptarit, sed increati spiritus munere; nam
communicatâ cum homine Christo, diuinitate
suâ omni, voluit quicumque huic filio suo reli-
giosâ fide, ac Sacramentis iungerentur, tran-
sire in sortem filiorum, eiusque spiritu viuere;
Qui quidem spiritus, esto, insit diuinis perso-
nis, quod idem cum illo sint; homini Christo,
quod in vnâ cum Verbo personam conueni-
rit; at certè hominibus extensione quadam ac
diffusione mirabili, qua sanctum Spiritum in
nos secum à Christo profecta gratia perducit,
animi nostri fidelissimùm hospitem, ductorem,
ornamentum, robur, effectorem vitæ, ac vi-
uendi magistrum, quo vitam viuimus super-
naturalem & si fas dicere superuitalem, sed
personis diuinis naturalem. Itaque hic nobis
Christi Iesv & Ecclesiæ Spiritus cogitandus
est tanquam vita ingens, nullis definita ter-
minis, nullis potentiae largitatibusque legibus
arctata, sed cum homine Christo totam alens
& agitans molem immensi ipsius corporis,
membrâque sigillatim innumera, Sacramento-
rum prætidio eidem corpori sub Christo capite
insita tanquam ramos trunco & palmites viti?
Est enim Christus ait magnus in paucis Do-
ctor, omnium iustorum hypostasis, cui omnes
innixi, qui omnes sustentat, portat, & spiri-
tus sui quem à patre accepit diuinâ protensione

L. ff. de:
perf. diu
l. 1. c. 11
n. 75.

106 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
uiuificat, & filios Dei facit, cuius tanti honoris
causâ subdit Iacobus Apostolus vt simus initiũ
aliquod seu primitiæ, ac flos lectissimus creatu-
ræ Dei, ipsique Deo charissimus, & iuxta
Oecumenium vt simus primi & honoratissimi,
iuxta Bedam, vt simus creaturis cæteris melio-
res, cum nihil adoptione hac diuinâ maius
aut melius, cadere in hominem creatum possit.

C A P V T VI.

De Alimento mirabili adoptatorum per gratiam.

Paternalis amoris, officiique partes primariæ;
Alimenta sunt filiorum, ex quibus si licet
patris amorem æstimare, quæ tandem morta-
lium cogitationes, quæ perspicacitas immor-
talium assequetur, aut suspicabitur tuam, Deus;
in filios omnes effusissimam bonitatem. De-
erant scilicet, quibus illos potenter aleres, nisi
mensam illis de vnici filij sacratissimo corpore,
& augustissimo sanguine strueres? ô plusquam
paterna viscera? ô nullis cognitum, opina-
tũve matribus amorem? ô sanè positos in
superbiam sæculorum, & regum mammillâ
lactatos? nesciebat has artes natura; nihil vn-
quam tale erga proles susceptas senserat. Et
verò renatis adoptione Dei, quò plus inerat
de filij iure, quàm carne susceptis; eò gran-
dius quoddam parari decuit, tum patris maie-
statem

statem, tum filiorum referens dignitatem. Ad hoc igitur Deus, omnes laxavit amoris obices, omnes immisit bonitati leges, omnes profudit thesauros potestatis, & quicquid in iis pretiosissimum latebat, hoc est seipsum amantissimis filiis in æternitatis epulum præbuit; nam quod est bonum eius, aut quod est pulehrum eius, nisi frumentum electorum, & vinum germinans virgines? Quis matrum curas hic memoret? quarum optimæ & amantissimæ filios duntaxat particulâ sanguinis sed infecti, & propè superfluâ, vltroque stillante nutriunt, Christus toto cordis, & corporis sanguine, illôque magnâ vi amoris & cruciatuum expresso, carne totâ & integrâ pascit, & eorum ex ore infantium atque lactetium perficit magnificentiæ suæ laudem: ludi sunt magis lasciuientis gulæ, quàm liberalis atque munificæ, illæ sorbilibus vnionum conuiuiis præbitæ potiones, etsi non vnus familiæ, sed orbis totius singuli patrimonia penderent; de magnificentiâ verò huius doni sic inuestigatior illius mirè solers, cultorque maximus.

Psalm. 8.

S. Tho.
Opusc.
63. de
Beat. c. 6.

Totum, ait, quod ipse est & habet, cum Spiritu sancto in summo dedit, nihil enim est extra spiritualem, corporalem & diuinam naturam; cum ergo corpus & sanguinem filij sui Deus Pater sub Sacramento dedit tunc corporalem substantiam in summo contulit: quando verò animam eiusdem filij dedit, tunc spirituales substantiam in summo tradidit, cuius anima omnibus Angelis & sanctis animabus perfectior gratiâ in omni sanctitate fuit: Insuper in eo totam diuinam

O. 2. nam

108 *De inestimab. pretio Divinae gratiae,*
nam naturam obtulit; Tanti pretij lacte Deus
 filios suos alit tam sumptuosis epulis sustentat,
 ut agnoscant partem per lauacrum sanctum, aut
 confessionem, gratiae dignitatem, accessuri-
 que ad mensam regiam, attendant cui labra
 pectori applicent; quam forti ac nobili cibo
 foueantur, nempe quo Deus nedum mundus
 maius & dulcius nihil habet; Crescant in Do-
 mino, & crescere contendant, suique semper,
 spretam humo ordinis, locique meminerint &
 Deo omnia, seque adeo ipsum tam prodigè
 & integrè donanti negare aliquid erubescant.

2.

Cypr. de
 Gen.
 Ambr. 4
 de Sacr.
 Dam.
 Tertull.
 Less.
 Scot.

At quo pacto & modis quam inopinatis, no-
 uisque donanti? mutatis fuscèque naturae le-
 gibus exaggeratis miraculis, demissa sui nu-
 minis maiestate. Quanti Deo non stetit id pe-
 culum vnici filij sanguine temperatum? corpo-
 ratio Verbi, mors sua filij, panis ac vini ex-
 terna species, destructam propriam, primum in
 alienis recensque productis, apparens, non
 haerens, substantiis, dein cum deficit, propriae
 restituta, maiore prodigio, quam si verteretur
 in elementa caelum: Eadem species externa,
 quanquam natio sustentaculo destituta, im-
 pressas admittens affectiones, quæ consue-
 derat, Christus immensitate quadam diuiduam,
 non minus verè in singulis consecrati panis
 orbiculis, horumque partibus quam paterno
 dexter in folio: Porro hæc omnia tam breui,
 tam subito, tam potente verbo repente con-
 fici, ut si nusquam foret in mundo Christus,
 esset verbi eius efficacitate momento futurus.
 Mitto singula distinctè membra; mitto ani-
 mam

nam suis fulgentem virtutibus, felicem gloriâ, diuinitate omnia continentem & demum quicquid est cum hac animâ iunctum & corpore, vocis eiusdem repentino velut imperio, ad modum rerum concretione carentium, in hoc sacro arcano collocari, Christumque se nobis simul toties præbere quot potest in puncta partium hostia quæuis comminui. Ah! tandem tuus, tuus tandem, mi Deus, semel omnino sim, qui meus toties totusque tam pridem esse pergis? Sacerdotum præterea numerum orbe toto potestatis certam perpetuitatem nullis aut ipsorum, aut alterius cuiusvis periclitantem sceleribus nullo labore difficilem, nullis legibus minuendam. Quid huius epuli fructus æquè mirandos censeam? gratiæ incrementa, vigorem animi, virtutum robur; procliuitatis prauæ antidotum, castimoniam corporis, & coniunctionem nostri cum Deo tantam ut fiat caro hominis, Christi caro, vi cuius excitanda sit è tumultu rediuiua, tametsi reliquis, eius cibi expertibus ad vitam reditus non pateret. Cuncta denique in hoc diuinissimo alimento, rara, magnifica, excelsa, admiranda, præter quæ omnium etiam quæ mirabiliter vnquam egit misericors, & miserator, hominum conditor, saluator & glorificator, memoriale, ac monumentum est; in quæ se quisque latius animo expandens, suam dubio procul adoptati perspiciet, ac venerabitur nunquam satis perceptam dignitatem.

Huic enim parandæ, huic amplificandæ, ac in nobis alendæ tam portentosis operibus, tot

110 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
admirandorum ostentis , tam multiplicibus,
tota Dei potentia laborauit (& certè hâmis au-
reis piscatur nemo , nemo auro diluto vitam
amat fulcire triuialem) vt nihil iam sibi reli-
quum fecisse videatur. Quod si naturæ insontis
leges, in hoc nobis tam honorifico, fructuosô-
que gratiæ argumento, miscere, atque infrin-
gere nostrâ causâ minimè renuit. An eius cau-
sâ, quin imò & nostrâ, perduellis nostræ nefa-
rios impetus frangere renuemus ? An prauita-
tem nobis cognitam forti brachio in rectum
torquere ? an laceffentes animum membrorum
leges pessundare ? an quidquam moliri & fa-
cere , quidquam sperhere , ac prætermittere
tædebit ? Deo moliente , creante , patrans tot
inuitata, vt nobis vitam gratiæ sustentet , no-
menque filiorum , quod stolidi & plusquam
amentes, turpi, aut falsâ cupiditatis illecebrâ,
parario dæmone cauponamur. O. ingrata n-
ostram ac belluinam tarditatem ! progreditur
Deus extra communis prouidentiaë limites, vt
inde nobis insueta conflet gratiæ tuendæ præ-
sidia ; nos extra orbitam pigræ , sibi que deditæ
naturæ piget vnguë transuersum egredi. Quid
hoc sacrilegij , quid horroris & incantamenti
Deus immortalis ? adoptione toties iteratâ
traditam Deo mentem, læso ipsius, irritôque
amore, conuolare in Luciferi brachia, volu-
ptatis spurcæ malè dissimulatâ laruâ blandien-
tis ; paternis manibus vngues teterrimi dæ-
monis præferre, patrêque ac Deo, eiûsque mi-
sericordiæ adinventionibus omnibus ludibrio
habitis , concessam tanto molimine purpu-
ram,

ram, & adoptionis titulos lacerare? & possunt hæc horribilia in hominem cadere, nisi homo esse desierit? Obtestor per illud quo vescimur Christi corpus, & sanguinem, ne indignos hoc pabulo spiritus; ne degeneres auctus, ne tam sumptuoso alimento vitam ducamus indecorem, *sed quasi modò geniti infantes, rationabiles, sine dolo lac concupiscamus*, infantes vitæ illibato nitore; simplicitate morum, terrenorum ignoratione, procul mundanæ fucæ prudentiæ, dolis procul, procul iræ & cupiditate, sed crescendi præcipuè ingenio, & docilitate pueri, donec in virum perfectum euadamus, & capacem hæreditatis adeundæ.

C A P V T VII.

Veram Deum inter & homines amici iam gratiâ copulari.

PRærogatiua hæc diuinæ gratiæ quanti sit, tum demum statuatur, cum de illa clarè constiterit. Constat autem valdè perspicuè ex illa Christi I E S V ad suos consolatione, *Vos amici mei estis, & iam non dicam vos seruos, sed amicos*, parum videlicet, ô suauissime, & amarissime inutilium seruorum Domine, parum, inquam nobis futurum fuerat, si tanta in domo aut mercenariæ operæ aut serui saltem degeremus: quin vel famularemur cuiquam tuorum principum Angelo? Quænam hæc amoris

ris (irreuerenti verbo sit venia) sed quæ tuâ
amantis ab te ipso alienatio , vt nos in amicitiam
adsciscas intimam , & habere amicos ge-
stias ? Obstupescere anima mea dignatione Dei
tui erga te. Nobilitauit te ô homo Deus impe-
rio rerum sensu rationali carentium, quas om-
nes tuis pedibus subiecit , cûmque animanti-
bus domineris, quid mirum si saltem pareres
Seraphinis? at ne hanc quidem tibi præstatio-
nē imposuit, sed nobilitatis tuæ libertatem in
superiora etiam porrexit. Solus Deus verè est
Dominus tuus ; sed admirare & gaudio impar,
præ lætitiâ morere : lubet vt sis amicus cui ser-
uus esse debueras. Nam si verè *beatus* , qui in-
uenit amicum verum , quid ille qui inuenit
amicum Deum ; Ac si philosophis quibusdam
visum est, imò & S. Thomæ, esse nonnunquam
amicitiæ vincula , cognationis iure potiora,
monentque Theologi posse talent quândoque
amicum reperiri, vt sit plus patre diligendus,
quanti apud nos esse debet , quod amicitiam
Dei nobis conciliat: non sunt necessariò pater,
& filius amoris nomina , cum possit vtrumque,
secluso amore, consistere; amicus verò omnino
non potest. Ad hæc ferè amor non vsque adeo
in natis, & patribus perpurgatus, rationibus
propriis vel innititur vel iuuatur; in amicis, si
modò veri sunt, tam castè versatur vt vterque
contemptis propriis vnus amici spectet ratio-
nes. Demum pares amicitia, vel admittit, vel
facit, nec fert amantium inæqualitatem. Excla-
mat itaque Gregorius Magnus. *O quanta est
misericordia conditoris nostri ! Serui digni non
sumus;*

Eccl. 25.

Opus. de
dilect.

Dei.

Vult &
Suarez
de char.
disp 9.
sect. 4.

sumus, & amici vocamur : quanta est dignitas hominum, esse amicos Dei : nam Regi tanto debita seruitus, cum sit regnis, sceptrisque nobilior, amicitia quæ amantes nectit, & ex illò & homine vnum facit, quo tandem loco habend a est ?

hom. 17
in c. 15.
Ioan.

Eò planè quòd sapientiæ principes non valere pertingere, sed cum de animæ dignitate mandata plurima, & superba iactassent vltra quàm veritas, & religio sinebat, vt etiam scriberent particulam esse ex diuinâ decerptam substantiâ ; negarunt tamen Deum inter & homines veræ amicitia locum esse, ob discrimen illorum infinitâ intercapedine disiunctû. Adde quod reges de quorum exemplo argumentatur Philosophus, nihil verat cuiquam subiectionum insigni & grato, eius vnus causâ benè velle, cum maiestatem conditoris non sapiat talis erga suum opus affectus, sed redire in ipsam illum oporteat, tandemque in illa quiescere. Est nihilominus excellentia gratiæ diuinæ tanta, vt verissimam & summo iure perfectissimam hominis cum Deo amicitiam statuât, prouecto scilicet in eum æqualitatis modum, ac similitudinis homine, vt iam non sit Deo nimium decolor, nec eius amicitia Deo indecora : *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*; vt enim fiant amicitia illâ digni, attollit eos gratia ex peccati cœno in apicem incomparabilis honoris, eiûsdemque cum Deo ordinis, in quo proinde non possunt duo infinitis ab se spatiis distare, Sic fit ex miseriis, & malignitate con-

Arist. l. 8
Eth. c. 7.

Suar.
tract. de
char.
disp. 3.
sect. 2.

114 *De inestimab. pretio Diuine gratia,*
 cretus homulus Dei verè amicus, cuius infinita
 seruitute terribiles illæ Seraphim acies alio-
 quin amicæ glorientur; cuius muneris decus
 expendens B. Cyrillus, amicos ab illo, cui om-
 nia seruiunt, non seruos dici obstupescit, diui-
 norum custodes mandatorum, atque in om-
 nibus deinceps pro amicis tractari. Sanè vel
 hoc solum si gratiæ inesset, vt nos effingeret
 diuinæ amicitia capaces, quis non illi hono-
 rem ac vitam millies deuoueret; nunc re ipsâ
 & seuerò iure cùm Dei amicos efficiat, an esse
 aliquid in nobis potest quod non ei vltro post-
 ponamus, cum in ea sola omnia teneamus

Eccl. 6. immensis cumulis meliora. *Amicus fidelis pro-
 tectio fortis, qui autem inuenit illum inuenit
 thesaurum; amico fideli nulla est comparatio, &
 non est digna ponderatio auri & argenti contra
 bonitatem fidei illius; amicus fidelis medicamen-
 tum vitæ, & immortalitatis, & qui metuunt Do-
 minum inuenient illum.* Quæ si de amicitia ho-
 minis ad securam vitam mortemque perutili,
 ab sapiente dicta accipias, quantò vberius
 atque præclariùs de amico Deo. Væ nobis si
 hac amicitia excidamus, vnà enim iis bonis
 omnibus euertemur, & ex potentissimo ami-
 co, capitalissimum experiemur inimicum. Non
 est amicitia tantæ momentum leue ac libe-
 rum; Quàm enim optandus verè ac solidè
 amicus, tam est pertimescendus certò, vehe-
 menterque inimicus; & quantò amicitia om-
 nibus Dei vnus amicitia excellit, tantò gerit
 formidabiliores in hostem inimicitias, quàm
 possent à cunctis simul hominibus exerceri.

Da

Da hominem quem omnes oderint , nullus
ferre oculis , vel auditu possit , nemo quin lu-
bens illius sanguinem sorbeat , & vitalia de-
pascatur ; hunc tu posse dormire , edere , partem
quietis ullam admittere , aut vitam vivere ar-
bitraris ? At quantò miserior , qui Dei offensâ
seipse contaminans , illum sibi fecit infensum ;
& sub tanti Regis , adeoque irati , potentis &
integri ferro vindice perpetuò incedit ? Quis
huic calamitoso somnus , quid in vitâ gratum ,
aut tolerabile ; quæ furiarum induciæ ream
mentem cæco verbere dilanantium ? Da è
contrario , quem omnes diligant , obseruent ,
prædicent , ferant in oculis , & imo pectore ,
certatimque muneribus ditare , obsequiis co-
lere , adeundis quoque vitæ periculis deuince-
re constanter adlaborent : huius etsi minimè
dubia videtur felicitas , quàm tamen prorsus
nihili est ad felicitatem animæ Deo gratæ ,
cuius in illam amor parentum omnium ac
sponsorum amores nobilitate , præstantiâ , fau-
stitate post se longissimè relinquit ? O tuam
IESU dulcissimam , & exuberantem bonis om-
nibus amicitiam ! sordeant nobis præ illâ pur-
puræ & sceptræ ; deliciæ amarescant , vita ipsa
mors sit ; fert illa secum vitam , voluptates , re-
gna & omnia ; extra illam , quicquid malo-
rum est & calamitatum vitari non potest . Iam
sortem quam diximus omnibus chari , omni-
bûsque exosi , si quis pronam utrîusque ac faci-
lem ponat , quid non sit laborum subiturus ut
illâ fruatur ; quid recusaturus molestiarum , ne
hâc inuoluatur ; quæ non pericula & damna

116 *De inestimab. pretio. Diuinæ gratiæ,*
subiturus, vt periculo defungatur è sorte illâ
beati omnium amoris in sortem incidendi com-
munibus mortalium odiis damnatam: in quam
si fortè proruerit, quæ possit hâc lamentabilior
edi catastrophæ? nisi heu! multò miserabilior
ac detestabilior iactura gratiæ, quâ Dei amicus,
hoc est Regis supremi vnicum acceptissimûm-
que delitium, in spectrum dæmonis vertitur
violatâ immâni sacrilegio amicitia Dei san-
ctæ, lethalibus odiis vrendum.

3. Quas enim pœnas ille non prouocat, qui
plane gratuitum Dei sui amorem, tanto ingrati
animi scelere eiurat: nam, quod est maximè
aduertendum, amicitia hæc, quâ Deum nobis-
cum gratia coniungit, propriarum caret as-
pectu rationum, Deo nec opus, nec vsus est,
nihil spectat in eo quod profit, nisi nobis tan-
tûm, quibus non sibi nos ipsos amat, non com-
pendium quoddam suum. Hoc verò gratiæ, &
eorum quæ illâ sequuntur splendore, quid po-
test pulchrius inueniri, quod ipsa vnicus Dei
operû sit scopus, & ad eam colliment ad vsque
minimum impulsæ arboris folium vniuersa;
totus habitat in hoc Deus, totus in eo est, vel
vt simus, vel quòd sumus ipsi gratiosi. O exe-
crabilis & vecors! qui hominis cuiusvis, aut
rei fiducia tam castum abdicas, & potentem
amicum: ô detestande! qui mundi gratiæ, idolo
palam vbique prostanti Dei gratiâ, litare non
dubitas; cui potes fidere qui sua non quærat,
tua non negligat, aut nolens omittat? cui cæ-
lum Deus, cui terram eiusque ornatum, cui vi-
tam & sanguinem filij sui dedit, cui adoptio-
nem,

nem, & hæredum iura?num sibi, an potius amicis? imò, ah! bonitas, vt amici fierent, etiam inimicis: imò esse illud diuinum, & quicquid potest ex diuinitate vtile proficisci, nobis cupit, nobisque condonat, idque nostrâ causâ, non suâ; suam modò ex iis gloriam repetens, sed nostram non excludens. Quæ quidem nostri, sua causa, & per se nullius interpositu, amandi ratio mirifica est eius amicitia pulchritudo, tantumque abest vt ei officiat, vt nobis potius expostulandi materiam daturus fuisse videatur, si nos aliter amasset. Quem enim lateat multò nobis tum gloriosius tum magis expetendum, amari à Deo propter Deum, quàm propter nos, eiusque gratiâ quàm nostrâ? Certè quantum inter nos Deumque interest, tantò nos propter se nobilius, quàm propter nos diligit; duobus ex iis quæ insunt cuiilibet operi diuino, vtilitatem nobis quâ egemus, & gaudemus remittit, gloriam retinet, quam vt ab sese abiudicet, integrum illi æquitas non finit, sed in nostrum decus cedit hæc ipsa illius gloria, & eam requirens nos amat perfectius. Quò verò tandem humanus animus, vltra sortem hanc magnam diuinæ amicitia adspiret præsertim facilem, & procul sudore, & iactationibus vrbis parabilem, de quâ est pulchra vox vnus ex illis, quos eæ diu agitarant, resipiscentis denique ac sodalem pariter deceptum reuocantis. *Dis*
quæso te, omnibus istis laboribus nostris quò am-
bimus peruenire? Quid quarimus? cuius rei
causâ militamus? maiorne esse poterit spes no-
stra in Palatio, quàm vt amici Imperatoris si-
mus?

118 *De inestimabili pretio Diuinæ grætiæ,*
mus? & ibi quid non fragile, plenūque pericu-
lis? & per quot pericula pervenitur ad gran-
dus periculum? & quando istud erit? Amicus
autem Dei, si volucro, ecce nunc fit; Et potest
hic honor tutissimus, & immensū frigidè ap-
peti, neglectim seruari, mercede fœdissimā
proiici? Nos enim Deus nunquam, quod ad
se attinet, amicorum numero expungit; tantum
ne sanctas quas nobis fideliter, & clementissi-
mè tuetur amicitiae leges infringamus, sit no-
bis cum illo communis sensus, voluntas eadem
& voluptas, idem amor virtutum, rerūque
diuinarum. Quanquam enim aiunt Philosophi,
non esse amicitiam virtutem quampiam priua-
tam, sed esse omnium studium, vsūque de-
cernunt. Quàm superba & magnifica res! vir-
tutes Deū cum illo quem diligit homine;
hominem verò cum amante Deo cunctas exer-
cere, & hac similitudine virtutum veluti an-
chorā amicitiam fundare.

C A P V T V I I I .

De inexplicabili amore Dei erga homines
gratiā pradtos.

I. Bernard
Serm. 5.
in dedic
Quid est homo quia magnificas eum, aut
quid apponis erga eum cor tuum? iuvat
enim hanc iterum & læpius admirationis vo-
cem repetere. Quid? sine dubio vanitati simi-
lis factus est; ad nihilum redactus est; nihil est,
Quomodo

Quomodo tamen penitus nihil est, quem magnificat Deus? respiremus fratres; etsi nihil sumus in cordibus nostris, fortè in corde Dei potest aliud latere de nobis. O pater misericordiarum, ô pater miserorum, Quid apponis erga eos cortuum? Scio, scio, ubi est thesaurus tuus, ibi est & cortuum; Quomodo ergo nihil sumus, si thesaurus tuus sumus? non planè aliam ob causam, nisi ob gratiæ thesaurum, quem vasis fictilibus portamus. Quanta gratiæ pulchritudo, quàm formosus nitor, qui cor Dei ad sese rapiat, eiúsque amorem occupet, non qualemcunque sed immensum? Gradum enim primum violatæ charitatis hunc ponit Richardus à S. Victore, ubi mens non est desiderij sui compos; alterum cum nequit illius obliuisci; Tertium cum ei aliud sapere nihil potest; Quartum & ultimum, cum nec potest esse illius magnitudine contenta. Primum vocat insuperabilem quod nulli cedat affectui: Secundum, inseparabilem, hoc est sic memoriæ hærentem, ut excuti ex eâ non possit; Tertium, singularem, ut qui socium non ferat; supremum, insatiabilem cui satisfieri nullo amoris pabulo valeat. Et quidem hæc violenti amoris est pictura viuis expressa coloribus, quò tamen haud vsque adeò mirum est hominem cælitus in Deum abripi, summè bonum atque amabilem; at verò Deum eodem erga hominem ardere, limum suâ ductum & fictum manu, hoc verò fieri nullo modo valet nisi limo huic pretiosum quoddam, admirandùmque inseuerit, cuius inexplicabili fulgore, ac pretio

Lib. de
Grad.
viol.
charit.

120 *De inestimab. pretio Diuinae gracie,*
tio capiatur, fiatque propterea homini fla-
grantissimâ charitate, & familiaritate incredi-
bili, iucundissimus, ac perpetuus amicus.

2.
Rich. Victor. de grad. charit. 1. 9.
Orat. 4. in Gen.
De diui. nom. c. 4.
Quid enim fortius illâ charitate, quæ om-
nium Dominum omniumque potentem expu-
gnauit, & amore victum, seruum omnium ef-
fecit? hæc paterno direptum gremio in terras
deiecit, quâ tam insigni victoriâ, non humanas
solum miseras, sed armatam æquissimi vindi-
cis iram debellauit? Ita est, inquit, S. Basilius
Seleucensis, diuinitatis natura, vt omnium
victrix, amore hominum vincatur. Quare spon-
sam, amicam, & formosam, hoc est diuinâ flo-
rentem gratiâ, sponsus cælestis, terribilem in-
dicat, velut instructam exercituum aciem, ro-
gâtque oculos quasi tum bellicos amoris, cur-
rus tum verò triumphales paulum deflectere,
ne ipsum sibi abripiant, & in iis quos amat
extra se defigant; Quod esse Deo amanti pro-
prium S. Dionysius adnotat, vocâtque propter-
eâ immensam hanc eius charitatem extaticam;
& Gerson, quamuis Deus immensus sit, ab
illa quodammodo immensitate suâ desciscere,
hominum quos amat victum charitate, gra-
tiosorum scilicet; ad alia enim Sacrosanctus
hic amor non pertinet. Ac esto, sit quædam
humani amoris extasis, sed manca & mutila,
quæ solum amantis affectum in amicum trans-
fert; Deus verò cum sit perfectionis infinitæ,
in eos quos diligit, amoris extasi perfectissimâ
transit, nectantum affectu, beneficiis, recorda-
tione, sed re ipsâ, totâque substantia transfu-
sus in iis necessario habitat, nec potest ab iis
quos

Quos suæ gratiæ ornamento iam sibi fecit amabiles, aut amorem auertere, aut præsentiam illam suam, quam superius explicuimus subducere, tanta est amoris quo sibi gratos completitur, tamque inuicta potentia. Iam quod idem amor tenaci & indiuiduâ recordatione Deum amicis nectat, Deus ipse testatur, charitatis suæ erga animam gratia decoram, ex synagoga nobis tabulam exhibens; *Numquid obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit; ego tamen non obliuiscar tui.* Vt enim est illius bonitas numeris omnibus absoluta: Sic sollicitudo paterni pectoris in filios, omnes parentum curas & sedulitatem superat, à quibus, velint, nolint relictî, à Deo suscipimur; sed non vñ constat cogitationis de amico perpetuitate, nexus iste amoris nunquam diuellendi, verum intima ipsâ, stabili, ac firma Dei amantis, & Spiritus sancti præsentia, atque substantia, vtpotè quàm perfectissimæ, perfectissimi Dei nobiscum amicitiae ratio exigit ac facit, quanquam non valeat inter homines, quodd imperfecti sint, reperiri. Quàm sit tertio loco consortis impatiens hic amor, ex eo patet; quod præter homines gratiâ donatos ad eum nemo, ac nihil admittitur; & hanc fortè ob causam amicos omnes, vnius columbæ, vnius perfectæ, ac sponsæ nomine compellat, quæ amoris socium non agnoscit: Ingens planè diuinæ amicitiae fides, quæ tam singulari Deum nobis obstringit nexu, ac si nihil esset ab eo præterea in orbe amandum; & verò aliud nihil est, eius

Isa 49.

Psal. 16.

Suar.
l. 12. de
Deo
trin. c. 5.
Vid. sup.
l. 2. c. 1.

Cant. 6.

Q amore

122 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
amore dignum pleno & integro, præter men-
tes gratiâ decoratas. Postremò inexpletum di-
uinæ in homines ardorem charitatis, nec infi-
nitate contentum suâ, sed post deuoratas tot
annorum ærumnas, & pœnarum modos, etiam
sitientem, nec dolorum atrocium aquis tor-
rentibus restinctum, & in mortuo corpore
scrutantem lanceâ nouam sui pascendi mate-
riam, hunc, inquam, ignem omnia consumen-
tem, & cui nihil sufficit, quis possit, vel aulit
accedere propius? Vsq̃ue adeò tibi, ô nimium
bone, nimisq̃ue liberalis tua beneficia excide-
runt? nec memor tuæ, dum orbem conderes,
in nostrâ commoda occupatâ omnipotentæ;
neque Verbi tui ex prodigio corporati, quo edi
maius non poterat; nec annorum illorum tri-
ginta trium, quibus totius vitæ ærumnosissi-
mæ labores omnes in summâ inopiâ exhausti-
sti etiamnum exclamas sitio, nec amoris tuo
satis esse factum exoptulas; quid illa tot sur-
sum, deorsum per Galilæam, Iudæam, Sama-
riam sudata, continuatâque itinera? Quid de-
sideria cruenti calicis, & baptismi tam dulci,
quam acerbis morfu animum depascentia?
Quid sanctissima illa absque numero opera,
quorum vel minimum, dum salutis nostræ re-
dimendæ sat erat, amorem tuum explere de-
buerat; illa in horto sanguinis adorandi gut-
tarum tot millia, quarum vnica tantum, mille
mundos pretio, ac pondere vincebat, vincun-
tur hæc tamen siti amoris tui insatiabili, nec
valent eius incendia sedare. At ille, me mise-
rum! ignominiosæ mortis, & tormentorum
immanium

immanium immensus oceanus, fuit, scilicet aquarum indigus, tibi que illas parcius ministravit? Verum sint sanè, sint earum conceptacula his etiam maiora, tua inexpleta, tua inuicta, inexpugnabili charitate inardescit hæc sitis, conferendarum opum cælestium nunquam satur futura. At enim totum cum rebus creatis iam orbem tenemus; totum suis cum opibus filium; totum cum illo, ac tecum, pater misericors! diuinum Spiritum: Tibi quod dones, quid restat præterea, aut quo illam amoris tui sitim ardentissimam, folesis, nisi horum bonorum tuique sæpius iterata, & perpetuata donatio.

O beatitatem animæ, Dei gratiam possidentis, quam, omnium potentis Domini, inseparabilis, indissolubilis, consortis impatiens, & quod caput est, inexhaustus amor intimo sibi complexu asserit; hoc si tantummodo gratiæ, inellet boni, an posset illius iactura cunctis mundi totius diuitiis, & voluptatibus pensari? nam dulce quidem est amari, verum tali amore & tali ab Rege diligi, tantum est, ut supra fidem sit, posse huic aliquid anteponi eoque stuporis, atque insanix hominem deuenire. Quod ergo monstrum sit nefandæ animæ, pretiosum hunc parentis optimi, ac Dei amorem, abdicatione gratiæ violantis, agnoscant, & horreant perditissimi quique illius amissæ, & proiectæ rei. Neum ab homine susceptæ gratiæ tenaci adeò nihil potest reuocare, ut ab se prius quodammodo, hoc est ab gloria, & vita quam ab hominis amore discesserit; homo rei cuius-

124 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
libet minimæ obtentu, pro scelus ! illum pro-
dit : nemini Deus ullam sui huius amoris par-
tem, præterquam probis & piis impertit; homo,
quem Deo amorem debet, rerum caducarum,
quàm vago, quàm vano, quàm turpi affectu
adulterat ? Expleri Deus amando, mulcendo,
beneficiis congerendis nequit; homo tam pro-
digi amici causâ, si pedem mouerit, fatiscit.
Huc, huc Dei amici, huc fida eius amoris pe-
ctora, hæc simul ingrati animi propudiosa de-
decora, si minus aliter possumus, fletu, ac la-
crymis deploramus; huc tuas, Hieremia, la-
crymas, mœrores huc tuos sanctissime Tobia;
tuam, Helia magne, tristitiam : proculcatur ab
hominibus Dei amor, & in eius profanatione
Templum Dei sanctum, populus, atque Alta-
ria proculcantur; stemus ex aduerso indignan-
tes, & sacrilegij detestationem oppositis mo-
ribus, conatibusque sanciamus; rependamus
Deo, amatori fidelissimo, amorem nullis im-
pugnationibus cessurum; continenti, sollicitu-
dine, nos & nostra versanti viuacem eius læ-
tâmque memoriam alienos amores & imagi-
nes respuentem; singulari nos beneuolentiâ
complectenti, totum pectus, totumque animû,
nullâ inde parte in affectus alios decerptâ; æter-
num beato, & nullius egenti, nos tamen chari-
tate perpetuâ, insatiabili, aternâque amanti,
quantulum possumus, quantulum viuimus,
egeni & miseri amorem reddamus, & bo-
num facientes non deficiamus, cum futuræ
messis tam pridem ab illo, tam vberes, diu-
turnasque primitias metamus; nunquam velle

amor.

amor definit quod potest , & posse semper plura desiderat.

C A P V T IX.

*De pulchritudine quam confert
anima gratia.*

SIt sanè hominis nunquam otiosus & igna-
uus amor , at illum vires plerumque defi-
ciunt , nec valet quod optat amico præstare ;
longè aliter Dei amor , cui enim aliquid boni
desiderat , quod est propriè amare , hoc ipsum
desiderando præstat , nec possunt diuinæ vo-
luntates suo exitu carere : afficiuntur homines
formæ pulchritudine objectâ , Deus ab se crea-
tâ ; illi deformatam , amando non corrigunt ,
Deus etiam nondum natam , amando & vo-
lendo creat , cùmque incredibili affectu sibi
gratiosos prosequatur , necesse est illis formo-
sitate inesse mirabilem , gratiæ comitem ,
partumque diuinæ in illos charitatis ; Vnde
B. Augustinus , *Naturam humanam in rebus
creatis excellentissimam , cùm à suo creatore ab
impietate iustificatur , à deformi formâ , formo-
sam ait in formam transferri.* Legimus verò in
Societatis I E s v literis annuis , quemdam ex
adulterio perpetrato tantam oris totius defor-
mitatem retulisse , vt refugeretur à familiari-
bus & vxore , domoque ab iis arceretur , quod
ille prudenter flagitio tribuens , mox ad reme-
dium

1.

Lib 15.
de Trin.
c.8.

126 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
dium confugit, sed cum eum religiosi viri pa-
riter horrent, agnitus demum à Dei famulo,
& ritè de peccatis auditus, illico euasit in alte-
rum, & decenti splendore, ac elegantia for-
mosus, rei conscios stupefecit, & hanc quidem
formae augustae speciem nihil æquè Salomon in
animae sanctae Epithalamio celebrat: Qualis
verò, & quanta illa sit, non est mortalis expo-
nere; nam si natua animae pulchritudo formo-
sitatem ingenitam omnium corporum, ac pre-
tium transcendit, quid eius ductus à gratia de-
cor, cui absque ullâ comparatione venustas
animae natua longius concedit, quàm huic na-
tuae venustati, elegantiaturae cuiusvis cor-
porae. Eam quidem esse Blossius affirmat animae
speciem nullo peccati nauo maculatæ, vt, si
posset oculis videri, esset admiratione & gau-
dio alienaturae intuentes. B. verò Senensi Ca-
tharinae cum eandem patefecisset Deus, lam-
bebat osculis eorum vestigia, qui conciliandis
cum Deo hominibus suam operam nauarent,
& extra se posita, impòsque alterius cogita-
tionis; Ah, vidisses Pater: aiebat Confessario,
quae sit animae pulchritudo gratia ornatae, pro-
fectò vel vnus causâ, mille mortes libenter
oppeteres. At si tantum à nobis alienae gratiae
meritis debetur, quantum propriae conseruan-
dae, atque muniendae? Beatum Ioannem amoris
discipulum, & gratiae magistrum, Transfigu-
rati Christi, resurgentis, cælumque repetentis
apprimè conscium, ea tamen Angeli compa-
rentis admiratio defixit, vt captus pulchritudi-
nis maiestate (haud puto illius supernaturalis
cuius

cuius pati radios nequiuisset, adorandum censeret, nisi ab eo vetaretur. Ipse Christus hanc tantâ sanctarum mentium specie in terras pellectus B. Brigittam docuit, fore, ut si eam cerneret, præ animi gaudio, quasi vas putre solueretur, concideretque exanimis: Sanè oculi non ferunt solem nube opacâ repercussum, etsi præter vnos in eâ radios nihil habeat, & nihil reflectat, sic non modo diuinos conspectus pati mens hominis non valet, sed ne ipsam quidem illorum imaginem, quam instar lucidissimæ crystalli expressam reddit anima Deo grata, & quam de ipsius non tantum radiis concipit, verum de ipsamet æterni solis præsentia, atque substantiâ. nec. B. Franciscam artanum hoc latuit, cum ei Angelus diuinitus adstitisset, ad cuius lucem immensum fulgurantem, sol ipse fusca nubecula videbatur.

Verum cœlestibus assuetos spectaculis supremarum mentium oculos mirabilius est pulchritudine gratiæ tam vehementer capi, ut ad subuectam eius præsidio animam attonitæ proclamant. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto deliciis affluens, innixa super dilectum suum?* Quibus non semel editis vocibus vnâ gratiæ sublimem gloriam in quam attollitur, & solitudinem peccati ex quâ educitur horrore vario formidam, ac deformem graphicè describunt, Explicat verò S. Chrysostomus, inducto symbolo miserrimi hominis & toto corpore faucij leprâ, sanie, senio dilabenti. Auratione verò singulari redditæ florentissimæ iuuentuti, & regno, purpura, sceptroque donati, est tamen haud

2.
Cant. 8.

Hom. 1.
in Epist.
ad Eph.

128 *De inestimab. pretio Diuinae gratiæ,*
 haud paulò grandius Deum ipsum audire ac
 cernere formositatis huius admirandum
 spectatorem; Quid enim sibi aliud hæc volunt.
Quàm pulchra es amica mea, quàm pulchra es!
 Et quæ consequitur pulchritudinis eius pictu-
 ra diuini Spiritus expressa penicillo? Si pul-
 chrum quod inest corporibus proportionē
 partium continetur; & quod est res quæque
 præstantior, eiusque partium inter se maior
 conuenientia, eò necesse est esse pulchriorem:
 sanè honestum, & virtutis cum ratione con-
 sensio, elegantias corporum innumeris parti-
 bus antecellet; sed huic virtuti mirum quan-
 tum accedit ab gratiâ, animi scilicet totius
 consensus cum æternâ & supra naturam editâ
 ratione; cuius obliuioni & incuriosæ tutelæ
 cauens Deus: *Ecce, quàm pulchra es*, inquit;
amica mea, Ecce quàm pulchra es; & hac ite-
 ratâ inculcatione aduersionēque formæ ele-
 gantis, tam exquisitæ, quàm parum ab eius
 possessoribus custoditæ, curam eius tuendæ
 magnopere iniungit, cuius etiam iterationis
 causa esse potest duplex animæ pulchritudo;
 creata vna, & luce gratiæ diuinæ constans, ac
 proinde columbæ, malorum punicorum, rega-
 lis gloriæ, aliarumque rerum creatarum colore,
 umbrisque utcūque depicta; interior altera
 & increata, ipsaque præsentis sancti Spiritus
 pulchritudo, humanis ingeniis occulta, & in-
 trinsecus latens ipsamque animam, velut
 mundo incomparabili totam intimè ornans &
 excolens, de qua dixisse scripturæ sat fuit. *Om-
 nis gloria eius ab intus. Quæ tanta speciosissimæ*
utrimque

Cant. I.

utrimque gloriæ magnitudo, si quemquam
pungit languidius, pungat illum deformita-
tis honor, & turpitudine animæ gratia orba-
tæ. B. Teresa enixè postulanti monstrata cum
esset; admiranda illa animæ species in globo
crystallino septem quasi thalammis diuiso ex
quorum medio Rex Christus illuminabat suis
radiis reliquos, dum extra globum circum-
quaque dira nocte, & virulentorum animan-
tium figuris omnia horrerent; excedente inde
post paulum Christo, apparatus illius autore
vnico ac fonte, sphæram inuasit sæuus nigror,
veluti carbonis, & tetri odoris pestilens graui-
tas, fœdæque animantes; & imago denique
hominis ab gratia delecti. Paulus vero Abbas
inter multos quos cultu gratiæ vidit eximie
formosos; notauit quempiam deformiorem
Æthiope; ob amissum illius pignoris candore-
rem, assultantibus circumdæmonibus, circu-
lôque inserto nares hinc inde torquentibus;
custodem interea Angelum procul demisso
capite mœrentem: & S. Episcopus, cuius est
apud Rufinum mentio; illorum quibus inerat
gratia, candidiora niue ora; & formæ libera-
lissimam suspexit, aliorum nigredinem, cruen-
tos oculos, & expirantes ex iis flammæ ma-
gno metu spectauit. Quæ umbræ ex fœditate
rerum ductæ, sub sensus cadentium; etsi om-
nes vnum in monstrum confluant, abominan-
dam speciem hominis labe mortifera inquinati
haudquaquam satis expresse-
rint, alioqui spe-
ctantes, si per se videretur; conspectu horri-
bili vocaturam; quam causam B. Birgittæ si-
gnificauit

In 2. re-
lat. vitæ
per sa-
cræ ro-
tæ audi-
tores §:
2.

Vat. P.
Rufined:
l. 7. c. 23:

Lib. 3:
V. Patre:

130 *De inestimab. pretio Divinae gratiae,*
 significavit Christus, ob quam illi figuris senti-
 libus, spiritualia monstrarentur: nam si dæmo-
 num, inquit, qualis re ipsa est, contueri defor-
 mitatem posses, aut collaberere repente exani-
 mis, aut vitam non sine incredibili dolore re-
 tineres. Eusebio certè S. Hieronymi discipulo,
 corporea specie tam tetra apparuit, ut quic-
 quid usquam est pauendum, & triste in hac
 vita ladum censeret puerilem: S. Catharinam
 Senensem cacodæmon idem, cum superbiam
 suæ turpitudine raptim visus, tanto implevit
 cruciatus, metûque dissolvit, ut mallet ad us-
 que iudicium ultimum viam prunis instratam
 nudis pedibus terere, quàm illum secundò vel
 obiter videre. Ac tandem negat Dionysius
 Carthusianus quicquid hic cernitur, cogita-
 turve tormentorum, unius tantum aspectum
 dæmonis æquare. Iam verò ambigi non potest
 quin ream legis divinæ animam eadem fœdi-
 tas, turpitudôque afficiat, partim ex ipso
 gratiæ defectu haud paulò turpiori, quam si
 quis truncis inhonestè naribus, auribusque,
 exsculptis oculis & mutilis cruribus iaceret;
 partim ex sceleris maculâ longè omnino magis
 execrandâ, quàm si cuius pro humanis va-
 riarum ferarum membra suppeterent; Quis ad
 hanc speciem tam sævam, & infamem sensus
 Angeli Tutelaris? Quæ tristitia cæterorum,
 paulò ante tuâ, infelix anime! Formositate
 alacrium, & gestientium? Quæ tuæ arcana
 conscientiæ verbera, & interiores laniæ?
 necdum tamen de remedio vides, nec sentis
 dulcem, & facilem auram obuiam, si voles, ac
 penè

Ep. Cyr.
 ad Aug.

penè subitæ libertatis. Vidit S. Paulus cognomento simplex omnium vultus, qui ad Templum de more conuenerant colore, & habitu Angelis similes, duntaxat vnus beatum numerum, ore truculento noxium lemurem referens maculabat; Indoluit misero vir Sanctus, illique à Deo resipiscendi consilium impetrauit; Quare non diu post è Templo cum cæteris eadem oris præstantia prodeuntem, lætus interrogauit Paulus, quid illic egisset; doluisse se admissa scelera respondit; fleuisse, detestatum esse, ac sinceri amoris lacrymis eluisse. Hic si dicam, quod Naamano sui, rem quantumuis grandem, leprose infelicissime, si iniungeretur, vtique facere debueras, ad recipiendam gratiæ sanctitatem, & pulchritudinem diuinam; quantò magis cum solum iuberis non dicam septies, sed semel & breuiter Christi sanguine lauari, ô prodigam, & milles repetam, misericordiæ bonitatem! ô iniuriosam Deo, & sibi crudelem peccatoris, aut illam misericordiam respicientis aut ignauiter cunctantis væcordiam & stuporem!

Tu verò eiusdem negotiator fidens ac proinde; tu serue frugi potentis illius & optimi regis, hanc animi speciem, quâ vnâ illi, aut seruata places, aut amissâ execrabilis es, supremo in pretio habeto, summis curis seruato, & quantò est venerabilior Deoque acceptior, tanto à labeculæ cuiusuis adspersione, fortius, cautius, constantiusque defendito, alioqui regia in stolâ, candentique animæ purpurâ, quàm in quotidiana veste turpius visendâ; cui labori,

232 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 ac tempori, quibusve sumptibus, quin & in-
 commodis parcitur vt peritura & fugiens ele-
 gantia corporis teneatur, ornetur, fulciatur:
 non horæ sufficiunt, non caput diei, parsque
 lectissima; adduntur scrupulosæ, continuæque
 sollicitudinum pro capillo vno, pro ruga ve-
 stes, pro oris minio, pro vrbantate gestus,
 motusque excubiæ: abluendæ autem quoti-
 die menti comendæ, poliendæ, vngendæ hora
 negabitur? formæ veræ thesauro, quæ sola
 Dei amicitiam, regnûmque promeretur, ab iis
 prohibendo quæ obscurare illam quoquo pos-
 sunt, ne id quidem quod vesti, & calceo studiû
 conceditur? Et tamen, ô segetē lucrorum cæle-
 stium feracē! *Vulnerasti ait cor meum, soror mea*
sponsa in vno oculorum tuorū, hoc est, recto quo-
 uis Deum rectè spectantis consilio; & *in vno*
crine colli tui, cogitatiunculâ nimirum sanctâ;
 Quæ si tam leuia, & scintillæ in modum,
 vel semel edita Deo tantopere arrident, quid
 ille sol gratiæ animam vestiens, totâque illius
 pulchritudo? Nihil ergo tam paruum ac leue
 sit, quin magno studio procuretur, nec ab ani-
 mâ Deo gratâ, paruum ducendum videatur, si
 quid Deo veniat minus gratum. Nam erat
 Hannonis Archiepiscopi formosissima mens,
 & miro candore splendida, sed hærebat pe-
 ctori næuus quidam, ob quem etsi pudore
 manûque pressum, & reprehensus est, & san-
 ctorum Præsulum confessu exclusus: Atque
 hinc etiam iure conficitur ob vitia corporis,
 ac distorta membra, orisque prauitatem, ob
 inopiæ sordes ac similia, non dico contemnen-
 dum

Specul.
 exempl.
 tom. 3.
 p. 4 in
 append

dum, sed negligendum esse penitus neminem, aut minus diligendum, cum fictili vase ac putrido species lateat Dei amore, ac imperio digna, non ita multò post cum magna gloria retegenda, & hominem deceat ratione humana, & diuina fide, non sensu quadrupedum sua de rebus iudicia fingere.

C A P V T X.

De coniunctione animæ cum Deo, sanctificatione omnibus, quam parit gratia.

ITa sunt gratiæ decora, ut cum eorum cūlibet nihil esse par posse videatur, quod tamen vltimò considerandum venit, præcedentibus semper maius appareat. Quis non miretur, post illa quæ hætenus planè admiranda lectori subiecimus, quod confidenter Apostolus statuit, *Qui adhaeret Deo, unum spiritum* 1. Cor. 6
esse: aut cui veniat in mentem, posse homulum ex luto & puluere, ita Deo iungi, ut in unum cum illo spiritum coalescat? Hanc ipse Christus insinuans gloriam, *Claritatem*, inquit, *quam dedisti mihi dedi eis ut sint unum, sicut &* Ioan. 17
nos unum sumus; ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum. Quod ipsum suis, hoc est, gratia præditis obtinuisse precando asserit, *ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Quæ porro ista non quælibet charitas, sed quam æternus Pater ynico filio suo dedit? nisi Patris Spiritus atque

R 3   diuinitas,

134 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 diuinitas , quam à Patre acceptam sic no-
 bis filius sua morte donauit ; vt in vnum
 cum Deo, cum Christo, cumque Apostolis, &
 legionibus Martyrum ; confessorum ac Virgi-
 num choris, & Beatarum ordinibus mentium,
 sanctisque omnibus iungeremur , eodem illo
 videlicet spiritu animantes. Stringit ergo hunc
 imprimis nodum , huiusce spiritus, probos om-
 nes, beatosque complexa immensitas, vitæque
 & operibus diuinis animans , deinde gratia
 naturæ diuinæ suo iure confors, & viua imago,
 secumque illam animis inferens. Itaque S. Bo-
 nauentura. *Datur* , inquit , *Spiritus sanctus ad*
uniendum, & colligendum membra corporis my-
stici, sed membra corporis mystici sunt mem-
bra inuicem unita, sicut ipse Dominus petit
[vt sint consummati in vnum] sed perfecta unio
non est, nisi in vno simplici, ergo membra unun-
tur per vnum aliquid quod est vnum, & idem in
omnibus, hoc autem non potest esse donum crea-
tum, sed increatum ; Ergo necesse est, cum dono
creato dari increatum, hoc est Spiritum sanctum,
 qua planè vnitate nulla est arctior, nulla inte-
 rior, & excellentior , cum ipsammet substan-
 tiam animi haudquaquam cæteræ copulent;
 hæc Patrem, & Filium , & Spiritum sanctum,
 intra illam re vera constituat, vnæque sanctis-
 sima, & potentissima regnantis & peregrinan-
 tis Ecclesiæ capita, piisque omnes ? vtpotè
 quos ignis gratiæ eadè cum Deo nectens vni-
 tate, nobiscum pariter , vt est consequens
 ratio, cōiungit. Iā si sancti vnus mortuo corpo-
 re paucisve affatim beamur, Quid hoc
 illorum

In 1. dist
 14. a 2.
 Q. 1.

illorum spiritu & societate? Qua societate tam angustâ, sublimi, læta, utili, ambiendâ, cum dici fortunatius nihil possit, quis illorum satis deploret infelicitatem, quos inde auulsos cupidocæca, & lamentabilis mauult hosti maligno, & cadaueribus putridis, lutoque sociare? ô trislem, & acerbum casum! reuelli è Dei manibus, ex quibus pretium & lucem trahebant, mancipandos cœno & sordibus annulos, detrahi ex illa sanctorum omnium aureâ catena, ex qua opem, & decus, perfectionemque augebant suam, circulos Dei operâ cufos, & elaboratos; Caini, Iudæ, Arii, Mahometis omniumque dæmonum cœtui nectendos; & sacratissimo ex monili Dei caput cingentes, diripi coronaturas Luciferi cornua margaritas. Auersemur hoc monstrum quicumque Deo adhæremus, & eius indignitate sacrilegâ offensi in oppositum connitamur; boues diu iugo sub eodem iunctæ, non absque mœsto, & penè lacrymabili mugitu distrahuntur; animum corpori tam charum facit diuturna coniunctio, vt magnis vtrimque doloribus, nec nisi ægerimè diuidantur, etsi nec animus socium corpus in sui naturam, nec corpus animum transferat; mentis verò cum Deo vnitæ, quâ deificamur, vt sic loquar, cum nulla sit maior, nulla præstantior quantis debet nostros in Deum amores flammis accendere; quo ardore ac diligentia retineri; quàm indignanter abiici, & repelli, quicquid potest illum diuidere? Si cuius animus seorsum à corpore creatus, omnique ex parte dotibus omnibus absolutissimus, datâ optione,

136 *De inestimab. pretio Diuinae gratiæ,*
 bptione, vltro in corpus iacens, luteum, de-
 fluens, misertus infunderet sese, vt esset illi
 vitæ, motusque omnis autor, & sodalis, vindex-
 que à corruptione imminenti, quantis animum
 illum prosequeretur gratiis, officiis, & obse-
 quio id corpus, si quâ beneficium acceptum
 intelligere potuisset; Quale verò illud, & quam
 leue, ad hanc Dei misericordiam, animum no-
 strum subeuntis, conculcatum, nudum, natali
 sanguine, ac propriis sordibus deturpatum, &
 Viue illud, beatæ artifex immortalitatis & pul-
 chritudinis in aurem illi suggerentis? Vbi
 nobis gratiæ quas reddamus; vbi, quem repen-
 damus, amor? Vbi mille ora, linguæ, pectora;
 quæ tam misericordi Domino, ac Patri conse-
 cremus?

2. Quid? quod hæc vnitas, cum Dei nihil pla-
 nè interfit, à Deo fouetur, confirmatur, ampli-
 ficaturque quasi magnoperè illius egeat, vt
 discamus ipsi, quorum tantopere interest, quàm
 strenuè illam à nobis coli oporteat. En etenim
 illa mentis nostræ cum Dei spiritu tam arcta
 vnitas, ita parum Deo satisfecit, vt coagmen-
 tari præterea corpus nostrum, cum filij sui di-
 uino corpore voluerit, esseque nos vnum cum
 illo corpus vt sumus vnus cum Deo spiritus;
 neque enim illi satisfuit, inquit, B. Chrysosto-
 mus, hominem fieri, colaphis cædi, & crucifi-
 gi, verum & semetipsum nobis commiscet: *Et*
non fide tantum, verum & ipsa re, nos suum ef-
ficit corpus, vtque alibi ait, *semetipsum nobis*
commiscuit, & corpus suum in nos contempera-
uit vt vnum quid simus, tanquam corpus capiti
cōaptatum;

Hom. 6.
 ad pop.

coaptatum; Et S. Cyrillus non affectu solum ^{14. in} charitatis inesse nobis Christum asseruit, ^{Ioā. c. 17} sed *participatione naturali*, vt liquatam ceram infusa cera peruadit penitus, & cum eā in vnam coalescit, sic in Christo manere, & in illo Christum, qui sacro eius corpore pascitur; quod S. Leo, & autor creditus Cyprianus à carne nostra in Christi carnem transitum vocarunt, vt-pote cuius præclaras dotes, caro nostra societate illa haurit, non deposita naturæ propriæ, sed correctâ decoratâque ratione; nam adoranda Christi carne sanctificari animum pariter & corpus B. Cyrillus S. Damascenus, salutem & præsidium assequi B. Gregorius Nyssenus, affectiones corporis nostri vitiosas hoc velut pharmaco emendari scripserunt S. Cyrillus Alexandrinus, sedari crudam membrorum legem, corroborari pietatem, componi perturbationes, infirmos curari, mutilos reformari, ex quibus non obscure patet vnitatis huius Sacrosanctæ fructum esse, corpus nostrum cum Christi corpore conformare, huiusque illi sanctitatem, & docilitatem non modò ad solita pietatis communiaque officia, verum etiam ad difficillima, asperissimaque accrescere; vt est diuinitatis Christi augere animi nostri vires, eiusque debilitatem atque inertiam inuicto robore excitare. Accedit quod nostræ cum Christi carne consortium, semen nobis est restituendi post obitum in vitam corporis, eamque illis quatuor gloriis insignem vulgò notis, & quæ virtutibus animi respondent (sic docet S. Irenæus) ita vt hoc sacro victima integra, ac viuientis esu

S

certò

Catech.
4. myst.
l. 4. c. 14
l. 4. in
Ioā. c. 17

138 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae;*
certò nobis integranda sit vita recens, priore
haud paulò melior, etsi alij nunquam forent
suis tumultis educendi, quos eadem hostia
nunquam pauit. Proh! Quot metamorphoses,
& quàm nouas expertura esset Christianorum
vita in mysteriis frequentandis, si condigno
paratu ad ea procederent, exceptamque cum
illis gratiæ maiestatem pari cura cultuque con-
seruarent. Verùm enim verò, post traductam
perfrictâ licentiâ bonam anni partem, post-
quam Epicuros, & Sardanapalos diu vixerint,
repentè à summa vespera matutinam synaxim
poscere, nec oculorum, nec sanguinis stilla,
nec breui cilicij punctura, aut incœnatâ no-
cte contracti situs & putoris, summum saltem
horrorem detergere; hæc & similia quid mirum
si obsint præsentissimæ alioqui medicinæ huius
cibique efficacitati; siantque nonnulli rarò ex
eo meliores, non rarò etiâ peiores? cum planè
Angelos, planèque spiritus, & diuinos prodire
cunctos illa ex mensa oporteret, & Christi car-
ne saginatis nihil præterea sapere. Hac ipsa
demum vnitate Christo corporati, necessariò
quoque cohæremus cum omni sanctorum
vnitèritate, quorum vnusquisque in Christi
corpore nobiscum iungitur; vnde Apostolus;
Vnus panis, inquit, vnum corpus multi sumus,
omnes qui de vno pane participamus; & alio
loco, *multi vnum corpus sumus in Christo, sin-*
guli autem alter alterius membra; haud certè ci-
uili duntaxat & mystico censu, sed (quod probè
aliqui aduertunt) verè ac propriè; cum
Christi corpori non ficta æstimatione, sed re
ipsa,

ipsa, verèque confundamur. O sacrilegia illorum impudentissima, qui membra Christi, & sanctorum, membra faciunt meretricum?

31

Quanti verò nobis hæc esse debeat cum Deo, & Christo, sanctisque omnibus cognatio, quam vix alia vox præter vnitatem sat exprimit, ipso Dei magisterio discimus. *Dens stetit in synagogâ deorum*, de quibus aliàs, *No- lite*, ait, *Deus tangere Christos meos, ac tandem dij estis, & filij excelsi omnes*; Vbi affirmat B. Anselmus, deorum nomen non solis Apostolis (quibus id à Christo S. Hieronymus datum explicat) sed Christianis omnibus gratiâ ornatis conuenire, nec quemquam illorum ab hac diuinitate excludi; ingens profectò dignitas & honor, tanto nomine censerì, sed longè augustius nominis titulum, causamque obtinere: Cæsares enim, Ptolomæos, Augustos, regnandi successio, non eorum virtus eos appellauit, qui secundi hæc nomina tulerunt; Christianos gratiâ præditos vnus cum Deo spiritus, vnum corpus cum Christo, Deorum ornat nomenclatione, quæ vna potuit illam significare vnitatem, quàm neque amici vox, ne filij quidem satis significanter indicabat; etsi enim Dei sumptâ pressius voce, non sint dij, verùm post Deum id obtinent, quo secundum Deum nihil est diuinius, æmulanturque vnitatem diuinarum inter se personarum, vtque Filius & Spiritus sanctus habent ab ipsâ Dei vitâ & spiritu, seu diuinitate Dei nomen, ita Deo grati ab eâdem, sed participatâ Dij nuncupantur, nec habent exemplar, aut picturam,

L. similitud.
c. 66.
Hier. in
Matt. 17

S. 2

veracem

140 *De inestimab. pretio Diuinae gratia,*
veracem sui huius cum Deo coniunctissimi
amoris, nisi ex augustissimâ Triade, ex quâ il-
lam etiam desumpsit Christus, cum vnitatem
nobis à patre precatus est; nam in rerum na-
turis nulla substantia sic alterius est, vt ei
tum insit, tum vitam tribuat: nulla, cuius amor
inflammatus amantis non dico affectum, sed
amantem ipsum in dilecto locet, aliûmque in
alio nescio quo pacto mutuo colliquefaciat:
Iure itaque illis deorum nomen adscriptum
est, quorum prærogatiuam singularem nullæ
vsquam rerum creatarum appellationes expli-
cabant. Quò nunc obsequij genere, quo amo-
ris fructu, etsi mille venas, & vitalia pandamus,
respondere huic amorì tam diuino, vtcumque
possimus? Quâ nobilitatis nostræ obseruantia,
reuerentiâ appellationis, imitatione tam san-
cti amatoris? O immane nostrum, dignûmque
inferis omnibus dedecus, si Dei nomine ve-
nerandi, dæmones viuamus!

C A P V T XI.

*Animam Dei sponsam excellentissimo, &
iucundissimo fœdere, gratia efficit.*

1. **A**MORIS officia, quibus Deo sumus obnoxij,
abundè nobis sacræ paginæ indicant, dum
vocant animam toties Dei sponsam, ipsaque
sanctè ab eo erudita, *Dilectus mihi*, inquit, &
ego illi. Verùm monet eâdem in scholâ probè
doctus

doctus Theologiæ Angelus , quantum umbris
superfunt corpora , & res ipsæ figuris , tantum
societati sponſorum, societatem Dei, vnitatem-
que cum animâ superesse : umbra verò est ru-
di graphide signata, ad hanc vnitatem, fœdus
omne, consensioque nuptiarum , atque vt est
Dei in animam amor , infinitis partibus quo-
uis alio maior , sic decet amori animæ erga
Deam, ac fidei, longè omnia cedere: cum enim
referret Apostolus , amore sponsæ patrem &
matrem homini relinquendos, futurosque duos
in carne vnâ, *Sacramentum*, addit, *hoc magnum
est, in Christo dico, & in Ecclesiâ* , extendo &
explico, in Deo, & animâ sanctâ , qui gratiæ
vinculo, duo in vnum spiritum coalescunt,
dum hoc solum habent terrena duorum con-
nubia, vt vnâ in carne socientur. Legimus su-
premis nonnunquam regibus sponſas ab ara-
tro, & rure placuisse, subiectasque in societa-
tem sceptri, in sponsi dominas, & regni totius
maiestatem ; hic si ex iis vna honorum pertæsa,
sui ruris, & sordium appetens paternum iteras,
ructansque alliatum , vix sponſum respiciat,
pro suo vix habeat , nihil præter diuortia , &
adulteria meditetur , pudorem regis mediaſti-
nis, & hostibus quotidie venditet , quid illi
vsquam puniendæ , & excruciadæ sufficiat?
At quos potius dæmones , quæve supplicia de-
promant inferi proditiõibus nefandis paria,
quas perfidiosa mens amantissimo sponſo in
horas, & momenta molitur , & transigit, vt in
vlnas hostis spurcissimi , & auitum pædorem,
probræque pristina reuoluatur , diuinos exosa

142 *De inestimab. pretio Diuina gratia.*
thalamos, vnitatemque coniugij regij sempiternam? Habent præterea nuptiæ, vt sponsi honores in sponsam porrigant, quamuis per se obscuram & ignobilem, efficiantque mox regni maritalis, Senatoriæ purpuræ, dignitatilve alterius consortem. Quare anima, Dei sponsa regina dicitur, illique à dextris in veste aureâ, vltra omnem naturam locatur, à quâ certatim colitur pro Dominâ, & Domini sponsâ, hoc ipso rebus creatis altior, etsi aliunde non foret intimâ gratiæ, ac potissimâ ratione prouecta in statum supernaturalem. Vidit olim Asia Vasthi casum; regni fastigio deturbatæ obspretum Assueri imperium, sed eduntur, coram similas continenter penè vbique prætextatæ, & ob violatas Dei leges regiæ Dei sponsæ præcipitantur ex illo honoris opumque apice in summum dedecus, omniùmque postremam & calamitosissimam seruitutem: Vice versâ Esther principis gratia (diuinæ pictura) in Asiæ solum repente sustulit, expressitque in illâ beatitatem animæ in Dei sponsam ex dæmonis victimâ consecratæ. Quid dicam hocce connubio non sponsi tantum superba cognomina, & streperos titulos in sponsam congeri, vt humanis solet in nuptiis, sed res ipsas, hoc est diuinitatem sponsi, ordinemque diuinum, misericordiam, sanctimoniam, pulchritudinem, bonitatem, cæterasque virtutes, quarum comitatu stipata gratia in animam subit, iusque ipsum regni cum sponso possidendi, quod sanè reginis nubentibus nequaquam inter homines datur; at si nihilominus nuda vocabula, tituli

lique inanes tam dulce altúmque in auribus hominum personant, vt eorum causâ certaminibus, & præliis, vitæ & sanguini non parcant; ad tuendam quæ nobis obtrigit, cumulandámque gratiæ portionem solidis refertam opibus, deliciis atque honoribus, quid tandem peragi à nobis opus est, si quid Dei ac nostri meminimus, si quid illum nósque non falsò amamus?

Iam tres illos quos censet S. Thomas connubij fructus quàm magnificè præstat cælestis ille sponsus? fidem primum in quâ desponsurum se sibi animas professus fuerat, adeò illibatam, vt totus noster sit nec multitudine illorum quos simul diligit, quidquam nobis amoris detrahat; sed præpotenti bonitate capacitatem omnium; votâque impléat; adeò placabilem, vt alienis infatuatas amoribus & fœdè perditas reuocet, septóque spinis earum itinere compellat refugas ad resipiscendum; adeò perfectam, vt illam coniugibus pro archetypo amandi proponendam putarit Apostolus: *Sicut & Christus dilexit Ecclesiam & tradidit semetipsum pro eâ*. Quí possit animæ hanc sponsi tanti fidem apud se versanti subire cogitatio de adulterio, aut de spargendis in varia affectionibus, eorumve parte sponso fidelissimo detrahendâ? Insolubilem deinde matrimonij huius nodum ipsa nectit sponsi æternitas, constantia, æquitas, nec morti, nec mutationi, nec fastidio ulli obnoxia: vna mors animæ violentas manus sibi peccati ferro inferentis, immortales hos nexus à Deo sanctissimè adstrictos

Etos lacerat & discindit. In qua clade tamen
iactura gratiæ non esset, at seiungi ab sponso
summe amabili, ac potente, abrumpique illam
beatissimi fœderis vnitatem, & sponsæ regiæ
honores, iuræque momento perdere, annon
suppliciis omnibus grauius iudicetur? Ah! pe-
reant, quicunque sunt alij amores; nobis aliæ
quæcunque necessitudines, affectus, deliciæ, cō-
moda, ipsa membra, & vitalia potius reuellan-
tur; quam nobis excidat I E S V Christi amor,
& de sponsæ iure, dignitatēque amittendā vel
periculum incurramus. Tertium denique hu-
ius connubij emolumentum fœcunditas, quā
admiranda sit S. Thomas exponit, multitudi-
nem sanctorum operum docens à Christo ex
animā suscipi, velut prolem fortunatissimam, ac
synceram, ipso sui partu vitam matribus pro-
ferentem, nec doloris filiam, sed risus & gau-
dij, quamuis non absque tristitiā edatur, sed
consequentibus latitiis sorbendā: Nec item
Platonem latuit, optabiliorem virtutum esse,
quā filiorum fœcunditatem: Animæ autem
Deo gratiosæ numerosior est, ac promptior,
feliciorque fœcunditas; quam matrimonij
vulgaris; hic vnus matrem nouem menses
torquet, illic sat est velle, atque vt plurimum
incredibili mentis voluptate; hic duodecim
liberorum dignā immunitate domus, vix mul-
tis annis & raro obtinetur; illic momento tria
millia existunt, hic præmaturæ filiorum mortes,
aut vitæ improbæ, parentes miseros contra
spem cruciant; illic æterna est bonorum ope-
rum sanctitas & vigor, promissæque illis in
cælo

cælo præmia, ô prærogatiuam igitur cælestis coniugij, præterreno, quam ibidem concludit Theologus, duntaxat si animâ illam suo vitio non corrumpat, si desiderijs fidelioribus piorum actuum, virtutumque sobolem expetat, quàm Rachel; si dare hos sponso thori spiritalis, & sancti fructus adlaboret; si æquè nihil timeat, vt monstrosos fœtus, qui certè non possunt nisi eius culpâ contingere: Nam si à Principibus feminis, ac Imperatoribus editi tanto illas pudore obruerunt, tanto Regnum ac Reges mœrore opprimunt, prolis sceptro idonea longa fessos expectatione: quantus est futurus animæ serus dolor portentosos aborsus incesto sacrilegio fundentis? Quæ sponsi ira, indignatio clientum cælitum, agnatorum contumelia, rubor & conturbatio? qui plausus insultantium inferorum?

Ex ea vero plurimorum, magnarumque virtutum tanquam prolis perfectæ, fœcunditate numerosâ necesse est adstringi fortius sponsale hoc vinculum, & diuini fœderis vnitatem: sunt enim reginis liberi, matrimonij firmamenta, matrum autoritas; & gloriæ cumulus, Regij amoris ac fauoris certissima, & constantissima pignora; sed eò felicius in mentis coniugio, quod crebritate pariendi, nec effœta marcescit anima, nec pallet decolor, nec ore ac viribus deflorescit; verum partione sanctarum operationum euadit robustior; feracior natorum frequentia, labore viuidior, agendo; ferendoque formosior, lætior, Deoque carior; De qua gaudij vnitæ, vt eam appellant My-

T stagogici

T.46 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 Itagogici doctore, videtur hanc animam com-
 pellare piis operibus fecundam, cum ait;
Tunc erumpet quasi mane lumen tuum, & sani-
tas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam
iustitia tua, & gloria Domini colliget te; Mox
vero orietur in tenebris lux tua, & tenebra tue
erunt sicut meridies, & requiem dabit tibi Do-
minus semper, & implebit splendoribus animam
tuam, & ossa tua liberabit, & eris quasi ortus
irriguus, & sicut fons aquarum, cuius non defi-
cient aqua. Est enim inter hanc fecundi Do-
 mini fidelisque coniugis unitatem, & simpli-
 cis cum anima gratiæ discrimen, quod Deum
 animæ gratia coniungit; hæc verò unitas spon-
 sum facultatibus animæ præsentem inducit,
 tanta mentis luce, tamque sensui ignota, tanto
 voluntatis gaudio insinuantis sese summo illi
 bono summeque amabili, sese vicissim pariter
 animo inferenti, ut omnes mentis vires sponsi
 bonitate, pulchritudine, ac suauitate perfruan-
 tur totaque anima nouis inde formæ, virtu-
 tumque radiis & liquidissimis voluptatibus
 locuples, hunc sponsi hauriat susurrum dulcis-
 simum. *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox*
tua auribus meis, vox enim tua dulcis, & facies
tua decora, cuius suauitatis delicias S. Ephrem
 amœnissimæ paradisi descriptione operosâ no-
 bis subiicere conatur neque id supra fidem;
 nam si tantum iniecit oblectamenti Deus cibo
 & functionibus ad conseruandam naturam, &
 propagandam necessariis, quanto plus virtu-
 tum studio, & diligentia ad tuendam gratiam
 pernecessariæ; sed his animæ incredibilibus
 parcè

Cant. 2.
 De ti-
 more
 animi
 p. 67.

parcè profectò gaudiis adlpergetur, quæ vulgaribus tenetur, & in sponsi obsequiis remissâ, sese in alia partitur; solus amores nostros vniuersos, & flagitat & promeretur Deus; quare cum sit nostrum tam breue pallium; nec possit animi nostri tenuitas tam effusam capere amabilitatem, illi se saltem totam cum facultatibus omnibus infundat & immergat.

C A P V T XII.

*De plusquam regia potestate, quam in re s
creatas, omnemque naturam suis
Gratia tribuit.*

SEquitur facilè ex iis quæ dicta sunt præro-
gatiuæ huius assertio, & notant aliqui do-
ctorum in Christi Epithalamio. Vineæ nostræ,
domorum, terræ ac cæterorum commune no-
men à Christo & sponsa vsurpari, magnamque
inde gaudendi segetem piorum animis sugge-
runt, quibus sint & regna, & omnia sponsalio-
rum iure cum sponso Deo communia; nec ob-
stat huic generali proborum imperio potestas
politica regum, & principum, vt nec summæ
Christi, eiusque Matris sanctissimæ, in totam
naturam potestati. Disputatur subtili schola-
rum examine hoc decus gratiæ à Gersono; dici-
tûrque profectum è gratia regnum, ortis ab ci-
uili iure imperiis pulchrius, feracius; atque
diuinius: Quin & posito duos inter famis le-

1.
Philipp.
Abbas
3. in
Cant. c.
10 & 16

Serm. de.
Domini-
nio Euā-
gelico
Tom. 2.
p. 195.
185.

T 2 thalis

148 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae.*
thalis articulo panem qui vnus prohibere al-
terutrius mortem possit, ad eum spectare af-
firmatur qui Dei gratiam possidet, non autem
ad alium eadem gratiâ destitutum etsi ad eum
ille panis ciuili ex iure pertineret: sed hæc alij
viderint, nec puto, sat certa, nec ad dominatum
excellentiæ necessaria, & boni viri ingenio, vt
suar probitatis, sic improbitatis alienæ, æterni-
que periculi conscio parū omnino cōsentanea.
Ex Apostolo tamen per Dei gratiam omnium
potente, omnia cum Christo piis donata cōfir-
mante; & ex ipso met Christo, omnia, credenti
possibilia, docente statuit p̄ssimus Doctor, esse
Christianum; & potentissimum, & huius Ma-
narcham vniuersitatis, habetque huius auto-
res sententiæ SS. Hieronymum, Ambrosium,
Anselmum, & alios; Quæ quidem sententia,
cum integro semper dominatu regum aliorūm-
que quili, proprio, ac priuato intelligenda sit
procul est ab omni VViclefianæ amentia ni-
dore. Certè Antisthenes & Zeno, ipsæque Se-
neca, sapientes omnium dominos censuerunt,
quibus adstipulantur Philo libro quem scripsit
de Abrahamo; Vt enim ex Seneca priuatorum
iura supremum Regis imperium non destruit,
sic possessioni propriæ singulorum, hæc sapien-
tis potestas non officit. Missas facio istorum ra-
tiones, quæ multò magis in gratiam qua-
drant, quàm in eas virtutes, quas suspexere
aut simulauere Philosophi, siue rerum attendas
pretia, seu præstantissimum illorum vsum, cum
Deum amantibus omnia in bonum conferant:
Alij suppetunt longè grauiores potestatis hu-
iusca.

Epist. ad
Paulin.
lib de
Abrahā
2. lib. de
Doribus
Beat. V.
&c.

iulce tam certæ, quam parum cognitæ tituli.

Horum primus est filiorum nomen & ratio adoptione facta quam sumus per gratiam assecuti, hac enim venimus in paterna iura, & hæreditatem regni, hoc est, totius vniuersi. Quid enim obsecro in cælo, & mari, in terra & inferis non iis pareat, & inclinet sese, quos omnium Dominus in amicos legit, in filios adoptauit? Alter est lex connubialis, qua ut iunctus Reginæ, rex verè dicitur; Regina vero regi nubit, sic reliquorum fir vtriusque bonorum communicatio. Quod in his animæ cum Deo per gratiam castissimis nuptiis non minus verum est, cum in his, teste Apostolo, adhærens Deo vnus sit cum eo spiritus; Ergo, inquit Gerson, & vnus Dominus; Philippus verò Abbas, alienum videri, ut sit iis aliquid non commune, quibus spiritus & caro in Deo Christoque communis in arctissimam coaluerunt vnitatem: Ex quo conficit Arnulphus Lexouiensis, si sponsus est Dominus, esse animam sponsam omnino dominam. Tertius Titulus sine continetur in quem Deus omnia condidit; omnia enim propter suos electos, seu gratia præditos condidisse verat Apostolus dubitare: Quæ finis ratio quibusdam tam potens & valida censetur, ut negent Deum summi in omnia, quo pollet imperij vllam habere potentiorē; nam etsi fingamus res creatas ab eius efficientia & conseruatione minimè pondere, at ex eo quod sint propter ipsum præcipue conditæ, summam habet in illas potestatem, atque adeo maiorem quam quæ ex eo quod ip-

2.

Anselm.
lib. dei 4
Beatitud
p. 338.

L. 2.3 in
Cant.
c. 10.

Serm. de
P. Conc.
Turon.

Vide
Lectum
Lib. 10.
de perf.
diu. c. 5.

Cap. ult.
vix.

Gerson
Lect. de
perf. di-
uina. c. 5.

fas condiderit, cum fine aliquo efficientis cau-
sæ moueantur, illique quodammodo tum su-
operam, tum eius fructum donent, & ex fin. s
illius præstantia rei factæ pretium assignemus.
Iam si dubitat nemo, quin molitor naturæ
Deus, post se primum bonos & gratia diuites
pro fine principe spectarit, quis neget illos
esse totius naturæ dominos? reis verò deseru-
gratiæ naturam nisi violenter, & cum gemitu
non seruire? Quartò loco inter Deum, & ho-
minem pium ius amicitiaë communionem bo-
norum vtrimque miscere tantò est certius,
quanto re ipsa illos amor coniungit, cum
amicitia hominum non sit tam potens, & syn-
cera, vt possit illos vltra solum affectum, vo-
luntatésque connectere, Deus verò sit totus
amor, totusque substantia, quæ abesse ab ho-
mine gratiaë tenaci nunquam potest. Quo pa-
cto igitur non possideat omnia, qui possiden-
tem omnia possidet? Vnde ait B. Angela Ful-
gensenis, solius esse meritum charitatis, vt ei
à Deo dicatur. *Omnia mea tua sunt.* Quintò ex-
cellentia gratiaë hoc fundat sanctorum impe-
rium, si rectè Philosophi dominationis funda-
mentum, rerum præstantiam posuerunt, ita
enim naturæ gratiaë eminet vt si esset de rege
sibi eligendo deliberatura, non alium posset,
quàm gratia ornatum legere: Adde speciem
imperio dignam; Adde victorias de ipsa na-
tura, mundoque reportatas, ob quas item Chri-
sto à grauissimis doctoribus adscribitur mun-
di principatus, à quo enim quis superatus est,
huiusce & seruus est, & Christus victorem
iussurus.

iussurus est assidere sibi in throno suo, ut ipse-
met victor paterno in solio confedit, regia
scilicet in res omnes creatas maiestate, quæ
propter occultum nunc temporis splendorem
manna quoque absconditum vocatur; eius-
modi tamen re vera est, ut quicquid est in ter-
ris sceptrorum, præ illa sint puerorum arundi-
nes, & à quibusvis quantumvis potentibus
Monarchis, animæ Deo gratæ, quamlibet ab-
iecto, & despicabili corpore, pannoque lateat,
honus ingens, & humilis reuerentia debea-
tur. Mirare te ipsum anime tuorum interea
obscurorum natalium memor, sed obtentæ fi-
ducia gratiæ, si minus certâ saltem bonâ; & re-
gna omnia infra te despice. Quis egentem
Christum, & gratuito victitantem; Quis Ma-
trem Virginem à Bethleemitis reiectam in
publicum; quis Lazarum mendicum tabo &
sanie putridum, maiores Herode ac Tiberio,
cogitasset? fugit sæpe oculos veritas, sed in-
spicienda & æstimanda est in religionis veræ
fide ac lumine; *Quantò tempore haeres paruulus*
est; in hac nempe vita nihil differt à seruo, &
mancipio dæmonis, ac tametsi regni & om-
nium dominus, suarum tamen opum, & autori-
tatis nec ipse est conscius, nec vulgo agnosci-
tur; sic abscondita est in Christo sanctorum
vita & gloria, & ille quem deprædicamus ex-
cellentia in orbem dominatus ei simillimus,
quamvis multò minor, quem Christus & vir-
go possident, sed eo superior & gloriosior, quo
Imperatores, & rerum domini potiuntur.

Gal. 4.

Esto enim, non possint sancti alieno manus
admoliri,

3.

152 *De inestimab. pretio Diuinae gratiæ*,
admoliri, aut illud pro libidine vertere, trans-
ferre atque absumere; At-ne Reges quidem in
suorum bona id habent potestatis, neque pro-
pterea desinunt sua in ditione reges esse. Cæte-
ra ciuili ac politicæ dominationi, imperium
gratiæ multis nominibus præcellit. Primum
enim illam peccatum & homines fundarunt,
quæ ex radice virulentâ, quid non periculorum
& sceleris, anxietatum & dolorum progermi-
nat, in quærendâ, tuendâ, administrandâ pote-
state? Hoc homini Deus redempto restituit;
olim verò infanti concessit, victuro cum poster-
is Angelorum more in commune regnâ;
alacre, purum; suaue ac tranquillum, nisi fo-
ret peccati rabie laceratum: Illam æ stringunt
angustiæ, vt in multos scindi, nisi manca &
mutila, non possit, nec multis vsui æqualem
præbere; hoc, multitudine possessorum cre-
scente, latius tenditur, distribuitur vberius,
nullâ sui imminutione, & sic vnus est, vt,
nullâ cuiusquam egestate, integrè ab omnibus
teneatur, non enim sola rerum præsentia, at-
que vsus, sed absentia & abstinencia æquè
probis conducunt; &, nullo sui detrimento
æterna lux infinitos in terris ac cælo populos
recreat, sed quò plures adduntur, eò se plenius
in illos, & magnificentius effundit. Ex alio-
rum volubilitate, vel amicorum, vel hostium
pendet terrenæ dominationis firmitudo; grâ-
tiam vt nemo cuiquam potest eripere, ita eius
regno priuare neminem, præsertim cum rerum
quasilibet iacturas in compendium meritorum;
& victricis patientiæ conuertat, & contra
quam

quam ab S. Hieronymo de avaro refertur, probo viro charitatis cultori, tam adest quod dedit aut perdidit, quam quod habet & retinet. Postremò in Sanctos, ex diuitum bonis redundat copiosior fructus, & dulcior, quam ipsosmet in rerum dominos, cum is animi salute, securitate ac pace constet, quas opum cupidi ac tenaces raro ex ipsis percipiunt. Rex est igitur, diuinæ compos & particeps gratiæ; seruus ac mancipium peccati, dæmonis, pœnarum, ac sui, gratiæ proditor; Idque solum iustis nominibus possidemus, vt ait Gulielmus Parisiensis, quod perfectè Deus in nobis possidet, hoc est, quo illi perfectè inseruimus, alioqui fures, & vsurpatores sumus, cum in ea solum iuris aliquid habeamus, quibus in eius obsequium vtimur, estque hoc à nobis cum Deo initæ societatis fœdus.

DE INÆSTIMABILI
PRETIO
DIVINÆ GRATIÆ
LIBER TERTIVS.

CAPVT I.

Eximia charitatis habitum supernaturalem à Gratiâ in animam induci.

I.
S. Tho.
opus. de
dilect.
Dei c. 6.
in fine.

I. 4. diu.
nom.

QUONIAM INTER illas naturæ supernaturalis, quâ sancti constant præstantissimas facultates principem locum obtinet charitas; vt enim oritur ex substantiâ animæ voluntas, ita ex gratiâ charitas, totusque virtutum naturâ superior, & diuini ordo, informis tamen ac debilis penèque inutilis, nisi charitatis præsentia vocèque animetur. Insunt rerum naturis motus principia quo perficiantur & proprietates ad illum idoneæ, vt igni vsio, & necessarius ad eam calor, & gratiam quoque protinus sequitur Dei amor, eiusque effectrix; regina charitas, quæ iungit amandi circulum à S. Dionysio celebratum; Deus enim infinite

infinite bonus, rationis capacem suæ animam amore incredibili complexus suâ gratiâ exornat, facitque huius ornamenti pulchritudine singulari dignissimam quæ ab ipso ametur & honoretur Deo : & hætenus quidem excurrit circulus ab Dei exorsus bonitate; hinc verò eodem, ducente gratiâ, recurrit, proflantéque ex sese charitatem, quâ summam Dei bonitatem, summè animus diligens & requirens circuli exitum principio necit, in eoque suauissimè conquiescit.

Hanc porro laudans charitatem B. Augustinus, tantum esse pronuntiauit Dei munus, ut Dei nomine vocaretur, nec se minore alio putauit dignitatem eius æquaturum; at sententiarum Magistro nihil esse aliud visa est, præter ipsam æterni spiritus personam, usque adeò admirandos illius fructus ratus erat, ut nisi ab increato principio non possent existere; Quod licet optimè à Theologiæ Principe refellatur, sed argumento est magnum esse quiddam charitatem, quæ tanti ingenij suâ luce tantoperè aciem perstrinxit: melius verò idem neque infinitam, neque Deum esse, verum immensa quædam efficere, ac magnitudine infinita, bono infinito mentem humanam copulando: Quanta foret vis eius machinæ, quæ suis sedibus reuulsas Alpes, montemque Pyrenæum corpori solis infereret, eius luce ac radiis imbuedum; Est tamen reginæ charitatis haud paulò potentior, diuiniórque vis, quæ pondus humanæ voluntatis iners, & contumax, & terrâ grauius, terræque infixum, sublimè attollit, &

2.
Epist.
106.

2 2. q.
23. a. 2.
ad 3.

156 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
solem ac stellas præteruecta, cum summo eiusdem molitore, amore mutuo coagmentat. Non sunt infinita Pyrenæum inter, solémque spatia, inter machinæ robur quantumuis imbecillæ, & Alpium pondus; animus à Deo infinitate summâ distans, ac difficultate, quo pacto natiuâ reflexus humo ad illum euehatur, eique iungatur, nisi dominæ charitatis potentissimâ vi, ac propè infinita? Grandè quiddam est terram & cælum moliri, functósque ad vitam reuocare; paruū tamen, ac potius nihil cum charitate compositum; huic natura omnis, prophetiæ, fides, linguæ, miracula, & quicquid altius naturâ, naturæ gratis, aut aliter, extra gratiam datur, non tantum de pretio concedit, sed ne esse quidem computatur: Imò etiam, inquit, Apostolus, *si absque charitate distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas* (addamus licet, prouinciarum integros, & regnorum census) *& si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, nihil mihi prodest;* cùmque nihil nobis ad gloriæ meritum citra illam prosit, sola tamen instar omnium est, atque ubi adest, non possunt inde virtutes reliquæ abesse; est enim ex B. Thomâ illarum anima & vita, ex Apostolo Paulo, perfectionis vinculum, patientiæ, benignitatis, concordia, cæterarumque illustris florè ac robore virtutum; sunt enim omnes plumbeæ & aspernandæ venæ, nec suis laboribus pretium vel numero addunt, vel diuturnitate; sola charitas metalli principis donatur appellatione, aurum est cui cedunt omnia; ignis quem Christus in terras misit ardens,

ardens, quietis impatiens, omnia in se, in Deum, in cinerem conuertens, atque vnâ modò excussâ scintillâ, quicquid vsquam in terris hæreseon, ac scelerum furit, potens momento consumere.

Laur.
Iustin.
in ligno
vitæ de
char c. 3

Cuius tantæ causæ potestatis non ea est, quodd sit eadem cum Spiritu sancto, vt parum consulte Magister sententiarum docuerat, sed, quod verius S. Thomas, eiusdem spiritus diuinissima participatio, atque vt loquitur, Dionysius Carthusianus, *pretiosissimum balsamum Deitatis, ac Spiritus sancti similitudo supernaturalis*: Quemadmodum enim diuinæ naturæ, gratia; ita est charitas, Spiritus sancti participatio; vtque amor diuinus proficiscitur à Deo, sic à gratiâ charitas, velut eius excellentissima facultas, ad diuinè agendum, obeundâque opera diuini ordinis, & participatæ ex Deo naturæ. Cur itaque alia deinceps tam multa, tam vana, tam praua vitæ nostræ partem potissimam occupent? Quid flamma tam efficax, & potens, premique nescia, opprimitur tamen obruiturque nostræ desidiæ mortifero gelu? Quem se ad finem, mundi, terræ, ac nostri, venalis amor, & pestilens, iactat, alit, corroborat, necdum reginæ charitatis sancto incendio cinerascit? Utinam gratiæ impetus nostris non frangeremus obicibus, sed iis nos permitteremus totos; quàm pronus tunc nobis Dei amor foret, quàm dulcis, quàmque expetendus; nullam enim virtutum censet S. Thomas tanto in opus im-

Lib. de
elem.
Theol.
p op.
152.

a 2. in
corp.

158 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*

l. 3. vitæ
Cent.
c. 13.

Sen.
Ep. 51.

omnium potentissimam, inuictissimam rerum
vocat; hæremus nihilominus in sancti amoris
officiis tanquam in salebris, & per se iucunda,
humanæque rationi maximè consona, quasi
permolesta, & tædij plena moroso fastidio
tractamus, aut vix primoribus digitis attingi-
mus; hanc perfidiolus nostri amor, & terræ
inhærens animus, grauique aurâ velut solido
cibo tumens difficultatem nobis creat, hæc
procliuitatem retardat charitatis suo ponde-
re in Deum propensam. Amoueamus, per Deum
hos obices, & iter expeditum tracturæ nos ad
Deum charitati muniamus, tracturæ, inquam,
suauissimâ voluptate; ac si auelli spinæ quæ
cor nostrum discerpunt, sine corde non possunt,
cor ipsum cum iis reuellamus, dominæ chari-
tati iure perpetuò mancipandum. Rem habe-
mus grandem præ manibus, & tutò ac faciliè
quæstuosam. Quid cessamus ergo, otiosamque
detinemus? Quid ferat hominem, cum arte
quam callet possit opes ingentes nullo nego-
tio, dignitatèque comparare, situ illam desi-
diâque negligere? Quis sanis adeò parcentem
manibus, ut malit emori dirâ fame, quàm illas
ori admouere? & hæc absurda, prorsusque in-
digna in nobis cernitis, odistis, & auersamini,
ô beatæ mentes, diuinæ aulici charitatis: Bo-
nam dierum partem, quid si & totos dies &
multos exigimus, vix Dei semel amandi me-
mores, in amandis nobis peruiigiles, atque as-
sidui, charitatis thesaurum inaniter, otiosèque
obruentes, immensorum feracem, si occupa-
retur, debitorèque meritorum. Quid? illam
autem

autem parenti optimo charitatem infinitam, motu erga nos æterno vigentem, illum Christo de cruce pendenti, morique per singula momenta parato, inexhaustum amorem, quâ mutui amoris imitatione reponimus? hunc enim illi, vt saltem pro modulo rependeremus, charitatis ab eo instructi, sumus cælesti facultate. Amemus igitur nostri amantissimam bonitatem, iungamus fini principium, sacræque amoris stabiliamus orbem, illum totis viribus diligendo, qui amoris nostro totam potentiam potens omnium insumpsit; quies nostra est, polus noster, nostra felicitas, huic semper ardeat cælo missus ignis charitatis in arâ cordis nostri, & sacerdote animo sanctarum meditationum alimenta assidua suggerente nutriatur, præcipuè vero adolente perpetuum nostri holocaustum, cum purè lucere diuinus ignis, nisi alieno consumpto, non possit.

C A P V T II.

Virtutum omnium habitus supernaturales à gratia in animam induci.

PRæter charitatem, eiûsque præuias, & necessarias comites, spem ac fidem; omnes in animam virtutes accersit gratia, non ex humano studio, ingenio, vel Zenonis stoâ, sed è cælo petitas, cælitûsque infusas, & exemplum pulchritudinis diuinæ, cuius desertori Angelo

1.
S. Tho.
1.2. q. 63
2.3. Suar
1.8. de
gratia;
c.9.

160 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
Angelo iacturam exprobrans propheta. *Tu signaculum similitudinis, inquit, plenus sapientia, & perfectus decore, in deliciis paradisi Dei fuisti, omnis lapis pretiosus operimentum tuum, sardius, topasius, & iaspis, chrysolitus & onix, berillus, sapphirus & carbunculus, & smaragdus.* Quibus temperantiae venustas, iustitiae vigor & fortitudinis, prudentiae, obedientiae, humilitatis Christianae, patientiae, religionis, & castimoniae pretiosa lumina designantur, quorum spectans Apostolus copiam, genitali lauacro Spiritum sanctum in nos abundanter effusum scripsit; Dauid reginam sponsam auream varietate circumdedit: Salomon, aurorae ac Lunae similem, Soli vni secundam fecit, aciesque instructas incessu terribili referentem, hoc est spe, fide, charitate insignem, armatisque cinctam virtutum manipulis, non gregariis & triuialibus, sed caelestibus & diuinis; Vt enim res caeterae principiis egent, ac dotibus, quibus fines sibi debitos allequantur, ita & gratia, & hominem in nouam translatus creaturam, in finem diuinum, diuinis operibus perductura, diuinis ad ea eget virtutibus ceu facultatibus. Deinde gratia, cum vera sit animae sanctitas &, quod hinc sequitur, sanctorum fons operum quaecunque proficiuntur ab animâ, eorum adminicula virtutes scilicet, necessarium secum trahit, quibus illa opera obeantur. Post, esse Dei amici nequimus, nisi perfectionum diuinarum virtutum scilicet coloribus illi nos gratia exhibeat similes, quanquam male colores nomino, cum ipsemet Deus non affectu

affectu solo sed seipso dilectam animam intimè subeat. Ad hæc, filios Dei, quales gratiâ effici-mur, patris decet mores, clementiam, ingeniū, manus & oculos, omnemque aliam speciem, tantò propius gerere, quantò potiore, præ filiis hominum, gaudent filij ratione. Demum, virtutibus humano studio vel natura partis, ut se mundi ciuem bonum, & probabilem homo præstat, ita ut cæli Angelorumque ciuem agat, ut Dei filium, & regni hæredem, munien-dus est facultate multiplici, affusarum diuini-tus virtutum, quibus ordinis, quem per gra-tiam accepit, supernaturalis vitâ non dispari impleat dignitatem; harum enim virtutum gesta ab naturalibus, haud paulò plus distant, quàm rusticorum syluestrium quælibet agre-stis vrbanitas, à probatissimo, emendatissimò-que stylo cultissimorum aulicorum.

Huius amplitudinem thesauri vehementer commendat Philosophorum opinio ac labor, in harum laude ac studio virtutum humanarum, siue moralium, quas voluntarij patriæ exules, bonorum extorres, olores genij, ambiuerunt; nec sunt veras, purasque assecuti; nos illas alias sublimes, ac cælestes, labore nullo, puncto temporis excipimus, tanquam legitimam gratiæ comitatum animam ineuntis. Quàm miseranda fors diurnæ operæ, sudantis, anhelantisque sub diei totius pondere, nullo demum mercedis solatio? Quàm diues, alterius; cui sub primo ligone, immensus thesaurus crepuerit? nostra hæc, nostra est optatissima fors, manu gratiæ mota, & peracta, in cuius mini-

162 *De inestimab. pretio Diuinae gratia,*
 manū portionem, nulli nos laborum, & tem-
 poris, nulli molestiarum sumptus induxissent;
 Verū enim verò, gratuiti tot virtutum infu-
 sarum doni ne gratuitam reamur, otiosamque
 conseruationem; excubemus armati ad præto-
 rium gratiæ, quā saluā, in tuto illæ sunt; quā
 periclitante, vacillant omnes, duabus exceptis;
 pereunte, ruinam pariter lamentabilem se-
 quuntur, adeoque infamem vt sanctum pro-
 phetam alieno pudore, dolore proprio affe-
 ctum in illas egerint lacrymabiles querelas.

Thr. 4.

*Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est
 color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarij in
 capite omnium platearum? Filij Sion inclyti, &
 amicti auro primo, quomodo reputati sunt in
 vasa testea, opus manuum signi? Qui veseban-
 tur voluptuosè, interierunt in viis, qui nutrie-
 bantur in croceis, amplexati sunt stercora. Can-
 didiores Nazarai eius niue, nitidiores lacte,
 rubicundiores ebore antiquo, Sapphiro pulchrior-
 res; Denigrata est super carbones facies eorum,
 & non sunt cogniti in plateis; adhesit cutis eo-
 rum ossibus, aruit, & facta est, quasi lignum.
 Huc scilicet infelicitatis perduellem animam
 peccatum redigit, cum ei, ereptâ gratiâ, simul
 ad probrosam ignominiam omnia detrahit,
 quibus florebat ac tuebatur sese, ornāmenta
 honoris, & præsidia salutis, nudam, inermem,
 imbecillam relinquens, omnique turpitudine
 deformatam. Quid est Sansonis robur Philis-
 tæis pauendum, cum pertimescendo inferis
 ac vitiis robore? indignamur tamen irascimur-
 que homini mulierolo, qui totius roboris ar-
 canam*

canam compagem quam norat vnus tenui capillo aptam, commisit cupidæ fœminæ leuitati; nobis nedum nouimus indignari, qui præscindenda animi brachia hosti obiiicimus, græssûsque subneruandos, vt nec repugnare, nec fugere nec vicem dolere valeamus; virtutes nimirum *gratiæ* cognatas, *gratiæ* infidi, breui, stultoque oblectamento pessumdamus, quibus vires mentis, voluntatisque omnes continentur; ac si eo vsque non sumus nostri proditores, hunc saltem thesaurum, belli, paci que nostræ, ac meritorum neruum, tenemus bonam partem defossum, aut sudario inuolutum, nec eius occupati exigendas à nobis cogitamus seuerissimas rationes.

Denique animaduertendum inter hos habitus, aliôsque vulgares non vulgare discrimen, conferunt enim humanæ virtutes facilitatem agendi solam; infusæ etiam facultatem: Illæ ad ea quæ per se animus obire iam potest; hæ verò ad diuina, & animi viribus maiora, ex quo magnam nobis harum tuendarum imponi diligentiam videmus; ne præcisis veluti pedibus, non sola priuemur commoditate progrediendi in via Domini, verùm ipsa quoque necessaria facultate; ac licet non desint remoræ, quæ obstant via supernaturalium virtutum ardua sursum tendentibus, at hæ temporis processu remoræ, prauitate habituum expugnata, domantur, ceduntque procliuitati in pia opera periucundæ. Adderem quanta eximie de morum virtutibus Philosophos veteres natura docuerit, nisi validioribus machinis compelleremur.

164 *De inestimab. pretio Diuinae gratia,*
 pelleremur ad defensionem, cultumque cæle-
 stium, earumque parentem gratiam. Summum
 in virtute morali bonum non sunt veriti
 quidam statuere; delirauere alij eo vsque vt
 Deo illas æquauerint, sed ex ea illorum in-
 fania id saltem conficitur, nihil eos vidisse in
 humanis quod esset cum virtutibus compa-
 randum. Quid si haustas cælitus virtutes agno-
 uissent, plusquam toto cælo illis celliores, &
 beatiore? Quid si perennem earum originem,
 gratiam? Quid si pretium gestorum communi
 cum iis, & ex iis alueo decurrentium in por-
 tum beatæ immortalitatis?

C A P V T I I I.

*Spiritus sancti donis animam Gratia
 locupletat.*

I. **S**piritus sancti dona vocamus habitus, in-
 fusis virtutibus excellentiores, ditantesque
 animum pulchritudine maiori, ac fortitudine
 dotibusque aliis præstantioribus perfectioni
 gratiæ debitis, ex quibus futuri Messia dum
 sanctitatem Isaias prædicat, eorum etiam bea-
 titatem laudat, quos in corpus eius inferendos
 eadem manebat inserturi spiritus septemge-
 minis largitas. Ex vnus verò inter dona illa
 sapientiæ celebratione à lobo edita, intelligen-
 tur, quanta sit omnium amplitudo, copiosius
 autem ex illo septemplici, candelabro Dei
 ipsius

I.
 S. Tho.
 I. 1. q. 68
 a 3. Suar
 I. 6. c. 10
 I. Bon.
 &c.
 Isa. 11.

ipsius inuentione, descriptioneque consecrato. Ardebant interdiu tres eius lucernę, trium umbrę donorum ad voluntatem spectantium quā oportet esse semper ad opus expeditam, reliquę duntaxat noctibus; tentationum, vt reor, variarum, in quibus animus luce quadruplici ex cæteris quatuor Spiritus sancti radiis recreatur: Porro in auro & ex auro gratiæ symbolo, tota candelabri surgebat fabrica; Ellichniorum autem calices cum notent aliqui fuisse auricularum specie effictos, scitè horum finem charismatum videntur indicasse; vt enim homini, virtutes instillat Deus, quibus agendi præstantiam attingat, quam, pro naturæ imbecillitate, aliter nequiret attingere, sic menti auditui, dona hæc septem quasi nauibus vela aptat, quibus Spiritus sancti afflatus excipiat, exceptosque alacriter audiat, & sequatur: horum auxilio probi tanquam nubes, cælo propius volant virtutū ope veluti columbæ humū volatu radunt. Duobus enim ad rectè agendū moueri principiis hominem, refert ex Philosopho S. Thomas, ratione, & Deo; ac debere mouenti proportionē quadam quæcunque mouentur respondere, quā tanto maiore opus est, quantò est mouentis natura sublimior: Vt ergo virtutes rationis imperio nos subdunt, sic dona spiritus nos Dei gloriæ, ac nutibus subiugant facilitate mira capessendis, nulla consilij ambiguitate; vt in Phineis ac Samsonis vindictā; Danielis ac Salomonis iudicio videmus.

Arias.
Mont.

Sapientiā si quidem illuminata mens Deum,

2.

X

3

ac

166 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 ac diuina cognoscit; res autem creatas scientiâ, vero de iis vsûque illarum iudicio; intelligentiâ perspicacitate in Dei mysteria penetrat; consilio denique iuuatur ad has notitias prudenter operi adhibendas, perficiturque in ea summa prudentia, quatuor his veluti partibus; voluntatem tres aliæ diuini huius septenarij absoluunt cum adiunctis ad eam virtutibus, compositâ ritè irascendi, appetendique facultate. Tradit præterea Gregorius Magnus utcumque diuersam horum efficaciam donorum ad debellanda tentationum totidem capita: S. Bonauentura ad impedimenta sanctioris vitæ remouenda: S. Thomas ad consequenda octo illa quibus plena Christi imitatio continetur, & quorum beatos pronuntiavit Christus possessores. Quis hîc non miretur assiduitatem occupatissimam diuini Spiritus, tot modis, officiis, manibus animam sibi gratam elaborantis, & perpolientis? Timore, ut ante omnia quas sibi parauit pœnas exhorreat: Pietate, ut sui propterea miserta, miseretur etiam aliorum in eadem causa versantium: Inde scientiâ, quâ exitum è malis inueniat: fortitudine, quâ perruptis obicibus illum inuadat, ac teneat: Consilio insuper ne decipiatur ambagibus insidiantium aduersariorum, sed diuinis vbique suasionibus regatur: intellectu tandem & sapientiâ, ut intelligat quæ sibi potissimum, quibusve præmiis omittenda sint, vel suspicienda, & ei, quæ intellexerit sanctimonix studio iucundè sapiant.

Apud
 Dionys.
 Carth.
 tract. 1.
 de donis
 Spir. S.
 2. 10.
 1. 2. q. 69
 2. 1.

3. Sed inter has artes, atque diuitias, quibus
 nos

nos amor æternus excolit, id mali incurrit, quod his miseri reluctamur nec fingi nos eius arbitrio ac mente patimur, sed otiosam illius operam ac manum, nostris infensi progressibus, inertes detinemus, ex quo nimis sæpe, contristato illo perfectionis nostræ opifice Spiritu, nobis ipsis relictæ, etiam gratiâ horum matre bonorum excidimus. Tum verò infusis virtutum præsidiiis, quasi brachiis trunci, & munificentissimæ manus priuati auxilio, quam à Spiritu sancto nunquam non promptam habebamus, iacemus ludibrio, & crudelitati hostium proiecti. Futurus olim reipublicæ proditor dictus est, si quis Phidix manum amputasset, nobilitantem eius vrbes clarissimo opere statuarum: Quod nomen daturi sunt beatissimi Angeli Spiritus sancti manum, à perficienda in animo suo Dei effigie retinenti? cuius non perduellionis accusaturi contumacem? nec enim abs re tam multa Deus; & varia in nobis instituit, tot firmamenta diuinarum trium; quatuor infusarum cum gratiâ virtutum collocat; septemque præter hæc Spiritus sancti dona; haud certè, vt sensibus dediti, belluîsque affines, ventris ac sæculi, & mammonæ legibus seruiamus; non vt confessionis sacræ aqua purissimâ, nitore infantium recepto, detergæ lepræ requiramus, ostentemûsque fœditatem; non vt priori ignauia, garrulitate, iracundia, vanitate, mollitiâ, curiositate bonum Dei donum gratiam obscuremus, verùm vt aliâ saluâ, voluptatibus aliis, aliis honoribus, occupationibus

168 *De inestimab. pretio Diuinae gratiæ,*
pationibus legibus, quæ Dei filios, & Spiritus
sancti viua sacraria deceant, viuamus.

C A P - V T I V.

*Quam admirandâ vi mortiferum crimen
Gratia destruat.*

1. **N**ON est modò bonorum fœcundissima gra-
tia, sed in malorum quoque depulsiōe
ita potens, vt munita eius viribus anima, or-
dinata castrorum acies, & equitatu Pharaonis
dicatur simillima, ob innumeros ex S. Bernardo,
& instructissimos virtutum quibus pugnat &
vincit manipulos. Habent ferè medicamenta
pretium, non ex odoribus, aspectu, saporibus,
tactu, aliisve ipsorum propriis, grauibus sæpè,
deformibus, amaris, asperis, & sano corpori
vt plurimum noxiis, sed ex ingenitâ morbi ali-
cuius sanandi potestate, ob quam è terræ ma-
risque visceribus, & mundi cardinibus petun-
tur. De gratia auctrice omnium bonorum,
malorum depultrice, quis iure non dicat, *pro-
cul & de ultimis finibus pretium eius?* cū sit
ipsa tum per se maximè expetenda tum reme-
dia pariat quibusuis mortibus, morbisque for-
tiora. Imprimis enim malorum maximū solum
in omnibus mali nomine censendum, nec vllā
ciuium beatorum potentiā industriæ sanabi-
le, persanat. *Intelligite insipientes & stulti ali-
quando sapite;* mentitur vobis cupiditas, men-
tiuntur

Serm.
39 in
Cant.

tiuntur iræ, aliæque libidines, & contra Spiritum sanctum falsò vobis occulant, egestatem, perpeſſiones, seu coactas, siue spontaneas, exilia, mortem, opprobria, vel alia quæuis, esse, præter offensam Dei, mala; vnum est notandum mali vocabulo peccatum: vnum hoc esse Isa. 7. bonum nequit, cum possint cætera; vnum quod eligi ab illo non potest, qui reprobaturus malà cum venisset, bonæque lecturus, elegit cætera omnia, *pérque omnia probatus absque peccato*, Hebr. 4. hoc vnum improbavit, totâque vitâ, & toto sanguine impugnauit. Quod dari nihil obstat, amarique ab summâ bonitate, qui possit in malis computari? Vna est, offensa illius bonitatis, quam velle non potest, & ob quam vnâ mali verè homines habentur, etsi bonis fruuntur, quæ vita sectatur, vniuersis. Sed forent etiam in malis, quæ vitam, & alia vulgò bona, nobis eripiunt; Dei offensa summum omnium est, cum sit summi infinitique boni æterna per sese sumrâque priuatio. O monstrum pestilens, & abominandum! quod tantum eripit hominibus bonum, tam horrendam infert perniciem. Adde hoc esse reliquorum fontem, & causam malorum quæcunque cladibus, incendiis, cædibus, orbem vel hætenus merferunt, vel sunt in posterum mersura: Tot illa centena cæſorum millia ab Carthagine, & Scipionibus; ab Iulio, Gallis & Hispanis; ab Tito & Iudæis, à Fabio & Gallis; Tot illæ diuersis temporibus tam feræ strages pestilitatum grassantium, & vt verbo absoluiam, post Adami casum quicquid sensit calamitatū mundus;

Y. dus;

170 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ;*
dus, quicquid timemus, audimus, ac legimus;
casus eius teterrimi partus sunt; vna hæc ab eo
peccati vnus, tanquam crudelissimi veneni
stilla in terras excussa, orbem quantus, quan-
tus est, totum fascinatum, cruentatúmque fu-
nestauit; ab hoc tam violento, & præsentí ve-
neno sola nos gratiæ repurgat, tueturque me-
dicina; frustra sunt alia humana, diuinæque; &
reconciliare offenso numini non possunt ca-
pitalissimum eius hostem; tam immani homi-
nem pondere infra belluas, inferos, ipsúmque
dæmonem, ac mortem deprimit, vt vnus gra-
tiæ potestate erigi valeat, quâ obrutam animam
subintrante alacris renouiscit, vitæque omnis
anteactæ oblita in nouum hominem reflore-
scit.

2.) In quo alterum inest efficacitatis huiusce
miraculum, quòd, nullâ cum morbo, vt assolet,
proportione remedij spectatâ, curationem si-
mul, sanitatémque exequitur, et si enim ponamus,
tantam in se perditum aliquem sacrile-
giorum, & facinorum congestisse, & exaggerasse,
quantum à primo fratricida possit ad vsque
Antichristum numerari; vel tenuissimo gratiæ
radio mentem subeuntis, ita dissipantur, vt in-
de penitus euanescant sanctitate nimirum vel
infinâ malignitatem quamlibet expugnante.
Accedit etiam tertium, quod nullum relinquit
eius vestigium, nam et si fuerint peccata nostra
vt coccinum, quasi nix dealbabuntur, cuius
candor mixturam coloris diuersi non admittit;
& si fuerint rubra, vt vermiculus, velut lana
munda erunt. Quod item clariùs ab alio pro-
phetâ

phetâ explicatur, futurum promittente, ut Deus in profundum maris omnia nostra peccata proiciat, ita videlicet obruenda, ut peccante fortassis iterum atque iterum reo, nunquam reditura sint omnino scelera quæ fuerunt medicamento gratiæ sanata. Quartum denique mirabilius præcedente, puncto temporis continetur, quo peccata omnia quantumvis magna sint, atque innumera delentur; tanta vis est diuinæ gratiæ, tam certum, & præsens imperium. Vix David peccasse se Domino confessus erat cum mox ab se translatum peccatum audiuit; vix suam se Domino confessurum iniustitiam dixerat, & videt illicò impietatem peccati sibi condonata, seque ex dæmone in Angelum transisse.

Quis istas Reginæ gratiæ tam perfectas, efficacēque victorias, tam subitos, & faciles triumphos infandissimo & potentissimo ex hoste, nullius præterea manibus domando non stupeat? Quis vtrò se denuo hostis illius iugo subiiciat, nullis vnquam ex eo propriis viribus asserendus? Tam potentem verò pretiosamque gemmam, summi debellatricem mali, summi pignus ac titulum boni, quis se toto non emat, non seruet, non vindicet? vita, honoribus, valetudine, omnibus etsi centuplo & plura, & maiora, & centies millies gratiæ amore profliganda? pudet meminisse, quibus suppliciis ægroti, vitam corporis producamus, quibus ascetarum vix vlla par sit asperitas, potum quærit ægrotus, negatur; cibum poscit, differtur; refellit, ingeritur; somno pres-

172 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 fus, pulsatur; pertundendam venam iussus
 præbet; inurenda cauteriis brachia, laniandos
 scapellis humeros, non surgit, non prodit, non
 spirat, nisi iussus; clausus, iacens, solitarius,
 genio ac oculis infensus, & hæc, spe valetu-
 dinis incertâ, & sæpe fallente: spebus autem
 minimè dubiis vitæ immortalis & beatæ con-
 festim reparandæ, tam lentè, ac frigide, tam
 contemptim gratia quæritur, vnica morbo-
 rum animi non modo lethalium facilis, para-
 bilisque medicina, sed mortis ipsius perpetuæ?
 O cæcas in iis de quibus nostra summopere
 interest, cogitationes; in iis de quibus aut
 parum, aut nihil interest, stolidè acutas! Sed
 inter hæc benedictus Deus, qui tantò nobis
 æternæ vitæ, quam temporariæ prouiora effe-
 cit subsidia, quantò minus interest breui,
 quàm semper viuere.

C A P V T V.

Lucem esse Gratia Diuina umbram.

VT Solis gratiam, Drogo Hostiensis lucem
 appellauit, sic Patres aliqui gratiam Dei
 lucem, ob quam videtur Deum Iacobus Apo-
 stolus patrem luminum vocasse, & lucis fi-
 lios gratiâ ornatos S. Paulus; vt è contrario
 peccatum tenebras, eiúsque auctores demones,
 tenebrarum rectores: Est enim rerum quæ in
 sensus cadunt lux facile princeps, tam clara vt
 neminem

Epist. i.
 Ephes.

neminem lateat, tam præstans, ut nemini hætenus satis perspicue pateat, sciaturque potius quid non sit, quam quod re vera sit; nam quod colorum florem, formositatem mundi, cæli risum, naturæ delicias, Dei simulachrum, rerum vitam, hilaritatem animi ac sensuum, vinculum vniuersi, & aliter alij nominarunt, sophistas magis, quam Philosophos egerunt: Vera lucis, & præcipua laus, quod primum fuerit orbis ornamentum, ac primam laudem ab ipso tulerit vniuersi factore; Quicquid tamen est in eâ dulce, ac decorum, quicquid amabile ac suspiciendum, multò est in gratiâ admirabilius, & excellentius: Nam si coloribus animam tribuit, alioqui cassis, & suapte naturâ mortuis, nullo inter gemmas & glabre-ta, canabina, & coccum discrimine; mentes gratiâ orbatas mors peior inuoluit, *nec est respectus illarum coram Deo*, & quasi non sint tamdiu habentur, donec splendore gratiæ excitatæ decenti cultus formæque aspectu in Dei oculis consistant. Si nobilissimi corporis lux est effusa participatio, quæ se in Stellas, & specula, cæteraque pellucida penetrat; à Deo profecta gratia, diuinam eiuscum animis quos subit, naturam communicat, quorum intueri speciem qui cupit, illuminata Sole crystalla si cernat, soles planè in iis se totidem cernere affirmabit; & quod distant à splendidissimis stellarum, extincti carbones, damnatorum fornacibus destinati; & ab luce vastâ surgentis diei, nigræ picis grumi, hoc destitutos gratiâ censebit ab hominibus distare Deo gratis; &

174 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 verò fore prædixit Daniel in firmamento vt luerent tanquam stellæ in perpetuas æternitates: Quid vitreo speculo atrore, ac materiâ contemnendo pulchrius, ardentius, purius, cum aduersum solem repente conceperit? etsi eius spectaculi admirabilitas, præ assuetudine spernatur, raptura penitus oculos, & ingenia, si semel, aut iterum cerneretur; At hoc ludicrum est circulatoris è triuio, præ maiestate animæ excipientis non solum Dei imaginem, sed ipsummet cum gratiâ Deum nec modo quolibet, verum pulcherrima & præstantissima quæ in eo elucent trahentis, vt speculi glacies ea tantum refert quæ sunt in sole spectabilissima & iucundissima.

2. Septem luci propria censent Philosophi, penetrat, inquirunt, illustrat, incendit, excitat, amplificat, attollit, & format: Gratiæ nitor in animum peruadit; illuminat claritudo; charitas incendit; extat actiuosa vis, & stimulat; distendit & laxat, amplitudo; euehit natura supra totam naturam fingitque ad Dei ipsius imaginem: Vtque lux cælestium corporum maximè affinis, gaudet in iis potissimum sese ostentare quæ habent aliquid cæleste, velut sunt ignea, & pellucida, non dissimili more illic regnat splendidius gratia, vbi plus flammæ incendit charitas, plus expandit candor, & integritas nitoris. Inter hæc verò præcipue eminet lucis in tenebras potestas tanta vt omnes quantouis densatas nigrore, ac immensitate fusas, momento dissipet; sed multò adhuc citius multoque potentius peccati sæua nox,

&

& funesta, vel tenuissimo gratiæ radio depulsa
 vanescit; dies, dieique honestas, & *lucis arma*,
 reducuntur, *in omni bonitate*, & *iustitia*. Fuit
 sanè aliqua Tobiaë dolendi causa, quodd in tene-
 bris sederet & lumen cæli non videret; at ei
 quem admissæ culpæ nox atra inuoluit ab im-
 mortali abstractum, & exterminatum luce,
 palpantem, offendentem, labentem, per præci-
 pitia varia proruentem, quod gaudium quæ
 scintilla & punctum quietis? Nam, ut est pro-
 borum præmium, inquit non nemo Platonius,
 participatio mira diuinæ lucis, sic impiorum
 supplicium, eiusdem priuatio: Utque illa San-
 ctorum oculos refouet & confirmat, ita impro-
 borum ægrotos, & debiles offendit, & exurit.
 Celebrante Portocalle in Lusitania B. Francisco
 Borgia improuisus labor ita solem obtexit, ut
 de mediâ die stellæ compaterent, eâ omnium
 consternatione ut rati supremum instare iudi-
 cium, ploratu & eiulatibus totam urbem im-
 plerent, & quasi postremum relictis domibus
 in templum confugerent, ubi viri sancti se
 patrocinio, velut diuinæ fiduciæ certo pignore
 solabantur; sed cum ne illic quidem lamenta,
 planctusque cessarent, conuersus ad illos post
 Euangelium Franciscus, è re natâ vehementi
 adhortatione illos admonuit, quàm ardenti
 curâ & contentione agendum iis esset, Solis
 increati ne vnquam ipsis iubar occideret, cum
 huius creati defectus breuissimus, neque in-
 solitus, tantum terroris, dolorumque afferret;
 addiditque vnâ lethali noxâ hominem Deo,
 verâ luce orbari & quanta ex eo deliquio pe-
 ricula.

176 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
ricula & calamitates necessariò sequerentur:

5. Tandem verò quâ diligentia, & conatu accensam lampadem custodimus, eadem à gratiâ defendi oportere quicquid possit illam extinguere, docet nos S. Ioannes Chrysostomus, nam vt aquâ vel puluere præfocatur, aut subducto oleo moritur; ita, si terrenis oppleri animum siueris, & rerum labentium desideriis natâre, oppressurus es profectò spiritum gratiæ; imò si vento malitiæ validiori obieceris, vel huic obuersam oculorum, aurium & oris ianuam nisi timore sancto præcluseris; ac vt inter oppositas ianuas lucernam extinguere necesse est, nisi alterâ obstructâ, retundatur aura violentior; sic, nisi, apertò conuitiantis ore, fileas ipse ac linguam concludas, illo æstu, ventorum in te spiritus lucis extinguetur; quod item euenit, nisi oleo misericordiæ foueatur. Quæ porrò has tenebras sequantur miseriæ, potes ex iis colligere quas densâ in nocte viator incurrit, quæ tamen flocci sunt ad illa quibus iter in cælum molientes circumfundi oportet, latrocinia, & grassationes dæmonum, aliorumque hostium tam infestas, vt rari admodum illæsi ad destinatum perueniant. Hæc ferè S. Chrysostomus.

* *

CAPVT

C A P V T VI.

*Quanti faciant gratiam Beatissimi
Angeli.*

PRæclarum hoc nobis magnus Ambrosius
inculcat incentiuum veræ probitatis, Si
unusquisque conuersionem suam gratam fore
credat cætibz Angelorum; quorum aut affecta-
re patrociniũ, aut vereri debet offensam, quod
ab ipso met teste oculato Dei filio traditum est
affirmante de gaudio Angelorum super uno
peccatore pœnitentiam agente. Quæ verò tan-
dem esse illa potest boni huius magnificentia,
quod voluptatis summæ aquis torrentibus
ebrios, tantâ afficit voluptate, quamuis alie-
num, longèque extra illos situm? euehuntur
homines in regna, præficiuntur florentissimis
imperiis, nobilitantur victoriis, & triumphis;
& silent adhæc beatissimi cæli ciues, nec vi-
dere has glorias, aut auertere videntur, ne-
dum adeptis vel eorum agnatis gratulari: re-
stituitur homulus ex mendicabulis, aut putris
è cellis nouatia in Dei gratiam, & totum festâ
gratulatione impletur cælum: Mercatori opu-
lentissimo, & factioso redemptori exigua lucra
pro quisquiliis sunt, & ingentis boni ampli-
tudo minorum deprimit leuitatem. Quantum
est igitur gratiæ momentum ac pretium, quæ
supremas mentes infiniti boni beato specta-
culo

i.
17. in
Lucam
cap. 15.

178 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ;*
 culo & amore plenas aduertit nihilominus, &
 alienæ faulstatis incredibili gaudio perfun-
 dit? & hæc cum ita sint, vocarique in du-
 bium nequeant, quæ nostra fatuitas, in eius
 gratiæ conseruationem mæstos incumbere;
 eius prædonibus arridere; ereptam non sentire;
 sed hanc sempiterni iacturam thesauri, luto &
 paleis quasi æquâ sorte consolari? Ah! stolidi-
 tatem tantò magis deflendam, quantò vix vlla
 communior: Huius lætitiæ de trunco gratiæ
 surgentis probè gnarus propheta. *Gaudens*, in-
 quit, *gaudebo in Domino*, nullis siquidem aliis
 in hac vitâ rebus, gaudentes gaudemus, sed
 timentes, anxij, laborantes, multoque absyn-
 thio læta pocula diluentes; vnum ex gratiâ
 purum est, omnemque tristitiam ex bene cor-
 dato homine excludit gaudiû, & *exultabit ani-*
ma mea in Deo meo, quia induit me vestimentis
salutis, & indumento iustitiæ circumdedit me,
quasi sponsum decoratû coronâ, & quasi sponsam
ornatam monilibus suis, hoc est gratiâ, virtuti-
 bus, spiritu, quæ nunc temporis magna & syn-
 cera, olim maiora & æterna; cum heu! cætera
 quibus hic ludimus atque illudimur, breuia,
 sollicita, turpia, venenis fœta dolosis & dolci-
 bus, ac demum nulla sint; sed funestorum ma-
 lorum causa. Quin ne id quidem sat liquidò
 lætari conceditur quod subiiciantur nobis dæ-
 monia; vna est solida lætandi ratio, quod sint
 gratiæ iure nomina nostra in cælo conscripta.

2. Eius autem sanctæ voluptatis, quam ex re-
 stitutis in amicitiam Dei hominibus hauriunt
 Angeli;

Angeli, tres videntur causæ potissimum. Prima Deus; altera Angeli; tertia nos ipsi. Quàm enim iucundo & intimo sensu afficiatur Deus ex reconciliatâ secum errante animâ, patet in pastoris quem requirentis, tum impatientissimo labore, & alia omnia oblito; tum in vicinorum conuocatione ad mutui gaudij gratulationem; ex repertâ demum post euersam susdêque domum pretiosissimâ margaritâ; ex afflictissimâ & suauissimâ illâ voce, ignotum adhuc discipulis cibum, & baptismum anxie cupientis, perfectionemque humanæ salutis à Patre sibi concreditæ, & *quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* O iuste rerum amantissimèque æstimator; quanti gratiam & emis, & vendis? Quanti apud te est hæc gemma? Quanti nos viles & ingrati, etiam postquam marcuimus & computruimus? Gaudes bono nostro, plenus tui, & nullius egens; nos tuo & nostro vtriusque egentes, quod nisi assequimur, perimus, vix heu! tangimur, quandoque etiam fastidimus; has verò Angeli diuinæ bonitatis tam benignas in hominem gratiæ reditu in inclinationes cum videant, non possunt easdem quin toties lætitiis raptantur, audito præsertim illo excitantis gestientisque præconio, *Congratulamini mihi.* Deinde sedium suppleandarum cum ineffabili desiderio teneantur quas primi perduellis populata est atrox ruina, dici non potest quibus disfluunt gaudia, cum potiundarum illarum certissimo pignore cernunt hominem ditari; Quod profectò nos quoque vehementer vrget ac stimulat, in eiusdem

Z 2

tuendæ,

180 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 tuendæ, æstimandæ, amplificandæque gratiæ
 studium, cuius gratiæ constanti propugnatio-
 ne in Seraphinorum iura, sedesque, transferi-
 mur, amissione in dæmones vertimur. Tertiò
 quì possunt nascentibus regi suo hæredibus
 filiis, clientes Angeli non gaudere? & hos
 quidem in terris festos plausus regnorum, in-
 fantes nequeunt, cum primam lucem excipiunt,
 sentire aut intelligere: Nos hæc cælitum Auli-
 corum celebrari nobis natalitia cum sciamus,
 quoties in sacro Tribunali absoluihur, & sa-
 lutari sententiâ vicarij iudicis, vitâ donamur
 nouâ, vel augemur, mixtam futuri proposito,
 & transacti verecundiâ lætitiâ illorum læti-
 tiæ iungamus.

3. Exultare fecimus Angelos, inquit S. Bernar-
 dus, cum conuersi sumus ad pœnitentiâ, festi-
 nemus ergo illorum de nobis implere lætitiâ:
 Quid dico Angelorum? Totius imò cælestis
 Aulæ, sacratissimæque illius Reginæ, & ado-
 randæ Trinitatis, cuius etsi nihil quidquam
 interest, in suâ nos gratiâ habere, sed nostræ
 cupientissima salutis, eius reparatæ gratula-
 tiones ab cælo repetit vniuerso. Benè, ô Deus!
 faustè, ac beatè quod solus bonus es, solus mi-
 sericors, potens, immensus, ex nullo aptus, te-
 ipso contentus, at hisce tuis intentos, & im-
 perfos fruendis, laudandisquæ gloriis cælestes
 spiritus, ad hanc boni nostri celebrationem
 concurrere, quid tantoperè attinebat? O gra-
 tiæ bonum inæstimabile! ô planè primariâ Dei
 ac præuertentem cæteris omnibus Dei curam!
 ô lætitiâ beatorum cælique omnis gratula-
 tionem!

tionem! Hæccine verò nos tot summorum Regum Regisque ipsorum tam pura gaudia, modò nata, modò florentia, deformi relapsu corrumpere? hæc tam nobiles gratulationes ludibrio diffilare, recidiuâ perfidiâ violatas? hunc plausum in luctus commutare, quibus Angeli pacis in amaros fletus denuò soluantur, & Spiritus sanctus iterum contristetur? Auertant à nobis præfides Angeli tam fœdam barbariem, & confirmet diuina bonitas quod operata est in nobis, nosque immobiles columnas in templo gratiæ faciat.

C A P V T VII.

*Gaudere gratiam numeroſo Beatarum
mentium comitatu.*

Virago illa solem pro chlamyde induta, & animam referens Deo gratam, Michaëlem narratur, & propugnatorum Angelorum confertam militiam in excubiis habuisse. Iacobus in patriam rediens obuios sibi miratus Angelos, castra Dei esse agnouit: Vidit Elizæus eorundem auxiliares turmas pro se ac discipulo armatas: & Moſi Abbati molestissimis tentationibus vexato, monstrauit Abbas Isidorus ex edito loco digestos sanctorum spirituum ordines, & hos, inquit, omnes exercituum Dominus seruis suis suppetitias mittit, plurésque à nobis, vt vides, ſtant, quàm ex parte aduerſa-
rioram

Pfal. 33.
Hebr.
serm. 39
in Capt.

Theod.
ex Psell.
in cant.

Basil.
Chryf.

182 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
riorum; Quod expromisso admodum illustri
prouidentiae diuinæ fieri, Rex vates indicat,
dum ait. *Castrametabitur Angelus Domini in*
circuitu timentium eum; Et hos S. Bernardus
explicat castrorum choros in Sunamitide lau-
datos, & equitatum Dei Pharaonis curribus
obiectum. Hæc verò tam sedula, & concors,
tam beneuola & constans nostri custodia, san-
ctissimis Geniis non aliam ob causam tanto-
perè cordi est, nisi ad gratiæ conseruationem
in nobis à Deo repositæ; hanc seruant æmula
solicitudine; hanc argento distinctis muræ-
nulis aureis conantur excolere, hoc est, chari-
tatis executione assiduâ & prompta reliqua-
rum virtutum elegantis variatâ; huius nobis
tuentur possessionem firmam, supplendis ipso-
rum in cælo manipulis destinatam; omnes enim,
nec solum custodes, sed etiam supremi sunt
administratorij spiritus in ministerium missi pro-
pter eos, qui hereditarem capiunt salutis, seu per
se orando, siue inferioribus ad subsidium mo-
uendis mittendisque, seu piorum precantium
supplicationes, desideria, & labores in conspe-
ctu maiestatis absconditæ, acerris aureis ven-
tilando: tantus est splendor & lepos gratiæ
animam decorantis, vt beatarum vigilas men-
tium & curas, vt assertiones, & tutelas, vt
vota, studia & oculos iucundissimè pascit, &
teneat.

2.

Quæ post hæc nobis metuendi diffidendiue
materia? nisi tenebrarum potestates, timen-
das cælestibus fingamus; Qui nobis vsquam
de solitudine nostrâ mœror, tam amico deor-
sum

sum sanctorum militum globo cinctis, tam valido sursum favore atque præsidio? nisi nos vtrò in hostium fauces protrudamus, & inferamus in eorum catenas proditiōe seruii reas manus, à nobis profectò colaphis cæsi abscellerint, tantum abest, ut quicquam extorserint: Orando Moses, pugnando Iosue Dei hostes fregetunt, nos decertantibus nobiscum in terrâ præsidibus Angelis, Seraphinis in cælo precantibus, quis fore victores dubitet? duntaxat quod illi aliena in causa peragunt, ne ipsi in nostrâ negligamus, nec fastidiamus eorum comitatum; nostrâ lætum præsentiam, & prouectionibus fauentum. Cuius fortassis præstantiam si nondum capimus, illius mensuram ex comitantium dignitate, dæmonum rabie, & debilitate nostra designemus. Quid enim si errans ouicula fami centum lupoꝝ imminens, centum repentè pastoribus cingatur? Infirmus heu! per se homuncio, peccati tabe infirmior, peccandi assuetudine vix consistens, multò minus ad sæuas in lapsum impulsiones gradum valens suum retinere, multoque ægrius supra naturam aliquid eniti vitreus, aëreus, luteus, quilibet aurâ versatilis, atque diffilabilis, leonum rugitu famelico circum terretur, poscitur, affligitur, iam iamque diuellitur: Væ misero! nisi opem quis ferat actum est, mortis præda fit, & dæmonum esca, rogi que pabulum inextinguibilis; sed felicem, quem indagat pastor, cui adsunt vindices, quem seruant, & asserunt, fidòque satellitio ambiunt, tutores, lupis, & leonibus formidandi. Quid hac securius

184 *De inæstimab. pretio Divinae gratiæ;*
 curius Angelorum custodiâ, quid maius honorificentius, admirabilius? Risit antiquitas stultitiam principis, qui ex itinere cum sub platanum diuertisset, eandem discedens pretiosis donavit torquibus, topiariis munivit, assernaturis, culturisque præcipuâ operâ, & odorato liquore rigaturis; Quid si ouiculæ vnius scabiolæ non dissimilem curam primariis regni principibus mandasset, velletque ingenti numero illi deducendæ, observandæ, tuendæ; eiûsque censendis ac referendis ad se passibus, nutribusque serio vacare? ô amatorium gratiæ, Dei etiâ viuenti potens; ô Dei amorem in animam gratiâ fulgentem hominum more sapere nescium! *Angelis etiam suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis, minimis, maximis, suspiriis, gaudiis, votis, timoribus, denique omnibus; portentque propriis manibus, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum, quin & eorum auxilio tutus basiliscos, & aspides pede intacto, ac domino elidas, & draconum, ac leonum colla vestigio obteras. Ah quis? quibus? de quo? & quænam mandavit; hæreret animus ad singula extra se positus, nisi gratiæ apud Deum inæstimabile pretium statim recurreret.*

3. Nam quid fingi tandem in ouiculâ potest; ministerio prosequendum tam sublimi, ac plusquam regio; etsi ambarum sudet, ac pro villis gemmas, adamantes, & pyropos mittat; nisi portentosa transformatione; regis in filium, aut sponsam transeat? quod prodigium, naturæ ignotum penitus, gratia repræsentat, subleuatque

quæ hominem belluino ex ortu, & conditione; ac turpitudine in societatem mentium æternarum, Deique ipsius delicias, amorem, & adoptionem. At enim quid adeò mirum, præsto esse semper Dei famulis Beatos Angelos, cum ipsemet Deus in iis tanquam sacrariis habiteret & quiescat? hunc suis ponderibus honorem, nisi sumus plumâ leuiore, debemus pendere, venerarique tam nobiles excubias securitati nostræ peruiigiles, sanctorum operum socias atque hortatrices, gratiæque in nobis diuinæ tutelares: Sit eiusmodi nobis vita quam possint suo dignari fauore, ac Dei oculis exhibere; sint mores qui non dedeant excellentiam tanti comitatus, sit mens earum custodiæ, consiliisque tractabilis; sit cogitatio ab terrenis purgata cæloque affixa; præ omnibus verò sit robustum pectus, & tenacior gratiæ quàm vitæ mentis excelsitas, alioqui expulsâ gratiâ, necesse est totam hanc eius aulam frequentissimam & felicissimam pariter disici horrentem animæ veluti cadaver suâ orbatum luce, vita & gloriâ, suâque iam graucolentiâ non ferendum; huic verò confusas succedere cacodæmonum furentium cateruas deserti ab gratia hominis crudeles, & indiuiduas comites imò & dominas, ipso vix custodæ Angelo liberos ad illum aditus, certè difficiles, ac, si fas dicere, molestissimos retinente. Vidē Magdalenam has expertam vices, & dæmonum vniuersitati absente gratia mancipatam, præsentē, stipatam ministeriis Angelorum longè fidissimis, & sua-

186 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*
uissimis. Vide, inquam, & opta tam dissimili
ex forte, utram putaris expetendam.

C A P V T VIII.

*De incredibili pretio quod facit bonis ope-
ribus gratia ad promerendam
aeternam gloriam.*

I. **M**Agnum ingredimur diuinæ gratiæ the-
saurum, opumque illius vastissimum pe-
lagus, eo est enim apud Deum loco & Dei
oculis tantum placet, ut qui sunt illius compo-
tes tum Deo mirificè placeant, tum nihil boni
agant, quod non sit illi pariter acceptum, &
accessionem gratiæ mereatur, ipsamque glo-
riæ immortalitatem; hoc certa religionis veræ
fides Tridentinis decretis consignata, hoc au-
ctoritas Patrum, hoc Sacræ paginæ, in qui-
bus sapiens, *fructus*, inquit, *iusti lignum vi-
tæ*, quæ nempe iusti operibus debetur; hoc
ipsa ratio pertuadet; filiis nimirum insisten-
tibus patris imperio, negari patrimonium
non posse. Interest enim mirum quantum,
inter opus quantumuis eximium aut exile,
profectum ab homine gratia priuato, & gra-
tiâ prædito, cum is nullum sperare in cælo
præmium valeat, hic beatitatem certò norit
sibi esse illic repositam, haud quidem solius
operis titulo; quod plerumque fuerit tenue, ac
nullius in speciem momenti, sed filij iure; seu
personæ

Scff. 6.
c. 10.

personæ, quam cum gratia induit, singulari, & inæstimabili dignitate; sic sublatis tantum in cælum oculis potuit Christus summo iure satisfacere offenso Patri, mundosque centum redimere, infinita filij naturalis, omniumque domini bonorum dignitate, pretium infinitum leui per se operi tribuente. Quod ex agentis merito, ac statu pondus si ponamus ab opere abesse, quantumvis egregio, ipsaque aded Christi morte, ne vni quidem redimendo homini sit satis, tantum abest, ut orbi vniuerso. Iam quis vim gratiæ non miretur, quis pulchritudinis illius tam potens imperium, ut quicquid ab ea proficiscitur operæ, tametsi obuiæ, & exilis, minore non possit quam Dei totius stipendio exolui, tantum in eo, Deus gratiarum videt, quodcumque à gratia profluit: Vnde non solam sponsæ, illam possidentis formam perfectissimam celebrat, sed vnum scorsim oculum, capillam vnum, vocem, labia, gressus, ascensionem, vestis fragrantiam, ut intelligamus ipsas quoque cogitationes illius leuissimas, motusque animi etiam tenues ab gratia ortos acceptissimos Deo esse, ac orbe toto pretiosiores, quod ipsa sit Deo mirifice grata. Hinc verò vtinam id saltem maneat persuasum, quàm sit gratiæ ingens, & inconsolabili fletu lugenda iactura, cum præter opes hætenus recensitas cunctorum spes & fructus operum perdamus, quibus singulis æterna felicitas parabatur. Nam etsi quis omnia in se vnam afflictationum genera colligat, quæcunque olim obstupuit Thebais, & quæuis vbique ri-

188 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 gidorum cauernæ ascetarum ; plura effundat in
 egenos quàm mille Crassi habuerint , si caret
 gratia nihil egit, quod quidem ad gloriam va-
 leat ; reddatur gratia misero , & adorandum
 IESU nomen vel semel efferat , cæli regnum
 hac modo voculâ, sed de fonte gratiæ sonante,
 sui iuris facit , & quoties idem aut simile præ-
 stabit , eandem gratiam tanti parentem boni,
 & eiusdem regni sibi iam debitam exaggerabit
 portionem : magnum planè, prorsusque inau-
 ditum, veteranum , decrepitum , cicatricoso,
 perfosso & lacero corpore, quin & semianimi,
 nec toto, nummum capere solum & silentio
 præterire, bene habitum Tyronem, quod con-
 stituerit stipendia facere, mox regno præfici, &
 quot inde passus promouerit , prouincias toti-
 dem regnâque obtinere. Quem hæc prodigia
 non sibi eripiant, ac stupore defigant : atqui
 sunt miracula gratiæ maiora, cum ea defectus
 de stipendio æterno, ne possit quidem obolum
 sperare, etsi centum ætates militarit.

2. Quæso per illum , obsecro IESUM CHRI-
 STUM , cuius nos meritis gratia donamur, hæc
 suis momentis attentè libremus. Quali præmio
 tandem , qualia nobis opera reponantur, dun-
 taxat gratia comite peracta : præit Apostolus
 2. Cor. 4. dum ait , *momentaneum ac leue tribulationis*
nostra æternum gloria pondus operatur in nobis.
 Verum quid huic tantæ leuitati tantum potest
 adicere ponderis ? Quid lancem in qua sit ta-
 lentum alterâ lance attollere , cui festucam mo-
 dò inieceris , nisi addas festuæ par talento
 pondus ? palea est quicquid valeamus , & agi-
 mus

mus ad immensitatem gloriæ, quam Christiana prensat ambitio; nec sunt ad illam huiusce temporis condignæ passionēs; immane sit pretium oportet, quod tenuitatem earum fulciat, cuiusque gloriæ non æquet modo pondus, sed eleuet: hæc vero gratiæ virtus est, hæc auctoritas, & maiestas, huic imposita festucarum nostratum momenta æternæ gloriæ infinitati præponderant, hoc est summo bono, summæque perfectio, felicitati summæ, ultimæ, sempiternæ. *O inaudita pietas, exclamat S. Petrus Chrysologus! ô ineffabilis affectio in societatem census pastor oves assumit, atque ad consortium dominationis seruos Dominus adsciscit.* Quæ comparatio regni æterni beati cum potu frigidæ; cogitationis piæ cum possessio Deo, præcatiunculæ cum cælo? Felix, ter, quater & millies, quem facit verus admissorum dolor confitentem reum, & in amissam cum Deo gratiam reducit, horum pignus & causam admirabilium; totus cor fiat ad amandum, ad laudandum lingua, manus ad agendum, fructusque operum melle copiosissima legendos.

Quis cupiditate sanctâ non ardeat cumularum opum tam pronis conditionibus, tam facilibus lucris præstantium, & Deo præsertim tantopere acceptis & optatis, animam vocanti, excitanti, vrgenti, sponsæ, amicæ, columbæ, formosæ nominibus ut ad paratas coronas properet, progressuque vitæ sanctioris, ad se festinet & aduolet. Nam etsi lethalis noxæ reo haudquaquam liceat supersedere piis operibus,

190 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 ne simul diuinæ misericordiæ ad se aditum
 præcludat, quæ solet iis mota reum ad repe-
 tendam gratiam mouere, simul aduersis re-
 rum, aut corporis casibus aperiat; verum diui-
 næ possessor gratiæ, culpâ sanè haud paulo gra-
 uiori cessaturus sit, vel punctum temporis ab
 eâ sanctis operibus occupandâ, augendâque
 vt Deo in horas gratior, meritis ditior euadat.
 Subduntur ad hoc nobis aculei frequentes cum
 iubemur sanctificari etiamnum & iustificari,
 iusti licet & sancti; in charitate crescere; bea-
 tum putare, qui ascensiones in corde suo di-
 sposuit, & sexcentis locis, modisque admo-
 nemur ne pretiosæ nundinationis vacuas fina-
 mus elabi nobis opportunitates. Accedit quod
 pigro negotiatori magnum instat iacturæ di-
 scrimen. Violentum est enim totum hoc no-
 strum commercium; & qui nolit damnosis
 euentibus inuolui necesse est semper in lucra
 incumbere, vt aduerso, torrenteque alueo na-
 uiganti, subsistendi facultas nulla est, sed abri-
 pitur necessario impetu profluentis, nisi ve-
 hementer in oppositum contendat.

Apocal.
 vlt. Eph.
 4. ps. 83.

Postremò an decet regis Dei amicum, & fi-
 lium præferre vrbani ac regiis moribus rusti-
 canos? paternis, mancipiorum iudicia? cœle-
 sti consuetudini terrenam? negare Deo, ne
 ipsum quidem se neganti quod tantopere ab
 eo exigit? parcos ei aut nullos, expectanti
 fructus lætissimæ vineæ, nimirum gratiæ, red-
 dere; cum, si manus colentis non desit, vber-
 rimos ferat, atque perpetuos? gaudere sapius
 aliis, quàm sponso ac parente Deo, cuius sit
 semper

semper intentus in animam gratia ornatam,
velut in peculiare delicias oculus ? sus, deque
habere, ut illi utilior, hoc est, gravior euadat,
à quo in hunc finem tot praesidiis est munitus,
& qui nostris utilitatibus, & oblectamento
in omni facturâ sua consuluit ? ô nostram !
quo nomine appellem ? ne satanae quidem nô-
stri quot horis centies homicidæ has vices
rependimus.

C A P V T . IX.

*Quàm sollicitè seruanda sit gratia ob
emolumentum gloriae operibus de-
bitum ex gratia profectis.*

DVra nobis è proximo capite, sed salutaris
spina configitur, metulque gratiæ amit-
tendæ, retinendæ artifex tutus & sedulus. Est
enim luctuosissimum peccantem audire, cum
supinè impudens & confidens, mox ait, quod
tantisper pecco, confessione sacra expiabo.
At unde fatue & vœcors ? unde id habes te fa-
cturum ? cogitas misericordem Deum, &
obliuisceris vindicem ? speras clementiorem,
quia prolecius læditur ? putas præ innumeris
quas hæc destabilis fiducia inferis addixit, rem
tibi commodè cessuram ? & cedat, ut cupis,
tūque post quartum aut octauum diem furere
desinas ; iacturam interea immensam feceris,
nec

192 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ;*
nec vllō sat fletu sarcinendam: mitto infamiam
peccantis, ac turpitudinem Deo & superis in-
uisam; inimicitias cum Deo, cum morte pā-
ctum, fœdus cum dæmone, hac lege, vt dex-
tro multatus oculo seruitutem illi deformem
seruias; mitto & alia, quæ breuissimum licet
ab gratia Dei exilium, possunt homini sano
efficere, omni tormentorum diuturnitate acer-
bius; at dispendium meritorum irreparabile,
quibus velut totidem regnis amplificaturus
fueras beatitatis tuæ in cœlo portionem, quo
pacto solabere? nam statu gratiæ exturbatus
nullo tuo labore, nullisque iudoribus prome-
reri vales, vt tibi particula cœlestis præmij
vlla debeat, non ieiuniis, precibus, mise-
ricordia, tolerantia, quæ interim obire partim
quidem conducit, partim necesse est, nunquam
tamen recuperanda præcipui meriti iacturâ,
quod his alioqui virtutum studiis in promptu
fuisset. Iam si argentarius opulentus, immen-
sam auri vim mille sibi quotidie nummos pa-
rientem vltro in mare proiciat sperans fore,
vt inde post mensem, aut citius extrahatur,
Quis non illum dicat non modo pecude minus
de homine habere, sed planè stipitem præser-
tim nihilo alacrius agentem quam si nullo
suo dispendio id egisset. Atqui confitebor pec-
catum, inquires. Quid tantum refert, ne paucis
diebus illo fruam? Os impurissimum, ac scele-
rissimum, quid referat quaris, ne abs te di-
uina, & summa bonitas prodatur? ne in ali-
quot dies eius hosti nefando dæmoni sacra-
mentum dicas probrosissimæ seruitutis? ne
certo

certò plus perdas , quàm quanti sint quotquot condi possunt à Deo mundi ? parum tibi videtur referre , si vel in horam id barathrum subeas , in quo non possis tui sempiternam vitare horrendamque iacturam , nisi inde miraculo omnium maximo, ab offenso Deo perduellis eius ac proditor eruaris ?

Ac licet nulla re offenderetur Deus , excusandis erroribus , precando rariùs , laxiusculè viuendo ; quanta tamen in diès , in menses , in annos quàm pretiosa damna computabis si attendas occasiones meritorum multas quot horis non deesse , augendæ in præsens gratiæ , charitatis ; comitumque virtutum , gloriæ autem in futurum. Ter Dei quotidie amorem si actu aliquo profiteris , centum ferè quot mensibus gratiæ tibi gradus paras ; si continuantur mensibus menses , & annis anni quamuis ultra decennium vitam non proferas , quam diues cælum mille auctus gradibus meritorum intrabis , æquali gloria pensandis ? Hos verò tres charitatis in Deum affectus cum omittis , qui potes tibi de iacturæ huius leuitate deliria fingere ? Quid autem illi , qui cum Apostolo mortificantur tota die , quorum semper in ore Dei laus , in mente amor , in manibus causa , quorum vita omnis meritum est ; quantà demum , quàm mirabili pompa in paterni regni possessionem inducuntur ? Quæ cum ita sint , quis vna vel triplici , afflictatione , ieiunio , precationis hora per hebdomadam sit contentus si possit eius numerum dierum , imò & horarum atque minutorum , numero san-

194 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
ctorum operum implere : Verùm libera sine
corporis afflictationes , certè prauorum mo-
tuum , citra culpam nequit omitti repressio ; in
quo est duplicis lucri necessitas , tùm ne offen-
datur , saltem aliquo modo diuina bonitas ,
tùm ne pereat debita gratiæ portio seipsum vi-
riliter domanti : At si lethalis immineat noxa,
hoc est si totum tibi agatur cum Deo cœlum,
omnèsque gratiæ thesauri ; cuius tantus sit in
Deum furor , rabies in seipsum , vt malit pec-
cando omnia perdere , quam repugnando lo-
cupletari immenso quæstu , & breuissimâ luctâ
incorruptam coronam promereri ?

3. Adjungi his debet , ex duobus profectum,
dispari gratia præditis , par opus , & pari vtri-
que studio patratum , longè dissimili præmio
donari , cùm præter fontem merendi gratiam,
addat maior personæ dignitas operi quod obit,
præmij titulum ampliorem ; gradum itaque
adeptus gratiæ diuinæ centesimum , sacram
mensam dum adit , si totidem gradibus auge-
tur , qui mille iam gradus possidebat ad eam-
dem accedens altero tanto , id est decuplo
quam ille alius dicitur necesse est , etsi neque
maiore animi comparatione , nec ardore ad
eam accesserit , ob dignitatem videlicet , quam
illi amplior gratia inter amicos Dei & filios
parauit maiorem. Cùm ergo in titulos causâs-
que meriti tam vbertim redundet gratia , patet
dum cessatur à sancto opere non eius solum
mercedem operis amitti , sed incrementum
præterea meritorum , quod consecutura omnia
manebat opera , si autorem haberent gratiosio-
rem.

rem. I nunc infelicissime , ac ingratiſſime, quæ
cœpiſti , & ſcelus capeſſe conſeſſione ſperatâ
eluendum : Quæ tibi deteſtabilis fiducia , ſi
fortè ex voto proceſſerit , iacturas interea gra-
tiæ meritorum ; & gloriæ ingentes , æternas,
innumerabiles , quo pacto , aut pretio redi-
mes ? redibunt , ais , cum reditu gratiæ , quæ
cum ipſa perierunt bona ; itane ? Sed quæ in-
terea , dum in peccato hæres , magnis acceſ-
ſionibus quæſiſſes , vnde reſarciſ ? ſed digni-
tatis imminutionem ex qua illa creuiſſent ſed,
ô ſaltem pauendam, ſi minus indubitatam ſen-
tentiam! Sed per omnem vitam hauſtos à Sacra-
mentis fructus gratiæ , meritorum & gloriæ
(quos volunt grauiffimi Doctores mortiferâ
culpâ in perpetuum perimi, & perire) quibus
ſupputabis numeris , quibus viribus reuoca-
bis ?

Vaſq. 12.
diſp. 221.
V Mai-
ratium
de pœ-
nit. diſp.
16.

C A P V T X.

*Ingens grãtia bonum , quod operibus cum
eâ factis debita peccatis ſuppli-
tia condonentur.*

PRæter glorioſæ immortalitatis pretioſiſſi-
ma merita , pendet ex influxu diuinæ gra-
tiæ vis quoque pœnas eluendi peccatis debi-
tas , quam habere opera non poſſunt quæ ex-
tra gratiam obeuntur : nam vt reſtitutis in ami-
citiã priſtinã duobus , manet is tamen de-

serm. de
obitu
Hüberti.

In epist.
1. ad Cor-
inth. c.
3. hom.
8.

196 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*
trimento luendo qui dedit obnoxius, sic cui
admissam culpam clementissimus remisit Deus,
exsoluenda restat; vel hic dum vixerit, agen-
do, ferendoque, vel piacularibus in flammis,
non deinceps agendo, sed ferendo, poena; quæ
cum sit illic quam apud nos centuplo grauior,
ut S. Bernardus significat, præuertenda est à
nobis assiduitate sanctorum operum & labo-
rum, quibus aut penitus, aut magna ex parte
absoluatur: At si cum S. Gregorio poenas illas
atrociores cogitemus tormentis Martyrum ex-
quisitissimis; cum S. Thoma etiam Christi sup-
pliciis; cum S. Anselmo, iis quæ possunt cum-
que in hac vita infligi; cum S. Cæsario ipsa
mente fingi; si cum Theologis illarum ignes
ab inferorum ignibus non differre; inuri ad
parandum cælo, expurgandum peccato, quod
vtrūque immensum est, animum; ad com-
pensandos temporariis æternos cruciatus, ne-
que adhuc tormentum quod damni vocatur,
multò iam dictis acerbius in hanc rationem
venire, demum quam multis & horrendis vi-
sis, quam certo nobis probata sint; hæc in-
quam omnia sigillatim si altè in animum de-
mittamus, longè aliud feramus de poenarum
illarum expunctione præuertendâ, vrgendâque
iudiciū.

Tibi verò, qui abs te gratiam fugasti, quid
tandem superest quò possis illas expungere:
num morbi, fames, inopia? num contume-
liæ, direptiones, dedecora; corporis & animi
dolores, & quicquid miseris in hac vita tole-
randum occurrit, vel spontè à bonis suscipi-
tur?

tur? Licet hæc in vnum congesta perpetiare, ad supremum diem, ne lapsui quidem leuissimo positam pœnam deleueris, cum suo ab hoste, dum esse hostis pergit, satisfactionem accipere diuina æquitas nullam possit. Quod vsque aded verum est, vt cogatur fontes, quos magna scelera perpetuis damnarunt incendiis obtenuia quóque & minima nullo sine torquendos tradere, quodd prodire ab ipsis legitima satisfactio non valeat pertinaci odio in Deum optimum obfirmatis; siue ergo cum iis damnandus, siue piaculo purgantium ignium committendus, vides quanti tua intersit gratiam retinere, velut abacum inexhaustum, inextricabilium nominum, & incomprehensarum rationum.

Potentem omnino gratiæ opulentamque gazam! thesauros & benignissimos & immensos! Quid enim si Rex ingentis Imperij priuatâ lege cuiuspiam statuatur, eius vt oboli pro mille nummis singuli valeant, quàm repentè hic nomina explicet, totóque exeat ære alieno? Quàm multis præterea gratificetur eandem libertatem, ac rei accisæ leuamen? Quot reponat posteris acervos? Sic prorsus pio, sed tenui, ac breui labore ex sinu gratiæ deprompto obliterantur pœnæ centuplo sæuiiores, ac diuturniores, & quod alioqui futurum erat penè inutile pro immenso nobis pretio imputatur. Quo sensu quidam promissum à Christo hinc centuplum, illic æternam vitam præclare accipiunt de centupla satisfactione, quæ sanctis operibus adscribitur in hac vita, & æterna

198 *De inestimab. pratio Divinae gratiae,*
 mercede in altera ; quæ proborum opes ad ex-
 soluendas admissorum multas tantopere af-
 fluat , vt communicari possint cum aliis , seu
 fato iam functis , seu viventibus : Quod si fo-
 ret eius quem antè fingebamur singularis mu-
 nificentia principis , qui peculiaris amici obo-
 lis nummorum mille valorem faceret ; quàm
 sumus nos quoque si volumus erga amicos mu-
 nifici , cum diei vnius labore egregio , mille
 demimus dies de prolixissimo cruciatu , quem
 erant post relaxata sibi crimina passuri. Sed
 hæc est gratiæ munificentia potius quàm no-
 stra , ex cuius ærario locupletissimo tot nobis,
 tot aliis in præsens atque in futurum tam faci-
 les diuitias plenis manibus haurimus.

C A P V T XI.

*De communione omnium bonorum , quam
 gratiâ præditi cum sanctis exi-
 miam obtinent.*

1. **A** Bundant Sancti gestorū præstantium
 tam dulci & optatâ messe, vt eius in par-
 tem se venisse Rex vates gestiens lætus canat.
Particeps ego sum omnium timentium te , &
custodientium mandata tua : Contra reus mor-
 tiferi criminis , & vita gratiæ , & vitæ sancto
 Spiritu caret. Deinde pœnarum leuamen ex
 piis sanctorum laboribus nullum potest spera-
 re , cum infensissimo Dei hosti remitti pœna
 nisi

nisi post expiatam culpam non valeat; multò minus valet in aliorum causa satisfactio ab eo exhibita; Adhæc, pateat licet Ecclesiæ fiscus, & Christi Domini Sanctorumque opes in solatia piorum, Pontificis indulgentiâ effundantur, nihil earum prorsus ad illum pertinet; extorris item est ab quinque Sacramentis, quæ nefas est illum attingere; extorris ab illo sacrificij fructu, quo scelerum venia continetur; extorris denique ab iis animæ præsidis, quæ vbi defuerint, adesse illic magnas misérias, oportet; quibus (quod nunc est) prætermisissis, id modò attendamus, quæ futura sit eius calamitas, quem, cum sit duris creditoribus obærat, iuuare nemini per leges liceat, nec pressum immani infinitorum nominum pondere, vel teruncio leuare; pluat aureus in ceteros omnes de cœlo imber; cruciatuum suorum opibus Martyres; misericordiis Patriarchæ; Prophetæ Sancti desideriorum anxia expectatione; sudoribus suis Apostoli; asperitate vitæ beati Confessores, ipsa Virginum Virgo, & Sanctorum Regina: Imò ipse met Christus, toto quantus est, & quam infinitus meritorum thesauro, alios impleant, alios liberent, alios beent; ne talithrum quidem de illius pœnis exemerint, qui diuinâ gratiâ sit orbatus. Quid hoc infelicitatis est, ebriis reliquis cœlesti ambrosia, & Ecclesiâ natante diuinarum fluuiò indulgentiarum, te siti, ac fame interire crudeli, iusto supplicio vetitum has mensas attingere; quin etiam apertum aliorum votis & manibus Sacramentorum ærariū

200 *De inestimab. pretio Divinæ gratiæ;*
 ærarium tibi esse præclusum; aut si accedere
 sacrilegus audeas, præter necatura venena,
 & cruciaturos æternum carbones, nihil inde
 efferre, dum alij diuitias referunt immortales?
 nec verè opus est (inquit autor doctus, & re-
 ligiosus) ad hancce censurâ Pontificio fulmine;
 tua te conscientia, coram Deo & superis facit
 communionis huius exsortem; vt cum inte-
 riora febris depascitur, ægrotas, etiam medico
 silente. At si est adeo formidandum telum exe-
 crationis Ecclesiasticæ, vt à perditis quoque
 horreatur, putentque intolerandum probam
 ab sacris, iudiciis, testimoniis & precibus ar-
 ceri; quanto formidabilius peccatum, quod
 verè peccanti communionem sanctorum interdi-
 cit, deletumque de albo filiorum Dei, manci-
 piis satanæ adscribit!

2. Heu temeritatem nostram his se vtrò mer-
 gentem, & inuoluentem malis! Quid agimus
 obsecro, dum peccamus, nisi abnegato patris
 Dei, & Spiritus sancti consortio, & patrimo-
 nio, cognitionis Angelorum, communitati
 cœlitum, omniumque proborum & Christi
 sanguini, meritis, ac promissis, Luciferi sor-
 tem, imperium, obsequia, communionem
 præponimus? miseros nos, seu hæc non vide-
 mus & capimus. quæ ignorat nemo; nisi so-
 cors, & volens, & semi-Christianus; siue ca-
 pimus, & intelligimus, nec cohorrescimus ad
 indignitatem furiosæ amentię, anteponentis
 communionem satanæ crudelem, quadrupe-
 dum voluptariam, & infamem, communioni
 purissimæ sanctarum mentium, atque beata-
 rum;

rum. Fidi verò gratiæ custodes, cum sub capite vno, eodem viuant, aganturque spiritu quo & Seraphim animantur, omnesque triumphantis, & pugnantis Ecclesiæ sancti ciues, omnium singuli gaudent virtutibus, ac gestis, totoque tum Ecclesiæ fisco, tum sacratioribus thesauris mysteriorum venerabilium, nec minus verè quam iucundè dicunt, mea sunt etiam, piorum, mea Beatorum, mea Virginis Matris, & Christi bona; quod emolumentum, si tantummodo haberet gratia, quibus non artibus & periculis; quàm non sudoris, & sanguinis, & cruciatuum prodigà impensâ, commeatuque captanda, tuenda, retinendâque esset?

Nam ad eius cultores est illa Dei vox; *Benedicam, benedicentibus tibi, & maledicentibus tibi maledicam*; Ad eius contemptores alia illa terribilis; *Quò mihi multitudinem victimarum uestrarum? plenus sum; holocausta arietum, & adipem pinguium & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum. nolui, cum veniretis ante conspectum meum: Quis quasiuit hæc de manibus vestris, cum ambularetis in atris meis? ne offeratis ultra sacrificium frustra; incensum abominatio est mihi; Neomeniam & sabbatum, & festiuitates alias non feram; iniqui sunt cætus vestri, Kalendas vestras & solemnitates vestras odiuit anima mea, facta sunt mihi molesta; laboraui sustinens, & cum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos à vobis. Quàm illorum quoque detestatione, quæ laudabilia in peccatoribus videri poterant,*

Cc

ostendit

202 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
ostendit ipsam gratiæ absentiam, quibus odiis
infectetur? vt etiam sæpe execrabilis fiat eo-
rum oratio, iisque in peccatum vertatur; &
quod est terroris maximi argumentum, pro-
hibeantur sancti à pœnis deprecandis, quas
illis irata Dei patientia intentat.

C A P V T XII.

*Pluris esse gratiam, quæ hominibus
datur; quàm quæ olim
Angelis.*

Q Vanquam non est inter se diuersa, qua
vigent vtrique ac florent, gratia; sed mit-
tit peculiare in hominibus radios, quos in
Angelis non habet; Primùm enim qua nobi-
litamur gratiæ Margarita, Christi laboribus
diuturnis, atrocissimis cruciatibus, sangui-
ne, ac mortē empta est; Quā verò ornati sunt
Angeli, nullo pretio stetit; Cùmque rebus
per sæpe æstimationem, non tam earum præ-
stantia faciat, quàm magnitudo pretij, quo
emuntur; hinc Deo acceptior, & nobis ca-
rior videri debere gratia videtur, quæ tanti
fuit & pretio nobis à Christo parta est infini-
to, præ illâ quam vna in Angelos Dei vo-
luntas prona, & liberalitas nullo sumptu effu-
dit; ex quo id sequitur, vt plura tibi, ô ni-
mium bone, ac nimium prodige Saluator! ob
minimum

minimum apicem tuæ gratiæ debemus, quam Deo Angeli, ob ingentem quem ab eo cumulum acceperunt: illum profectò apicem Deus pluris facit, vt mater filium curis maioribus & periculis educatum; vt Iacob Beniaminum dilectæ Racheli doloris filium; vt Sionem David patriâ plus amauit, nempe cruento bello & magnis molestiis expugnatam. Iam si Angeli casum ab nuda & facili gratia prolapsi tanta excepit cæli totius confusio, vt sit in dæmonem illico transformatus. Quibus suum casum lacrymis prosequetur, qui gratiam perdens tam carè emptam, conditoris a quo vitam acceperat, non modò fit proditor, verùm etiam Seruatoris, cuius voluntaria morte illam receperat: huius sacratissimo sanguini, huius perpeffionibus adorandis, huius vitæ, ac mortis, quod nemo fecit peccantium Angelorum, illudit, habetque lugendi tristiore materiam, quàm cælo extrusi spiritus suo illo ex casu habuerint. Vah mihi obstupescenti nihilominus, & indormienti malis tam grauib, ac sine sensu illa cogitanti.

2.
Addendum quod pastor ex receptâ oue; ex prodigo pater; ex drachmâ mulier, quàm ex nunquam amissis plus gaudent, pretiùmque inuentis ex præcedenti iacturâ non parum accedit: Sic planè gratiæ, restitutæ nobis potius quam datæ maior est æstimatio, vberiorque lætitia; maius denique *in cælo gaudium super vno peccatore pœnitentiam agente*, quam super Angelis omnibus in suscepta gratia immotis: Atque hinc nobis alia tñendi, & lamentan-

204 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae*,
 di causa maior, si nobis denuò pereat, quæ
 maiore digna gratulatione cælitibus ac Deo
 visa est, reparata quàm data; saltem vt curio-
 sius seruamus recepta, quam nunquam perdi-
 ta; nobis hinc, redditam gratiam tuendi, va-
 lidior existit ratio, quàm esset supremis men-
 tibus quæ nunquam illà exciderant, præsertim
 cum doctor eximie pius imperium gratiæ
 Christi morte amplificatum dicat, iamque ad
 illud præter Christi exempla, dictaque omnia,
 & legis nouæ mysteria, etiam inferis damna-
 tos, eorúmque flagitia spectare, & proborum
 ex iis prouidum timorem, cautionemque sol-
 licitam, coronas, & gaudia magnum capere

V. Suarẽ incrementum. Inter hæc tamen ex Christi me-
 l. 7. de titis huiusce gratiæ princeps commendatio na-
 gratia c. scitur, ex quibus id obtinet vt tanquam mem-
 9. Trid. bra, nos Christo inferat; quod per se alias
 f. 6. c. 7. præstare non valeret; quo pacto palmes ad vi-
 tem haudquaquam pertinebit, nisi ab illa suc-
 cum, vitamque emulgeat, quæ nostra in Chri-
 stum insitio habet ex eo præcipuam dignita-
 tem; vt animæ Christi ineffabilis gratia ex
 ipsa eiusdem sanctitate prærogatiuam singula-
 rem nanciscitur, etsi ab concessio Angelis gra-
 tiæ munere, naturâ suâ non discrepet. Hinc
 etiam oritur, vt, quæquam gratia sit nobis,
 quoad nos, gratuita, at eadem sit Christo de-
 bita, eiusque sudoribus parta, in subiecta
 membra, scilicet nos ipsos, non gratis diuida-
 tur, efficiaturque meritorum fons tantò nobi-
 lior, quanto illa iam nobis summo iure ob
 Christum debentur. Quam suam sententiam
 autor

autor grauissimus Franciscus Suarez de precum
 strarum efficacitate pariter affirmat, Deum-
 que suis adesse vberius, & fauere in Christi
 filij sui familiam & corpus, Christi gratiâ in-
 fertis, quam si pari quidem gratia potirentur,
 sed nullis Christi meritis, quæsitâ. Quò vide-
 tur illi multitudo sanctorum referenda, nunc
 temporis maior, quam multis annorum milli-
 bus, in statu innocentia extitisset. Nostrium
 ergo cum Deo de hac augustissimâ gratiâ, no-
 straque dignitate iudicium iungamus, & quod
 est tanti apud illum, ne sit nobis quam dæ-
 moni vilius, hæreamus huic vitæ nostræ radi-
 ci bonorum omnium feraci, & tam cara foetæ
 irrigatione, fructusque illius auctori reddamus.
 Num ferant ciues ignarum aulicum, & in-
 gratum qui acceptam à rege prouinciam, sæuo
 emptam sudore, sumptu, & sanguine, velut
 syluam inutilem teneat? nec beneficium agno-
 scat nec vlla ex parte referat? Sed quantò nos
 indignantius cœlum patiat, redemptoris
 nostri beneficentiæ infinitæ, assidua inertis
 animi & ingrati obstinatione respondere?
 Licet autem iis qui Christi sæculum præ-
 cesserunt nisi Christi munere non data sit
 gratia; sed erat vineta quodammodo, neque
 explicare suas vires liberè poterat. Itaque ho-
 mines conditione seruili minimè absoluebat,
 nec dignos reddebat familiaritate illa mirabili,
 quam sic nobis confirmauit Christus. *Omnia*
quæcunque audiui à patre meo, nota feci vobis;
 deinde in possessionem patrimonij diuini filios
 paruulos non mittebat, vno illorum ad eam
 titulo

3. part.
 disp. 45.
 12. & l.
 7. de
 gratia c.
 5.

31

V. Mai-
ratium
de In-
carnat.
disp. 23.

206 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
titulo, ac iure contenta, cuius fructum in li-
bo opperiri diutius cogherentur. Tertio loco
haud paulò pluribus, ac fortioribus abunda-
mus, ad gratiam, virtutes, & præstantissima
gerenda præsidis, quàm maiores nostri ante
Christum; ac si æquè vera, vt pia est quorum-
dam scriptorum inuentio, & quicquid in nos
gratiæ spargitur, ex ipsamet quæ Christo inhæ-
ret gratia est decerptum, vtpote infinità, hoc
est, quanta vsquam esse potest; magnus, pro-
fectò est splendor gratiæ, qua ornatur ex
Christi plenitudine refusæ, præ illà quam ve-
teres etiam prophetæ, ac Patriarchæ habue-
runt, ex diuina persona minimè depromptam.
Postremò, quàm grande præ illis nostrum de-
cus, ipsisque Angelis honoratum, quod Dei
filium, nostrà causà homine indutum, pro no-
bis orantem, nobis viuentem, laborantem, ex-
pirantemque viderimus? Tibi, Optime, Ma-
xime, Saluator, & nostræ huius abiectissimæ
naturæ, honestandæ, attollendæque Auctor!
tibi, tuæque gratiæ acceptum ferimus, quod
ipsi Angeli nos obseruant; ah! ne simus in-
grati tuæ bonitati, ne honori tanto indecores,
ne inanes tam quæstuosæ summæ negotiatores,
ne tui amore frigidiores Beatis mentibus, qui
abs te, & de te plura & maiora melioraque
recepimus, cum expectare pœnas æternas de-
beremus. O funestissimam rabiem, si obstri-
ctiores Deo Beatissimis Angelis nihilo ipsum
proiectius, quàm inimicissimi dæmones offen-
damus.

DE INÆSTIMABILI
PRETIO
DIVINÆ GRATIÆ
LIBER QVARTVS.

CAPVT I.

Homines Dei auxiliis, & S. Spiritus afflatu dignos, beneficio gratiæ effici.

ENTVM est tandem ad excellentiam gratiæ singulari prouidentia contentam quâ nos diuina bonitas dignatur, in qua est maximè attendendum, quod illud à nobis opprobrium amputat gratia, quo nos & conditio naturæ, & peccati labes fœdissima inurit, dum indignos facit Dei auxilio ad piè viuendum, per necessario; est enim hoc nostræ imbecillitatis, vt rationis capax & liber animus notitiam boni nonnullam habeat, cuius ductu possit laudabile quidpiam agere, vt verò ipsâ re constanter id præstet, vel supra naturam possit euadere; diuina luce, ignéque opus est, sanctâ, nimirû cogitatione, ac impulsu ex merâ Dei

208 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 Dei misericordiā profectis, quæ si absint iacemus sine motu, ac sensu, quanquam arbitrij facultate & intelligentiā instructi. Iam si huic naturæ tam per se fragili, & depressæ accedat contracta ex Adamo labes, Deo vehemētissimè inutīa, non omni tantum cæli ope nuda, sed & prorsus indigna relinquitur, quin & fracta, & emortua, & ad quiduis agendum cogitandumve non minus inepta quàm stipes ad volandum; *non enim sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis tanquam ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est, nec potest quis dicere Dominus I E S U S nisi in Spiritu sancto*, hoc est præsentī eius auxilio, *nec est in potestate hominis via eius*, sed illius qui ait, *sine me nihil potestis facere*; Quam abiectionis nostræ infamiam, diuina gratia remouens, eius auxiliij capaces, imò creditores nos efficit, vt quibus id iure, capitis nostri Christi I E S U merita pepererunt. Hæc verò auxiliâ, quæ idcirco actualia vocantur, quod necessariis adsint; opportunisque rerum articulis neque perpetuò nobiscum hæreant, quàm esse nobis cara, sacrâque oporteat, docet ingens earum necessitas, docet pretium, quo comparata sunt, docet illorum seuerissima ratio ex nobis repetenda.

2. Ac necessitatis huius grauitatem, nisi cæci sumus & saxeī, ex dictis vidimus, ex nobis sentimus: Infirmi, enerues manibus ac pedibus trunci, vno mendacio, morte, ac miseriis diuites, & desperatissimæ salutis, cum vnâ quæ opirulari nobis valebat, Dei clementiam, facit

facit nostra malignitas à nobis alienam : his vulneribus nostris, periculis & cladibus, vnum restat ab Christi sanguine remedium ; inde nascatur necesse est si quid nobis probæ cogitationis , si quid pij motus inciderit. Nam quod Christianis potius ortus, educatusque parentibus, quam in mediâ Turcarum barbarie, quod iis ad Christum adminiculis es perductus, quæ vitâ vel morte alienâ , paupertate , vel commodis, volubilitate , aut firmitate nitebantur, quis tandem prouidit , dispensauit, peregit, præter diuinam milericordiam præuertentem aptis occasionibus , & extra prospectum , nedum extra tuam industriam positis vitæ tuæ aditus , ingressus , & deflexus ? ex te culpa defectus, perditio tua ; ex Deo tantummodo proba illa quæ te pupugit ratio, imago, recordatio & affectus, ex Deo tantummodo instinctus illius, docilis , morigeraque admissio , demùm ex Deo tantummodo salus tua. O nostrum, si hoc agnoscere volumus , tametsi trepidum sed utile nihilum ! Exitiosum , si nolumus , & arundineo baculo debilitatis nostræ fallacis, ac superbæ confidimus. Quam ob rem toties Dei lumen , Dei viam , Dei voluntatem , & sapientiam sancti petunt , quâ Duce, & comite laborarent, norintque quid acceptum sit coram eo omni tempore : ob hoc etiam iidem sacrarum aurâ inspirationum , dum fauet, vtuntur, gnari maxime famelicos , & egentes otiosam stipem in perâ non condere : ac medio in mari naufragum , vel strictum , si porrigitur, ensem, nudâ manu inuadere ; tu ad porrectam opem

D d diuinæ

210 *De inestimab. pretio Divinæ gratiæ,*
 diuinæ inspirationis , qua mortis nunquam
 defituræ discrimen exeat , & vita fruaris im-
 mortali , cunctaris , langues , & procrastina-
 ris ? in hac tamen rei tuæ summa salusque ver-
 titur ; hanc auide occupa , huic obsequere , hanc
 vel tuo sanguine asserere , cum suomet Christus
 emi eam cardò non putarit.

Estque hic alter eius æstimandæ titulus , ne-
 cessitate iam dicta grauior ; nam illæ quas ne-
 gligis absentes , immixtas oscitanter audis , dis-
 simulas vrgentes , & excutis , sanctas animi
 cogitationes & impulsus , constare minori pre-
 tio quam Christi vita & morte nequiverunt ,
 & quicquid est hominum atque Angelorum
 eiulmodi minimum sancti Spiritus influxum
 promereri nobis non potuit , licet mille cru-
 ces , milleque inferos paterentur. Quare exilis
 hæc salutaris susurri vena , hoc quod tibi sug-
 geri vix aduertis , aut vitæ monitum corrigendæ ,
 aut perficiendæ consilium , sanguinis
 Christi præmium est ac merces , quam absque
 tanti neglectu sanguinis non potes negligere.
 Adde tertio loco Dei acerbissimam offensio-
 nem , quæ hunc ipsius bonitatis contemptum
 consequitur : huius vestigia sunt probroscilla illæ ,
 quibus sapientes veteres permisit pœnæ quodd
 vti oblata Dei notitiâ non essent ; quibus iners
 talenti defossor affectus est ; quibus Virgines
 stultæ , quæ Sanctarum oleo actionum diuinæ
 lampades illustrationis suâ socordiâ fraudarunt ;
 quibus demum persæpe inopinato exitu fe-
 riuntur , qui dona Dei vel rebelles homini re-
 iecerunt , vel ingrati spreuerunt , vel inania
 omiserunt ;

Rom. i.
 Hilar.
 Damasc.

omiserunt ; sit enim vt iis cum maximè egerent , tunc destituantur , & patri optimo vocanti , manum protendenti , suadenti , toties surdi , toties cæci , toties refractarij , ipso interitu videantur , & amaro sarcasmo saucientur : Quis ad has misericordiæ supremæ non concidat & tabescat minas , quæ sui quodammodo oblita sempiternum quoque illorum exitium ioco sibi futurum asserit , qui sua consilia depexerint , ego in interitu vestro videbo , & sublanabo vos.

Abstine ! tantas , abstine bonitatis summæ diuitias ac misericordiæ contemnamus , aut seigni operâ respondeamus illius vocibus utilitates nostras , perfectionemque poscentibus , sed , hinc multo maior diuinæ nobis gratiæ cura sit , quæ nos iis dignos vocibus efficit , ita vt etiam (quod visuri mox sumus) sapientissimè Theologus moneat , ab hac gratia extorres non posse diu noxis lethalibus carere , vitiatæ naturæ prauitate in peiora quamprimum ruente , nisi huius obiectionis subsidij teneatur.

Quamuis ædificium nostrum , inquit magnus Leo , *sine opere sui non subsistat artificis , nec fabrica nostra possit esse incolumis , ni ei protectio præfuerit conditoris , tamen quia rationabiles lapides sumus , & viua materies , sic nos auctoris nostri extruxit manus , vt cum opifice suo etiam is qui reparatur operetur .* Quare præclarissime concludit . *Gratiæ igitur Dei obedientia se humana non subtrahat , nec ab illo bono , sine quo non potest bona esse deficiat ; reddat potius illi officiorum vicem , nec quidquam diligen-*

August.
I 1. 9.
109. art
8.

Hildeb.
Cænon
Ep. 3.

212 *De inestimabili pretio Diuinæ gratiæ,*
tius deuitet, quàm vt ne rusticam, aut mali-
gnam iis se præbeat; est enim, ait insignis
Præsul, *officiosissima hominibus gratia Dei; &*
velut in eorum iurata obsequium.

C A P V T II.

*Non posse hominem gratia destitu-
tum, sine lethali noxa
diu agere.*

- I. **I**Nter gratiæ laudes facit hæc summa ne-
cessitas summè venerandam, ac licet obiter
mox indicata sit, paulò attentius spectandam.
Potuit hominis natura, si, vt erat à Deo con-
dita, stetisset, communibus freta auxiliis la-
bem omnem peccati deuitare; post amissam
verò integritatem illam, nisi gratiæ diuinæ ha-
bitu armetur, expers mortiferi crîminis diu
esse non valet: causam profert Theologus con-
tumaciam rationis ægrè Deo subiectæ, ex qua
consequitur vt ab Deo, & recto sapius decli-
net præoccupatis cupiditatibus in transuersum
abrepta, & contracto diuinis præceptis oppo-
sito habitu, quæ tametsi possent altiore ra-
tionis attentæ iudicio frangi, sed huius atten-
tionis præsentiam cum multa diuellant ac dissi-
pent, fieri non potest, vt vitiosæ ac in ma-
lum propensæ voluntati obscurata & debilis
ratio diu reluctetur, nisi diuinæ antidoto gra-
tiæ correctæ retineatur in officio erga Deum,

1.1. q.
109. art.
8. & 9.

eo ferè modo quo appetendi facultatem necesse est insanis frequenter iactari motibus ex eo quòd malè subacta rationi parum obsequatur : confirmat hoc ipsum S. Gregorius, atque Hom. 11.
in Ezech peccatum quod pœnitentia non deletur suo-
pte pondere in aliud trahere, de quâ scelerum
catenâ crebris quotidie nexibus deorsum præ-
cipiti Propheta. *Va qui trahitis iniquitatem in
funiculis vanitatis, & quasi vinculum planstri
peccatum.* Sed hanc sistit ruinam gratia, &
hac ruptâ catenâ in libertatem filiorum Dei
homines vindicat, patris offensam ubique ti-
mentium.

2.
Cuius magnitudinem boni solus intelliget,
cui mali quod peccato inest formidandi perspe-
cta fueri magnitudo, atque deformitas. Tam
distat à malignitate culpæ supplicij malum, ut
hoc infinitis licet exaggeretur pœnis, nun-
quam sit ad ullam culpæ malitiam peruentu-
rum: æquitatis pars est supplicium, quæ cum
sit optima malum esse non potest; à Deo repe-
titur atque infligitur qui velle nisi bonum ne-
quit, & esse omnino bonum, liquet, quo ma-
lum Deus vlciscitur; vnde manifestum est
confici, sua homini si esset explorata æterna
damnatio, committendum tamen nullo pacto
fore, ut se nouo crimine obligaret; Imò si
iam inferis addicto promitteretur libertas &
salus ea lege ut culpam lethalem admitteret,
repudiandam fore conditionem execrandam,
eligendamque potius sempiternam pœnam,
quam momenti vnius culpam; est enim culpa
malum ingens per sese, Deo infensum, atque
D d 3 inimicum,

214 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 inimicum, ac in ipsius iniuriam & contume-
 liam perniciemque, si possit, coniuratum. Iam
 quæro ex iis qui bibunt iniquitatem sicut
 aquam; qui suarum conscij sordium inde sor-
 descunt procliuius; licentiùsque post alterum,
 & tertium lapsum, in quartum & vltterius
 prorumpunt, rati per saturam omnia tandem
 confessione abluenda, nec futurum laboriosius
 decem quàm tria indicare; Quæro, inquam, ex
 iis, an tribus dæmonibus ad carnificinam tra-
 dicti, quintum, & decimum, & plures expeti-
 turi sint tortores? O immanissimam in sei-
 p'os insanorum hominum rabiem! dete-
 rius est quod vnum addis patrat'is peccatum,
 quam quantum horrendo inferorum arma-
 mentario in reos maiestatis homines ac dæmo-
 nes cuditur, occupatùrque tormentorum, est-
 que hæc ingens amentia crimen amare, &
 pœnam vereri, cum malitiæ immenso discri-
 mine pœnam quamuis, culpa etiam tenuis su-
 peret. Verùm ipsa in pœna cur tam cæci su-
 mus, & sensu cassi? Quis tandem carnifici ad
 candentem forcipem addictus, petat laminas
 ardentes, & crurifragum adiungi? Quis ve-
 neno ictus, captet nouas quas admoueat vipe-
 ras? Heu! peccatis peccata neçtimus, & quod
 necessariò sequitur, pœnas pœnis, haud qui-
 dem quales hic videmus & legimus, sed lon-
 gè terribiliores, cum scribat S. Cyrillus vita
 functos, ob leuia etiam quæ peccarint, sem-
 piternis tradendos ignibus, non tamen semper
 iis detinendos. Esto sanè non semper, sed diù,
 ac multo quam putemus, diutius, atque acer-
 bius.

l. 10. in
 Ioan. c.
 14.

bis. Quod si de noxis exilibus verum est, quæ
tanquam palæ facilius absumuntur, quid de
suppliciis criminum etiam remissorum quibus
excoquendis velut pertinacibus metallis, ignis
ille ultor maiore conatu sævit, & incumbit. At
si nos parum tam perperam potens nostri amor
hic mouet, moueat reuerentia Saluatoris: Pona-
tur denique iniuriæ modus, & semel satis sit,
aut saltem toties illum prodidisse, satis in cru-
cem toties egisse, sat eius sanguinem toties pol-
luisse. Quis antropophagus ad hostis cadauer
pridē able cōfecti furiosius recurrit, iterumque
ac sæpius transfigit? Quis examinat guttas resi-
dui sanguinis, ne residuæ sint? Quis inflicta
iam membris vulnera cruciat? Quid hoc ira-
rum; quæ feritas & rabies hominum? Emen-
dum nobis vita omni, cunctisque suppliciis
fuerat, vt optimi IESV, ac suauissimi, crucia-
tus, vel minima, atque leuissima pulsatione, si
fieri potuisset, minores fierent; Emimus heu!
animæ nostræ vita & cælestis hæreditatis de-
trimento, vt iidem repetantur, & crebrò re-
crudescant: sæuitum satis, sufficiat hactenus,
inhibe scelestè! ab colaphis parricidam ma-
num, à proculatione Christi, pedem sacrile-
gum; à perfidia mentem, tor amandi, timen-
di, fidelitatis seruandæ causis tamdiu rebel-
lem.

Promittit hinc Deus felicitatem perpetuam,
ac certam; æquè certa minatur, perpetuæque
supplicia; reserat peccati vastum cahos & irre-
meabile profundum, vt abistas procul; peri-
cula explicat, ne iis inuoluaris; beneficia, vt
emolliaris

3.

216 *De inestimabili pretio Diuinæ gratiæ,*
emolliaris, filij sui mortem vitæ tuæ salutique
impensam, vt nefas censeas posse alteri, quam
ipsi viuere. Promittit hinc dæmon, imò obiicit
tantum momentum fugax pessimæ voluptatis,
inferorum tormentis obnoxium; & vincit, prohi-
scelus! & abs te iniquissimam, & amentissi-
mam quam poscebat aduersus Deum senten-
tiam, teque ipsum tibi, cum spe totâ salutis
abs te aufert, sibi que mancipat. Obstupescite
cæli super hoc; cui potest iam esse ambiguum,
quamobrem peccati momentum luatur pœnis
nunquam desituris? in promptu est quod plus-
quam abundè satisfaciat. Iustissimè fieri, cum
cedat peccans araneorum telis sibi ab dæmone
obrentis, & vltro seruiat; beneficiorum innu-
meris vinculis & adamantino carcere con-
stantissimæ largitatis, quo vndequaque ab Deo
vallatur, teneri nolit, sed rumpat vincula &
dicat, non seruiam. Hoc malo omnium supre-
mo nos liberat gratia, liberatisque robur at-
tribuit, ne peius iterum labamur; facit enim
maior Dei contemptio, ingrati que animi notæ
peior, & concretæ malitiæ tenacior ha-
bitus, secundos lapsus, & tertios
scelestiores prioribus,
minúsque sana-
biles?

C A P V T III.

*Quantum inter hominem intersit etiam
eundem gratiâ præditum & eâ priuatum.*

Occurrit statim sapienti tam verum quàm
breue responsum , tantum interesse ,
quantum inter hominem & belluam, intérque
Angelum & cacodæmonem : verè si quidem
B. Chrysostomus , hominem absque gratiâ fe-
ram esse exlegem , rationis expertem , in exi-
tium suum præcipitem , cum gratiâ verò, nor-
mam rationis , æquitatis ac moderationis spe-
culum , & demum homine maiorem. Quàm
dissimilis Saûli Saûl gratiâ munitus , ab gratiâ
profugo? Tunc enim fuit tã modestus, vt regnû
latebris deuitaret; tã patiens, vt dissimularet per-
duelle in se iam regem conuitium; tam verecû-
dus , & arcani tenax , vt patrem & fratres de
suâ in regnû iniauguratione celaret ; tam probè
moratus, vt homo id ætatis, & liberorum pater,
iussu patris asinas errantes quæreret ; tam in-
genius & candidus , vt regni primordio vnus
anni puer celebretur. At verò quæ rabies,
amissâ gratiâ, I bacchantis ? Non tulit eius su-
perba inuidiæ a udem alienam, etsi iustissimam;
non successoris mentionē refractaria Deo am-
bitio; non ira & odium insontem eius vitâ à quo
ipse vitam acceperat; non intractabilis animus
Dei iussa ; non erroris confessionem mendax
iactantia. Mitto interrogatû nefariè tripodem;

E c sacrilegia

218 *De inestimab. pretio Diuina gratiæ,*
 sacrilegia, cædes, periuria, furorem, quibus
 dæmoni fuit quàm arreptitio, cùm ante An-
 gelo, quàm homini fuisset similior. Dauide
 autem quid mansuetius, mitius, tolerantius,
 religiosius, gratiâ præsentē? Quid eodem
 proiecta, truculentius atque crudelius? in ma-
 gnum ducem ac fidelissimum Vriam, &
 euerſæ Rabbæ calamitosos ciues etiam inno-
 centes, teneram ætatem, sexumque imbellem;
 cæterosque quos expugnauit Ammonitas, fer-
 rā, ignibus lentis, ferratis carpentis sectos,
 vltulatos, obtritos? Vbi nunc illa Davidis bo-
 nitas, & mansuetudo in Saulem, Semeum,
 & alios? Fugiente gratiâ simul euasit, & in-
 humanitati loco cessit. Quid huius filius Salo-
 mon, ex Dei religiosissimo cultore in mulie-
 rosum falsorum Deorum receptorem; ex sa-
 pientissimo, vt breuiter dicam, regum, & ho-
 minum, cælesti defectus gratia in stultissimum
 & amentissimum euasit. Iudæ tandem stupen-
 da catastrophe potest inagis horrenda cogitari.
 Gratia fultus omnia abiicit, instarque luti, ac
 pulueris habuit, vt se Christo adiungens
 Christum sibi Iucrifaceret: gratia orbatuſ
 eundem non exhorruit vendere; vt paucis
 nummulis frueretur, & confestim ex Dei Apo-
 stolo in Luciferum transiit: Qualem legimus
 Paulum gratia carentem? effrenem, homici-
 dam, blasphemum: Petrum qualem? tantisper
 dum ab ea secessit, infidum, mendacem, periur-
 um, abyſſo abyſſum inuocante.

2. Sed hoc discrimen scriptor iuxta perspicu-
 ciſſimus, & subtilitate ac sanctitate clarissimus,
 expreſſit

expressit distinctius in iis in quibus prouum est nos sæpè non inuitos falli, & vitiolæ dolos ac motus naturæ pro gratiâ sequi, nisi in utroque acutam aciem intendamus: nam ait esse admodum diuersos, valdeque pugnantes, eoque demum omnia reduci, vt vatra & callida natura seipsam semper pro fine habeat, & ad suam vtilitatem, commoda, dignitatem & corpus non hæc modò infima, sed diuina; prorsusque omnia, sursum, deorsum, obliqua, recta postremò referat, nusquam Deo gratis & castè inseruiens, sed sua vndique & vbique captans, & odorans lucra. Gratia præter Deum nihil cupiens, aut admittens, ad eum inflectat, trahat, & rapiat vniuersa, illum in omnibus vnum quærat: in illo, calcatis omnibus sublimis, & triumphans quiescat: Hanc autem supernaturale lumen esse, peculiare Dei donum, salutis pignus & electorum characterem, cuius vnum agnoscens munificentissimum largitorè Deum, his illam precibus dum ab eo ardentè flagitat, nostros ad eandem ritè poscendam ambitus, desideria, & voces fingit.

Domine Deus, sancte pater, sis nunc & in æternum benedictus, quia sicut vis factum est, & quod facis bonum est. Lætetur in te seruus tuus, non in se, nec in aliquo alio; quia tu solus lætitia vera; tu spes mea & corona mea; tu gaudium meum, & honor meus: Domine. Quid habet seruus tuus, nisi quod à te accepit, etiam sine merito suo? Tua sunt omnia quæ dedisti, & quæ fecisti: pauper sum & in laboribus à iuuentute mea: & contrista-

Tho. de
Kemp.
de imit.
Christ.
lib. 3.
c. 54.

220 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
tur anima mea nonnunquam vsque ad lacry-
mas , quandoque etiam conturbatur à se pro-
pter imminentes passiones. Desidero pacis
gaudium, pacem filiorum tuorum flagito , qui
in lumine consolationis à te pascuntur. Si das
pacem , si gaudium sanctum infundis , erit
anima serui tui plena modulatione , & deuota
in laude tua : Sed si te subtraxeris, sicut sæ-
pissimè soles, non poterit currere viam manda-
torum tuorum, sed magis ad tundendum pectus
genua incuruantur, quia non est sicut heri, &
nudius tertius , quando splendebat lucerna
tua super caput eius , & sub vmbra alarum
tuarum protegebatur à tentationibus irruen-
tibus. Pater iuste & semper laudande , venit
hora , vt probetur seruus tuus. Pater amande,
dignum est, vt hora hac patiatur pro te aliquid
seruus tuus. Pater perpetuò venerande , venit
hora quam ab æterno præsciebas affuturam
vt ad modicum tempus succumbat foris seruus
tuus. Viuat verò semper apud te intus; paulu-
lum vilipendatur, humilietur , & deficiat co-
ram hominibus , passionibus conteratur , &
languoribus, vt iterum tecum in aurora nouæ
Lucis resurgat, & in cælestibus clarificetur. Pa-
ter sancte, tu sic ordinasti , & sic voluisti , &
hoc factum est, quod ipse præcepisti. Hæc est
enim gratia adamicum tuum, pati & tribulari
in mundo pro amore tuo , quotiescunque , a
quocunque, & quomodocunque id permiseris
fieri. Sine consilio & prouidentia tua , & sine
causâ nihil fit in terra. Bonum mihi Domine
quod humiliasti me , vt discam iustificationes
tuas,

tuas, & omnes elationes cordis, atque præsumptiones adiiciam: Utile mihi, quod confusio cooperuit faciem meam, ut te potius quam homines ad consolandum requiram; didici etiam ex hoc inscrutabile iudicium tuum expauescere, qui affligis iustum cum impio, sed non sine æquitate & iustitia. Gratias ago tibi quia non pepercisti malis meis, sed attrivisti me verberibus amaris, infligens dolores, & immittens angustias foris, & intus. Non est qui me consoletur ex omnibus qui sub cælo sunt, nisi tu Domine Deus meus, cælestis medicus animarum, qui percutis & sanas, deducis ad inferos, & reducis. Disciplina tua super me, & virga tua ipsa me docebit. Ecce Pater dilecte, in manibus tuis ego sum, sub virga correctionis tuæ me inclino, percutere dorsum meum & collum meum, ut incurvem ad voluntatem tuam tortuositatem meam: fac me pium & humilem discipulum, sicut benefacere consuevisti, ut ambulem ad omnem nutum tuum. Tibi me & omnia mea ad corrigendum commendo; melius est hic corripui, quam in futuro. Tu scis omnia & singula, & nil te latet in humana conscientia: antequam fiant, nosti ventura, & non opus est tibi, ut quis te doceat, aut admoneat de his quæ geruntur in terra. Tu scis, quid expedit ad profectum meum, & quantum deseruit tribulatio ad rubiginem vitiorum purgandam. Fac mecum desideratum beneplacitum tuum, & ne despicias peccatricem vitam meam, nulli melius, nec clarius, quam tibi soli notam. Da mihi Domine scire,

E c 3 quod

222 *De inestimab. pretio Diuinae gratia,*
quod sciendum est ; hoc amare quod amandum
est ; hoc laudare quod tibi summe placet ; hoc
reputare , quod tibi pretiosum apparet ; hoc
vituperare quod oculis tuis sordescit : Non me
finas secundum visionem oculorum exteriorum
iudicare , necque secundum auditum aurium
hominum imperitorum sententiare , sed
in iudicio vero de visibilibus , & spiritualibus
discernere , atque super omnia voluntatem beneplaciti tui semper inquirere. Falluntur sæpe
hominum sensus in iudicando , falluntur &
amatores sæculi visibilia tantummodò amando.
Quid est homo inde melior , quia reputatur
ab homine maior ; fallax , fallacem ; vanus ,
vanum , cæcus , cæcum , infirmus infirmum decipit ,
dum exaltat , & veraciter magis confundit ,
dum inaniter laudat : Nam quantum unusquisque
est in oculis tuis , tantum est & non amplius ,
ait humilis Sanctus Franciscus.

C A P V T IV.

*De fortitudine admirandâ , quâ natura
nostra infirmitatem gratia
Christi corroborat.*

2. **V**ENITE , & videte opera Domini , quæ posuit
prodigia super terram , nimirum (interprete Cassiano)
ex rapacissimo liberalem ; ex prodigo continentem ;
ex superbo humilem ;

lēm ; ex delicato ac tenero squalidum, hirtū-
que & egestate, atque angustia præsentium
rerum, etiam voluntarie perfruentem ; ista
sunt profectò mira opera Dei, hæc verè prodi-
gia sub momento breuissimo ex publicanis
Apostolos fieri ; ex persecutoribus truculentis
Euangelij prædicatores patientissimos. Ista
sunt opera Dei, quæ se quotidie vnâ cum Pa-
tre operari filius protestatur. Quis non miretur
virtutem diuinæ gratiæ, cum insatiabilem ven-
tris ingluuiem, & sumptuosam gulæ, perni-
tiosamque luxuriem ita in se viderit compres-
sam, vt vix ipsum exiguum, ac vilissimum ci-
bum raro, inuitusque percipiat ? cum illum
ignem libidinis quem naturalem antea, & ve-
lut inextinguibilem esse credebat, ita refri-
guisse persenserit, vt ne simplici quidem mo-
tu se sentiat incitari ? cum diros homines blai-
dissimis quoque subditorum obsequiis solitos
ad iracundiam proritari, eo transisse lenitatis,
vt illatis iniuriis gaudeant ? hæc ferè Cassianus
cui non absimilia S. Bernardus, nulla re verbi
omnipotentiam reddi clariorem, quam quod
omnipotentes facit qui in se sperant ; gratiæ
videlicet robore, cum qua omnia potest Apo-
stolus ; ita innixum verbo, & virtute indatum
ex alto, nulla vis, nulla fraus, nulla eum illi-
cebra poterit vel stantem deiicere, vel subii-
cere dominantem : vnde B. Chrysostomus mu-
rum inexpugnabilem appellat gratiam, eiús-
que auxilio complanari nobis difficultates om-
nes, & onus quoduis tolerabile fieri ; quod in-
nuere visus est Rex Yates, cum alacriter con-
fidens,

Ser. 85.
in Cant.

Hom. 46
in 2r.
Genes.
Et hom.
54. in 29

na gratia, & firmum ex iis vitæ propositum
nectente, *Quam suave inquit, mihi subito factū
est carere suauitatibus nugarum, & quas amitte-
re metus fuerat, iam dimittere gaudium erat; ei-
ciebas enim eas à me & intrabas pro eis omni vo-*
luptate dulcior. Quod idem B. Cypr. ab se com-
probatum luculentissimè testatur, intèrque
cætera, *Vt quamplurimis, inquit, vitæ prioris
erroribus implicatus tenebar, quibus exui me
posse non crediderem, ita vitis adherentibus obse-
cundans eram, & desperatione meliorum malis
meis veluti vernaculis iam ac propriis fauebam,
sed postquā vnda genitalis auxilio superioris au-
labe deteresa, in expiatum pectus ac purum desu-
per se lumen infudit; postquam cœlitus Spiritu
hausto, in nouum me hominem natiuitas secunda
reparauit; mirum in modum protinus confirma-
re se dubia, parere clausa, lucere tenebrosa, fa-
cilitatem dare quod prius difficile videbatur; &
quæ prosequitur fusiùs in commendationem
gratiæ præpotentis; Itémque Gregorius Ma-
gnus in illud Saüli promissum. *Insiliet in te*
Spiritus Domini, & mutaberis in virum alte-
rum. Quod quotidie fieri ostendit, dum quæ
nobis horrore fuerant, amore Dei ac virtutis
iucunda euadunt & dulcia; quæ autem in vo-
tis, & deliciis erant, detestabilia, & abomi-
nanda; estque hæc mutatio dexteræ Excelsi, cu-
iùs munere Christianum gratia munitum,
scripsit Gerson omnium potentem esse.*

Quod non vsquequaque admirandum forsi-
tan apparet cogitanti hoc robur gratiæ videri
Ff magnopere

Lib. 2.
Epist. 2.

l. 4. c. 4. in
reg.

3)

226 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
magnopere consentaneum naturæ cum ad pro-
fliganda vitia rationi rectæ inimica, statuen-
dæque virtutes eidem cognatas totum perti-
neat: Verum enim vero quod tantos spiritus
ac vires suggerat ad prensandam fortiter, &
alacriter exhauriendam crudelitatis impiæ to-
tam barbariem cruciatibus diris & lentis mor-
tibus grassantem, ut hæc etiam pueris, ac propè
infantibus dulcescant, & Pelagij, Barulæ, Iusti,
Pastores, Agnetes, Eulaliæ, aliique absque nu-
mero de Tyrannis & inferis meditatæque illorū
in torquendo trucidandoque industriâ, & furo-
re læti triumphant, quis neget esse admirabili-
tatis non modò summæ, sed stuporis atque mi-
raculi? Quid de Anachoretis & cœlestibus illis
rupium incolis, quos Dei ac virtutis suauitas
fecit voluntarios suorum corporum, & cupi-
ditatum carnifices & triumphatores? Vnde
Barfanuphio (nullum præterea de tot millibus
nominabo) tantum pectus, ut annos quinquaginta
in angusto cauo, clam cunctis mortali-
bus, nullo cibo, nullo vitæ humanæ subsidio
viueret, nisi ex potentissimo gratiæ commea-
tu? At si tantum in eo efficere valuit gratia ut
homo naturæ mortalis, tanquam immortalis &
Angelus viueret, non poterit scilicet id tibi
præstare, ut homo cum sis hominem viuas,
non belluam? cuncta, mihi crede, poterit,
ipsæque illius vim expertus profiteberis cum
B. Paulo, omnia possum in eo qui me confor-
tat, corpus nimirum insolens domare; coër-
cere perturbationes; cupiditates frangere; in-
dicere malè assuetis æterna exilia; relecare af-
fectus

fectus & necessitudines vitiosas, cum ipsis, si
usus est, etiam vitalibus, teipsum abiicere,
omnibusque calcandum præbere, mori deni-
que pro Christo, & diu mori, atque hæc con-
stanter, iucundè, hilariter, cum nihil sit aman-
ti difficile, hoc est, omnino, gratia potenti;
hac verò cum primum deficimur, quid sumus
quàm flocci, quàm nihili, quàm nihilo peio-
res? cum deterius sit malum esse quam pror-
sus non esse, ac sit debilior ad recuperandam
gratiam peccator, quàm ad obtinendum, ut
existat in rebus nihilum. O vim gloriosam! ô
beneficium! ô prodigium gratiæ! hanc semi-
quassam arundinem, hanc plumam, hanc bul-
lam, hoc dicam somnium & nihilum, in co-
lumnâ ferream & murum æreum, firmantis,
quibusvis hostium machinis fortio-rem.

C A P U T V.

Quid distent Dei & hominum gratia.

Q Vanquam est tam nota inter Dei, & ho-
minum gratiam longinquitas, ut utram-
que conferre pudeat, facit tamen stultitia plu-
rimorum, ne concedendum sit huic pudori,
cum hoc discrimen, sic parum aduertant, ut
humanæ diuinam plerumque postponant, &
quidem gratiæ compotem, licet aduersis præ-
matur innumeris, ait S. Chrysostomus, nec

228 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae.*
territum iiii ab vllo mortalium, aut dæmonum,
peccanti verò fore omnia terrori, quamuis se-
curè agere videatur; nihil esse in humanis
amicitiis tutum, & stabile, nec modò amicos
cum amicis, sed patris cum filiis, cum Patri-
bus filios peiora quàm cum inimicis odia exer-
cere: Dauidem inuenisse gratiam apud Deum;
apud homines Absalonem, quo verò vterque
exitu, latere neminem: Abrahamus item &
Pharao, Hebræi & Ægyptij, quàm toto cælo
diuerfos euentus gratiæ Dei & gratiæ homi-
num sint experti; vnde iubet colligi vir San-
ctus, præuerti quorumuis hominum beneuo-
lentiæ, & amicitiiis, diuinæ ambitum gratiæ
oportere. Sic fore, vt Dei gratiam etiam ho-
minum beneuolentia sequatur. Alioqui ami-
citiæ Principum qui pro scopo ac Deo ado-
rant, cuiusmodi statim ab iis fingantur, docu-
mento est Aman intimus Assuero, centum vi-
ginti septem prouinciarum Regi, superbus,
crudelis, inuidiosus, perfidus, honores extra-
ordinarios ac novos tanta impotentia exigens,
vt nec fidei erga regem, nec multorum mil-
lium sanguini, nec suo demum supremo peri-
culo parceret, adedò vācordem, Principis gra-
tia incantarat, & de homine teterrimum ani-
mal fecerat. Mardocheum è contrario, quā
valebat apud Deum & Dominum gratia, cap-
tium licet, mentis excelsitate liberum serua-
uit, sed modestum, misericordem, pium, or-
phanorum, popularium & innocentium pera-
mantem, contemptorem nobilitatis ingeniæ,
fortem, precationi & ieiuniis deditum, in per-
ficiendis

perficiendis arduis mirè industriū, mirè Regi fidelem, at fideliozem Deo & religioni, cuius causam tueri capite maluit, quàm magnis spebus omittere; rationibus denique priuatis adeo exutum vt propinquitatē Reginæ gratiosissimæ ad leuandam humilem fortunam ne verbo quidem vti voluerit: Ac sunt isti partus diuinæ gratiæ; humanæ verò quicquid vitiorum ex animo sui, Deique oblito germinat tanquam virulentorum graminum ex pingui sed inculto, deserto & damnato serpentibus, & aspidibus solo: rebus enim secundis, honoribus, copia, occupationibus, adulatione, potentiâ, sui ipsius factum immemorem, inuadit ambitio, auaritia, inuidia, pestes reliquæ perturbationum vtcumque hætenus se inhibentium tunc simul inuolant, ac miserè laniant; voces interea vix interdum paucas, & dimidiatas mutiente penè sepultâ negotiis, & vitiorum tenebris ratione. Si vt fingunt Reges hominum fortunam possent ad præclaram eius fortunæ moderationem, eadem operâ & mentem fingere pulchrè cum ipsis, pulchrè cum Aulicis ageretur: Verùm, est superioris fori, iurisque mens, atque ingenium, & possunt Aulæ sectatores ab regibus diuites fieri, meliores non possunt, nec ingenio, viribus, naturâ emendatiores: Tui verò cælestis ac longè pretiosissima gratia, tui iuris est interius animi conclaue, velum, Imperiumque voluntatis; tu animum expias, solaris, corroboras, exornas, totamque in illum Dei, hominum beneuolentiam, totum cælum inducis, dum Aman sceles-

230 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*

stus, Dei & hominum odium cum liberis decem in patibulo putrescit, eiusque domus in prædam hostibus, quorum ipse maximus fuerat, traditur, & dilapidatur.

2. Mitto Sejanos, Plautianos, Eutropios, Rufinos, Stilicones, & quos recentiora sæcula, velut feras in arena spectarunt, quos aliquamdiu fortuna insolens pectori appressit, ut miserrorum spoliis saginatos lautiori tandem voluptate degluberet. Magna lis est hominum gratiæ cum virtute, cuius metu sapiens Patriarcha, insperatum de filij sui valetudine ac regno nuntium diluebat, veritus, inquit Philo, ne amicitia, & fauore ab auita lege, institutisque deflexisset. Quare putat S. Chrysostomus idcirco Christum voluisse in Iudææ aula mortem oppetere qualis nulli vnquam vel misero, vel facinoroso contigerat, ut aulæ, fauorisque humani suis discipulis altè horrorem infereret, cuius non sic dulce venenum fructus dissimulant, quin se ethnicis ipsis peccatis illius prodiderit. Ut possis, inquit Galenus, de curandis animi morbis agens, ferre de homine virtutis vulgaræ iudicium, hoc primum eius experimentum cape; nam si ad celsas fores, & procerum limina multum esse, si aulas terere videris, certò certius habeto veracem non esse, cum iis officiis soleat mendacium comitari. Ad hæc si hoc saltem cum hominum genere aulis assuetus sit familiaris, eorumque mensas asseclatur, scito hunc non modò fallacem, sed omni vafricie subæratum, ambitiosum, auarum, honoris appetentem, aut eiusmodi

I de Ioseph.

modi vitiorum insigni aliqua maculâ inustum.
Quem autem notaris procul ab diuitum, & au-
licorum consuetudine, gaudentem frugali do-
mus suæ ac tranquilla quiete hunc demum
veracem putato. Hæc sapiens Ethnicus & val-
de Christianè; difficillimum est vt Deo non
sæpè, multumque displiceant, quorum princeps
est votum hominibus placere: Verum disipa-
bit Dominus ossa eorum qui hominibus pla-
cent, quàm iniquum improuidæ animæ, dam-
nosumque commercium! ira vindicis Dei,
hominum inanum beneuolentiam quæsisse,
ac vt in illorum opinione sis, & fama, à Deo
contemni & abiici!

Supereſt nihilominus aliud vnde nobis hic
hominum fauor, niſi ſponte deſipimus; pro
re maximè ſpernenda & mirè futili palam con-
ſtat: Nam quis non miretur Dauidem Saûli
vſque aded gratum, & familiarem, vt eſſet
illius armiger, adſtaret illi ferè perpetuus, ar-
reptitum lyra mulceret aſſiduè, ſibiſque red-
deret; Saûli tamen breuiſſimo illo quo ab aula
abſuit tempore, ita penitus excidiſſe, vt nec
nomen, nec genus, nec conditionem meminiſ-
ſet, ſed proſtrati Gigantis inſigni facinore quaſi
expergeſactus interrogaret, cuias eſſet: hunc
nempe beneficia, officia atque obſequia in
hominibus collocata ſucceſſum nanciſcuntur,
& huc eorum gratia deſinit plumâ & ſomnio
leuior. Debebat vitam Aſſuerus fidei Mardo-
chæi, cuius integritate ac robore coniurato-
rum gladios ab ſeſe depulerat. Quid huic tan-
tæ virtuti præmij reddidit à qua regnum & vi-
tam

232 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
 tam acceperat ? diu ne quidem illius saltem
 memor sic fuit, vt recordaretur esse in rebus
 Mardochæum. Tua verò Deus munificentissi-
 me, & optime Domine, in memoria æterna
 erit iustus, firmabis imò super eum oculos
 tuos, nec solum apud te obsolescere illius me-
 moriam non feres, sed nec vllò casu abs tuo
 conspectu amoueri, & de manu, sinuque di-
 strahi: quin nec iis apud te seruata gratiam,
 illorum posteris sterilem esse patieris. Vos
 ergo post illa pergite famelici humanæ gratiæ,
 hoc est fumi ac periculorum captatores, & il-
 lam, si frons est, cum diuinæ beatitate, po-
 tentia, copia, æternitate comparete.

C A P V T VI.

*Gratiam non esse tantum æternorum,
 sed temporalium quoque bono-
 rum fecundam.*

r. **A**Deste vero iam cupidi, & quosunque
 auara fluxorum bonorum & inexpleta
 sitis, supremos illorum æstimatores facit: affer-
 te animum quantumlibet vastum, oculos, vt
 lubet, insatiabiles, explebit hos gurgites gra-
 tia, & plus dabit, quàm auaritia spondere, licet
 mentitur, possit: Nunquam sic auari oculi sto-
 machus impletur, vt non vltèrius aliquid sus-
 cipiat & poscat; gratiæ nihil deest quod possit,
 & deceat optari; adsunt illi ac seruiunt caduca
 in

in usus sempiternos , & qui eâ potitur in eâ possidet vniuersa , ex quo aptè nostro ingenio ac mortalitati suis rationibus addictæ , diuina sapientia concludit. *Quærite ergo primum regnum Dei & iustitiam eius , & hæc omnia adicientur vobis.* Quam parua & facili , quam multis aliàs titulis expetendâ , obseruandâque lege nobiscum de cæteris omnibus paciscitur ? cœlum quæramus & terra nostra est , & nostra sunt omnia , Christi modo ac Dei constanter simus ; sancti , vt adiuuent ; vita , vt Deo viuatur ; mors , vt ad illum transeat ; præsentia vt nobis ad necessitatem , honestatēque sint vsui ; futura , nam iuris nostri sunt ; mundus , quia nobis inferior , & nostrâ causâ factus. O conditionem optimam , & longè dulcissimam ; Christi sis , & sis rerum omnium Dominus ; nam deesse Deus Dominus , amicus , & pater famulo , amico , & filio nequit (ait S. Bonauentura) quales sunt qui regnum Dei , & iustitiam eius imprimis quærunt , quorum ante quam essent & cùm hostes essent , bono tantopere studuit : At si gratiam perdis , nihil iam tibi quod tuum sit , restat , ne tu quidem , nam satanæ seruus & crudelitatis eius victima factus es : hanc suorum curam maternæ Deus in Is. 49: filium infantem sollicitudini non modò comparat , sed præfert , nam si quo naturæ portento eius obliuiscatur mater , sed ego , inquit , *non obliuiscar tui* : Quin vt eadem velit nolit , quem gestat fœtui , alimentum , naturæ sponte , necessario suggerit. Sic ab se certissimam iubens prouidentiam sperari , *Audite me do-* Is. 46:

234 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
mus Iacob, inquit, & omne residuum domus
Israël, qui portamini ab utero meo, qui gesta-
 mini à vulua meâ, usque ad senectam, ego ipse,
 & usque ad canos ego portabo, ego feci, & ego fe-
 ram, ego portabo, & saluabo. Abscondit illos
 in abscondito tabernaculi sui; petitiones illo-
 rum festinatâ ope, donisque anteuertit; tan-
 git illius pupillam oculi, qui audet illos attinge-
 gere; imò ipsis gratificari volens, eorum ho-
 spitibus & agnatis (qualis fuit Labanus) quan-
 quam sibi hostibus benedicit. Denique totæ
 sunt diuinæ literæ in deprædicanda liberalita-
 te, quâ inuigilat Deus, ne quid suis opportu-
 num desit.

Pf. 26.

Pf. 30.

Pf. 62.

2. Quâ nixos parentis optimi tam accurata sol-
 licitudine præcepit Christus de necessariis ad
 vitam vacuo animo nos esse: nec timere, ne
 vestem corpori, cibum vitæ neget, qui dedit
 spondetque potiora, & aniculas quoque inem-
 ptis dapibus excipit, scœnūque clibano de-
 stinatum natura purpura conuestit; paternam
 spectat prouidentiam hic labor; nostra incerta
 & timida, inops & debilis, omni æstu cura-
 rum capilli colorem non mutabit, staturæ, aut
 victui, aut vitæ nihil addet: Vt ergo, quam
 nobis definiuit Deus mensurâ corpusculi, sic
 sumus vitæ, victūsque modulo contenti, defixo
 in maiora in quæ sumus euecti animo & in-
 congruentes dignitati nostræ cogitationes.
 Quam rectè hic aut modicæ fidei, aut abiectæ
 de gratia opinionis arguamur? conditi sumus
 ad æternitatem, estque iam illa per gratiam,
 quam Dei gratia tenemus iuris nostri facta;
 incubent

incubent sanè caducis Ethnici, flegant steriles annos, turbentur incerto tempestatum, colant cœlum & pluuias messium genitrices, vt qui stabilius aliud non habent, quo spes suas mittant; nobis dantur subsidia hæc terrena in vsum æui breuis, ad supremi boni consequendam perpetuitatem; quid tam anxie viam, & diuersoria, fraudulenta licet, atque incommoda, pro felici patria, amamus? committamus Deo, eiusque charitati, nam pater est; scienti, ac potenti, nam Deus est, nostram subsidij temporarij egestatem; Quæramus ante omnia regnum Dei, & iustitiam eius, hoc est, gratiam bonorum conciliatricem etiam caducorum, & id quælecunque subsidium nobis adiiciet, attemperabitque desideriis, & adeptioni æternorum.

Præter verò iam dicta, quàm id humile est ac demissum, regno auctum, eoque cœlesti hominem in puerilibus aut sordidis curis, & artibus totum esse? *Post tantam Dominus largitatem, post suam gratiam tibi copiosius collatam, abiecta & vilia peculia seruitutis iubet abiicere, regnaturum. Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam; plebeium cultum regia non admittit potestas; angustus honor non nisi diademate confertur & purpura, abiicere ergo debet habitum seruitutis qui se regem credit diuinitus consecratum. Hinc est quod Rex ille supremus, illum, qui cum indignâ veste, maiestatis eius ausus est intrare conuiuium, ligari, precipitari, detrudi iussit in tenebras exteriores, quia deformitas inuitati ad inuitantis redundat iniuriam.*

P. Chrys.
sc. 25.

236 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
riam; peculia quoque pristina seruitutis, iam
diuitiis, iam regiis ditatus opibus, qui reseruat,
captiuus miseriam, se nescit esse felicem. Erratis
miseri, dum terram primùm, hoc est, conditio-
nes ad vitam commodè, & honorificè tradu-
cendam venamini; iis, vt arbitramini, repertis,
tum de regno Dei videre incipitis; gratiam se-
quuntur conditiones illæ: si futuræ sunt verè
vtiles & minimè fallaces; erunt lubricæ ac
periculosæ, si præbunt. Quare appenditis ar-
gentum & non in panibus, laborem vestrum &
non in saturitate? Christum absque argento
emite, & reficiet vos, fietque in vobis ipsius
gratia fons aquæ viuæ salientis in vitam æter-
nam, cuius in nobis sitim dulcissimam ac fa-
mem proritabit saturitate omni lætiorẽ.

C A P V T VII.

*Huius vite felicitatem absque gratiâ
nullam esse.*

ERrorem illorum vidimus qui gratiæ amo-
rem fluxorum bonorum amore anxio sup-
plantant, cum sit eorum quoque sapiens di-
spensatrix, & domina gratia, quod ipsum gra-
tiæ parum est; nisi sit etiam eius parens, quæ-
cunque potest in hac vita esse vera beatitas;
illam enim nihil moror, stultam, infelicem,
pecudum propriam, quam in voluptate statuit
Epicurus,

Epicurus, cùm beatitudo bonis omnibus absoluetur, quæ quo pacto inesse voluptati possunt exæcanti, abiicientique animi generositatem ad porcorum glandem, & carnis fœdissimæ seruitutem, occasionisque innumerabilium scelerum, quæ nasci ex felicitate verâ nullo modo queunt, vtpote semper optabili, sempérque expetendâ. Ludit hostilem ludum Gal. 4. hic Ismael ancillæ filius, cum Iacobo; voluptas corporis cum animi gaudiis, nec futurus est hæres ancillæ filius, cum filio liberæ, sed eiiciendus procul, & à nobis arcendus, eoque libentius, quo ipsum, cui seruit pessimè afficit, & eneruat corpus: vt enim solum aquis stagnantibus frigefactum sterilefcit, fitque ad fruges inutile, sic, inquit B. Chrysostomus, effeminatur deliciis corpus, podagrâ, chiragrâ, tremore, Orat. de fat. paralyfi, morbisque insanabilibus labefactatur, trahiturque per vitam minimè vitalem, & multis mortibus peiorem. Ad delicias verò cum appetantur ferè diuitiæ, patet, ne his quidem beatitatis aliquid inesse, vt quæ ipsa per sese, tùm optabilis est, tùm mentem desiderii exhaustis quiete placida serenat: pungunt præterea, configunt, lancinant, cruentant diuitiæ, seu premas, seu teneas, siue etiam reuellas, aliter enim ex spinæ non forent; cupiditatem, inopiam, ac mendicitatem suis pariunt, non opulentiam, planèque illos miseros faciunt, alioqui non esset spiritu pauper & auri contemptor ex vero beatus, nec vlulare diuites in suis miseriis iuberentur, dicerenturque se multis inferuisse doloribus. De honore quid at-

238 *De inestimab. pretio Diuina gratiæ,*
tinet dicere , cum alienus & extra hominem
cui exhibetur , beare illum non valeat , totūſ-
que ad virtutem , cuius eſt testimonium tan-
quam ad præſtantius aliquid referatur ; Taceo,
quàm vanum , æſtuoſum , anceps , discrimini
obuium ſit totum hoc genus , quàmque totum
ſubitò hominem in peius immutet : Pingit S.
Anſelmus honorum cupidos puerorum colori-
bus papiliones captantium volatu erratico ,
ipſorum laborem fallentes , diſcunt ſilentio
pueri , complodunt manus vacuas tanquam
plenas , conclamant prædâ læti opinatâ non
captâ , impingunt interea , labuntur , alliduntur ,
eiulant , ceruices etiam nonnunquam fran-
gunt ; at ſi muſcâ illâ potiti fuerint , egregio
venatugeſtiunt , & magnis ſcilicet illis ſucceſ-
ſibus gloriantur , ſic prorsus ambitioſi ſolent
ob leuem pariter , & obliquam , vagam , & ridi-
culam prædam , tum maximè ridiculè lude-
re cum ſe putant magna maximè ſeriò agere.

Simil.
c. 72.

2. Nec verò plus habent coniuncta hæc bona
felicitatis , quàm diſtincta , cum explere , præ-
tenuitate capacitatem hominis & animi vota
nunquam poſſint , voluntatem deprauent , mo-
res perdant , virtutes corrumpant ; periclitetur
in deliciis caſtitas , in negotiis pietas , nec pe-
riclitentur ſolùm , ſed plerùmque aut totæ , aut
magnâ parte pereant. Quibus etſi tot malis
carerent hæc bona , ſed rapidiſſimo tranſcurſu
cum effluant , oſtendanturque potius quàm
dentur , quis ſe putet in iis felicem niſi miſer
cum iis tranſiturus , deſerto Chriſti & gratiæ
amore , cum quibus eſſet æternum victurus.

Ex

Ex quibus demum conficitur nullam vi-
tæ huius extra Deum felicitatem esse, cum ^{3.} Bern. ser.
solus impleat animi vastitatem, eiusque in suâ in dedic.
vnius bonitate ac pulchritudine actiuosa desi-
sideria, infinita pace, & gaudio componat.
Huius porrò boni in possessionem gratia nos
ducit, dum habitatorem nostri Deam re vera
efficit, nōsque illius incendit charitate, qui-
bus duobus Theologi beatitatem integram
præcisè definiunt, possessione, inquam, Dei
& amore. Est igitur gratia, dum hic etiam
viuimus, beatitatis auctrix & vinculum, &
quamuis in cælo, videntes Deum sicuti est,
is mentis aspectus Deum complectentis velut
inita quædam. eius possessio, felices reddat, sed
in terris, vbi nequit Deus, sicuti est, à nobis vi-
deri, beatitudo nostra peragitur Deum aman-
do, sicuti est, & quia talis est, eadēque illa
quâ in cælo amatur charitate, licet hic ob-
scuram, claram illic, Dei notitiam subsequente.
Accedit quod huic amor (seti maui gratiam,
seu charitatem appellare, sunt enim, aut indi-
uidua, ab sese, aut idem penitus) huic, in-
quam, amor nec deest secunda stabilitas, quis
enim illum inuitis eripiat? non deest rectissima
& sanctissima voluntas, ex qua totus constat;
non deest copia, siue *αυτάρκεια*, ac, vt ita lo-
quar, sufficientia, cum gratiæ compoti etsi de-
ficient omnia, nihil possit deesse, cunctaque
cum Deo possideat. O faustitatem gratiæ paucis
notam, paucioribus intimè exploratam, quos
tenax illius ardēisque studium, & reddit, pro
vitæ huiusce modulo iam beatos, & de bonis
futuris

240 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ;*
futuris securos. Quò beatitudinem picturatam
in dilabentium gaudiorum imagine consecra-
mini infelices, infeliciores post paulum, iis
dilapsis futuri: Pudeat, pudeat ethnici homi-
nis magisterio sapere, sed iuuet nihilominus,
Aristippus rei suæ neglectæ admonitus, &
pessum euntis; malo, inquit, mihi pereat,
quàm me perdat.

C A P V T VIII.

*Nihil esse miserius, quàm gratiâ
carere.*

NVlla est media cui insistamus, via; sumus;
aut necessariò beati, si Dei gratiam retine-
mus; aut, si ab illâ excidimus, necessariò miseri,
quo ex utroque incredibilis est eius æstiman-
dæ, tum ratio, tum necessitas conseruandæ,
cùm præsentē illâ, nihil absit boni, absente
nihil non adsit mali. Præsens mox hominem
suprà hominem attollit, supràque omnem na-
turæ præstantiam, in gradum perfectum, &
diuinum: è contrario peccatum, quo vno fu-
gatur gratia, hominem deprimit, destruit, ab-
iicit infra naturam, & infra nihilum, instar
iumenti, cœni, & pulueris; Vnde vix aliâ sce-
leratos, quàm ferarum nomenclatione sacra
pagina dignatur: Christus, Lupos, canes, por-
cos appellat: Ezechiel scorpiones; dracones,
asinos, & struthiones Isaias; Ioannes viperas;
David

David equos, mulos, tauros, aspides, basiliscos; Iobus tygres, & Sanctus quidem Augustinus, illud Amanuens Christi. *Sine ipso factum est nihil*, interpretatur de peccato, quod nequit Deum habere auctorem. At Christus, plus aliquid dixit, peius esse pronuntians Iudam esse, quam nunquam extitisse, ac meritò sanè; Primum enim peccato defœdatur natura rationis capax, (cuius leges euertit qui peccat) dissoluitur, atque abiicitur; & quod hinc sequi necesse est, reliqua propter illam a Deo condita, suo fine priuantur, & frustra sunt; cuius iniuriæ si quem habere sensum possent, in peccantem omnia atinarentur. Deinde autor naturæ Deus, conseruator & finis peccato violatur, spernitur, & , quoad potest, de mundo tollitur, excusso videlicet & protrito maiestatis illius supremo iure, atque imperio sine quo non constat diuinitas. Itaque Christus satis Deo offenso facturus sibi esse censuit moriendum; quod Dei offensa ad eripiendam Deo vitam suapte natura spectasset.

Adde quod peccato in Dæmonum ordinem redigimur ex supremo illo ordinis diuini, consortio, in quod eramus gratiâ *subiecti*. Quare; *vnus ex vobis*, (ait de Iudâ Christus) *Diabolus est*; & S. Chrysostomus hominem peccande fieri Dæmonem, haud quidem naturâ, sed animi voluntate; ac peccatum, voluntarium Dæmonem nominat; nam, vt spiritum bonum in hominum mentes gratia inducit, sic malignum hostem quod admittitur scelus; ex quo est illud Sancti Macarij, animâ peccante Dæmo-

Hh nem

S. Th. 1.

2. q. 71.

art. 6.

V. Less ū

1. 13. de

perf. diu.

c. 26.

2.

Ioan. 6.

242 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
nem indui, totâque illius substantiâ vestiri; &
Christum legimus septem dæmonia ex pœni-
tente feminâ expulisse, quibus nempe illius
animum in prædam ac sedem patrata scelera
dederant, licet corpus minimè obtinerent: Vt
enim animam in Dei templum sedemque Au-
gustissimæ Trinitatis gratia consecrat; haud
absimili modo culpa in Latronum spelæum, ac
dæmonum sanum; qui, vt ipsa docuit veritas,
ingressi habitant ibi, aguntque animum se-
ptemgeminâ rabie in oppositos diuino spiri-
tui tam horrendos & nefarios ausus, vt cadere
in humanam naturam vix potuisse videantur;
Demum, esse *ex patre Diabolo* qui peccant
non sinit Christi vox dubitare, vt neque gra-
tiâ munitos, dilectissimos Dei filios, & ami-
cos; Quare notat S. Gregorius Nyssenus, non
abs re traditum, vt orandi principio significa-
retur illum, *qui est in cælis patrem*, inopem
vocari, ne alioqui peccator dæmonem patrem
rogando inuocaret: & potest inter hæc infœ-
lix non sui misereri, non seipse deslere, non
rumpi dolore suique odio tam detestabilem in
sortem, ex tam beatâ, atque optabili, sponte,
vltroque deuolutus: ex Dei Templo, sede, ac
filio, in antrum, mancipium, ac filium dæ-
monis conuersus, imò & dæmone peierem,
quippe naturâ ignobilior, ingrati animi scele-
re & in Deum, teste B. Chrysostomo, condito-
rem simul ac redemptorem sceleratus, cum
dæmonis crimen, conditoris tantum offensa
fuerit. Quare nouis ait idem sanctus esse inferis
plectendum, qui post Christi mortem, pecca-
tum

De beat.

Hom 54
in ca. 9.
Ioan.

tum repetit, idcirco obitam, ne repeteretur. Quid autem qui toties repetit? qui loquendo etiam & agendo, cum dæmon solâ cogitatione? qui post obtentam toties veniam, post exempla, fidemque supplicij? nam his omnibus titulis, præ dæmone, reus es impudentissime, & miserrime tui hostis, magisque ut loquar cum S. Chrysostomo, Diabolus, quàm ipse Diabolus.

Peccato denique lethali ruinam trahunt regia illæ dotes ac diuinissima ornamenta, quæcunque beneficio gratiæ conferri in animam diximus, & eorum loco contraria omnia succedunt, Deo illatam sibi iniuriam, & contemptum in execrandum caput ingrati hominis contorquente, mortem, deformitatem; regni, felicitatis, diuini ordinis iacturam, imbecillitatem, ignorantiam cæcitatem; quibus autem modis, aut cruciatibus aduersus peccantes non læuiat, qui proprium filium alieni peccati, voluntarium ad tempus reum, reluctante paterni pectoris infinito amore, tot suppliciis subierit? Disce hinc peccator, quali te ipse piaculo obstringas. cum ad vindictam adeò atrocem in filium vides Deum fuisse alieno peccato coactum. Quanquam hic etiam in peccantes rigor iusto est lenior, ad immanem peccati, furiosamque malitiam. En etenim coram infinita hinc Dei bonitas, maiestas, excellentia, sanctitas, amor, & beneficia, conditi, seruati, redemptique hominis immenso sanguinis pretio, & bonis immortalibus destinati cœlitus nobis ponuntur ob oculos; illinc se

3.

244 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
profert dæmon, quem vi, dolis, venenis in no-
stram perniciem stipatum ambigere non pos-
sumus, & abiectissimis, turpissimis fœdissima-
rum rerum, maximèque inanium in hac vitâ
promissis, in futurâ tormentis ad sese pellicit,
in medio positi conditionum tam dissidentium
stulti, amentes, ac stolidi pro dæmone cense-
mus, & rescisso quod Deo debemus & dixi-
mus sacramento, illud cacodæmoni dicimus.
Potest-ne par pœna tam infinito summi & in-
finiti boni, maiestatisque summæ contemptui
inueniri? Quid igitur mirum, si hunc odit
horret, insectatur, & temporariis, & sempi-
ternis inimiciis, & cladibus Deus? mirum
sit potius hominem hæc nosse, his credere, &
tamen spirare, ac viuere, cansâque tantorum
ac tam innumerabilium malorum, quâ datur
occasio, repetere, quâ negatur captare, & ra-
pere; sentiet, sentiet aliquando, quantum sit
inter regiam Dei seruitutem, & sanguinolentam
tyrannidem dæmonis discrimen: attendat
interim quibus tanquam carnificinæ præludiis
tùm supersticiosos vexet cultores suos, extortis
quoque paruulorum filiorum cruentis sacris,
tùm arreptitiorum corpora, in quorum ani-
mos nihil potest, indèque colligat, quid expe-
ctare in posterum valeat; relectis verò quæ
hîc retexuimus obiter, & distinximus antea
fusiùs mortiferæ culpæ calamitatibus inuesti-
get, nùm possit aliquid esse peccante miserius;
nam etsi ponamus alicuius stuporem tantum
esse vt occalluerit his malis, & nihilo propte-
rèa tristior suis diuitiis, & oblectamentis inte-
rim

rim perfruatur ; at hoc ipsum , inquit , S. Thomas non parui esse supplicij , quod eius scelera , dum viuit , nullius pœnæ beneficium castiget , quò minus malus saltē euaderet , sed impune (quod ingens malum est) suis adinventionibus permittatur. Quin etsi ab eo pœnæ omnes , tum vitæ præsentis tum æternæ abessent , quarum horrenda grauitas solâ terret sui obscurâ recordatione , culpæ tamen vnus lethalis vulnere infelicior est , quàm si pœnas illas in se vnum congestas omnes pateretur , cùm has optimo Deo , sed æquissimo vindici tam necesse sit placere (cui nisi bonum placere nihil potest) quàm eidem culpam incredibilter displicere.

C A P V T IX.

Quanti apud sanctos fuerit gratia , & quanta fecerint eius causâ.

Hic velim aduertant animum , quos parui laboris , & incommodorum excusationes veræ , seu friuolæ à peccati fugâ , & defensione gratiæ retardant : nam eius tuendæ & conseruandæ causâ sancti viri non honori , diuitiis , cruciatibus membrorum lentis , non vitæ indulserunt , cùmque in obsequium gratiæ omnia profudissent , magno lucro hæc damna duxerunt , & gratis illam sibi datam putarunt. Atque imprimis summa & sancta veritas iu-

246 *De inestimab. pretio Divina gratia,*
bet nos dextrum exsculpere oculum, dextram,
pedemque abscindere, crucem quotidie tolle-
re, vitam proicere, cum hinc aliquod instat
amittendæ gratiæ discrimen, cuius tenax præ-
cepti Quirinus Martyr manus pedesque trun-
candos præbuit; Serapion corpus articulatim
conscindendum, Nicephorus torrendum crati-
culâ, postea membratim laniandum. Quid au-
tem in paucis hæreo? nihil excogitari crudeli-
ter potuit, quod non sit à Sanctis Martyribus
gratiæ causâ toleratum. Alij verò eiusdem pe-
riculo cauturi, fuimet Tyranni & tortores vl-
trò exitere, rati præclare secum agi, si pec-
candi discrimen quibusvis corporum vexatio-
nibus redimerent. B. Ioannes de Bono acutas
arundines vnguibus suffixit; B. Martinianus
excitatâ è sarmentis flammâ semel & iterum
diu corpus vstulavit, seipsum interrogans
quantillum hoc esset ad æternitatem ignium
inferorum. S. Franciscus in substratis modò vi-
vis carbonibus, modò niue, & aliàs spinis nu-
do corpore volutatus est; B. Iacobus Anacho-
reta manum foco iniectam diu sustinuit; &
his parva hæc visa & levia, dum ne vlllo in
peccatum assensu gratiam perderent, nec enim
lapides & caudices fuerunt, qui sensu care-
rent voluptatum, sed inhibuere ab illo suffra-
gium arbitraræ voluntatis, & consensionem
eius represserunt prudentiâque solidâ & verâ,
breui corporum detrimento sempiternam ani-
mi salutem afferendam iudicarunt. Quin imò
vel solas, easque dissitas labendi occasiones
expertus semel, is de quo dicebam S. Marti-
nianus,

nianus , in desertæ insulæ scopulum exul spontaneus se recepit , & nec cellæ , nec antri patiens , quod ea sibi exacti periculi memoriam refricarent , sex ipsos annos sub dio egit, in summa vitæ ut asperitate , sic excellentia & sanctimonia , donec eò appellens ex naufragio proximo periculosæ formæ Virgo , & capillis in terram subducta , opinionem illi certam fecit , ne illic quidem se satis longinquum ab iis quæ fugerat & horrebat. Quare Virginis curâ diuinæ providentiæ relictâ , crucisque fluctibus impressa , iis se velut naui commisit, de ope non dubius sibi tam legitimâ in causâ cœlitus adfuturâ ; & verò soluenti adnatans par Delphinum, tergo exceptum reddidit continenti. Quare igni , cellæ, terræ , scopulis, marique diffusus biennium peregrinatus est , omnium egens , victitans mendicatio , nullo loco consistens , nisi ubi nox illum occupasset; Tantum in eius animo valuit diuinæ gratiæ splendor verax & admiratio , eiusque propugnandæ ardor , nullis aquis , & fluminibus extinguendus. Quis iam sine rubore prætexat ignaviæ colores in foro Dei non sanè probandos ; quis sibi de perdendo cœlo cum lis vertitur , & pugna initur , terram excuset , & commoda ; pereat corpus , dignitas , vita omnia ; nobis , inquam , omnia, re nulla excepta , pereant , ne pereat gratia ; homicida profectò sui est , qui fruendis exitij sui , retinendisque causis , aut lætatur imprudens , aut sciens non abstitit.

Attamen haud tota in eo fuit Sanctorum gloria ne gratiâ caderent , verùm id egere non minus

248 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
minus ardentem, vt amplificarent partas gratiæ
opes & nouis quotidie accessionibus cumula-
rent. B. Brigitta, vt virgo sanctius quam nupta
viueret, deformitatem oris à Domino Deo ma-
gni muneris loco impetrauit, eadem piæ Mo-
niali cui obtinuerat à Deo visum, in virtutis
studio crescenti, cæcitatem denuò impetrauit,
ne visibilibus aspectu distraheretur à commer-
cio sancto meritorum. Sanctus Mandetus regis
Irlandiæ filius, ne compelleretur ad nuptias
morbum totius corporis exorauit tam pestilen-
ti foetore infamem, vt absque nausea ingenti
nemo ad illum accederet propius, nempe vt
maiore apud Deum gratia floreret. Sabas recens
monasterium ingressus decerptum pomum ex
arbore mox proiecit, ac pedibus triuit, indi-
gnans quod illud soluendæ abstinentiæ, omit-
tendique meriti discrimen subiisset, ac se om-
ni pomorum esu in perpetuum multauit. Euse-
bius Monachus quod legenti sibi Euangelicam
historiam Amiano, minus attendisset, ferro
latera præcingens sic depressam ceruicem huic
antrorsum catenâ iunxit, vt cælum exinde spe-
ctare nunquam posset; sic idem ferrum laxiore
catena saxo alligauit, vt supra totos quadra-
ginta quibus superstes fuit annos angustissi-
mam cellam pro carcere haberet. Maurilium
Episcopum interpellatum à muliercula, vt sa-
cro filium morientem chrismate signaret, pie-
tatis sensus iusto diutius ad Aram tenuerat, igitur
chrismatis expers puer animam efflauit.
Quod etsi nō poterat saluti eius officere, sed in-
cremento duntaxat gratiæ, quo esset eo sacra-
mento

mento augendus , tanto nihilominus dolore tulit Episcopus , ut clam ab Ecclesia profugus ; & ignotus , hortulani se munere ac labore apud nobilem virum multos annos damnarit , assiduâ corporis afflictatione atque inediâ errorem leuissimum , si modò error fuit , & casum deplorans alienum. Beata Mectildis impura canentes audiens , offensâ diuinâ impatentiâ rumpabatur , cùmque aliud non posset in comminuto vitro se tamdiu versauit , dum vnum toto corpore cruentum ; & acerbissimum vulnus foret. Quid Sanctæ Christianæ focos , gelu , membrorum lanienas , diuulsa , confractaque ossa ; quid aliorum alia siue amissæ piacula gratiæ ; seu tuendæ arma , siue munimenta impetitæ , quibus referta est Sanctorum in ereino Patrum , & Ecclesiæ totius historia ? Quod si ob alienam gratiæ iacturam tantum doluere , fleuere , seipsos torserere , quid tandem à nobis , Deus immortalis ! exigere cogitamus , ne illam ipsimet incurramus ?

O hortum amœnissimum gratiam ! ô vitæ magistram , custodem , sociam , sororem , parentem ac lucem ! ô sincerum , ac suauissimum balsamum ! ô murum inexpugnabilem ! Vita arborem , ignem , sal , iridem , boni omnismatrem , pluuiam , hortorum fontem , facem lucidam & ardentem , vinû , lac , oleum , solem , benedictionem : his enim & præter hæc tam multis laudata symbolis , expressâ , commendatâque & ab Sanctis Patribus gratia , vix vbi eorum pars minima referri vel obiter valeat ; quibus vim illius mirabilem , ac præsentissi-

3.
S. Ephr.
S. Bern.
S. Chryl.
S. Anton.
S. Bruno.
Origen.
S. Bonau.

- 250 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*
mam nobis aperirent , pretium inculcarent
persuaderent æstimationem , ac fortissimam
conseruationem. Sit nunc pro libri huiusce
clausulâ , illorum vnus Beati Ephrem , instar
omnium sancta vox & adhortatio , sermone
quem habet de gratiâ ; *Enitere* , inquit, *ut di-*
uinam gratiam iugiter in mente habeas , ne il-
ludaris ; cole illam ut custodem tuam , ne iniu-
riâ affecta te deserat ; venerare illam ut magi-
stram tuam inuisibilem, ne illâ absente , verferis
in tenebris ; sine illâ noli certamen inire, ne tur-
piter pereas; sine comitatu illius virtutis semitam
2. *ne ingrediaris , nam draco rugiens tibi insidias*
struet , absque consilio illius non tractes quæ ad
animam pertinent , multi enim sunt , qui specie
recti mentem deprauant : & paulò post , cum
promptitudine animi morem ipsi gerito , & cun-
cta tibi perspicua reddet ; filium altissimi efficiet
te , si illam tibi sororem adiunxeris , instar ma-
tris vbera præbeat tibi , & velut infantem ab
insidiatoribus custodiet te ; amoris eius & indul-
gentiæ fidem adhibe , ea enim omnis creatura
principium est. Nondum eius erga te amoris vim
cernis ? quoniam & lætentes pueri matris erga
se ignorant sollicitudinem ; patiens esto , & illius
te subde consilio , atque ita eius fructus , utilita-
temque percipies ; nesciunt quomodo nutriantur
& infantes ; at ubi crescendo adoluerint , eiri-
que euaserint natura vim in se admirantur , sic
& tu si in diuinâ gratiâ perstiteris ad perfectio-
nem peruenies.

DE INÆSTIMABILI
PRETIO
DIVINÆ GRATIÆ
LIBER QUINTVS.

CAPVT I.

*De fidei virtute , prima ad gratiam
animi comparatione.*

DE BILIOR est naturæ oculus
quàm vt ad fontem gratiæ, splen-
dorem , ac pretium , ad promif-
forum cœlestium , & arcanorum
notitiam diuinæque in pœniten-
tes misericordiæ pertineat , nisi superiori luce fidei Christianæ confirmetur, Angelis etiam
haud per se congenita ; tanta est gratiæ , tanta
diuinorum myfteriorum excellitas : hæc sa-
pientiæ supremæ participatio , ac lucis illius
in quâ seipſe contempletur Deus , mentem
cœli natalis ereptam tenebris transfert in al-
tiorẽ sphæram, & inſuetum intelligendi mo-
dum, quo cœleſtia non ſolùm capiat certiùs (ta-

I.
Concil.
Trident.
ſeſſ. 6. c.
5. & c. 6.

252 *De inestimab. pretio Diuinæ gratiæ,*

meti obscurius) quàm quæ sensibus percipit, sed his quoque terrenis expurgetur , agnitâ pariter eorum falsitate ; utque sole videmus non modò illuminari cœlum , sed etiam purgari , sic videtur dicere Sanctus Petrus , fide purificari proborum corda , iisdem enim quibus Deus oculis , fides cernit , eodem iudicio res censet , eâdem ponderat æquitate , cùm totâ veritatis summæ certissimâ luce ac sapientiâ , errori haudquaquam obnoxia nitatur ; hoc tanquam vehiculo & ductu suos nobis gratiæ thesauros diuina bonitas effundit ; ad hunc solem gratiæ pulchritudo , valor Christi sanguinis & color , diuinæ offensæ monstruosa feritas , iudicia , supplicia , præmia spectantur , inflammatusque animus ad iusti vindicis salutarem metum , amorem immensæ bonitatis , & vitiorum execrationem , excipiendæ gratiæ paratur.

2. Verùm enim verò donum hoc fidei tam potens , viuum , & efficax , penetrabilius ancipiti gladio ; habent plerique omnes ut in vaginâ reconditum , ac tanquam ignem sub rerum inanum cinere latentem & mortuum , quæ causâ est , ut paruo sit iis vsui , diùque fructu illius careant , dùm ictu aliquo aduersæ fortunæ , aut valetudinis vehementius excitetur ; tunc demùm se profert ; tunc quàm sit nihili hoc totum quod depereunt homines clarè monstrat ; tunc scintillas mittit quibus charitas accendatur : absit tamen hos ictus expectemus , quibus fodicatus hic fidei ignis flammam suam tollat , & ardeat : proritandus est attentâ rerum sacrarum

sacrarum meditatione , terendum est hoc syna-
pis granum vt vires exerat , cieat lacrymas,
pungátque animum acerba vitæ anteaactæ me-
moria : promenda sunt pharmaca sigillatim ex
hoc vitali scrinio , digerenda , liquanda , mi-
scenda , adhibenda , aliàs minimè profutura ;
hoc est , æterna mysteria , sanctæque ex iis co-
gitationes versandæ toto animi conatu , expli-
candæ , mandendæ , vt quicquid iis inest , suum
expromat seorsum lumen , & ardorem , volunta-
tîque subiugandæ suum singula robur euol-
uant , & imprimant ; nam si potest aliquid pro-
babilis ratio , multoque plus euidens , quid Hebr. 11
fides viuida , & se totâ præsens non poterit ?
cuius immensam potestatem de regnis , leo-
nibus , & flammis , gladiis , bello , morbisque
triumphantem nobis Apostolus describit :
Sancti denique per fidem operati sunt iusti-
tiam , adepti sunt repromissiones , omnisque
illorum ad Deum conuersio à viuaci hac fide
profecta illos ab sæculo , parentibus , agnatis ,
séque ipsis diuulsit , vt Deo iungeret , cœloque
infereret.

Cur ergo doni singularis efficacitatem in-
ertes premimus , eamque perinde detinemus
vase fictili conclusam , ac si ad nos minimum
attineret ? otiosam , languidam , torpentem ,
vixque satis interdum obscurâ conscientia se
nobis prodentem , quasi defectæ ac prostratæ
dubius pulsus arteriæ : Quæ Christianorum
incogitantia omnium est origo scelerum , vt
fidei vigor omnia in officio continet : nec fieri
potest , vt sit moribus prauus , qui est meditata ,

254 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
præsenti & distincta fide verè Christianus. Sed
enim, proh dolor? eorum quæ fides nos docet,
& quibus pro fræno nos regit, ac inhibet,
magnitudinem, celsitatem, & compertissimam,
firmissimamque veritatem obimus tanquam
historias veteres negligenti, leuique oculo;
nec demittimus in animum penitus fore certò
supremum de nobis iudicium, dicturòsque
nos coram iudice offenso & incorrupto cau-
sam etiam de verbo inutili; nihil esse peccato
deterius, & horribilius; Christù huic delendo
totum sanguinem, vitamque insumpsisse, ple-
ctendum rogis, & cruciatibus sempiternis; hæc
porrò magis explorata esse ac liquida, quàm
lucere solem & diem hesternum præterisse;
negauit Abraham Epuloni tormentorum eius
ad fratres testem, etsi permoturus dirà & mise-
rabili specie illos videbatur, quod haberent
Moysem & Prophetas, hoc est fidem euiden-
tià ipsà & experiencià certiolem, cui potius
iplos par erat, quàm mortuis credere. Huius
verò post diuinam opem tam præsentis & fir-
mæ persuasione assequendæ, vna est ratio vt
subeamus in intimas eorum quæ credimus,
medullas acri & assiduâ meditatione, singu-
lorum grauitatem, firmitatēque rationibus
validis, & viuīs æternorum imaginibus ani-
mò insculpamus; demùm eorum quæ singulis
insunt distinctam fidem, & indubitatam cre-
brò ex proposito iteremus; ex hac enim con-
templatione atque vsu S. Hieronymus audire
se vbique putabat tubam mortuos ad iudi-
cium excitantem: Beatus Egidius vnus ex
primis

primis Sancti Francisci comitibus videre se magis censebat, quam credere: Sancto Ignatio ante venerabile Sacramentum arrigebantur capilli præ reuerentiâ, quasi apertam Christi spectasset Maiestatem, & B. Borgia ad aram faciens, cum ventum esset ad sacrificium tremore concuti cernebatur: Sic nobis ex rerum vnaquaque acutè introspectâ nobis ad credendum iniunctarum, mille faces & radij, fidei, mille ignes sanctæ charitatis emicabunt.

C A P V T II.

*De timore Dei, alterâ ad gratiam
animi comparatione.*

VBi fides iam sibi plenius mentem vindicavit, sequitur illico animus eius facem & timore sancto diuini iudicij ac pœnarum, ad Deum incipit adspirare; est enim hic timor sapientiæ initium; ac primus voluntatis salutis spiritum parturientis nifus, ex acrimoniâ nascens fidei vehementis, quam quis malignitati suorum criminum, & seueritati diuinæ iustitiæ præstitit. Hoc metu percussus rex pœnitens, Domine, exclamat, ne in furore tuo arguas me, neque in irâ tuâ corripias me; non quod insit Deo hæc perturbatio furoris, atque iræ, sed horum effecta, & inflexus rigor æquitatis sub quo curuantur qui portant orbem, & columnæ

256 *De inestimab. pretio Divinae gratiae,*
columnæ cœli contremiscunt. *Meticulosum*
est, inquit Innocentius, *omni viventi coram*
te causam agere criminalem, quia, cum sis po-
tentissimus; manus tuas nemo potest effugere;
cum sis sapientissimus, oculos tuos nihil potest la-
tere, cum sis iustissimus, animum tuum nemo potest
corrumperere (quæ tria in Iudice sunt maximè
horrenda) *coram quo accusatrix est conscientia,*
rea mens, advocatrix ratio, testis memoria, &
tu iudex. Frustra nobis ipsis latebras tendimus;
ac interiorum nostrorum vultum dissimulamus

Inn. III.
in Psal.
141.

Aug. I. 3.
Confess.
c. 9.

non tantum aliis sed etiam nobis. Videt illum
penitissimè qui finxit oculum, & cuncta scruta-
tatur, quo teste non rarò damnantur, quæ
celebranda homines iudicant; nam si scruta-
tatur Hierusalem in lucernis si patum mundus
est in conspectu eius cœlorum nitor, & in An-
gelis suis reperit pravitatem, Babylon rea, im-
pius & peccator ubi apparebunt?

21.

Severitatem verò Dei inexorabilem nullum
peccati nævum etiam tenuis impunè omissu-
ram acriter cogitanti, vereor ne satisfecisse
iustitiæ potius quàm clementiæ videatur, &
cùm aliquid restet, quod misericordiæ debeat,
nihil iustitiæ debere. Sunt enim scelera, qui-
bus cùm posset, non pepercit innumerabilia,
nullum cui citra satisfactionem summo iure
à Christo acceptam, pepercit. Ad hæc etsi abun-
det plus satis mors filij Dei, & divinus san-
guis ad asserendos ab omni crimine, ac poenâ
complures mundos, damnantur nihilominus
homines infiniti, cernente ac linente Deo,
ex multis vocatis quàm pauci leguntur? quàm
multi

multi primo ex vitæ limine abrepti , quamquam ab inferis immunes , cœlo excluduntur? quot ex tam immensa , nobili & perfecta multitidine purarum mentium , quò lapsu in Dei offensam ruerunt , eodẽ nulla spe recuperandi ordinis , aut placandæ vnquam misericordiæ in sempiternos rogos sunt detrusi? Deinde primum hominis peccatum quam calamitosa tot sæculis , & longa series flagitiorum , & exitiorum secuta est ? Quid non pœnarum exsolutum , & etiamnum exsoluendum ? quantum luit malorum Adamus post condonatum licet offensionem liber , quantum posteri luunt? quàm infinitis partibus culpam satisfactio superat pro nobis oblata ? post Christi deniquè redemptionem adeo copiosam & exuberantem , quàm multa nihilominus suppliciorum , scelerum facinorosorum millia , & perpetuis ignibus damnatorum , vt Antiochiæ ciuitate populosissimâ , & ante alias vniuersi orbis Christianorum appellatione dedicatâ , inter tot myriadas hominum dubitarit S. Chrysostomus , num vel centum forent salutem adepturi : recurrat illud Archidiaconi Lugdunensis iam vita defuncti ad Præsulem suum oraculum , steterisse secum ad Dei tribunal animarum triginta millia , ex quibus ipse cum Sancto Bernardo cœlum rectâ , piaculares flammâs tenuissent tres tantû , ceteræ omnes in sempiternas actæ præcipites , illud itẽ mulieris , quæ fratre Bertoldo in quædam flagitiâ vehementissime perorante , subita ex morte , aut mortis simili defectu reuersa , frequenti quæ

Hom. 4.
ad pop.

S. Vincē-
tius Do-
minica
Septuag.
serm. 6.

258 *De inestimab. pretio Divinae gratiae,*
 aderat concioni retulit de sexaginta hominum
 millibus diuino tunc representatis iudicio,
 tres tantum igni temporario, reliquos omnes
 æterno addictos. Quid de sexcentis millibus
 Hebræorum in promissam patriam destinatis,
 cum ægrè duos illam tenuisse videamus? De
 orbe hominum octo vix diluuium euasisse?
 Prophetam errore potius quàm culpa lapsum,
 fuisse ab leone confestim iugulatum? Aaronis
 filios ob ignem alienum sacris adhibitum igne
 sacro absumptos? castigatum exercitus strage
 sacrilegium Acani? Davidis quandam siue
 gloriolam, siue quid aliud fuerit quod nostros
 fugiens, perspicaces æquissimi iudicis oculos
 non fugit, hominum septuaginta millium mor-
 tibus vindicatum? mundi tandem ut plura
 exempla fileam, peccata in dilectissimo filio
 tam atrocibus à patre punita suppliciis? hæc
 dum animo reputamus, possumus scilicet male
 nobis blandiri de misericordiæ lenitate, &
 patrocinia peccandi ex ea petere? possumus
 quicquam in tribunalibus hominum maxime
 cruentis seuerius & horribilius inuenire? Ah,
 Quàm verè horrendum & omni opinione for-
 midabilius incidere in manus Dei.

3. Addamus potentiam seueritati huic parem
 ad conferenda illicò in opus iustitiæ vindicis
 mandata, de qua psalter Propheta. *Quis nouit*
potestatem iræ tuæ, aut præ timore iram tuam
dinumerare: Armantur pro suo autore omnia
 contra peccantes elementa; præfocant orbem
 refusæ alueis, & gurgitibus vnda: igne cœ-
 lesti, secundum in cinerem pentapolis flouentissi-

ma

ma concidit, sorbet primos schismatis architectos dehiscens terra; & *vidi*, ait Iob qui Iob 14.
operantur iniquitatem, & seminant dolores, flante Deo, periisse, & spiritu oris eius esse consumptos. Sed hæc lanca proisus & mitia, quia fluxum temporis sequuntur; illa illa stricto ferro manus in inferis sæuiens, & ineluctabili carcere, tot damnatorum myriadas, nullâ unquam tormenti eorum sempiterni miseratione coercens, crucians, & morte trucidans nunquam moriturâ, in ipsos spiritus igne corporeo grassatur; naturæ legibus maiore, sed iusto imperio vim facit; prunas frigoribus indomitis, fastidiis rabiosam famem; tabem purulentam miseræ incolumitati; aternitati mortem tam miris quàm veris confundit & committit modis, atque iris, ad torquendos diuinæ offensæ reos; nec terret nos tamen dextræ illius pondus, sed illecebris peccandi & assuetudinis, opinionumque corruptelis elisum retundimus, vt alacrius pereamus. O dolosas nostras, nobisque infensas cogitationes: ô falli ultro fraude exitiabili volentes! Tam formidandas pœnas, tam prope nobis imminentes ore tranquillo credimus, cernimusque. & inter hæc risui, epulis, commodis, inaniis indulgemus? Si vnum tantummodo ex omni hominum qui vnquam extitere, futurique sunt multitudine, inferorum supplicia poscerent, timere profectò vnumquemque nostrum deberet, ne mortalium infelicissimus is esset, quem fors tam crudelis opprimeret; iam cum nobis nihil sit verius nihil exploratius quàm

260 *De inestimabili pretio Diuinae gratiae,*
saluos fore paucissimos, reliquos iis poenis
aeternum mancipandos, an non planè horren-
dum, tam horrenda tam parum cauere, & hor-
ribilius nec timere?

C A P V T III.

*De spe Gratiae diuinæ tertiâ ad illam ani-
mi præparatione.*

- I. **N**E quis tamen hoc metu extra metas sa-
lutiis abreptus desperet, aut intra illas
velut syderatus absque sensu, motuque hæreat,
temperandus est dulci memoriâ supremæ bo-
nitatis; frustra timet qui timenda non cauet;
frustra deformi, & sanguinolentâ admissorum
specie terreor, nisi iacentem ad ea profligan-
da, destruendâque spes erigat: vincant sane
numero arenam litterum peccata, montes
grauitate, iis furor iustitiæ se toto, totis infe-
rorum cruciatibus incumbat, sed est lenissima
bonitas, & quicquid iustitia egerit sæuendo,
nunquam huius parcendo indulgentiam supe-
rabit; nam miserationes eius super omnia ope-
ra eius, totiûsque in fontes Angelos, hominés-
que iratæ iustitiæ, nunquam placanda, nun-
quam remittenda contentio, nihil est factum vel
vni composita, quod puncto temporis diuina
misericordia patrauit: Denique ultorem non
poscit æquitas infinitum, infinito misericor-
dia non modò eguit seruatore, verum eodem
in finitis

infinite nominibus, operumque meritis infinito: pœnas nisi coactus nunquam Deus infligit; veniam & beneficia ingerit, & repulsam illorum ægerrimè accipit; curandis pœnis stillam sudoris nullam dedit, paranda veniâ & sacro flagitiorum piaculo sudorem, sanguinem ac vitam in extremis cruciatibus insumpsit; potentiam omnem in reorum suppliciis non exhaustit; exhaustit in sceleribus condonandis, cum diuinitatis corporatæ in nostras miseras descensu nihil possit maius à Deo perfici: reconciliato per veniam reo, naturæ propriæ, sanctimonix, charitatis, Spiritus sancti consortium tribuit, virtutes infundit principes ac diuinas, & dona cœlestia: quâ opum & sumptuum tantorum particulâ Deo constant, damnatorum omnium omnes pœnæ? Itaque si iure vindex eius seueritas est timenda, haud paulò pluribus, & æquioribus titulis bene ac prolixè de ipsius misericordia est sperandum.

Quodd si nonus solum mentium ordo beatarum mortalibus singulis custodes suppeditat singulos, plures absque vlla comparatione in cœli regiam diuina bonitas excipiet, quam seueritas pœnis damnet, cum superiores spirituum chori subiectos longè numero excedant, & his insuper cunctis accessuri sint homines beati. Deinde quid vetet sperare tempora, quibus piorum messis vberior, cœli horreis inferatur, quam quæ hactenus illata est, fiatque plenius vnum ouile, & vnus pastor? Pro centum hominum salute S. Chrysostomus ex omni Antiochia vix spondebat? nempe tunc etiam

262 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*

Iudæis, & Ethnicis refertâ; triginta millium animarum æternam stragem dies vna vidit? at quoties vndecim, sedecim, triginta millium non tantum salutem, sed triumphales in cœlum pompas & coronas vidit? E Christianorum autem vulgo beatitatis portum, partem maximam tenere Sacramentorum Christi efficacia ingens persuadet: sunt enim clementiæ ad restituendos in gratiam reos, inuentiones quàm mirabiles, tam potentes, habetque plures parcendi cauias quàm iustitia vlciscendi, etsi sit vtraque infinita, clementiam enim liberalitas, bonitas, beneuolentia, ipsa potentia suorum amantissima operum, ipsa Dei natura in beneficium illorum prona, fulciunt, acuunt, & inflammant: magis solitaria videtur iustitia, carètque præterea incitamento ponderis ad dandam veniam infiniti, Christi sanguine, voce, vita & meritis, quibus vehementissime vrgetur clementia: Vnum iustitiæ superest incredibile peccati odium, nec illi proprium sed cum misericordia commune, magnûque Deo parcendi aculeus, vt illam à nobis quantocius abstergat maculam quàm nequit poenarum æternitas delere, quàmque nos illius minore odio quàm quod ipse gerat exterminari cupimus, & rogamus. Quis ergò hic sperandi luce tam multâ & verâ, de misericordia non magnificè, largiter, amplèque sentiat?

3. Est verò hæc Dei fiducia, tum ad formandam in animo gratiæ æstimationem per necessaria, vt quæ nullis possit, nisi Dei viribus optari, nedum possideri; tum ad erigendam
abiectio

abiectionem animi , timore prostrati, allicien-
dâque promissionibus præmiorum quæ bonis
seruantur Deo autem mirâ desideriorum pro-
perantiâ optante , iubente, omniâque mouen-
te , vt velimus ex vitiorum cœno emergere,
quis se desperet emersurum, vel id serò & lan-
guide expectet ? Si quem altissimo puteo de-
fossû attolli Princeps ad oram machinis iu-
beat, spondens tunc manum se illi daturum,
ac vbi euaserit regni dimidium ; spe quantâ,
quàm vegetâ conatus expromat in remedij
propinqui & facilis gratuitam affecutionem?
Idem planè in fonte transigitur , fidei ac spei
adminiculo cœlitus ex peccati voragine subla-
to , habentique in promptu potentissimam Dei
manum , quâ, nisi hanc spreuerit, assertus , in
regni partem adsciscatur. Quid cessas miser?
quin manus illius præsidium occupas ? cur fri-
gus , laborem , molestiam nihili , stolidè cau-
saris , ne brachium extendas , ne æternitatem
regni momento lucreris , cruciatum euadas?
Ah deses , ignaue, stupide, tui homicida, & de-
coctor infamis patrimonij diuini ! adest para-
tus in auxilium Deus, cur tibi deesse obstinas?
iunge quod potes, & quod debes, Deo, quantum
finis , & vltra quam debet , opitulari tibi sara-
genti : incœpit ille, tu sequere; vocauit, respon-
de; datis vttere, vt crescant, & gratiam pro gratia
recipias, est enim ipsâmet non minus certum
veritate ; Deum homini ritè comparato , nec
suam gratiam negaturum, nec puncto temporis
dilaturum.

CAPVT IV.

*De contritione postremâ ad gratiam
animi præparatione.*

1. **E**X eadem illa bonitate, quæ spes reorum ad petendam, expectandamque veniam expectat, erumpit amor eius bonitatis, hostes etiam capitalissimos ad se tam beneuolè reuocantis, hinc acer illius violatæ dolor, inde propositum vitæ melioris, atque in posterum innocentis, quæ tria veram peccati detestationem, certam gratiæ pronubam componunt. Vix enim hunc animus dolorem ex Dei amore concepit, cum ab eo peccatum illico expellit, & solem gratiæ inducit, ex cuius præstantia, si rectè philosophari volumus, quanta sit contritionis admirabilitas cernemus; nam si vt refert S. Thomas, multi in ea sententia fuerunt, non posse rationalem animam, ob sui excellentiam in corpus induci nisi perpurgato subtili, penèque incorporeo corpore præparatû; alij nisi animæ vegetanti lux quædam ex stellarum orbe, sentienti verò è cristallino cælo superior, ingressum in corpus adornasset; at rationis participem egere alia maiore ex empiriei sedibus defluente, tanta iis inerat apparatus opinio ad excipiendam animam necessarij, vt totam ad illum contentionem ac robur naturæ ægrè putarent sufficere; Ergo si ad vitam corporis miseram, breuem, maculosam, præparatio

tio tam sublimis exposci credita est, qualis; quæso, ad vitam animæ felicem, sanctam, diuinam, immortalem nimirum gratiam; qualis ad perpetuum hospitem, & habitatorem Deum in eam inducendum? Quàm admiranda contritionis veræ efficacia, & maiestas ex venenata scoria, & plumbo aurum defæcatissimum; ex dæmone Angelum, solem ex tenebris; ex morte, ac sepulchri tabo repente vitam educantis, eamque integerrimam, ac beatam? Huc, huc potius cupiditatem illam, labores huc vertite, concursationes, indaginem & sumptus, vos qui conficiendi auri artem, ac transmutandi metalla quæritis; tam affluenter id præstitura est vobis contritio, ut è vestigio gratiæ, Deum, cælum vestri iuris, fructusque efficiat. Huc & quoscunque Dei amor, & animæ cura spargit in varia non raro pietatis studia palantes, nihil enim hoc dolore animi & contriti cordis salubrius, solidius, melius, & contra mortis æternæ discrimina certius; siue ergo decumbis, seu expergisceris, hoc tecum salubri, stigmate peccata confige, siue ad Deum accedis precaturus aut Sacramenta eius excepturus, seu graue quidpiam aggredieris, aut prauis impulsio-nibus sollicitaris ad peccandum?; potissimum verò, si quæ, quod absit, culpâ à Deo excideris, vel mortis periculo vrgeris, mox ad aram hanc fuge, hanc iace anchorâ, hoc remedio reuiuifce.

Quod ut tibi ex sententiâ procedat, fructusque suo non careat ex Dei amore nascatur necesse est, amore, inquam, supremæ illius, & incomprehen-sæ bonitatis, pulchritudinis, largitatis

L I tuo

2:

266 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 tuo scelere turpiter offensæ, indignissimè vio-
 latæ, miserabiliter amissæ. Quam boni iacturam
 infiniti, pœnarum ream æternarum, quæ satis
 deflebunt lacrymæ, tametsi fuerint infinitæ, de-
 bet enim doloris magnitudo, pro nostro modu-
 lo, læsæ bonitatis infinitati respondere, & huic
 dolori propositum vitæ deinceps emendatæ
 nullo vnquam metu aut cupiditate inflecten-
 dum: cum, quantum malorū fingi potest, sit vel
 vno peccato leuius. Cuius propositi, ne, vt ni-
 mium sæpe vsu venit, eneruetur, & euanescat
 vigor, irriderique Deus repetitis nostris per in-
 constantiam prodicionibus videatur; non pedi,
 non oculo, non dextræ, multò minùs deliciis,
 opibus, cōmodis parcendum: reuellenda, trun-
 canda, abiicienda sunt etiam cum horrore &
 odio, si nos in relabendi periculum trahere
 sentiuntur: nam si ad eximendum calculum, po-
 dagram soluendam, siccandas scrofulas, denique
 ad valetudinem corporis, vitæque putridæ con-
 seruationem, nec diuitiis nec membris, non exi-
 liis, ferro, ignique parcitur; ad vitandū malorum
 maximum cunctari non pudebit, & commodi-
 tatū, vel honoris minutatim ducere rationem?

3. Et huc vsque venisse, præclarum quidem est,
 receptæque gratiâ gaudere, at quæ spes salutis,
 nisi vsque in finem teneatur: hūc ergo conā-
 tus vertendi sunt, ne si eadem peccemus, de-
 terius nobis aliquid contingat, & ingratus post
 beneficium veniæ animus, morte improuisâ,
 vel iustâ obstinatione feriat; nam si non es
 vno in scelere immunis, vt quid duplicia alli-
 gabis: De propitiato peccato si non debes esse
 adeò

adeò sine metu, vt cesses pro eo dolere ac satisfacere, equid addes noua veteribus irrisor Christi ac dilapidator sumptuosissimi pretij, quo te paulò ante asseruit, spreto, & proculcator sanguinis, quo te lauit, amici, hospitis, ac patris nefarius proditor? nam si inimicus meus maledixisset mihi sustinuissem vtique: Tu verò: ah trucem perfidiam? Tu homo, vnanimis, dux meus, & notus mens. conuiuia ciuis, socius, comes frater, filius, alter Deus; assumamus cogitationes, & contentiones his nominibus consentaneas, & detergâ iam peccati leprâ, reuulsôque ex imis præcordiis lethali telo, ad excindendos indidem habitus vitiosos accingamur, expiandâque sanctis laboribus pœnarum heu! immensa nomina, quæ pendenda nobis ad vltimum quadrantem post culpæ veniam supersunt. Quot sæcula Adamus pœnitēs; quot annos Dauid, & quàm exercitos, & duos; quos Magdalena, Petrus, Paulus, innumeri alij, post donata etiam peccata luxerunt, piisque se studiis macerarunt? Viuimus esto, sed parum firmi, sed debiles, nec satis securi; attendamus quàm præcipuè partem labefactarit præcedens morbus, & eò pergamus fomenta, præsidiaque congerere, haud sanè quauis applicatione, sed continuatione sanatura. Argumento est iterata culpa, prioris radicem animo hæsisse vt docet S. Basilus; nam si exempli causâ, in eandem inuidentiam, aut dissidia incidisti, scias horum radicem esse appetentiam gloriæ etiamnum peccatori defixam; his extirpandis radicibus donec seridò manum, ferrumque admoueas, secundos

Bernard.
ad fratr.
in heremo.

268 *Dé inestimab. pretio Diuina gratia,*
& tertios, plurésque lapsus non vitabis. Non est
horæ negotium, nec in confitentis absolutione,
quamuis legitimâ, transigitur; opus est viuaci
peccatorum, pœnarum, officiorúmque medita-
tione, Sacramentorum frequentiâ, lectitatione
piorum librorum, interioris hominis culturâ,
quibus corroboretur animus ad tenacitatem
sancti propositi; frustra enim, & falsò statuis
fidelitatem Deo te inuiolatè seruaturum, etsi
hoc pari cum Paulo Apostolo statuas firmitate,
nisi necessaria complecteris ad propositi emen-
dationem præsidia, vt in cassum ægrotus reua-
lescens, & febre vix pulsâ, magna statim moli-
tur opera atque itinera, nisi priùs vires aluerit;
vt verò huius in hoc potissima versatur cura,
ne quâ febre reditum præbeat, scrupuloso ci-
bórum, potus, somni, motus, occupationum, au-
ræque delectu; sic pœnitens animus, si modò
non fictè pœnitet, ante omnia id agit, eique in-
sistit, vt occasiones peccandi non solum decli-
net, sed oderit etiam, & quàm longissimè fugiat,
nec sit tam demens, vt loca, officia, conspectus,
consuetudines hominum, aut quiduis aliud
subeat, vbi se toties æternæ salutis fecisse nau-
fragium, vel subiisse periculum meminit, in
perpetuum periturus, nisi gratuitam manum, &
tabulam diuina sibi misericordia porrexisset,

C A P V T V.

*Quibus exerceri virtutum studiis oportet
diuinam gratiam affectum, præsertim
verò de charitate in Deum.*

CVM verò adscitus in gratiam ex mancipio
Satanæ in Dei filium sit mutatus, decet
pariter vitam ac mores mutet, carnîsque ac pec-
cati loco substitutâ spiritus radice, fructus spiri-
tus proferat, charitatem & gaudium, diligendo
Deum, eiûsque amore gaudendo; pacē tanquam
sancti gaudiî coronidem, desiderîis inquietis,
rebûsque infimis imperantem; patientiam ma-
lorum præsentium; longanimitatē in tranquil-
la futurorum bonorum expectatione; bonitatem
benè aliis faciēdo; & benignitatem, bono igne
amoris, vt Theologus exponit, ardens in id
incumbendo; mansuetudine iram cohibendo;
fidelitatem procul fraudibus, & calliditate; mo-
destiam, decenti motus omnis externi; conti-
nentiam & castitatem appetentiæ quoque cō-
cessorum, vetitorûmque temperatione, quibus
duodecim vitalis arboris fructibus sic viuit
gratiâ præditus, vt nihil in se admittat diuini
spiritus hospitio, & sanctimoniâ indignum.
Præter hos verò fructus, quibus animam virtu-
tes cœlitûs infusæ locupletant, eandem suorum
donorum instinctu Spiritus S. mouet ad ea ope-
ra, quibus veritas ipsa beatitudinem attribuit
eum sapientiæ Academiam, & os Sacro-sanctû

I.

Ll 3 aperiens

270 *De inestimab. pretio Diuinae gratia,*
aperiens, octo illa effatus est, non septem Græ-
ciæ sapientum sed cœli oracula, quorum execu-
tionem arduam, & laboriosam peculiaribus di-
uini spiritus auxiliis niti oportuit. Beati paupe-
res, mites, lugentes, iustitiæ fame, sitique arden-
tes, misericordes, mundi corde, pacifici, perse-
cutionem sustinentes, quâ beatitate septemplici
hominem perficiente, octauâ perfectum de-
clarante mundi beatitas vnde quaque omnis
proscribitur, siue in deliciis, seu in gloriâ, vel in
bonis fortunæ nidificare somnietur, qui sunt
tres potius omnium infelicitatum gurgites,
quibus tanquam eluione mundus absorbitur.

2. Princeps tamen opus, & maximè proprium,
ac natium hominis gratiâ adepti amando Deo
continetur, cuius amoris fontem diffusâ animo
possidet charitatem, paulatim haud dubiè ex-
liccandam, retrôque in suâ originem cessurâ, si
otiosus teneatur, nec sinatur aureis, & pingui-
bus riuus exundare. Quare, diliges, inquit Deus,
& confirmat Christus, Dominum Deum tuum
ex toto corde tuo, ex totâ animâ tuâ, ex omni-
bus viribus tuis, & ex omni mente tuâ, nouæ si
quidem creaturæ sublimem, diuinâque vitam
debet affectio quauis aliâ fortior, & excellen-
tior, hoc est in Deum, charitas, nullis finibus cir-
cumscripta, sed totam quanta quanta est, &
quam multis implexa labyrinthis retrusâque
conclauibus animam & corpus omnesque illo-
rum facultates ac vires continenter in opus
adhibens. Deum ergo imprimis ex toto corde
diligamus, vnū quærendo, prætereâ nihil, vnus
vbique, seclusis aliis, desiderio incensi, ac, vi-
uendum

Luc. 10.

uendum, aut moriendum sit, utrobique illi æqualiter placendi; ob hoc fortis, ut mors dilectio dicta est, ut enim morte sensus omnes necantur, ita Dei amor, nonnullos sic possidet, ut quicquid sensu percipitur, æternis cogitationibus occupati, despiciant, ægrèque aduertant; cunctas præterea facultates animæ in idem conferunt, nec earum ullam, quod foret rusticæ inurbanitatis, dilecto occludunt; nullas ei vires & affectus negant, spem, metum, gaudia, moerore, omnia eius nutu ac renutu versatilia moderando: cumque infinitæ Dei optimi amabilitati angustia animi sint longè impares, quò amplitudini illius utcumque respondeant, assiduis illas desideriis extendunt, sed quæ facta, resque ipsæ sequantur; præcipue verò tolerantia patiens malorum, vel sponte susceptorum, vel præter opinionem immistorum; operatur enim magna, si amor est; si verò operari renuit, amor non est; propterea Deus mellis quondam sacrificium repulit, quòd totum ex floribus plantarum, ex fructu nihil habeat, sed amoris summam sic breui concludit mellifluus Bernardus. *O amor sanctus, & castus, ô dulcis, & suavis affectio: ô pura & defecata intentio voluntatis; eò certè defecatio, & purior quòd in eà de proprio nihil iam admixtum relinquitur; eò suavior & dulcior, quòd totum diuinum est quòd sentitur: sic affici, deificari est; quo modo stilla modica multo infusa vino deficere à se tota videtur, dum & saporem vini induit, & colorem; & quomodo ferrum ignitum & candens igni simillimum fit, pristina propriæque formæ exutum; & quomodo solis luce perfusus aer*

S. Greg.
in cap. 8.
Cantic.

S. Greg.
in Euag.
hom. 30.

Lib. de
diligendo
Deo.

in

272 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
in eandem transformatur luminis claritatem,
adeo ut non tam illuminatus, quam lumen esse
videatur. Sed hæc idem tunc fore perfecta affir-
 mat, cum erit Deus omnia in omnibus, in cœlo
 videlicet nihilque in homine de homine resi-
 duum erit, quæ nos interea, pro tenuitate, ac
 mortalitatis huiusce mensurâ, decet cum diuinâ
 gratiâ æmulari.

3. Postremò, qualibus hunc amorem flammis
 1. 2. q. ardere oporteat, quo suos gratia exercet & oc-
 114. 2. 8. cupat, ex Theologo passim colligitur & colle-
 q. 14. 2. 6. git pie admodum Iacobus Granatus, nam ra-
 in 2. dist. tione sanè probabili cum eo quidam censent,
 27. q. 1. incrementa gratiæ nemini prius aduenire, quàm
 art. 5. ad illa promeritus fuerit opere aliquo ex totis gra-
 2. Granat. tiæ viribus profecto, multis verò debilioribus
 in 2. 1. id solum nos consequi ut fiamus tandè ad egre-
 contr. 3. gium aliquod idonei possessæ gratiæ ex æquo
 respòdens; cum parum deceat, otiosam tenenti
 locandarum pecuniarum partem, nouas interim
 peti, darive à Domino pecunias; cui sententiæ
 si accedat illa quam multò ante ponebamus de
 æqualium operû meritis, iuxta gratiæ inæqua-
 litatem ex qua nascuntur, inæqualibus, quis nõ
 videt, quantopere intersit, ut totos nisus, ner-
 uosque contendamus in exerendo amore erga
 Deum ardentissimo & perfectissimo, suisque
 numeris absolutissimo, ut parta iam nobis gra-
 tia vbertim augeatur, & illâ crescente, crescant
 similiter agendi merita quæ ex illâ postmodum
 subsequuntur, in quo cum nobis res tanta ver-
 tatur, ut inde magni, vel augeri lucris, vel iis-
 dem priuari necesse sit, hominis est non planè
 imprudentis

imprudentis lucra hæc amandi feruore in tuto ponere, quæ si certa hæc foret sententia, non modò periclitaretur, sed essent omninò peritura. Crescamus itaque in mille millia, talentum integrum integrè occupemus, nulla sit in nobis gratiæ, nulla virtutis & vitium ac diligentia non operosa particula, ut iure possimus ab semper diuite, bonoque Domino plura expectare ac petere; ab iusto suorum vindice donorum & æstimatore, multam eorum non timere; hinc valde cauendum monet Apostolus, ne quis desit gratiæ Dei, in qua veluti paradiso non sumus ad fouendam desidiam constituti, sed ut operemur, & custodiamus, hoc est, collocandâ vtiliter gratiâ illam tueamur, aliâ ab nobis auferendam: & alio loco videndum accuratè, ne in vacuû gratiam Dei recipiamus; abhorret enim peius ab otio gratia, inquit Gerson; quàm à vacuo natura, hoc ut vitet sus deque agitur, legesque sibi fixas refigit & euertit, otium ut vitet gratia, inertè animam miserabiliter relinquit; quis se datum ingrato non putat perdidisse? Quis periisse quod dederat, non dolet? æquum est igitur gratû esse qui cupit accepta gratiæ beneficia tueri, & noua iis addere: Ex gratiæ trunco gratia oritur, ex profectibus profectus, & lucra ex lucris, parantque quærendis meritis quæsitâ iam locum: quanto enim quis plura adeptus est, tanto valentior sese porrigit ad maiora, & quod magis auaras ad cogendos sapientiæ thesauros contentiones explicuit, hoc in nouis quæstus insudat auarior; Nam qui edunt me adhuc esurient, sed beatâ omnino satietate explebuntur.

Heb. 12:

1. Cor.
13. ser. de
Domin.
Euang.

B. rn. ser.
de 7. mi-
ser.

Faustus
instit. ad
Monach.

CAP V T VI.

De pane fidei, quo iustus & gratia aluntur.

- I. **V**T supra totius naturæ ordines diuinâ gratiâ subuectum nullum magis opus quam amor diuinus, seu charitas decet naturâ omni superior, sic nullo prius lumine dirigi quam ductu fidei Christianæ, quæ vitæ huius nostræ & sol & panis est; Quamobrem Propheta iustum ait ex fide viuere, hoc est non humano & dolo-
 Abac. 2. so sensu, atque ancipiti, sed veraci luce quam nobis de cœlo corporata veritas prætulit vero intellectus, & vitæ pane, vitæ nimirum quam animat gratia, intellectus, quem fingit Christi prudentia, extra quæ quicquid est, stultum est, atque mortiferum. Ad hunc panem renatos S. Dionysius vocari ab Sapientiâ explicat illustri Apostolorum præconio; hanc mensam ab sacerdotibus contemni Deus per Malachiam indignatur; dicentibus, *Mensa Domini despecta est*, non quod sacrilegum hoc dictum iis vnquâ excidisset, vr acutè Sancti Cyrillus, & Hieronymus viderunt, verum quod factis & moribus ita se gererent, vt sit tam impia de Deo eiusque sacrificiis sentirent: autoritate sæculi, carnis & dæmonis, congestæ opes, voluptatum libidines, dignitatum, & honorum fumi se tuentur; Christi IESU exemplo, & patrocinio paupertas dura, vita molestiis aspera, & fama & conditio abiecta. Si hæc sentimus, & illa his opposita viuimus.

mus, nunquid fidei panem, Christi mensam despiciamus, & calce appetimus? Cur tamen de Deo naturâ vno, personis trino non addubitamus Christi oraculis instituti, de felici autem inopiâ, lacrymarum, contemptionis bono, de quo ex eodem æquè certo didicimus, etsi ore tenus fidem illi habemus, at rebus & vitâ pertinaciter negamus? Proh temporum noctem & Ægyptias tenebras! Quot iis hæreses se tegunt? voluntatum dico & operum, aduersus doctrinâ Saluatoris: quot erroris turpitudinem fucò dissimulant, imò celebrant palam communi ferè non modo aulæ atque fori, sed sanctuarij quoque suffragiis & adplausu? vbi enim iam opes non suspiciuntur, non regnant commoda, non coluntur & triumphant honores, dum Christus ignominiam, ærumnas, egestatem totâ verbi, vitæque cælestis docendo, agendoque eloquentiâ prædicat? O terram sementi pretiosissimæ, & fecundissimæ ingratam, reprobam, & maledicto proximam! ô certè miseros qui felle draconum, veneno aspidum, & blandis opinionum cum risu necantium moribus sustentari malunt, quàm fidei pane saluberrimo, maximèque vitali!

Mirum quantum distet rerum cognitio simplex & vulgaris ab eadem per Christianæ fidei obrussam exploratâ intimèque perspectâ; nam in fidei luce tam certò aut veræ, aut falsæ cernuntur, quàm certò Deus, & verax & Deus est. Quare præ cæteris luminibus sæpè fallentibus, certò quidem plerumque imbecillis, accendenda est hæc fidei lucerna hominibus gratiam

276 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
adeptis, vt perseuerantiæ gemmam reperiant,
ne vulgi opinionibus decepti ponant malum
bonum, & bonū malum; vt dū ciuitatem ar-
matae vigilae obeunt, si quem obuium habent,
latentem lucernam in os illi obuertunt, depre-
henduntque non rarò ebrium nebulonem, qui
esse vir grauis putabatur, nonnunquam e con-
trario nobilem & potentem, quem mediastinū
ex cultu, & solitudine credebant; sic ait, scriptor
asceticus & doctus, vbi mundi specillis vtimur
confusis, & turbidis ad ferendum de rebus iu-
diciū, quid mirum si Christi paupertatem su-
dore, cruciatus pro malis ingentibus horrea-
mus, de voluptatibus parū ab Epicuro dissen-
tiamus? At enim ardentem fidei lampadem ad
hæc discernenda si admouebimus, clarè in illa
videbimus, quā sit afflicti Iesv & egeni diues
amabilisque imitatio; Quot præcipitia, dolores,
& funestos casus quantāque perniciem, quā
falsā fronte mundus premat. Pulsaris cupiditate
muneris publici, præfecturæ pinguis, honoris
eximij, commoditatum, & deliciarum? prome-
hanc è sinu memoriæ lucernam, & his eam op-
pone sigillatim, vnumquodque ad illam distin-
de comminue, atque examina, de iis & toto sæ-
cularis pompæ faustitatisque apparatu perinde
censebis, vt qui ciuis est alterius patriæ, longè-
que aliis quā videri soleant, oculis hæc tuens,
nugas, sordes, ac deformitates, pestem, & exi-
tium putabis: Contra vt larvis pueri, terrentur,
& eiulant, reductā laruā si puerum sociū agno-
scant sub eā latuisse, rident scilicet, ac metum
illius abiiciunt, vt quem sæpe colaphis cæcide-
runt

Thom. à
Iesv de
viua fide

Seneca
ep. 24.

runt, & cum quo sint soliti lufitare, ita virtutum argumentis, atque officiis detrahenda est à nobis manu fidei larua quam illis terribilem *φιλαυτία* nostra, & dæmon circumponunt, eiusdémque fidei applicita luce introspectandum est laruæ illius terriculo formositatem innoxiam, insontes delicias, suauitatem meram nobis occultari, & supprimi.

3.

Quamdiu hanc rebus honestis laruam, turpem, turpibus honestam, & iucundam non detrahimus, perpetuum somnium vigiles somniamus, nam vt in somnis falsæ prosperorum, vel aduersorum imagines rationis censurâ solutæ pro veris oberrant, & tanquam veræ animum perturbant, aut recreant; sic luce fidei sopitâ, nec imaginationis nostræ simulacra suis radiis castigante in perpetuo errore agimus, expergefacti verò, & imaginibus his nostris ad nihilum redactis nihil inuenimus in manibus nostris, totûsque felicitatis adamatæ, adoratæque sapor, strepitus ac splendor, tam amœna & dulcis in auras expirat superbi desiderij, lætisque incantamenti possessio. Ex quibus profectò confirmatur amplificandi causâ: nihil eos dicere, qui peccantes affirmant, emoto esse iudicio, turbulentisque tum corporis, tum animi motibus, & affectionibus vitiato, quod sicut ex dictis, factisque transuersis ægrotorum, medici deprehendunt, sic licet in iis qui Deum offendunt adnotare, Quo argumento Hippocrati probasse olim narratur Democritus mortales omnes omninò ægrotare; creat enim hunc morbum maligna oculi palatique interioris suffusio, quæ

M m 3 nihil

278 *De inestimab. pretio Diuine gratiæ,*
nihil ad eorum transmittit iudicium, nisi suâ
infectum sanie ac tabo: cry stallus oculi, sanguine
obsellâ, rubrum iurat quicquid obieceris;
bile nigrâ aut flauâ laborans nigrum, aut cro-
ceum; album pituitâ; aquam lingua prioris dul-
cem, alterius acidam, tertij amaram, quarti de-
mum pronunciat falsam; auarus thesaurum; vo-
luptatem incestus; ambitiosus purpuram Deum
dicit, & sui ipsius victimâ illum colit. Addit his
Dæmon pictor vas ferimus figuris tam viuos
colores, vt licet verorum quæ somniantur bo-
norum vmbra vix referant, spirare tamen vi-
deantur ac viuere, sic in imagine pertransit ho-
mo, sic mundi huius figura præterit, sic fascina-
tio nugacitatis obscurat bona: hinc omnis ho-
mo mendax, hinc mendaces vocantur filij ho-
minum in stateris, quod cœlestia omnia &
æterna, præ voluptatû vnius, honorisque
puncto sint apud eos leuissima. Cur autem mi-
seri argentum appenditis, & non in panibus, la-
borem vestrum & non in saturitate rebus pre-
tium fides ponit, rerum pondus sine fuce, ac
dolo indicat, splendorem diiudicat, conditiones
luce palam euoluit, somnia discutit, soluit fasci-
nos, & incantamenta. reteggit laruata, cerussam,
& minium abstergit, animi aciem variè suffu-
sam, confusam, cæcutientem, breuem, sincera
reddit perspicacitati; ad hanc confugite, hanc
adhibetote, huius collyrio, ac salubri felle ocu-
los vngite; hæc ô vera mundi lux, & primige-
nia de verâ luce Deus meus illumina oculos
meos, ne vnquâ obdormiam in morte, ne quan-
do dicat inimicus meus, præualui aduersus eū.

C A P V T

CAPUT VII.

Quantâ curâ vitari peccata venialia debeant, ut diuina gratia conseruetur.

PRÆter charitatis ac fidei lucernas, quibus
ardent, ac lucent piorum seruorum manus
peruigiles, magnus præterea ex iis morû nitor,
vitæque integritas poscitur, ne quâ saltem pruden-
tenti labeculâ pulchritudinem gratiæ obscu-
rent; qui enim Deum ex animo diligunt, hos
ait Cassianus exili etiam amoris eius offen-
siunculâ consternari, & pietate attonitâ seipsos
vbique obseruare ne charitatis feruor in tepe-
scat; vnde illa quibus adumbrantur animalia
quatuor intus ac foris tota oculate nec minûs in
minimis & extremis, quàm in præcipuis sui
partibus acutè cernentia, incredibilem vbique
in anteuertendo, declinandoque noxarum le-
uium puluere vigilantiam ac sollicitudinem
demonstrant, nihil enim pupilla tersius, cau-
tius, quarumvis sordium impatientius, & iure
omniò, nam si tantoperè Deo displicuit in
amicissimo, & familiarissimo suo Mole vacilla-
tio fermè indeprehensa, & oculum fugiens, vt
placari illi noluerit, cuius precibus peccanti
populo placabatur, quantum displicebunt su-
pinæ cespitationes aut natiui spontanei, tametsi
tenues? Ad hæc vbi semel his patuit in men-
tem aditus, peccator adiicit ad peccandum, &
negligentiâ negligentiâ admittit, gradus est ad
vltiorem

1.

Coll. 18.

c. 13.

Saluian.
l. 3. de
prouid.

Eccl. 3.

280 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*
 ulteriores. Si quis enim cuiuspiam, ut scribit Fau-
 stus Monachus obloqui cœperit, nec indolue-
 rit huic suo errori, die insequenti, eam in eum-
 dem facilitate, impetu, imo libidine rapietur, ut
 sibi nequeat ab eo temperare, facietque tan-
 dem perturbatio vehemens, ut ne sentiat qui-
 dem se errare, consuetudine inolitâ mentis
 aciem fuscante, ac peccati sensu peccandi con-
 tinuitate stupefacto. Quare putat S. Gregorius
 Nyssenus Deum ab Hebræis primogenita po-
 stulasse, & domorum fores consecrari igni san-
 guine voluisse; hoc est primos illi motus animi
 dicari, quibus suis autem Deo minùs acceptis
 aditum obstrui; nec fugit Senecam, obliquos
 affectus vires eundo acquirere, & prohiberi
 accessu facilius, quàm admissos extrudi: Certè
 uti qui spernit minima paulatim decedit, sic
 raro ad grania deuenitur, quamdiu leuibus.
 tanquam grauioribus obsistitur: alioqui
 contingit sæpius ut lethiferas plagas perstri-
 ctæ cutis opinione vltroneâ homines sibi dissi-
 mulent, ipsèque Adamus in illo sui ingenij lu-
 cidissimo sole, esum vetiti fructus suasse sibi
 venialem, tradit B. Augustinus, sed præter hanc
 lucem crebritatis magno vix postea renisu, pu-
 gnâque inhibendam, ubi tenuibus his venenis
 vel muscæ stimulus venam aperuit, accedit pe-
 riculum capitalium malorum, ac prorsus lethali-
 um, quibus noxæ leues viam præmuniunt, ac
 nisi radicem fibræ his hærentem subtilibus ex-
 tirparis, scito, inquit, S. Chrysostomus in pecca-
 tum grande surrecturam, nam affectio primum
 simplex, & frigida incalescit transitque mox in
 perturbationem

14. de
 ciuit. c.
 11.

perturbationem ; perturbatio inuerecunda est ; nec intra lineas coercetur sic iam itur quâ lubet, nec quid expediat, deceat, liceat, spectatur : Fuit hic Saülis interitus, quod se diuino quem exceperat spiritui non planè permisit , nec est penitus in virum alterum mutatus, sed de veteri fomite, ac fermento nonnihil retinuit ; hinc tota illi ruinæ labes, & desperatæ mortis infelicissimus exitus ; assueta voluntas in minimis Dei reuerentiâ non teneri, nec in maioribus retinetur , & vitæ officiis ab eo positas perfectæ mediocritatis solitas metastransilire, vt primùm res ferat , exhibit longiùs nec se ab impetu consuetudinis reprimet.

S. Tho.
1. 1. q. 88
art. 3.

Itaque monet valdè sapienter Caietanus ; contritione frequenti vrendas has esse errorum fibras, quamuis pertenuës, neque obiter solum & quasi vnum in fascem collectas , sed partitè seorsim singulas , ne quando in toxicum radix aliqua degeneret, & animum sensim ad crimen proximè comparatum nacta tentatio illum euertat, & perimat. Satis verò mirari non potest venerabilis Pater Ioannes de Auila nostrum in his deslendis peccatis minutioribus teporem, in sentiendis duritiem, segititiem in expugnandis post tot Sanctorum tam clarè exempla ita consolabilibus lacrymis non has modo titubationes miseratione dignas, & veniâ, sed primas in malum commotiones animi inuitas amarè lugentium, & odientium hanc vitam eiusmodi casibus , periculisque subiacentem ; nos salutè animi contenti videre noluimus è sanabiliū neglectu eius vt plurimum lethales plagas &

Nn

perniciem

282. *De inestimabili pretio Diuinæ gratiæ,*
 perniciem consequi; retere, sis, miser lapsuum
 tuorum seriem, consule conscientiam transacti
 temporis, videbis eodē quo antehac te iumento
 vehi effreni, rebeli, indomito; ac si graminis pi-
 lum virere prospexerit, raptō frēno ē regiā viā
 te in crepidines & præcipitia culpæ mortiferæ
 acturo. Quis volitantibus pyratis, incustodita
 littorum interiori præfert continenti? Quis ho-
 ste barbaro impressionem moliente, pro vrbe
 intimā domū eligit suburbanam? In penetrali-
 bus virtutis cum Rege Christo sedem nobis le-
 gamus, si nolumus incursionibus hostium pate-
 re, quas nec Dauid, nec Petrus, nec illi in eremo
 lapsi deuitarunt, qui Christum paulō iniquiore
 passu, & longē subsequuti, ne vitā quidem, cuius
 retinendæ putabant sibi curam sufficere, serua-
 runt; peccati fomitem, causas, alimenta & irri-
 tamenta intra nos gerimus; his fauet multa ma-
 iorque infirmitas, quàm possit ab arrogantia
 nostrā intelligi, vt quid tam prono in ruinam
 parieti pondus adiicimus venialium peccatorū,
 quibus inuerecūdus animus, diuinique amoris
 neglector fiat diuinæ opis ad resistendū egētior
 auctāque imbecillitate ad pereundū habilior?

3.

Serm. de
 conuers.
 S. Pauli.

Atque hinc liquidō apparet, quanto iure illes
 S. Bernardus reprehendat, qui venialium culpa-
 rum exilitatem eleuant parum dignam labori,
 curaque strenuæ emendationis; leue est, mini-
 mum est, nihil est: Quam vocem *impœnitentiæ*,
 & *blasphemiæ* accusat, & verō credi malum te-
 nue id potest, quod infinitum Deum ac Domi-
 num offendit? leue, quod immensa bonitas exe-
 cratur? nihili, quod mentem sempiterno parat
 exitio,

exitio, quod eius pulchritudinem, robur, diuitias, bonum habitum, salutem, merita, præmia paulatim exfugit, & pessumdat, facitque ream haud quidem perpetui, sed tamē horrendi supplicij? Quamobrem prudentissimè S. Ephrem, In sermone minimis ex rebus perturbationes in animo nasci graues, ac nisi reuellantur, in immensā quādam diuinarū rerum, adeoque salutis contemptionem erumpere. Audiamus igitur S. Chrysostomum validè nos hortantem, vt Deo iuncti, Hom. 8, in epist. ad Cor. 1. & coagmentati (quod mandatorum eius obseruantia obtinemus) ne tantillū quidem ab eo seiungamur, ab trunco caput, fundamentum ab ædificio, ab vite palmites, ne tenui quidem possumus spiraculo diuidi absque interitu, & ruina, vt leue nobis censerī nō debeat hoc qualecunque quod nostra socordia, & vsus consuetudine tepidorum, & negligentia diuturnā fictis minimum & nihilum appellat, quasi esse id leue possit, quod amantissimo nostri Deo & cupidissimo, eiusmodi tamen nauseam creat, vt cum Apoc. 3. ad nostri reiectionem cogat.

C A P U T V I I I.

Quibus indiciis deprehendere possimus, nos esse diuina gratia possessores, & mortem cum illa obituros.

EA quidem est gratiæ maiestas & pretium, 1. vt si repetito quotidie sæpius ossium attritu, diraque carnum laceratione, emenda sit & cu-

N n 2 stodienda

284 *De inestimab. pretio Diuinae gratiae,*

studienda, paruo ramen empta videri debeat, sed Deo laus eiusque misericordiae qui rem tantam, tam parabilem nobis exposuit, adeoque seruando facilem. *Sat agere, inquit, Apostolus ut per bona opera certam vestram vocationem, & electionem faciatis, hac enim facientes non peccabitis aliquando.* O dulcedinem consolationis! in nostrâ manu atque arbitrio sita est felicitatis tantæ regni que seruitus. Hoc perseuerante ac sedulo sanctorum operum studio, præter animi serena gaudia; quæ necessario secum vehit diuinæ gratiæ certa possessio (quo modo potest quamdiu in corpore degimus, certa esse, humano videlicet nec argumentis verosimilibus in oppositum nutante) hac, inquam, rectè piè que agendi constantiâ primum omnis labes mortifera arcetur longius, ac ne finitur quidem propiore accessu mentem afficere: Deinde crescunt in magnum cumulum merita repositi nobis in cœlo præmij, sic enim addit S. Petrus, *abundanter ministrabitur vobis introitus in æternum regnum Domini nostri & Saluatoris IESU CHRISTI.* Quo tanti magistri, oraculo Patres didicere quibus indiciis possemus de obtenta gratiæ possessione confidere. Quæ cum multa passim ab Sanctis, Leone, Gregorio, Bernardo numerentur, triplici capite, videtur scitè illa collegisse doctor egregius Alexander Halensis in illa Psalmi verba, *Quis ostendit nobis bona,* gratiæ nimirum, quæ vera, & vnica bona sunt. Imprimis enim *signatum est super nos lumen vultus tui.* Hoc est, cum liberi conscientiam noxæ capitalis, in fidei luce; caduca omnia, nosque adeo

2. Petr. 1.

Suar. l. 9.
de gratia
c. 11.

Serm 8.
de Epiph
l. 1. Dial.
Serm. 2.
de resurr

adeo despiciamus, æterna suspicimus, contem-
plamur, ambimus; Exin, *dedisti latitiam in cor-
de meo*, cum solo gaudemus & lætamur Deo, re-
búsque ad eius gloriam susceptis; Tertio, *in pa-
ce in idipsum dormiam & requiescam*, inter ini-
mica scilicet, & aduersa, nullo cuiusquam nisi
peccati odio, & pridem concepto, eoque impla-
cabili, nec vnquam vel breui morulâ inter pun-
gendo, hunc ponit triplicem gratiæ characterẽ
dictus Theologus, quorum vno, rationalis; ap-
petens altero; tertio, irascẽs facultas perficitur.
Si ergo defixis in Deum affectibus multos iam
annos in proposito perstas eius nunquam gra-
uius lædendi, si precationi, virtutum studiis, cõ-
fessionì sacræ & communioni assidue iuxta &
accuratè vacas, potest sanè his notis, inquit Pa-
ter Suarez, possessæ gratiæ certa opinio non pa-
rùm crescere. Sed quis hic obstrepat, & iactam
aleam diuinæ destinatiõnis improbitati suæ im-
pius prætexit? Legimus Monachum de suâ cœ-
litus ab socio compertâ damnatione factũ cer-
tiores, socio respondisse, non desperaturũ pro-
pterea, imò de cætero in sui diuexatione futurũ
duplo ac triplo, quàm consueuisset acrisorem, do-
nec à patre piissimo misericordiam & gratiam
exorasset. Inde aliquot post diebus ab eodem
socio accepit veriũs de suâ æternâ salute nun-
cium sibi diuinitus indicatum: Longè aliter
Langrauius Ludouicus, cuius viuendi licentia
cũ monita eluderet omnia, obiectâ suæ aut
damnationis, aut salutis in æterno foro, ab im-
mutabili iudice dictâ sententiâ; à prudenti me-
dico est sanatus, eiusdem insulsite argumenti;

286 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
curationem illius superuacaneam abnuente.

Valent.

1. p. 7. 2;

disp. 1.

pun. 4.

Vidit enim, quanquam obcæcatus, si sumus ad præmia designati, peruidisse Deum ante initia temporum nos laudabiliter victuros; at si dignâ iis vitam non ducimus, sed laxamus vitiis habenas, indicio id esse non fuisse nos ad cælum destinatos; nihil quidem clariùs & exploratiùs, quàm saluos fore quos extra culpam lethalem mors occupat, esse verò nobis Dei præsidio integrum, ab eâ culpâ semper abstinere, vitamque insontem morte non disparti claudere, quod est profectò prædestinatum esse.

2.

An verò reipsâ id sumus præstituri, & in Dei gratiâ è viuis abituri, quis, quibus nobis vestigiis & significatione manifestet? Francisci sanctissimi, paucorum prætereà est hic fauor, vt diuino responso de futurâ suâ salute discerent, eoque nuncio iam inde in terris cœlitum gaudia extra se positi prægustarent, reliquis tamen non desunt alia quanquam fidei non indubitata, sed magnæ hilarisq; fiducia, seu responsa, siue indicia, inter quæ primum est, ardens & ad diuini cultus propagationem magnis desideriis anhelans fides; alterum est obseruantia mandatorum constans; Tertium, patientia rebus duris molestiisq; exercita: Quartum in egentes, & inopes misericordia: Quintum voluntaria paupertas; Sextum humilitas, seu contemptus quò ex hac fiduciâ S. Bernardus suis inculcabat; Septimum Dei & proximi charitas: Octauum confessionis, & sacræ mensæ meditata, diligensque frequentia; Nonum Verbi Dei auditus procliuis & sapidus; Decimum priuatæ voluntatis

Ser. 1. de
Ascens.

tatis cum diuinâ vbique consensio: Vndecimum esto, sublime quidpiam, summéque heroicum ad Dei gloriam, Dei amore gestum; quale sit sacrificium Abrahami; Apostolorum velox relictis omnibus, obedientia; Postremum & duodecimum peculiaris Beatissimæ Dei Matris obseruatio & amor; Quorum si qua forte nobis deesse, aut adesse parcius sentiemus, tanto nobis ad ea obtinenda studio opus est, quantum est quod iis obtinetur, salutis negotium.

Superest denique sibi quisque nostrum dictum existimet. *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*, vt timore sancto intra Christiani officij limites cogatur, fugiunt omnia, effluuntque nobis de manibus, vnum est quod solum non falsò dicitur teneri, fides & gratia; nõ eget bonis nostris Deus qui sibi sufficit, nostra quæ illi deferimus nobis proficiunt, & in nos redeunt obsequia; iis si desimus, accerset alios in partem salutis à qua exciderimus; desertoribus Angelis homines; Hebræis Gentes; David Saüli; Iudæ Latro conuersus; Augustinus Pelagio; Tertulliano Cyprianus; Hieronymus Rufino; Septétrioni Indiæ; alij aliis suffecti, & suorum summam quam certo numero definiuit Deus, cadentibus aliis per alios supplet; formosissimam Nabuchodonosoris arborem, & cedros Libani nõ requirit, qui sibi olim in humili rubo sedem legit. Quid simus nunc fortassis agnoscimus, quid autem futuri paulò post, ignoramus: possunt quos vt humi stratos despiciamus repente surgere, nostrumque feruidæ virtutis cursum præuerrere. Timendum ergo

Anselm.
c. 4. de
excell.
Virg.

3.
Apoc. 3.

Richard.
à S. Viç.
in 3.
Apoc.
Lib. 2. de
erud. int.
hom.
c. 13.
G eg. 1.
25. mor.

potius

288 *De inestimab. pretio Diuina gratia,*
 potiùs nobis est Dei donis , quàm iis glorian-
 dum, ne manum à nobis reuocet qui superbis
 resistit, & suo nudatos auxilio hostiù faucibus,
 relinquat expositos; potissimum verò ab eius
 offensâ longissimè abhorrendum: posuit enim
 patientia diuina peccatis tuis metas, eorùque
 numerum mensura clausit, quam si attigeris pe-
 riisti; nec iam opportunos ad eius misericor-
 diam aditus nec ad lentandam patientiam tem-
 pus reperturus. Caue caue, quod perperam co-
 gitas, ne sit postremum illud, in quod decreto-
 ria vindicta ab eo statuta est; ne somnies eâdem
 operâ cum perpetratis iam eluendam noxis
 quam modo admittis; nam si vltima est, quam
 patientissimæ bonitati iusta æquitas præfixit,
 frustra eris, nec misericordiæ locum inuenies.
 Teneamus igitur quod habemus, ne alius ac-
 cipiat coronam nostram, ne diues paupertas,
 pretiosâque nostri vexatio, dum alios beat, no-
 bis tormento sit, ne dum datur tenenti & ha-
 bent, ab eo qui non tenet, quod tenere videretur
 auferatur, ne suæ gratiæ sapientissimus, &
 carissimus æstimator, de profanis illam, aut
 ignauis manibus direptam tradat negotiaturis
 vtilius, & repræsentaturis eam compendio
 opulentiore.

S. Tho.
 1. p. q. 2;
 2. 6. ad 1.

FINIS.

1.008.371

